

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Ανέκδοτοι στίχοι
του ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Περίοδος 71 Σάββατο 14 Μάρτη

Δρχ. 20

● Πώς ό κ. Στεφανάκης
«Παγίδεψε» τή Βουλή

● Ό 375/36 ισχύει

● ΈΗ δίωξη
του «ΑΝΤΙ»
προχωρεί

ΕΡΕΥΝΑ:
ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΙ ΕΟΚ

Όλυμπιακή φιλοξενία σὲ ὑπερατλαντική πτήσι

Ἐλάτε νὰ πετάξετε μαζί μας στὴν Ἀμερική.
Θὰ δῆτε τί σημαίνει Ὀλυμπιακή φιλοξενία
σὲ μιὰ ὑπερατλαντική πτήσι.

Θὰ χαρῆτε τὸ ταξίδι στὴν Ἀμερική μὲ τὰ γιγαντιαία μας
καὶ πολυτελέστατα BOEING 747-200B καὶ θὰ διαπιστώσετε
ὅτι σὰς φροντίζει ἓνα ἐμπείρο καὶ εὐγενικό πλήρωμα.

Θὰ σὰς προσφέρουμε θαυμάσια γεύματα,
ἀδιάκοπη περιποίηση καὶ ψυχαγωγία
μὲ στερεοφωνική μουσική* καὶ κινηματογράφο*.

Θὰ ἀπολαύσετε τὴν εὐρυχωρία καὶ τὴν ἀνεσι
ποὺ θὰ σὰς κάνουν νὰ νοιώσετε σὰν στὸ σπίτι σας.

Καὶ μὴν ξεχνᾶτε ὅτι παντοῦ ὅπου βρισκόμαστε
μιλάμε τὴν ἴδια γλῶσσα.

* Κανονισμοὶ τῆς IATA :
Ἐπιβάρυνσις 2.50 Δολλάρια Ἀμερικής
γιά τὴ χρῆσι τῶν ἀτομικῶν ἀκουστικῶν

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Περίοδος Β
Χρόνος 4ος
Τεύχος 71

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ Δημοχάρους 60,
Αθήνα 601. Τηλ. 732-713 - 732-819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ όμως τό «Αντί» διώκεται μέ τό Ν.375/36!.....	6
Η ΕΘΝΙΚΗ Αντίσταση, ό κ. "Αδέσφω και ή «έθνικοφροσύ- νη».....	8
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Πρώτες συλλή- ψεις γιά τό σκάνδαλο τών κρα- σιών.....	9
Ε.ΡΟΣΤΟΥ. Ένας ...προφή- της.....	11
Π. ΤΡΩΓΑΔΗ: Τό Κυπριακό και ό Κορ Παναγιωτάκος.....	12
ΠΩΛΙΝΑΣ ΛΑΜΨΑ: Ν. Αφρική, ένας κόσμος καταρ- ρέει.....	14
Ε.Ο.Κ.-ΕΡΕΥΝΑ:.....	18-25
ΑΙΜ. ΖΑΧΑΡΕΑ: Ένα νέο πεδίο ταξικού αγώνα.....	19
2. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΥΛΟΥ: "Ελλάδα και Ε.Ο.Κ.	22

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ: Μικρό ήρωο γιά τόν Άλέξο.....	26
Γ. ΒΕΛΟΥΔΗ: Τό δημοτικό τραγούδι στην ποίηση τοῦ Ρί- τσου.....	28
ΑΧ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ: Συν- έντευξη μέ τό Μ. Παρταλίδη.....	36
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: "Η γλώσσα τῆς σύγχρονης μουσικής.....	40
Π. ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥ- ΛΟΥ: Συνέντευξη μέ τό Ν. Χουρμουζιάδη.....	42
ΝΤ. ΡΟΓΚΑΝ: Λουκάς Σαμα- ράς.....	44
ΕΡΙΦΥΛΛΗΣ ΣΑΜΟΥΗΛΙ- ΔΟΥ ΒΛΑΧΟΥ: Τέσσερα δι- βλία τῆς "Αλκῆς Ζέη.....	47
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	48

Τό κείμενο γιά τό Ρίτσο και
τά ποιήματά τον κοσμούνται μέ
έργα τοῦ ίδιου.

ΑΙΤΑ ΜΕΤΡΑ, ΠΑΘΩΡΙΚΕΣ ΑΠΩΣΕΙΣ

Έκτός από τούς κακομαθημένους άδηφάγους τοῦ Συνδέσμου
Βιομηχάνων και τούς έξαλλους κονδυλοφόρους πού ύπηρετοῦν
τά συμφέροντά τους, κανείς Έλληνας δέν έχει πάρει στα σο-
βαρά τῶ περι "σοσιαλμανίας" τοῦ κ. Καραμανλή και τοῦ ύπουρ-
γείου του.

Όμως πρόσφατες κυβερνητικές δηλώσεις γιά τῶ επιβαλλόμε-
να και επιβληθόσδενα μέτρα, αξιοποιοῦν διαφημιστικά τῶ
περί σοσιαλμανίας τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ. "Η ὅλη παρουσίαση
τοῦ προβλήματος εἴτεινε νά καταδείξει τό πατερναλιστικό ένδια-
φέρον γιά τῶ άπώτερα συμφέροντα τοῦ ελληνικοῦ λαοῦ γενικά.
"Η ἐπικλήση τῆς διεθνούς οικονομικῆς κρίσης, τοῦ πληθωρισμοῦ
και τῆς άνεργίας, ό τονισμός τῶν εὐργετικῶν μέτρων "ὕπερ τῶν
ἀσθενεστέρων τάξεων" και οἱ συστάσεις γιά αὐτοσυγκράτηση και
λιτότητα συμπερασματολόγησαν τό "ἄκαιρο και ἄδικο" τῶν ἀπεργι-
ακῶν κινητοποιήσεων. Καί τέλος, κεντρικό μοτίβο στίς κυβερνητι-
κές δηλώσεις αποτέλεσε ή ἀντικαταναλωτική φρασεολογία.

Μιά λεπτομερειακή ἀναφορά σ' ὅλα αὐτά ξεφεύγει βέβαια ἀπό τῶ
ὅρια αὐτοῦ τοῦ σημειώματος. Ἀξίζει ὅμως νά τονιστεῖ ὅτι οἱ
τάξεις αὐτές πού δικαιοῦνται και δικαιώνονται στίς διεκδικήσεις
τους δέν έχουν περιθώρια οὔτε γιά καταναλωτικές δαπάνες, οὔτε
γιά παραπέρα λιτότητα. "Όσο γιά τῶ "μόδα τῶν ἀδικοολόγητων
ἀπεργιῶν πού δέν ὀφείλονται σέ πραγματικά - οικονομικά αἰτήμα-
τα" ὀφείλουμε νά σημειώσουμε ὅτι και αὐτές οἱ κινητοποιήσεις
προωθοῦν ἄλλα, ἐξίσου πραγματικά αἰτήματα, γιατί θέτουν τό
πρόβλημα μιᾶς ποιότητας ζωῆς διαφορετικῆς ἀπό τήν καταναλωτική
ϊδεολογία πού μόνιμα προπαγανδίζει ή ἄρχουσα τάξη - οικονομική
και πολιτική.

Τέλος ή ικανοποίηση τῶν "πραγματικῶν - οικονομικῶν αἰτημάτων
στό βαθμό πού συντελεῖται, δέν ἀποτελεῖ "ὁῦρο" τῆς κυβέρνησης
ῆ τῶν οικονομικῶν μεγιστάνων, ἀλλά ἐλάχιστο μέτρο γιά τήν
ἀπάλυνση έντονων προβλημάτων.

"Η διάρθρωση και κατανομή τῶν εἰσοδημάτων και ή συμμετοχή τῶν
ἐργαζομένων στόν οικονομικό προγραμματισμό εἶναι τέτοια πού
ἀποτελεῖ ὑποκρισία και ὑπερβολή νά διαφημίζεται ὅτι έχει πραγμα-
τοποιηθεῖ ποιοτική μεταβολή τῶν ὁρων ζωῆς στην "Ελλάδα πρὸς ὄφε-
λος τῶν ἐργαζομένων.

Εκλογές και δραστηριότητα

Τού Σπ. Λιναρδάτου

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ δήλωση του υπουργού Προεδρίας και Παιδείας κ. Γ. Ράλλη ότι οι εκλογές θα γίνουν όταν τελειώσει ή θητεία της Βουλής, δηλαδή στα τέλη του φθινοπώρου του 1978, φαίνεται πώς εκφράζει τις σημερινές προθέσεις και αποφάσεις του κ. Καραμανλή, που μόνο αυτός έχει τον τελικό λόγο για τις κυβερνητικές θέσεις σε όλα τα μεγάλα πολιτικά και άλλα προβλήματα. Η έκκρεμότητα των βασικών εξωτερικών μας προβλημάτων (έλληνοτουρκικής διαμάχης στο Αιγαίο, Κυπριακού, ένταξης στην ΕΟΚ), ή κακή εφετινή γεωργική παραγωγή και λιθανόν και ή τάλαντευση του κ. πρωθυπουργού για το πρόσωπο του διαδόχου του, καθώς και για το χρόνο και τον τρόπο που θα πρέπει να επιλέξει για να μεταπηδήσει στην προεδρία της Δημοκρατίας, είναι βασικοί λόγοι που απομακρύνουν κάθε σκέψη για πρόωπη προσφυγή στις κάλπες. Η μάλλον, για να αντιστρέψουμε το συλλογισμό, φαίνεται πώς κανένα επιχείρημα – από αυτά που του έχει παρατάξει και μερικοί από τους επιτελείς του – δεν φαίνεται να έχουν πείσει τον κ. πρωθυπουργό ότι θα πρέπει να προχωρήσει σε επίσπευση των εκλογών, που θα ήταν και μία έμμεση ομολογία του ότι, παρά τη μεγάλη πλειοψηφία της, η «Νέα Δημοκρατία» δεν είναι σε θέση να συνεχίσει να κυβερνά αποτελεσματικά τη χώρα.

ΟΙ ΙΔΙΟΙ συλλογισμοί φαίνεται πώς οδηγούν τελικά τον κ. πρωθυπουργό και στην αναβολή του κυβερνητικού ανασχηματισμού για το φθινόπωρο. Για την αναβολή αυτή υπάρχουν σαφείς ενδείξεις: ορισμένοι από τους βασικότερους υπουργούς εξομολογούνται ότι, ενώ πριν το Πάσχα γινόταν πολύς λόγος για κυβερνητικές μεταβολές, τώρα, ιδιαίτερα μετά την άρρωστια του κ. Καραμανλή, όλες οι σχετικές συζητήσεις σταμάτησαν.

ΑΥΤΕΣ οι ενδείξεις δεν σημαίνουν βέβαια ότι αποκλείεται, και στο θέμα των εκλογών και σχετικά με τον ανασχηματισμό, ο κ. πρωθυπουργός ν' αλλάξει, για τον ένα ή τον άλλο λόγο, αποφάσεις. Όπωςδήποτε – και αν ακόμα οι εκλογές γίνουν τα τέλη του Νοέμβρη ή το Δεκέμβρη του 1978 – η σημερινή Βουλή έχει διανύσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της. Αυτός είναι ένας σοβαρός παράγοντας, που υποχρεώνει τα κόμματα να εντείνουν τις προετοιμασίες τους. Και, φυσικά, δεν είναι ο μόνος. Η στενότερη σύνδεση με το λαό, ή αναζήτηση μεγαλύτερης αντιπροσωπευτικότητας, ή δημοκρατικότερη οργάνωση των κομμάτων, είναι αίτηματα μίας σύγχρονης δημοκρατίας, που γίνονται όλοένα επιτακτικότερα και στη χώρα μας.

Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ λοιπόν όλων των κομμάτων εντείνεται αυτές τις τελευταίες εβδομάδες πριν από τις καλοκαιρινές διακοπές και προγραμματίζεται ακόμα μεγαλύτερη δραστηριοποίηση για το φθινόπωρο.

Η «Νέα Δημοκρατία», μετά το προσυνέδριό της της Χαλκίδης, προετοιμάζει το συνέδριο, που πιθανόν να γίνει το φθινόπωρο. Στο μεταξύ, επιτελείς της άρχισαν, «με έντολη του κ. Καραμανλή», εξορμήσεις σε επαρχιακά κέντρα.

Η ΕΔΗΚ, μετά τη συνδιάσκεψη παιδείας, που πραγματοποίησε (7 - 9 Μαΐου) στα Γιάννενα, ετοιμάζει τώρα ανάλογη για την υγεία, που θα γίνει τον Ιούνιο στην Αθήνα, και συνδιασκέψεις για τη στέγη, τις κοινωνικές ασφάλισεις και αγροτική για το Σεπτέμβρη. Το Α' συνέδριο της ΕΔΗΚ είναι πιθανό να γίνει ως το τέλος του χρόνου.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ πραγματοποιεί επίσης κλαδικές συσκέψεις (για την υγεία στην Πάτρα) και προγραμματίζει συνέδριο για την εκλογή νέας Κεντρικής Επιτροπής.

Η ΕΔΑ, μετά τη συνδικαλιστική της πανελλαδική συνδιάσκεψη, οργανώνει αυτές τις μέρες πανελλαδική σύσκεψη της νεολαίας της και ακόμα αγροτική και άλλες συσκέψεις, που θα

προετοιμάσουν το υλικό για την πανελλαδική πολιτική και οργανωτική συνδιάσκεψή της, από την οποία θα εκλεγεί νέα Διοικούσα Επιτροπή.

ΤΟ ΚΚΕ προετοιμάζει το συνέδριό του, που δεν έχει ακόμα οριστεί ή ακριβής ημερομηνία του, αλλά οπωσδήποτε αναμένεται να γίνει τα τέλη του 1977 ή τις αρχές του 1978.

ΤΟ ΚΚΕ έσωτερικού, μετά την αγροτική σύσκεψη που πραγματοποίησε στη Λάρισα, θα έχει αυτές τις μέρες ολομέλεια της Κεντρικής του Επιτροπής, που θα συζητήσει και τα θέματα των συνεργασιών με άλλα κόμματα και ομάδες.

Η «Πρωτοβουλία», στη συνδιάσκεψή της, που θα πραγματοποιηθεί στα τέλη Μαΐου, θα αναγγείλει την ίδρυση Σοσιαλιστικού Κόμματος.

ΤΕΛΟΣ, ή «Σοσιαλιστική Πορεία» θα έχει τη Β' πανελλαδική συνδιάσκεψή της από 19 - 22 Μαΐου.

ΟΛΗ αυτή η δραστηριότητα – ιδιαίτερα οι κατά τομείς συσκέψεις – βοηθά στην επεξεργασία προβλημάτων, στη χάραξη πιο συγκεκριμένης και θεμελιωμένης πολιτικής, και κατά συνέπεια και στη διευκρίνιση της ιδεολογικής και πολιτικής φυσιογνωμίας κάθε κόμματος. Ταυτόχρονα όμως κάνει πιο ανάγλυφη την ανάγκη να ξεπεραστεί ο σημερινός κατακερματισμός στην αντιπολίτευση, αλλά και να επεξεργαστούν οι μη κυβερνητικοί πολιτικοί σχηματισμοί σφαιρική εναλλακτική πολιτική.

ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟ πώς σ' όλο το φάσμα των πολιτικών δυνάμεων παρουσιάζεται σήμερα μεγάλη κινητικότητα, που κάνει πιθανές τόσο συγχωνεύσεις όσο και νέες διασπάσεις. Στη «Νέα Δημοκρατία» είναι αμφίβολο αν θα μπορέσουν για πολύ καιρό να εξακολουθήσουν να συνυπάρχουν οι ακροδεξιοί και οι νοσταλγοί της βασιλείας με τους «νεοδεξιούς» με φιλελεύθερες τάσεις. Στην ΕΔΗΚ, ο αγώνας ανάμεσα σε όσους επιμένουν στην κεντρώα και φιλελεύθερη φυσιογνωμία του κόμματος, από τη μία, και σε εκείνους που θέλουν να το δώσουν σοσιαλιστικό χαρακτήρα και να προωθήσουν τη μετατροπή του από κόμμα εκλογικής πελατείας σε δημοκρατικά διαρθρωμένο, με αυξημένα δικαιώματα των μελών του, έχει ενταθεί τόσο που ο κ. Μαύρος με δυσκολία διατηρεί την ισορροπία. Το ΠΑΣΟΚ συνταράζεται κάθε τόσο από τις διαγραφές δεκάδων διαφωνούντων με τον αρχηγό. Οι ζυμώσεις για στενότερη ένωση ή συμμαχία ανάμεσα στα κοινοβουλευτικά εκπροσώπηση κόμματα και σοσιαλιστικές ομάδες οξύνουν και στην ΕΔΑ και στο ΚΚΕ έσωτερικού και στην «Πρωτοβουλία» και στη «Σοσιαλιστική Πορεία» προβλήματα, που έχουν σχέση και με τις διαφορετικές τάσεις και αποχρώσεις που έχουν στους κόλπους τους. Παρ' όλ' αυτά δεν αποκλείεται καθόλου να πραγματοποιηθεί σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα ανάμεσα σε μέρος τουλάχιστο των δυνάμεων αυτών ή «οργανική συσπείρωση» που ζήτησε στόν πρόσφατο λόγο του στη Θεσσαλονίκη ο πρόεδρος της ΕΔΑ κ. Ήλιου ως προϋπόθεση για να δημιουργηθεί νέα κατάσταση στο χώρο της αντιπολίτευσης.

ΤΕΛΟΣ, χρειάζεται να σημειώσουμε την επίσημη επανεμφάνιση στην πολιτική κονίστρα του κ. Μητσοτάκη, που είναι φανερό ή προσπάθειά του να αξιοποιήσει για πολιτικό του όφελος τις διαφοροποιήσεις στις παρυφές της «Νέας Δημοκρατίας» από τη μία και της ΕΔΗΚ από την άλλη. Από τις πρώτες του δηλώσεις δεν μπορούμε να πειστούμε πώς ο κ. Μητσοτάκης έχει να προσφέρει μία άλλη πολιτική από εκείνη του κ. Καραμανλή – σε άλλα σημεία ήταν ελαφρά άριστερότερα και σε άλλα ελαφρά δεξιότερα, στα περισσότερα όμως συνέπλεε.

Εξάλλου δεν φαίνεται να τον ακολουθούν δυνάμεις ικανές να δημιουργήσουν όχι την «εναλλακτική λύση», την οποία φιλοδοξεί, αλλά έστω και μικρή κοινοβουλευτική παρουσία. Εκτός αν δεχτούμε σάν σοβαρά, και όχι αποκυήματα φαντασίας και «πικρής πείρας», τα διαδιδόμενα ότι κάποια παρασκήνια θα ήθελαν να προετοιμάσουν για «μετά τον κ. Καραμανλή» μία συμπολίτευση υπό τον κ. Αδέρωφ και μία αξιωματική αντιπολίτευση υπό τον κ. Μητσοτάκη...

ΑΝΤΙ. ΘΕΣΕΙΣ

Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Τά αποτελέσματα των τελευταίων συναντήσεων του πρωθυπουργού με τους κορυφαίους της ατλαντικής συμμαχίας, στο Λονδίνο, δέν θ' ἀργήσουν νά φανούν. Δέν έχουμε λοιπόν παρά νά περιμένουμε...Είναι πάντως θέβαιο πώς τόσο ο κ. Κάρτερ όσο καί ο κ. Σρίτ «διέγραψαν» πρὸς τόν κ. Καραμανλή τήν «πραγματικότητα» σέ ὅλα τά επίπεδα...Ὅτι δηλαδή ὀφείλει «νά ἐπανέλθει» στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ, γιατί ἡ ἀπουσία τῆς Ἑλλάδας δημιουργεῖ γιά τή συμμαχία «κενό ἐλέγχου» στό Αἰγαῖο...Ἡ ἐπόμενη σκέψη εἶναι ἀπλή: γιά νά πληρωθεῖ αὐτό τό κενό - ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάδα παραμένει ἐκτός - ἡ συμμαχία εἶναι ἀναγκασμένη ν' ἀναθέσει στήν Τουρκία τόν ἐλέγχο...

Τό Κυπριακό ἐξάλλου πρέπει ν' ἀντιμετωπιστεῖ μέ πνεῦμα κατανόησης καί ρεαλισμοῦ, προσαρμογῆς δηλαδή στίς νέες πραγματικότητες - ἀποδοχή τῶν τετελεσμένων γεγονότων καί ἀναγνώριση τῆς τουρκικῆς ἐισβολῆς.Ἡ διζωνική εἶναι μιά λύση πού ἐξυπηρετεῖ πλήρως τά συμφέροντα τῆς συμμαχίας...

Δέν ξέχουμε τί ἀπάντησε ὁ κ. Καραμανλῆς...Ξέχουμε ὅμως τί σημαίνουν ὅλα ὅσα τοῦ εἶπαν: Ἐπανεπένταξη καί στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, πλήρες δηλαδή καί ἰσότιμο μέλος, συνεκμετάλλευση στό Αἰγαῖο, διζωνική στήν Κύπρο, ἥτοι πλήρης ἐμπέδωση τῆς ἀμερικανικῆς ἐπικυριαρχίας...

Ο ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τό νόμο - πλαίσιο γιά τήν παιδεία; Ἡ κυβέρνηση καί ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός ὑποσχέθηκαν ἐδῶ καί δυό χρόνια νά φέρουν στή Βουλὴ μιά «ἐκσυγχρονισμένη νομοθεσία» πού θά κάλυπτε συνολικά καί θά ρύθμιζε ὅλα τά σχετικά θέματα τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Ἀντί γι' αὐτό ὅμως, καί ἐνῶ ὁ νόμος - πλαίσιο βρίσκεται «ὑπὸ συνεχῆ μελέτῃ», ἡ κυβέρνηση ἐγκαταλείποντας(;) τή συνολική ρύθμιση παρουσίασε καί μέ σύμφωνη τήν ἀντιπρόκληση ψήφισε τό νόμο γιά τή συνδιοίκηση. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τό τί προνοεῖ αὐτός ὁ νόμος, μήπως ἐγκαινιάζει ἡ κυβέρνηση μιά νέα πορεία; Ἐλπίζει ὁ κ. ὑπουργός νά «ξεγελάσει» τούς φοιτητές μέ τήν τακτική «βῆμα μέ βῆμα»; Ἀλλά οἱ φοιτητές ἀγρυπνοῦν...

Ο ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ, Ο ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ ΚΑΙ Η ΚΥΠ...

Ἡ φετινὴ 14ῃ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς δολοφονίας (ὑστερα ἀπὸ μιά καλοστημένη «παγίδα θανάτου») στή Θεσσαλονίκη τοῦ Γρηγόρη Λαμπράκη καί τό θαρύτατο τραυματισμό τοῦ Γιώργη Τσαρουχά, συμπίπτει μέ τίς ἀνατριχιαστικές ἀποκαλύψεις γιά τῆς δολοφονίας τοῦ τελευταίου ἀπὸ τῆς χούντας, πρὶν 9 χρόνια, καθῶς καί μέ τήν «κρίσιμη ὥρα» γιά τό κυνηγητό - ἀπὸ τίς δικαστικές ἀρχές - τῶν παρακρατικῶν ὀργανώσεων.

Ἀπὸ τό «φάκελο» τῆς «ὑπόθεσης Λαμπράκη» - πού μπορεῖ νά σταθεῖ πολὺτιμο βοήθημα γιά τούς διώκτες τῶν παρακρατικῶν ὀργανώσεων σ' ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά θέματα: τῆς σχέσης τοῦ παρακράτους μέ τόν κρατικό μηχανισμό, λείπει ἓνα οὐσιαστικό στοιχεῖο: ἡ ἀνάμιξη τῆς ΚΥΠ - τῆς ΚΥΠ πού σκότωσε ἀργότερα τόν Τσαρουχά. Ὁ «φάκελος» πρέπει νά συμπληρωθεῖ. Τό πῶς, ἄς τό βροῦν οἱ ἀρμόδιοι...

ΑΡΙΣΤΕΡΟΧΟΥΝΤΙΣΜΟΣ;

Ἐπίσκεψη στήν ΕΣΣΔ, μέσω τῆς σοβιετικῆς ἀεροπορικῆς ἐταιρίας, πραγματοποιήσαν πρόσφατα διευθυντές τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, ἀλλά καί περιοδικῶν - γιά παράδειγμα ὁ «ΟΔΗΓΗΤΗΣ» εἶχε... διπλή πρόσκληση.

Δυό, ὅμως, πρωινές καθημερινές ἐφημερίδες δέν προσκλήθηκαν. Σωστά μαντέψατε: ὁ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» καί... ἡ «ΑΥΓΗ»! Φαίνεται ὅ... ἀριστεροχουντισμός δέν εἶναι προνόμιο μερικῶν, ὅπως νομίζαμε...

ΑΥΤΑΡΧΙΚΟ ΜΕΝ...

Ἀπαραδέκτη στάθηκε ἡ θέση τοῦ ΚΚΕ στήν ψήφιση τῆς συμφωνίας μέ τήν Χούντα τῆς Ἀργεντινῆς. Δέν ἔφτανε ἡ κυβερνητική πλειοψηφία, δέν ἔφταναν οἱ ψῆφοι τῶν κ.κ. Γραμματίδου καί Ἀγγελούση, ἀλλά προστέθηκαν καί οἱ ψῆφοι τοῦ ΚΚΕ σέ μιά χειρονομία πού φυσικά σήμαινε ἠθική στήριξη τοῦ αἵματοβαμμένου καθεστώτος τοῦ Βιντέλα.

Ὁ εκπρόσωπος τοῦ ΚΚΕ Κ. Κάππος δήλωσε ὅτι ψηφίζει τήν κύρωση τῆς συμφωνίας γιατί τό καθεστῶς στήν Ἀργεντινὴ εἶναι μὲν αὐταρχικό, ἀλλά ὄχι φασιστικό. Σκέφτεται κανεῖς ὅτι ὁ Κ. Κάππος ἔχει γνιυρίζει στό πετσεῖ του τί σημαίνει αὐταρχικό καθεστῶς.

ἡ ΜΑΦΑΛΝΤΑ καὶ ὁ ΚΟΣΜΟΣ τῆς

τοῦ ΚΟΥΪΝΟ

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ κ. Κ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΩΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ» ΜΕ ΤΟ Ν. 375/1936!

ΓΙΑΤΙ κ. Υπουργέ Δικαιοσύνης αποκρύψατε τήν αλήθεια από τή Βουλή;

Ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Κ. Στεφανάκης δεβαίωσε τή Βουλή, τήν περασμένη εβδομάδα (3/5), ότι τό «ΑΝΤΙ» ΔΕΝ δώκεται γιά κατασκοπεία, ούτε διώχτηκε!! Συγκεκριμένα, στή διάρκεια συζήτησης σχετικής ερώτησης 5 βουλευτών τής ΕΔΗΚ (Σ. Παπαπολίτης, Ν. Παπαϊωάννου, Κ. Γιατράκος, Δ. Ρίζος, Στρ. Παπαστράτης), ό κ. Στεφανάκης:

1. Διέκοψε τό δεύτερο από τούς όμιλητές (Δ. Ρίζο) γιά νά του πεί ότι μιλά πάνω σέ... άνύπαρκτη προϋπόθεση! Άντιγράφουμε από τά πρακτικά:

Δ. ΡΙΖΟΣ: (...) Σήμερα μέ τόν νόμο αυτό (τόν 375/36) διώκεται ή άπειλείται νά διωχθεί τό περιοδικό «ΑΝΤΙ», τό όποίο τόσα πρόσφερε στόν τόπο αυτό καί τόσα προσφέρει.

Κ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ (ύπ. Δικαιοσύνης): Έάν επιτρέπετε μίαν διακοπήν. Δέν έδιώχθη. Στηρίζετε τήν άγόρευσίν σας επί άνυπαρκτου προϋποθέσεως.

2. Διάβασε τήν από 30-12-76 έγγραφη απάντησή του πρός τούς 5 βουλευτές, όπου αναφέρει ότι:

«κατά των υπευθύνων του περιοδικού "ΑΝΤΙ" Χρ. Παπουτσάκη καί Άστ. Στάγκου δέν ήσκήθη ποινική δίωξις επί παραβάσει του Ν. 375/1936 "περί κατασκοπείας", άλλ' επί συκοφαντική δυσφημίσει, δι' ήν πράξιν ήθωώθησαν δυνάμει τής ύπ' άριθμ. 27177/1976 αποφάσεως του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών».

Είμαστε ζωριολεγκτικά κατέπληκτοι μπροστά σ' αυτή τήν πρωτοφανή στάση του ύπουργού Δικαιοσύνης: όχι μόνο απέκρυψε

ΘΕΜΑ: Έρωτήσεις 922.

ΕΚΔΕΤ.: Υμέτερον 922 από 3 Νοεμβρίου 1976.

Έχομεν τήν τιμήν, εις άπάντησιν τής διά του ένωτέρω σχετικού διαβιβασθείσης ήμιν ύπ' άριθμ. 922/1976 ερωτήσεως των βουλευτών κ.κ. Ε. Παπαπολίτη, Ν. Παπαϊωάννου, Κ. Γιατράκου, Δ. Ρίζου καί Στρ. Παπαστράτη, νά γνωρίσωμεν ότι κατά των υπευθύνων του περιοδικού "ΑΝΤΙ" Χρ. Παπουτσάκη καί Άστ. Στάγκου δέν ήσκήθη ποινική δίωξις επί παραβάσει του Ν. 375/1936 "περί κατασκοπείας" άλλ' επί συκοφαντική δυσφημίσει, δι' ήν πράξιν ήθωώθησαν δυνάμει τής ύπ' άριθμ. 27177/1976 αποφάσεως του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών.

ΔΟ: Υπουργός

ΕΦΕ/ΚΟΤ. ΕΤΒΟΛΑΙΝΙΕ

Η «έγγραφος απάντησις» του κ. Στεφανάκη: «δέν ήσκήθη ποινική δίωξις επί παραβάσει του Ν. 375/1936»! Ο ύπουργός Δικαιοσύνης, αυτά...

από τή Βουλή τά πραγματικά περιστατικά, άλλά «έμπλεξε» καί μία ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΣΧΕΤΗ ύπόθεση συκοφαντικής δυσφήμισης, έτσι ώστε νά «μπλοκαριστεί» τό Σώμα καί νά παγιδευτούν άκόμα καί οί (δυό) παρόντες από τούς (πέντε) βουλευτές πού έκαναν τήν έπερώτηση. Πώς νά φανταστούν ότι ό ύπουργός Δικαιοσύνης θά έκανε τέτοια χονδροειδή παραποίηση των γεγονότων;

Πιστεύουμε (καί ειλικρινά όχι γιαντί μās άφορά άμεσα) ότι πρόκειται γιά μία από τίς χτυπητές περιπτώσεις παραπλήνσης, από ύπουργό, του Σώματος, πού δέν θά 'πρεπε νά περάσει άπαρατήρητη. Γιατί δέν είναι δυνατό νά άγνοούσε ό κ. Στεφανάκης τά πραγματικά περιστατικά, ότι δηλαδή:

«Υστερα από μία σειρά δικαστικών ενεργειών (των στρατιωτικών αρχών καί τής τακτικής Δικαιοσύνης) τό Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών πρόκειται νά βγάλει δούλευμα γιά παραπομπή ή όχι του έχδότη του «ΑΝΤΙ» σέ δίκη, γιά παράβαση του 375/36 - ή πρόταση του εισαγγελέα είναι υπέρ τής παραπομπής!

Συγκεκριμένα:

1. Στίς 29/11/75 τό «ΑΝΤΙ» (τεύχος 33) αποκάλυψε μία έκπληκτική άπόρρητη διαταγή του (σήμερα άπόστρατου) ταξί-αρχου Β. Λιού, πού περιέγραφε τό μυθιστορηματικό τρόπο μέ τόν όποίο τό ΚΚΕ προμηθευόταν «κρυφίως όπλα εκ του έξωτερικού», μέσα σέ ειδικά κιβώτια πού ποντίζονταν στή θάλασα μέ... σηματοδούρα. Καί άνάφερε σάν πηγή προμήθειας τούς Παλαιστίνιους άντάρτες! Ο κ. Αδέρωφ απάντησε τήν επόμενη μέρα ότι δέν πρόκειται γιά σοδαρή ύπόθεση, καί τό θέμα έφθασε καί στή Βουλή, ύστερα από μία έπερώτηση καί μία έρώτηση.

2. Στό στρατό, έγινε άμέσως μετά τή δημοσίευση του έγγραφου «Ένορκος Διοικητική Έξέτασις» (ΕΔΕ) μέ σκοπό νά διαπιστωθεί πώς διέρρευσε τό... τρομερό αυτό έγγραφο. Τό πόρισμα (20-1-76) δέν απέδωσε, άλλά άκολουθεί (24-3-76) τακτική άνάκριση από τό Γ' Σ.Σ.

«κατ' άγνώστων στρατιωτικών επί παραβάσει του άρθρου 1 του ΑΝ 375/36 «περί τιμωρίας των έγκληματικών ενεργειών των άπειλουσών τήν έξωτερικήν Ασφάλειαν τής χώρας». (Παράδοσις άπορρήτου στρατιωτικού έγγραφου εις μή έξουσιοδοτημένον πρός τούτο πρόσωπον).

3. Στίς 17-6-76 στέλνεται από τόν Έπίτροπο του Διαρκούς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης έγγραφο πρός τήν Εισαγγελία Πλημμελειοδικών Αθηνών, στό όποίο, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι:

«προϊούσης τῆς ἀνακρίσεως (...) προέκυψαν ἐνδείξεις τελέσεως τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Α.Ν. ὅπου τοῦ ἰδιώτου Παπουτσάκη Χρήστου (...) δηλαδή «προμήθεια, ἀνακοινώσεις καί κοινολόγησις ἀπορρήτου Στρατιωτικοῦ Ἐγγράφου ὑπὸ ἀναρμοδίου ἀτόμου εἰς πρόσωπα ἢ ἐξουσιοδοτημένα πρός τοῦτο».

Καί ζητεῖται

«ἡ κατά τὴν ὑμετέραν γνώμην ἀσκήσις τῆς προσηκούσης ποινικῆς διώξεως».

● Ὅλα αὐτά, ὁ κ. Στεφανάνης ὀφείλει νὰ τὰ γνωρίζει ὄχι μόνο γιατί δημοσιεύτηκαν, σέ ἔκταση, στό «ΑΝΤΙ» (16-10-76, τεῦχος 56) τό ὅποιο – ὅπως καί... κάποιος ἄλλος – ἴσως ἀγνοεῖ, ἀλλά γιατί:

1. Ἀναδημοσιεύθηκαν σέ ΟΛΕΣ σχεδόν τίς ἀθηναϊκές ἐφημερίδες τὴν ἴδια (16-10-76) μέρα – σέ μερικές καί στήν ΠΡΩΤΗ σελίδα...

2. Περιλαμβάνονται – μαζί μ' ἄλλα στοιχεῖα – στή δικογραφία πού ΣΧΗΜΑΤΙΣΤΗΚΕ σέ βάρος τοῦ ἐκδότη τοῦ «ΑΝΤΙ» γιὰ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ Α.Ν. 375/36!

Πραγματικά, αὐτό τό ἐκπληκτικό ἀπόρρητο ἔγγραφο τοῦ Β. Λιοῦ, στάθηκε ἀφορμή νά διαγῇ ἕνας ἰδιώτης, σήμερα (1976), μέ τό νόμο τοῦ Μεταξά! Καί ἡ ὑπόθεση φτάνει στά χέρια τοῦ 8ου ἀνακριτῆ πού:

● Καλεῖ σέ ἀπολογία τόν ἐκδότη τοῦ «ΑΝΤΙ».

● Ἐξετάζει διάφορους μάρτυρες ὑπεράσπισης.

● Παραπέμπει τελικά τή δικογραφία στόν εἰσαγγελέα, πού προτείνει παραπομπή. Ἀναμένεται ἔκδοση τοῦ βουλεύματος.

(Ἐχεῖ προηγηθεῖ κατάθεση τοῦ ἐκδότη τοῦ «ΑΝΤΙ» (24-5-76) στόν ἀνακριτῆ τοῦ 7ου Τμήματος τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Ἀθηνῶν, γιὰ τό ἴδιο θέμα).

Καί ρωτᾶμε:

● Ποιός μπορεῖ νά πιστέψει ὅτι ὁ κ. ὑπουργός Δικαιοσύνης ΑΓΝΟΟΥΣΕ μιά ὁλόκληρη δικογραφία «στρατιωτικοπολιτική» – τὴν ΠΡΩΤΗ καί ΜΟΝΑΔΙΚΗ, σήμερα, ὑπόθεση «παραβάσεως τοῦ Α.Ν. 375/36» ἀπὸ **ΙΔΙΩΤΗ**;

● Ποιός μπορεῖ νά πιστέψει ὅτι ὁ κ. ὑπουργός Δικαιοσύνης ὄχι μόνο ΑΓΝΟΟΥΣΕ ὅλα αὐτά, ἀλλά ΜΠΕΡΔΕΥΣΕ τὴν ὑπόθεση αὐτή μέ ΑΛΛΗ ὑπόθεση (μήνυσης γιὰ «συκοφαντικὴ δυσφήμιση» τοῦ νεοφασίστα γλύπτη Ἡρόκλητου) γιὰ τὴν ὁποία τό «ΑΝΤΙ» ἀθωώθηκε στίς 26/10/76, μέ τὴν ἀπόφαση 27177/76 πού μνημονεύει ὁ κ. Στεφανάνης; Οὔτε τὴν... ἐρώτηση τῶν βουλευτῶν δὲν διάβασε, λοιπόν;

α. Ὑπὸ τοῦ ΚΚΕ/Ρ εἰσάγονται κρυφίως ὅπλα ἐκ τοῦ **ἐξωτερικοῦ**, ἅτινα θὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς δεδομένην στιγμὴν.

β. Τὰ εἰσαγόμενα ὅπλα συσκευάζονται εἰς εἰδικὰ κιβώτια ἅτινα λόγω στεγανῶν διαμερισμάτων, ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ παραμένουν εἰς βάθος δέκα (10) περίπου μέτρων ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

γ. Τὰ ἐν λόγω κιβώτια, ἐξαρτώμενα ἀπὸ μικρὸν "σημα-δοῦρην" ποντίζονται εἰς συγκεκριμένον σημεῖον ἐνὶ τῆς θαλάσσης ἀπὸ διερχόμενον πλοῖον ἐν συνεχείᾳ προσδένονται εἰς ἕτερον διερχόμενον πλοῖον, ὅπερ τὰ σύρει ὑπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὸν τελικόν προορισμόν των καί ὡς ἐκ τούτου δέν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψις των ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας, εἰς περίπτωσιν διενεργείας νηολύσεως.

δ. Κατὰ πληροφορίας, μὴ διασταυρωθείσας, κυρίε πηγῇ προμηθείας ὀπλισμοῦ εἰς τό ΚΚΕ εἶναι οἱ Παλαιστίνιοι δυνάμεις.

2. Παρακαλῶ ὅπως πᾶσα σχετικὴ πληροφορία ἐπὶ τοῖς ἐν λόγω ἀντικειμένους νὰ ἀναφέρεται πάραυτα εἰς **Σ. 209** -

Ἀκριβὲς Ἀντίγραφον

Ταχὺς Βασίλειος Λιδός
Διοικητῆς

Κων/νος Παπανικολάου

Ἀνχης (Π2)-Αντὴς 2ου ΒΓ

Τό περιόδοτό «ἀπόρρητον ἔγγραφο» τοῦ Β. Λιοῦ.

Κατὰ τὴ συζήτηση στή βουλή, ἦταν παρόντες μόνο δύο βουλευτές – οἱ ἄλλοι τρεῖς ἀπουσίαζαν γιὰ σοβαροὺς λόγους. Εἶπαν, μεταξύ ἄλλων στόν κ. Στεφανάνη:

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Ὅφειλάτε, εἰλικρινά, νὰ τὸν ἔχετε καταργήσει. Πρὸς θεοῦ, μὴν τὸν χρησιμοποιήσετε γιὰ τό ἔγκριτο περιοδικό «ΑΝΤΙ», γιὰ δημοσιογράφους, γιὰ τοὺς πολιτικούς σας ἀντιπάλους καί κατὰ τῆς Δημοκρατίας (...) Ἀπὸ τέτοια ἐντυπα μπορεῖ καί ἡ κυβέρνηση νὰ πάρει πληροφορίες, νὰ τίς ἐλέγξει καί νὰ προστατεύσει τὸν ἐλληνικὸ λαὸ καί τὴν δημοκρατία.

ΔΗΜ. ΡΙΖΟΣ: Ὁ νόμος 375, ὅπως καί ὁ 509, εἶναι νόμοι πού ἔχουν στήν οὐσία τους τό δικτατορικό πνεῦμα, τό ἀντιδημοκρατικό πνεῦμα.

Ἀλλά, ὁ κ. ὑπουργός ἀπέκρυψε τὰ πραγματικά περιστατικά, ἐμπλέξε ἄλλη ἄσχετη ὑπόθεση καί «μπλοκάρισε», κατὰ τρόπο – τό ξαναλέμε – ΠΡΩΤΟΦΑΝΗ στά κοινοβουλευτικά χρονικά, τό θέμα. Ξέρουμε πολὺ καλά τί θὰ γινόταν σέ ΑΛΛΗ χώρα, ἂν συνέβαινε στό κοινοβούλιο ἀνάλογο περιστατικό. Εἶδαμε τί συνέβει ἐδῶ – μέχρι σήμερα. Τουλάχιστον, ΜΕΤΑ τό δημοσίευμα αὐτό, νὰ ἐλπίζουμε ὅτι ΚΑΤΙ μπορεῖ νὰ γίνει;

ΔΕΝ ΚΑΤΑΡΓΕΙΤΑΙ Ο 375/36!

«Γιατί χαίρεται ὁ κόσμος καί χαμογελᾷ πατέρα»

Ἡ συζήτηση στή Βουλὴ γιὰ τὴ δίωξη τοῦ «ΑΝΤΙ», ἔκρυβε μιά δυσάρεστη ἐκπλήξη: ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης θεαίωσε τό Σῶμα ὅτι

ὁ νόμος 375/36 (τοῦ Μεταξά) «περὶ κατασκοπείας» ἰσχύει «ἐναρμονισμένος πρὸς τό Σύνταγμα»!

Οἱ δύο βουλευτές πού ἔκαναν τὴν ἐρώτηση γιὰ τό «ΑΝΤΙ» ἀντέδρασαν ἔντονα:

Ν. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Γιατί κ. ὑπουργέ διατηρεῖτε αὐτοὺς τοὺς νόμους, αὐτοὺς τοὺς αἵματοθαμμένους θρικόλακες, τό 1977; Δέν σᾶς ἀρκεῖ ὁ Ποινικὸς Νόμος, πού καλλυπεῖ τὰ πάντα μέ τὰ ἄρθρα 48 καί 49; Ὅλος ὁ Ποινικὸς Νόμος καλύπτει ὅλο τό φάσμα τῶν ἀδικημάτων αὐτῶν (ΣΣ περὶ κατασκοπείας) ἀρχίζοντας ἀπὸ τό ἄρθρο 134. (...) Ἀλλά οἱ νόμοι αὐτοὶ γίνονται καί «μπούμεραγκ». Ἐσεῖς τοὺς ψηφίζετε,

ἐσεῖς τοὺς δημιουργεῖτε, καί ἔρχεται ἡ στιγμή, τό μαχαίρι αὐτό τό ὅποιο στρέφεται κατὰ τάξεων, κατὰ ἰδεολογιῶν, κατὰ τοῦ ἰδιοῦ τοῦ λαοῦ, ξαναγυρίζει σέ σᾶς, ἐναντίον σας! (...) Ἄς γίνεῖ μιά ἐπιτροπὴ, νὰ καταργηθεῖ αὐτός ὁ νόμος-θρικόλακας.

Δ. ΡΙΖΟΣ: Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς ὁ κ. Στεφανάνης, ὁ ὁποῖος ὡς δικηγόρος ὑπερασπιζόμενος ἐντίμους ἀγωνιστὲς καί πολῖτες (πού θρικόκλει καί στήν αἰθουσα αὐτῇ), ἐνῶ τό 1960 ζητοῦσε ἐπίμονα ἀπὸ τοὺς δικαστὲς, τό κράτος καί τὴν κυβέρνηση τὴν κατάργηση αὐτοῦ τοῦ ἐπάρατου νόμου, πῶς ὁ ἐντίμος ἐκεῖνος ὑπερασπιστὴς δέν φέρνει ἕνα νομοσχέδιο γιὰ νὰ καταργηθεῖ ὁ Μεταξικός αὐτός νόμος. (...) Γιὰ τὴν τιμὴ τῆς Δημοκρατίας, γιὰ τὴν τιμὴ ὅλων τῶν πολιτῶν αὐτῆς τῆς χώρας, καταργήστε, κ. ὑπουργέ, τὸν νόμο 375/36 πού ἔχει τὴν ὑπογραφή τοῦ δικτάτορα Μεταξά. Εἶναι ἀδιανόητο νὰ ὑπάρχει σήμε-ρα.

● Στὴ συζήτηση παρενέβη καί ὁ γραμματέας τοῦ ΚΚΕ Χαρίλαος Φλωράκης, πού ἀναφέρθηκε στήν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου προδικτατορικά:

Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Τότε δίκαιαν τὴν ἰδέα. Καί τό θυμάστε καλά γιατί ἦσαστε ὑπερασπιστὴς μου. Δέν ὑπῆρχε τότε κανένα στοιχεῖο κατηγορίας. Ἀλλά, ἐπαναλαμβάνω, δικαζόταν ἡ ἰδέα.

● Ἀλλά, ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης ἦταν σαφής:

«Ἐφ' ὅσον ἡ νομολογία ἀπεφάνθη ὅτι ὁ νόμος αὐτός ἰσχύει παράλληλα μέ τὰς δικονομικὰς διατάξεις, δέν προκαλεῖ ἡ διατήρησις τοῦ νόμου 375 – ἐπαναλαμβάνω μιά γιὰ πάντα – ἀντικείμενο τῶν ἐρίδων, τῶν διαφωνιῶν καί τῶν ἀντιθέσεων».

Ὅχι, βέβαια! Ἀντικείμενο... δικῶν, ὅμως;

Ἐθνική Ἀντίσταση ἢ «ἀντεθνική δράση;»

ΜΙΑ «ΚΑΘΑΡΗ ΑΠΟΨΗ» ΤΟΥ κ. Ε. ΑΒΕΡΩΦ

«Χιλιάδες πτώματα πρὸς ἀναγνώρισιν.

Νά ἀκόμα μιά ὠραία εἰκόνα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ ΕΛΑΣ ὁ ὁποῖος, ὅπως τελευταῖα οἱ κομμουνιστὰὶ μέ πείσμα ἐπιδιώκουν, πρέπει νά ἀναγνωρισθεῖ ὡς «Ἐθνική Ἀντίστασις». Τότε οἱ νεκροὶ μας θά ἔθγαιναν ἀπὸ τοὺς τάφους των γιὰ νά καταδιώξουν τοὺς δέδηλους πού τολμοῦν νά λένε τέτοιες βλασφημίες».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ αὐτὸ εἶναι ἡ «λεξάντα» μῖα εἰκόνα ἀπὸ αὐτὲς πού κοσμοῦν μιά στρατιωτική μονάδα! Σᾶς κάνει ἐντύπωση; Μά, καὶ ὁ ὑπουργὸς Ἐθν. Ἀμύνης κ. Ε. Ἀβέρωφ-Τσοίτσας, ἔχει περίπου τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν «ἐθνικοφροσύνη», τὸ «συμμοριτοπόλεμον», ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνική ἀντίσταση: τὴ χαρακτηρίζει...

«ἀντεθνικὴν δράσιν».

Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς περιέχεται σὲ ἀπάντησι τοῦ κ. ὑπουργοῦ πρὸς τὸν κ. Γιάννη Γ. Γούση, ἀπὸ τὸ Βόλο, κάτοικο Αἰγιάλεω. Πρόκειται γιὰ μιά πολὺ πρόσφατη καὶ ἀρκετὰ χαρακτηριστική περίπτωση. πού δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἐξαίρεση, ἀλλὰ τὸν κανόνα, γιὰ τὸ πῶς βλέπει ἡ

κυβέρνησι τὴν ἀντίστασι καὶ τοὺς ἀνθρώπους της.

Ὁ Γ. Γούσης ἔχει μιά μακριὰ ἱστορία ἀγώνων. Βρέθηκε νά ὑπηρετεῖ σάν ἐφεδρὸς λοχίας τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ τὸ 1936. Ἀργότερα ἀπολύθηκε γιὰ νά ἀνακαταγεῖ σάν – μόνιμος πιά – λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ καὶ νά ὑπηρετῇ σὸ μέτωπο μέχρι τὸ τέλος τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου. Γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του, παρασημοφορήθηκε καὶ προτάθηκε γιὰ προαγωγή. Μετὰ τὴν κατάρρευσι καὶ ἀπὸ τὶς πρώτες μέρες τῆς κατοχῆς συνδέθηκε μέ στρατιωτική ἀντιστασιακή δράσιν καὶ μέ ἐντολή της ἀποσπάσθηκε στὴ Χωροφυλακή, ὅπου ἔβγαζε πλαστὲς ταυτότητες πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ Ἀγγλοὶ γιὰ νά φουγαδεύουν στὴ Μ. Ἀνατολή. Ὅταν τὸν ὑποψιάστηκαν, οἱ ἰταλικὲς ἀρχὲς τὸν φυλάκισαν γιὰ 9 μῆνες. Ὑστερὰ ἀπὸ μιά προσωρινή ἀποφυλάκισή του, πέρασε στὴν παρανομία, συνδέθηκε μέ τό... («ἀντεθνικό») ΕΑΜ καὶ ἀνέθηκε σὸ θουνό. Μέχρι τὴν ἀνοιξι τοῦ '44 ὑπηρετῇ σάν καπετάνιος μεραρχίας τοῦ ἐφεδρικοῦ ΕΛΑΣ. Ἀπὸ τὶς κακουχίες ἀρρώστησε καὶ νοσηλεύθηκε μέχρι τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας.

Μετὰ τὴ Βάρκιζα παρουσιάζεται σὸ στρατό καὶ ζητάει «βαθμολογική ἀποκατάστασι». Ἀλλὰ...

Ἡ «ἱστορία του» ἀπὸ δῶ καὶ πέρα περιγράφεται σ' ἓνα μακροσκελὲς ὑπόμνημα πού ἔστειλε (18-2-75) στὸν κ. Ἀβέρωφ.

«Ἐνὸς περιμένα νά ἀποκατασταθῇ βαθμολογικῶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, βαθμὸν τὸν ὅποιον ἔφερον οἱ συνάδελφοί μου, τινὲς τῶν ὁποίων δὲν εἶχον προσφέρει καμμίαν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπὸ τὸ ἔτος 1941-1945, ἐκλήθη νά ἀπολογηθῇ ἐνώπιον εἰδικῶς συγκροτηθείσης Ἐπιτροπῆς μέ τὴν κατηγορίαν "... δι' ἑλλειψιν ἐπαγγελματικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀγωγῆς καὶ ἀντεθνικῆς ἐνεργείας...". Τὸν Αἴγουστον τοῦ 1946, παρουσιάσθη ἐἰς τὴν ἐν λόγω Ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἀντὶ πάσης κατηγορίας, μοῦ ἔκανε μιά καὶ μόνη πρότασι. Νά ὑπογράψω Δήλωσι καὶ νά ἀποκηρύξω τὴ δρᾶσί μου κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς καθὼς καὶ τὰς ἐργασίας εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχον... Ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἀρνήθηκα νά ὑπογράψω τὴν ἐν λόγω δήλωσιν καὶ ἐδήλωσα ὅτι: Θεωροῦσα, θεωρῶ καὶ θά θεωρῶ, ὅσο θά ζῶ, τιμὴ μου τὴν συμμετοχή μου καὶ ὅλη τὴ δρᾶσι μου στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίστασι. Ἡ ἀπόφασι; Ἐκπτώσι ἐκ τοῦ βαθμοῦ μου καὶ ἀποπομπή ἀπὸ τὸ Στράτευμα...»

Τὰ χρόνια πέρασαν, ἀλλὰ ἐλάχιστα πράγματα ἄλλαξαν. Ὁ κ. Γούσης ζητᾷ (18-2-75) ἀπὸ τὸν κ. Ἀβέρωφ ἀποκατάστασι

«εἰς τὸν βαθμὸν πού φέρουν σήμερα οἱ συνάδελφοί μου εἰς τὸ Στράτευμα καὶ ἀναγνώρισιν τῆς προσφερεθείσης ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Πατρίδα κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς ὡς πατριωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ὡς συνέχεια τῶν ὑπηρεσιῶν μου πρὸς τὴν Πατρίδα κατὰ τὴν περίοδο 1936-1941».

Τὸ θέμα ἔφτασε καὶ στὴ Βουλὴ. Καὶ ὁ κ. Ἀβέρωφ ἔδωσε τὴν ἑξῆς ἀπάντησι:

«Α. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς

Μαθήματα Ἐθνικοφροσύνης

σιάζεται σάν διωκόμενος δημοκράτης»

ὁ στρατιώτης Α. Παναγιώτου «τιμωρήθηκε γιατί ἔκανε πολιτική μέσα στὴ μονάδα του, πράγμα πού ἀπαγορεύεται πρὸς ὅλους τὶς κατευθύνσεις».

Αὐτὰ διακήρυξε ὁ κ. Ἀβέρωφ ἀπαντώντας στοὺς δουλευτὲς.

Ἡ τιμωρία ἴσως νά ἀποτελέσει «μάθημα» γιὰ τὸ στρατιώτη Παναγιώτου. Ἐνα ἄλλο «μάθημα ἐθνικῆς ἀγωγῆς» δόθηκε, ὅπως καταγγέλλουμε σὲ προηγούμενον τεῦχος μας (ἀρ. 68 τῆς 2/4/77). Μόνον πού ἡ... σφοδρότητα τοῦ «μαθήματος» αὐτοῦ, ἔστειλε τὸ στρατιώτη Χρ. Βερούτη σὸ νοσοκομεῖο!...

Ὁ κ. Ἀβέρωφ εἶπε καὶ ἄλλα ὠραία στὴν ἀγόρευσί του στὴ Βουλὴ. Ἰσχυρίστηκε ὅτι «δὲν θά ἐπιτρέψει τὴν πολιτικοποίησι τοῦ στρατεύματος καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔχει ἀπαγορεύσει νά διαβάζονται δημόσια στίς στρατιωτικὲς

μονάδες πολιτικὲς ἐφημερίδες», λές καὶ σταμάτησε ποτὲ σὸ στρατό ἡ ἐντονὴ ἀντικομμουνιστικὴ προπαγάνδα – πολιτικολογία.

Ὁ Δεκέμβριος τοῦ 1975 «γιορτάστηκε» μέ ὁμιλίες πού ὑπόδειγμά τους δημοσιεύσαμε σὸ τεῦχος 60, καὶ πού δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὶς ἀνάλογες προδικτατορικὲς. Τὰ ἴδια συνέδεσαν καὶ τὸν περασμένο Δεκέμβρι: κείμενα πανομοιότυπα κυκλοφόρησαν – καὶ τὰ ἴδια θά συμβοῦν, ἀσφαλῶς, καὶ φέτος. Τὸ πνεῦμα τῆς «ἐθνικοφροσύνης» κυριαρχεῖ. Ἀλλὰ ἡ ὑπόμνησι τῶν «κακουργημάτων» τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους» δὲν γίνεται μόνον μιά φορά τὸ χρόνο. Ὑπάρχει (σὲ πολλὰς μονάδες) καὶ τὸ μόνιμο ἀντικομμουνιστικὸ «ὕλικό» – ἀπὸ ὁμιλίες μέχρι φωτογραφίες, πανὸ κ.λπ. (Ἡ κάνομε λάθος;) Ἰδια καὶ ἀπαράλλαχτη ἡ ρουτινιερικὴ φτηνὴ προπαγάνδα – 30

τόσα χρόνια τώρα.

Κατὰ τὸν «ἐθνικοφρονα» κ. Ἀβέρωφ ὅλα αἰτᾶ εἶναι προφανῶς... μάθημα ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς καὶ – γιατί ὄχι; – μάθημα... «ἱστορίας»! Διαφορετικὰ...

Ἀλλωστε, φιλάρεσκα δηλώνει: «Τὸ στράτευμα μοῦ ἔχει ἐμπιστοσύνη καὶ μπορῶ νά πῶ ὅτι δὲν διατρέχουμε κανένα κίνδυνον».

Μιά πρώτη πρόχειρη ἀπάντησι εἶναι αὐτὴ πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπ. Κακλαμάνη (ΠΑΣΟΚ) στὴ Βουλὴ:

«Τὰ ἴδια μᾶς ἔλεγε καὶ ὁ Παπαληγόπουλος τὸ 1967».

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα εἶναι θέμα χώρου (ἢ χρόνου) καὶ μνήμης... Σὲ τελευταία ἀνάλυσι δὲν ξέρουμε πῶς ὁ κ. ὑπουργὸς ταυτίζεται μέ τὸ στράτευμα. Ἀλλὰ, δὲν θά εἶναι καθόλου εὐχάριστο, γιὰ ὅλους ἡμᾶς, ἀν κάποια μέρα ἀνακαλύψουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη ἔκρινε τὰ γεφύρια πρὸς τὴν ὁμαλότητα.

Ἡ τρομοκρατία τῶν δημοκρατικῶν στρατιωτῶν συζητήθηκε στὴ Βουλὴ (29-4), μετὰ ἀπὸ ἐπερώτησι τῶν δουλευτῶν τῆς ΕΔΗΚ Κ. Ἀλαβάνου, Θ. Ἀναγνωστόπουλου καὶ Ν. Ἀργυροπούλου. Ἀφορμὴ στάθηκε ἡ περίπτωση τοῦ Α. Παναγιώτου, στὴ μονάδα τοῦ ἔθνους 117 ΜΠΠ – ἱστορικὴ καὶ ἀπὸ τὸ «σαμποτάζ» τοῦ Παπαδόπουλου.

Ἐπειδὴ ὁμως «κάθε ἀπίθανος πού θέλει νά ὑπονομεύσει τὸ στρατό, παρου-

ισχύουσας Νομοθεσίας τό αἴτημα ἀναγνωρίσεως τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Γούση Ἰωάννου τοῦ Γεωργίου ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀντιστάσει δέν δύναται νά ἐξετασθῇ, καθ' ὅσον ὑποβαλλόμενον ἤδη τό πρῶτον, τυγχάνει ἐκπρόθεσμον (Ν. Δ. 179/69 ἄρθρ. II παράγρ. I καί 4).

δ. Πέραν τούτου τό αἴτημα τυγχάνει καί Νόμῳ ἀβάσιμον, καθ' ὅσον προσκορροῦν εἰς τάς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10 παράγρ. 6α λόγῳ τῆς μεταγενεστέρως ἀντεθνικῆς δράσεως αὐτοῦ.

γ. Τό αἴτημα ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀνωτέρω εἰς τοὺς βαθμοὺς τοῦ Ἀξιωματικοῦ, στερεῖται κατὰ τήν ὑπηρεσίαν νομικοῦ ἐρείσματος καί δέν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μελέτης ὑπὸ ταύτης.

Εὐάγγελος Ἀδέρφω-Τσοῖτσας
Υπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης»

*This certificate is awarded to
Ioannis Georgiou Gousis
as a token of gratitude for and
appreciation of the help given to the
Sailors, Soldiers and Seamen of the
British Commonwealth of Nations,
which enabled them to escape from, or
evade capture by the enemy.*

H.R. Alexander

*Field Marshal,
Supreme Allied Commander,
Mediterranean Theatre*

1939-1945

Τό Μάρτη τοῦ 1945 οἱ Ἀγγλοι ἔδωσαν τήν παραπάνω διάκριση στόν κ. Γούση γιά τή βοήθειά του πρὸς τοὺς Ἀγγλους. Ἡ διάκριση γράφει:

«Αὐτό τό πιστοποιητικόν ἀπενεμήθη εἰς τόν Ἰωάννην Γεωργίου Γούσην ὡς τεκμήριον εὐγνωμοσύνης καί ἐκτιμῆσεως γιά τήν βοήθειαν τήν ὁποίαν παρέσχεν οὗτος εἰς τοὺς ναύτας, τοὺς στρατιώτας καί τοὺς ἀεροπόρους τῶν Ἑθνῶν τῆς Βρετανικῆς Συμπολιτείας, ἡ ὁποία τοὺς ἔδωσε τήν εὐκαιρίαν νά δραπετεύσουν ἢ ν' ἀποφύγουν τήν αἰχμαλωσίαν παρά τοῦ ἐχθροῦ.

Χάρολντ Ἀλεξάντερ

Στρατάρχης

Ἀνώτατος Διοικητής τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων τῆς Μεσογείου.
1939-1945

Πόσο δίκιο ἔχει ὁ κ. ὑπουργός: τόσα χρόνια πού βρισκόταν ὁ ἄνθρωπος καί ἔρχεται ΕΚΠΡΟΘΕΣΜΑ νά ζητήσῃ ἀποκατάσταση; Καί δέν ντρέπεται νά τό κάνει μέ τέτοια «ΑΝΤΕΘΝΙΚΗ δράση»; Πάλι καλά, δηλαδή, πού δέν βρῆκε καί κανένα μελά: γιά τέτοια εἴμαστε τώρα;

Οἱ πρῶτες προφυλακίσεις γιά τό μεγάλο σκάνδαλο τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος

Ραгдаῖες οἱ ἐξελίξεις στό σκάνδαλο τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος. Ὅπως πρωτοαποκάλυψε ὁ «Ριζοσπάστης» τήν περασμένη Κυριακή:

● Ὁ μεγαλοεπιχειρηματίας Σόλων Σασσών καί ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῆς ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ, Κων. Μαμελετζῆς, ἐπέστρεψαν στήν Ἑλλάδα καί προφυλακίστηκαν (18/4) μέ βάση τό ὑπ' ἀριθμ. 13/2-4-1977 βούλευμα τοῦ Συμβουλίου Πλημμελειοδικῶν Σάμου, μέ πολλές κατηγορίες: ἀπάτη ἰδιαιτέρως μεγάλης ἀξίας, πλαστογραφία ἐγγράφων καί χρήση σέ βαθμό κακουργήματος, παράνομη ἐξαγωγή συναλλάγματος, ἀπιστία, νοθεία τροφίμων καί παράβαση τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Ν. 6085/34 – ὅλα κατ' ἐξακολούθηση!

● Ὁ εἰσαγγελέας Σάμου κ. Ν. Σίγουρας διέταξε προκαταρκτική ἐξέταση γιά τόν ἐντοπισμό τῶν ὑπευθύνων πού δέν ἐκτελέσανε ἐγκαίρως τά ἐντάλματα συλλήψεως τῶν δύο προαναφερθέντων.

Καί ἔπεται συνέχεια...

ΚΑΙ ΜΙΑ «ΕΞΩΔΙΚΟΣ» ΤΟΥ Κ. Γ. ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ:

● Ὁ τ. ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν κ. Γ. ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ἀποφάσισε (ἐπιτέλους!) νά ἀπαντήσῃ στό ΑΝΤΙ σχετικά μέ τά ἐρωτήματα πού τοῦ εἶχαμε ἀπευθύνει καί στό τεῦχος 67 (19-3-77). Ἀντί ὅμως γιά ἐπιστολή μᾶς ἔστειλε τήν παρακάτω ἐξώδικο:

«ΕΝΩΠΙΟΝ ΠΑΝΤΟΣ ΑΡΜΟΔΙΟΥ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΕΞΩΔΙΚΟΣ
ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ καί ΔΗΛΩΣΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, τ. Ὑφυπουργοῦ, Βουλευτοῦ, κατοίκου Ἀθηνῶν, ὁδός Ξανθίππου 7-9.

ΠΡΟΣ

Τό περιοδικόν «ΑΝΤΙ», νομίμως ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ ἐκδότου του, Χρήστου Γ. Παπουτσάκη, ὁδός Δημοχάρους 60, Ἀθήναι.

Σᾶς προσκαλῶ ὅπως, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὅσων μέχρι σήμερον ἐδημοσιεύσατε εἰς τά τεύχη 51, 52, 64, 67, 68, 69 τοῦ «ΑΝΤΙ» περί συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος καί τῶν σχετικῶν ἐρωτημάτων καί κρίσεών σας, δημοσιεύσετε, βάσει τοῦ περί τύπου νόμου, εἰς τήν αὐτήν σελίδα καί μέ τά αὐτά στοιχεῖα, τά κάτωθι:

1. Στό τεῦχος 64 τοῦ «ΑΝΤΙ» τῆς 5 Φεβρουαρίου 1977, δημοσιεύετε τήν ψευδῆ «εἰδησιν» ὅτι στό παρελθόν ὑπῆρξε ὑπάλληλος, ἐκπρόσωπος τῆς ἐταιρείας ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ. Στό τεῦχος τῆς 16ης Ἀπριλίου διαψεύδετε κατηγορηματικά τήν «εἰδηση» αὐτή.

2. Στό ἴδιο αὐτό τεῦχος τῆς 16ης Ἀπριλίου 1977, γράφετε ὅτι δέν εἶχα τήν εὐαισθησία ν' ἀπαντήσω σέ 4 ἐρωτήματα πού μοῦ θέσατε τήν 19ην Μαρτίου 1977. Καί αὐτή ἡ «πληροφορία» πού δίδετε στοὺς ἀναγνώστες σας εἶναι ἀνεξέλεγκτη: Στά ἐρωτήματά σας ἀπάντησα στήν ἐφημερίδα πού τά εἶχε φέρει σέ γνώση μου μέ ἐπιστολή μου τῆς 24ης Μαρτίου 1977 ἡ ὁποία δυστυχῶς δέν δημοσιεύθηκε ὁλόκληρη.

3. Σᾶς παρατηρῶ ὅτι, μεταξύ πολλῶν ἄλλων ἀνακριθειῶν καί ἀνακολούθων, ἀπό τά 4 ἐρωτήματα πού μοῦ ὑποβάλλετε τά 3 δέν μέ ἀφοροῦν, δηλαδή δέν ἐμπίπτουν στήν δική μου ἀρμοδιότητα καί κατά συνέπειαν καί εὐθύνη, ὅπως ἀποδεικνύω στήν ἀκόλουθη παράγραφο.

4. Στά ἐρωτήματά σας ἀπαντῶ:

Στό ἐρώτημα 1: Τό θέμα τῆς ἀποζημιώσεως πού δόθηκε στοὺς ἀγρότες ρυθμίστηκε ἀπό τό Ὑπουργικόν Συμβούλιο στήν περιορισμένη σύνθεσή του στήν ὁποία οὔτε εἰσηγήθηκα οὔτε μετέιχα. Ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι τόσο σωστή ὥστε ὅταν ἦρθε στήν Βουλὴ διὰ νομοθετικὴν κῆρυξη ΚΑΝΕΝΑ κόμμα δέν ἀντύπωσε διαφωνία. Μόνον τό Κ.Κ.Ε. διὰ τοῦ κ. Κάππου διετύπωσε μερικὲς παρατηρήσεις. Ἀλλὰ πέραν αὐτοῦ ἡ «εἰσπραξις» οἷσαδὴποτε «ἀποζημιώσεως» ἀπὸ ἐκείνους πού θά ἀποδειχθοῦν ἐνοχοὶ ἀπαιτεῖ δύο προϋποθέσεις:

α) Κρίσιν περί ἐνοχῆς καί
β) προσδιορισμόν ὕψους ζημίας.

Κανένα ἀπὸ τά στάδια αὐτά, δέν ἔχει περατωθεῖ ἀκόμη ὅσον ἀφορᾷ τήν ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ. Τό ὅτι συνεπῶς ὁ συντάκτης σας ἀπλῶς διατυπώνει αὐτή τὴν ἐρώτηση σημαίνει ὅτι εἶναι τουλάχιστον «ἀπρόσεκτος». Τό ὅτι τήν ἀπευθύνει σέ μένα καί ὄχι στό Ὑπουργικόν Συμβούλιο, ἢ στήν Βουλὴ στό σύνολό της, ἢ στήν Δικαιοσύνη, σημαίνει ὅτι ἀστοχῶς ἢ εἶναι ἐντελῶς ἀκατατόπιστος.

Στά ἐρωτήματα 2 καί 3: Τό περιεχόμενο τῶν ἐρωτημάτων αὐτῶν τά ἐντάσσει ἀδιαμφισβήτητα στήν ἀρμοδιότητα τῆς Δικαιοσύνης ἡ ὁποία ἔχει ἐπιληφθεῖ τῆς ὑποθέσεως ἤδη πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1974. Κάθε ἐνέργεια τῆς Διοικήσεως ἄλλη ἀπὸ τό νά δώσει πληροφορίες καί νά ὑποδοθῇσιν τό ἔργο τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ἀπαγορευμένη. Μόνον ἐάν ὁ συντάκτης σας εἶχε νά ἀναφέρει συγκεκριμένη παράλειψη τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου θά ὑπῆρχε κάτι τό συζητήσιμο.

Στό ἐρώτημα 4: Ὁ συνδυασμός τῶν ἐξῆς παραγόντων: Τοῦ ὅτι οἱ ποσότητες συνθετι-

κοῦ οἰνοπνεύματος πού μπορεί νά ἔχουν ἀναμιχθεῖ σέ κρασιά ἀλλά ἀπό τῆς Σάμου καί τῶν Πατρῶν εἶναι ἐλάχιστες κατὰ τήν ἐκτίμηση τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους, τοῦ ὅτι δέν ἔχομε ἐνδείξεις ὅτι τό συνθετικό οἰνόπνευμα εἶναι ἐπιβλαβές στήν υἰεία (περισσότερο ἀπό ὅ,τι τό ἀγροτικό), τοῦ ὅτι μιὰ ἔρευνα σάν αὐτή πού φαίνεται νά ζητᾷ ὁ συντάκτης σας ἔχει ἕνα κόστος, τοῦ ὅτι μιὰ τέτοια ἔρευνα θά ἀπορροφῶσε ἐπιστημονικό προσωπικό τοῦ Γ.Χ.Κ. τό ὁποῖο εἶναι ἤδη ἀνεπαρκές γιά τήν παρακολούθηση νευρολογικῶν τομῶν τῆς δημοσίας υἰείας καί τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὅπως εἶναι ἡ γνησιότης καί τό ἀνόθευτο τῶν τροφίμων, τῶν φαρμάκων καί τῶν υἰρῶν καυσίμων, μᾶς ἔκανε ὥστε νά μὴ ἀσχοληθοῦμε ἐξαντλητικά μέ τήν ἀνέυρεση καί τῶν τελευταίων ποσοτήτων πού πιθανόν νά διέφυγαν.

5. Γίνεται φανερό ὅτι δείχνετε περιφρόνηση ὡς πρὸς τήν ἀλήθεια, κακὴ πρόθεση ὡς πρὸς ἐμένα. Γιά τοῦτο καί ἀποτεινόμενι στήν Ἑλληνική Δικαιοσύνη γιά ν' ἀποφανθεῖ ἐπὶ τῶν κινήτρων τῆς ἐπιθέσεώς σας ἐναντίον μου.

Ἀρμόδιος δικαστικός ἐπιμελητής σὺν τῇ ρητῇ ἐπιφυλάξει παντός ἐν γένει δικαιώματός μου ἐπιδότω νομίμως τήν παρούσαν πρὸς τόν καθ' οὗ αὕτη ἀπευθύνεται πρὸς γνῶσιν καί διά τās νομίμους συνεπείας ἀντιγράφων ὁλόκληρον ἐν τῇ ἐκθέσει ἐπιδόσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23ῃ Ἀπριλίου 1977
Ὁ Προσκαλὼν καί Δηλῶν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ»

Ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Λιανόπουλου ν' ἀπαντήσει στά πολὺ συγκεκριμένα ἐρωτήματα πού τοῦ εἶχαμε ἀπευθύνει, μπορεί νά χαρακτηριστεῖ μᾶλλον ἀτυχής. Συγκεκριμένα:

● Τό πρῶτο ἐρώτημα πού τοῦ εἶχαμε ἀπευθύνει ἦταν:

«Τί ἐνέργειες ἔκανε ὥστε νά εἰσπράξει τό κράτος ἀπό τήν TRANSTEKOM τήν ἀποζημίωση πού ἀναγκάστηκε νά καταβάλει στούς ἀγρότες τῆς Σάμου;»

Καί στό ρεπορτάζ πού συνόδευε τὰ ἐρωτήματα γράφαμε:

«Εἶναι πρωτοφανές τό κράτος νά ἀναγνωρίζει τό σκάνδαλο (ἐπαναποστάζοντα σὰ κρασιά πού ἐπιστράφηκαν ἀπό τῇ Γερμανία), νά ἀποζημιώνει τούς ἀγρότες καί ΝΑ ΜΗ ΖΗΤΑΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΠΙΣΩ ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΤΟΥ ἀπό τήν ἐταιρεία πού παρανόμησε.»

Τί ἀπαντᾷ ὁ κ. Λιανόπουλος;

Πρῶτα ὅτι «ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐνοχῆς δέν ἔχει περατωθεῖ ἀκόμα ὅσον ἀφορᾷ τήν TRANSTEKOM». Ὡστε ἔτσι λοιπόν;

● Καί ἡ ἐπαναπόσταξη 4.000 τόννων κρασιῶν δέν εἶναι ἀπόδειξη τῆς ΑΠΑΤΗΣ;

● Καί γιατί, ἀφοῦ ζημιώθηκε τό κράτος 15.000.000 δραχμές ἀπό αὐτή τήν ἱστορία, δέν διενεργήθηκε ἔστω μιὰ διοικητική ἀνάκριση γιά τήν ἀναζήτηση ὑπευθύνων καί στή διοίκηση; Μήπως ἡ TRANSTEKOM εἶχε ἀντιμετωπισθεῖ πολὺ ἀνεκτικά ἀπό τίς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες;

Δεύτερον, ὁχρῶνεται πίσω ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ μικροῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δηλαδή μεταθέτει τίς εὐθύνες, χωρὶς ὅμως καί νά προσδιορίζει ποιὸς εἰσηγήθηκε τὴν σχετική ἀπόφαση. Ταυτόχρονα προσπαθεῖ νά μεταθέσει τό θέμα στήν ὁρθότητα ἢ μὴ αὐτῆς τῆς ἀπόφασης, ἐνῶ τό ἐρώτημά μας ἀφοροῦσε τίς ἐνέργειες πού ἔγιναν ὥστε «νά εἰσπράξει τό κράτος τήν ἀποζημίωση πού ἀναγκάστηκε νά καταβάλει». Καί ὅπως φαίνεται κι ἀπὸ τήν ἀπάντησι τοῦ κ. Λιανόπουλου, καμιά τέτοια ἐνέργεια δέν ἔγινε...

● Τό δεύτερο ἐρώτημα ἦταν:

«Τί ἐνέργειες ἔκανε αὐτός καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν πού διεύθυνε, ὥστε νά κινηθεῖ ἡ διαδικασία ἐναντίον τῆς TRANSTEKOM γιά τίς ἀλλεπάλληλες παρεβάσεις τῶν νόμων (χρήσιμη συνθετικό οἰνοπνεύματος, ψευδῇ πιστοποιητικά, λαθραία ἐξαγωγή συναλλαγμάτων κ.λπ. κ.λπ.);»

Ὁ κ. Λιανόπουλος ἰσχυρίζεται ὅτι τό ἐρώτημα δέν ἐμπίπτει στή δική του ἀρμοδιότητα καί εὐθύνη, ἀλλὰ στήν ἀρμοδιότητα τῆς Δικαιοσύνης. Ὅμως, ὑπάρχει μιὰ ἐπιστολή πού τοῦ εἶχε ἀπευθύνει στίς 12-2-76 ὁ κ. Νικόλαος Παναγιώτου, Ἀλκιβιάδου 49, πού σημαντικά συνέβαλε στήν ἀποκάλυψη τοῦ σκανδάλου. Καί τοῦ ἔγραφε:

«Τό δεύτερον ὅμως σκέλος ἀφορᾷ κατὰ κύριον λόγον Ὑμᾶς ὡς Ὑπουργόν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἀπεδήμησαν ἑκατομμύρια δολλαρίων συναλλαγμάτων. κ. Ὑπουργέ, μέσω τῶν εἰσαγγῶν τοῦ Συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος, γεγονός τό ὁποῖον ἔχω ἤδη ἐπισημάσει εἰς συνεχεῖς καταγγελίας μου. (...)

1. Διά τῆς ἀπό 19-2-75 ἐπιστολῆς μου πρὸς τόν ἀξιότιμον κ. Ὑπουργόν Συντονισμοῦ ἡ ὁποία διεδιδάσθη εἰς τās ἀρμοδίας Ὑπηρεσίας ἀναφέρω (...) Ὅταν συμφώνως πρὸς τās προγραμματικές σας δηλώσεις τό Ἰσοζύγιον «Ἐξωτερικῶν πληρωμῶν «ἔχει τὰ χάλια του» καί ἡ ἰσοσκελίσις τοῦ Προϋπολογισμοῦ εἶναι δυσχερεστάτη, διατί δέν ἐπιδιώκεται ἡ διά τῆς βίας ἐπανεἰσαγωγή τοῦ συναλλάγματος αὐτοῦ; Ἡ μὴπως δέν τό χρειάζεται κατὰ τās κρίσιμους σημερινὰς στιγμὰς ἄς διέρχεται ἡ χώρα μας;

2. Διά τῆς ἀπό 28-3-75 ἐπιστολῆς μου πρὸς τόν Γεν. Δ/ντῆν τοῦ Γεν. Χημείου τοῦ Κράτους συνιστῶ ἐπὶ λέξει τὰ κάτωθι: (...) «νά ἀπαιτησθε ἀπὸ τῶν Προϊστάμενόν σας Ἐξοχώτατον ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργόν τήν ἄμεσον ἀναζήτησιν τῶν τεραστίων ποσῶν τοῦ κατὰ τοιοῦτον ἐγκληματικόν τρόπον ἀπολεσθέντος συναλλάγματος. Τό συνάλλαγμα αὐτό εἶναι τό αἷμα καί ὁ ἰδρώς τῶν Ἑλλήνων.»

Καί τό ANTI στό τεῦχος 64 ἔγραφε:

«Ἀπ' ὅ,τι μέχρι στιγμῆς ἔχει εὐρύτερα κοινοποιηθεῖ, τὰ κέρδη τοῦ Σασσῶν μόνον ἀπὸ τῇ λαθραία ἐξαγωγή συναλλάγματος ἦταν περίπου 135.000.000 δρχ».

Σ' αὐτά τὰ σημεῖα περιμέναμε μιὰ

συγκεκριμένη ἀπάντησι, πού δυστυχῶς ἡ ἐξώδικη τοῦ κ. Λιανόπουλου δέν μᾶς προσφέρει.

● Τό τρίτο ἐρώτημα πού εἶχαμε ἀπευθύνει ἦταν:

«Τί ἐνέργειες ἔκανε ὥστε νά διαλευκανθεῖ τό σκάνδαλο τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος ἐσωτερικοῦ;»

Καί γι' αὐτό τό θέμα ὁ κ. Λιανόπουλος ἰσχυρίζεται ὅτι δέν εἶναι ἀρμόδιος. Ὅμως γιά τό σκάνδαλο τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος ἐσωτερικοῦ, ἡ κύρια εὐθύνη βαρύνει τό Χημεῖο Ἑλευσίνας. Καί ὁ κ. Λιανόπουλος, ὅταν ἀποκαλύφθηκε τό σκάνδαλο (ἀρχές 1976), ἦταν ὁ ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν πού εἶχε τόν ἔλεγχο τῶν χημείων τοῦ κράτους. Ἄν δέν ἦταν αὐτός ἀρμόδιος (νά διατάξει π.χ. διοικητικῇ ἔρευνᾳ), τότε ποιὸς ἦταν;

● Ἡ τέταρτη ἐρώτησι πού τοῦ εἶχαμε ἀπευθύνει ἦταν:

«Τί ἐνέργειες ἔκανε ὥστε νά ἐξακριβῶσι ἂν ὑπάρχουν κι ἄλλα κρασιά (ἐκτός τῶν κρασιῶν τῆς Σάμου) πού ἔχουν ἀναμιχθεῖ μέ συνθετικά οἰνοπνεύματα;»

Ἀπὸ τήν ἀπάντησι τοῦ κ. Λιανόπουλου τί νά πρωτοθυμηθῶμε; Τήν ἐπιμονή του νά ἰσχυρίζεται πῶς «δέν ἔχομε ἐνδείξεις ὅτι τό συνθετικό οἰνόπνευμα εἶναι ἐπιβλαβές στήν υἰεία (περισσότερο ἀπὸ τό ἀγροτικό)»; Τόν ἰσχυρισμό του ὅτι μιὰ ἔρευνα γιά τόν ἐντοπισμό τῶν κρασιῶν πού ἔχουν ἀναμιχθεῖ μέ συνθετικά οἰνοπνεύματα θά ἐμπόδιζε τήν «παρακολούθησι τῆς γνησιότητος καί τοῦ ἀνόθευτου τῶν τροφίμων»; Ἡ τήν προσπάθειά του νά ἐλαχιστοποιήσει τό θέμα;

Στήν ἐπιστολή (πού προαναφέραμε) ὁ κ. Παναγιώτου γράφει:

«Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι καί μετὰ τήν μεταπολίτευσιν ἠπῆρχον τεράστιες ποσότητες τοιοῦτον πετρελαϊκοῦ οἰνοπνεύματος καί προϊόντων ἐκ τοῦτου παραχθέντων «ἀποσταγμάτων» διά τὰ ὁποῖα φημολογεῖται καί πιθανῶς κακοθούλως νά διαδίδεται ὅτι συνεχῶς μειοῦνται διοχευόμενα εἰς τῶν ἐσωτερικῇ ἀγορᾷ μέ τήν δόθησιν τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων ἀποστάξεως καί συναποστάξεως τῶν οἶνων τῶν Συν/σμῶν καί τῶν Ἰδιωτῶν.»

Πέρα ἀπ' ὅλα αὐτά, ὁ κ. Λιανόπουλος:

● Κάνει – στό δημοσιεύμενο στό προηγούμενο τεῦχος μας γράμμα του πρὸς τῆς «Ἑλευθεροτυπία» – μερικὲς «σκέψεις» γιά συμπερόντα ἄλλων διοικητικῶν κ.λπ. πού ΔΕΝ τόλμησε, βέβαια, νά περιλάβει στήν ἐξώδικη διαμαρτυρία του. Τοῦ θυμίζουμε, πάντως, τίς ... τέσσερις (ἀριθμὸς 4) διαφημίσεις τῆς TRANSTEKOM, πού ξαφνικά μᾶς θυμήθηκε

● Μᾶς δηλώνει ὅτι θά προσφύγει στή δικαιοσύνη. Τό πρόβλημα εἶναι δικό του. Πάντως τό σκάνδαλο τοῦ συνθετικοῦ οἰνοπνεύματος εἶναι τεράστιο καί δέν πρόκειται – ἀπὸ τό ANTI τουλάχιστον – νά ἀποκρυβεῖ καί ἡ πιὸ μικρὴ πτυχή του.

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Ένας τέως ύφυπουργός Έξωτε-
ρικών τών ΗΠΑ «προλέγει» τή
σημερινή αμερικανική πολιτική
πάνω στό Κυπριακό, από τό...
1974, δικαιώνει τήν τουρκική
εισβολή, ένοχλείται φοβερά από
τό αντιαμερικανικό αίσθημα στην
Έλλάδα καί καλεῖ τήν ελληνική
κοινή γνώμη ν' αποδεχθεῖ τήν κυ-
πριακή τραγωδία σάν ένα... απλό
πραγματικό γεγονός!... Ἀκόμα,
διαβεβαιώνει πώς οἱ ΗΠΑ «δέν
είχαν νά κάνουν τίποτε μέ τούς
συνταγματάρχες» καί ὅτι ἦταν
πρόθυμοι νά βοηθήσουν... τό θα-
σιλιά, ἐνῶ δέν παραλείπει νά το-
νίσει ὅτι ἡ κυβέρνησή του «εἶναι
γοητευμένη» μέ τόν κ. Καραμαν-
λῆ. Οὔτε μάντης νά ἦταν...

Πρόκειται γιά τόν Eugene V. Rostow,
συνεργάτη τοῦ Dean Rusk καί ύφυ-
πουργό Έξωτερικών στό διάστημα
1966-69, ρωσοεβραῖο οἰκονομολόγο καί
καθηγητή τοῦ Διεθνούς Δικαίου στό
Πανεπιστήμιο Yale, πρόεδρο (τό 1974)
τῆς «Όμοσπονδίας τών Έθνικῶν Συμ-
βουλίων τών Συνδέσμων τοῦ Ἀτλαντι-
κοῦ Συμφώνου» (Atlantic Treaty Asso-
ciation).

Ἡ «Όμοσπονδία» αὐτή εἶναι πολιτι-
κός ὀργανισμός τοῦ NATO καί συγκεν-
τρώνει στούς κόλπους του ὅλους τούς
ἐθνικούς Συνδέσμους τοῦ Ἀτλαντικοῦ
Συμφώνου τών χωρῶν — μελῶν. Σκοπός
του: ἡ «διαφώτιση» καί... διάδοση τών
ἀρχῶν τοῦ NATO...

Ποτισμένος μέ τά...νάματα αὐτῶν τών
ἀρχῶν, ὁ καθηγητής Rostow, ἀπαντών-
τας σ' ἕναν ἑλληνοαμερικανό συναδελφό
του στό Πανεπιστήμιο YALE, γράφει
στις 28 Αὐγούστου 1974, λίγες μόνο μέ-
ρες μετά τή συμπλήρωση τῆς δεύτερης
φάσης τῆς τουρκικῆς εισβολῆς, πού δια-
μόρφωσε τή γραμμή «Ἀτίλας 2»:

«ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Πανεπιστήμιο τοῦ Γαίηλ
Νομική Σχολή
Νιού Χαίθβεν,, , Κοννέκτικατ

28 Αὐγούστου 74

Ἀγαπητέ μου καθηγητή,

Τό γράμμα σας, ἀπό 24 Αὐγούστου, τό
ἔλαβα τώρα στην ἑξοχή. Ἔχω ἀσχοληθεῖ
ἀρκετὰ μέ τό Κυπριακό πρόβλημα καί
εἶμαι σχετικά αισιόδοξος ὅτι διαφαίνε-
ται μιά ἐφαρμόσιμη λύση διζωνικῆς ἢ
κατονικῆς κυβέρνησης στην Κύπρο.

Ἡ τάση τών Ἑλλήνων νά κατηγοροῦν
τίς ΗΠΑ — καί τή CIA — σάν υπεύθυνη
γιά ὅλα τά προβλήματά τους, εἶναι ἀνε-
ξήγητη, ἂν ὄχι προφανῆς ὑπεκφυγή.
Συμμετεῖχα στην κυβέρνηση ὅταν οἱ συν-

« Ἡ Κυβέρνηση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶναι γοητευμένη μέ τόν Καραμανλῆ »

ταγματάρχες πήραν τήν ἐξουσία. Δέν εἶ-
χαμε τίποτα νά κάνουμε μαζί τους καί
στην πραγματικότητα θά βοηθούσαμε τό
θασιλιά ἂν εἶχε καί τήν ἐλάχιστη δυνα-
τότητα νά κερδίσει. Αὐτό τό καλοκαίρι,
ἡ πρώην ἑλληνική κυβέρνηση διέπραξε
τό ἔγκλημα καί τήν τρέλα νά προσπαθή-
σει ν' ἀνατρέψει τό Μακάριο, κατά
παράβαση τῆς συνθήκης μέ τήν Τουρκία
καί ἀντίθετα μέ τό χάρτη τοῦ ΟΗΕ. Ἡ
Τουρκία τότε ἔστειλε στρατεύματα γιά
νά προστατεύσουν τόν τουρκικό πληθυ-
σμό. Αὐτό ἦταν δικαίωμα τῆς Τουρκίας
πού ἀπορρέει ἀπό τή συνθήκη καί τή δι-
εθνή νομοθεσία γενικά, γιατί εἶχαν δια-
πραχθεῖ φοβερές σφαγές τουρκικοῦ πλη-
θυσμοῦ. Οἱ ΗΠΑ προσπάθησαν μάταια
νά στρέψουν πίσω τούς Τούρκους, ὅπως
κάναμε καί προηγούμενα (ἀποστολές
Ball καί Vance), καί τώρα ἀκόμα προσ-
παθοῦμε νά βοηθήσουμε στην ἐξεύρεση
μιᾶς νέας συνταγματικῆς φόρμουλας
στην Κύπρο καί στην ἀποχώρηση τών
Τούρκων ἀπό τίς προωθημένες θέσεις
τους, ὅταν καταφέρουμε νά φτάσουμε σέ
συμφωνία.

Ἡ πολιτική μας δέν ὑπῆρξε οὔτε φιλο-
τουρκική οὔτε ἀνθελληνική. Ἀντίθετα
εἶναι μιά πολιτική ὑπέρ τοῦ NATO, πού
ἀποσκοπεῖ στην ἐξεύρεση μιᾶς δίκαιης
καί ἐφαρμόσιμης λύσης στην Κύπρο. Ἡ
κυβέρνησή μας εἶναι γοητευμένη μέ τόν
Καραμανλῆ καί ἐπιθυμεῖ νά τόν βοηθή-
σει μέ κάθε δυνατό τρόπο. Ἡ ἑλληνική
κοινή γνώμη ὅμως — τόσο στό ἐσωτερικό
ὅσο καί στό ἐξωτερικό — ὀφείλει νά δε-
χθεῖ αὐτά τά ἀπλά γεγονότα πού ἀνά-
φερα πιό πάνω.

Εἰλικρινά δικός σας
Εὐγένιος Β. Ρόστον»

ΕΤΣΙ, λοιπόν, οὔτε φιλοτουρκική οὔτε
ἀνθελληνική ἡ πολιτική τών ΗΠΑ. Μό-
νο... ὑπέρ τοῦ NATO. (Ἄς τ' ἀκούει
αὐτά ὁ κ. Καραμανλῆς, πού ἔσπευσε «νά
φύγει» ἀπό τή συμμαχία...).

Μέχρι τίς 28 Αὐγούστου 1974, μέρα
πού γράφεται ἡ ἐπιστολή, τό σενάριο τοῦ
Κίσσινγκερ ἔχει ἀκόμα ἐλπίδες ἐπιτυχί-
ας, ἂν ἐμποδιστεῖ ὁ Μακάριος νά γυρίσει
πίσω. Ποιό ἦταν αὐτό τό σενάριο; Μιά

πολύ κοντινὴ ἐρμηνεία, σύμφωνα μέ τά
ὅσα σήμερα ἔχουμε στό χέρι μας, εἶναι
αὐτή πού δίνει ὁ ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΙΓΔΗΣ
στό δυό του διβλία «ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟ-
ΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ» (ἐκδ.
ΠΑΠΑΖΗΣΗ — Ἀθήνα 1975) καί
«ΠΡΟΤΙΜΗΣΑ ΤΗ ΦΥΛΑΚΗ» (ἐκδ.
ΚΕΔΡΟΣ — Ἀθήνα 1977): Ἐμπόδιο γιά
τήν ἐφαρμογή μιᾶς διζωνικῆς λύσης στην
Κύπρο ἦταν πάντα ὁ Μακάριος. Κύριος
στόχος τοῦ πραξικοπήματος ἦταν ἡ ἐξ-
όντωση τοῦ Μακαρίου καί ἡ ἀνάληψη
τῆς προεδρίας ἀπό πρόσωπο πού θά
ἦταν διατεθειμένο νά συνεχίσει σέ μιά
τέτοια λύση.

Σέ περίπτωση πού ὅλα πηγαιναν καλά
ἡ διπλή ἔνωση (διχοτόμηση) θά ἐμφανι-
ζόταν σάν μιά λύση «ἀμοιβαία ἀποδε-
κτή» μέσω τών διακοινοτικῶν συνομι-
λιῶν καί θά παρουσιαζόταν σάν ἀπόρ-
ροια τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «ἀρχῆς τῆς αὐ-
τοδιάθεσης» τῆς ἑλληνικῆς καί τῆς τουρ-
κικῆς κοινότητος...

Ἐνα στοιχείο πού ἐνδυναμώνει αὐτή
τήν ἐρμηνεία εἶναι ἡ ἐξαιρετική εὐαι-
σθησία πού ἔδειξαν οἱ πραξικοπηματίες
γιά τίς διακοινοτικές συνομιλίες. Τό κυ-
πριακό ραδιόφωνο δυό μέρες μετά τό
πραξικόπημα διαβεβαίωσε ὅτι «οἱ ἐνδο-
κυπριακές συνομιλίες θά συνεχισθοῦν»,
ἐνῶ ἡ «κυβέρνηση» Σαμψίων ἀνακοίνωσε
ὅτι ὁ κ. Κληρίδης ἀποδέχθηκε νά παρα-
μείνει διαπραγματευτής τῆς ἑλληνοκυ-
πριακῆς πλευρᾶς λόγω τῆς ...πείρας του.

Ὅμως ὁ Μακάριος σώθηκε κι ἔτσι
ἡ τουρκική εισβολή ἦταν πιά ἀναγκαία
γιά τή συμπλήρωση τών σχεδίων...

ΤΟ ἐκπληκτικό ὅμως εἶναι πώς ὁ κ.
καθηγητής (μόνο αὐτός;) ἔχει ὑπό τό
1974 ἔτοιμη τή λύση τοῦ Κυπριακοῦ: δι-
ζωνική ἢ κατονικὴ κυβέρνηση, μᾶς λέει,
ἢ ἄλλως (παρακάτω) «ἐξεύρεση μιᾶς
νέας συνταγματικῆς φόρμουλας»...

ΚΑΙ δέν σταματᾷ μέχρι ἐδῶ. Δικαι-
ώνει τήν Τουρκία γιά τήν εισβολή καί
διαβεβαιώνει πώς μόλις βρεθεῖ μιά νέα
«συνταγματική φόρμουλα» — δηλαδή δι-
ζωνική — οἱ ΗΠΑ θά πιέσουν γιά τήν
ἀποχώρηση τών Τούρκων ἀπό τίς «προ-
ωθημένες θέσεις τους»... Ὅ.τι δηλαδή
λέει σήμερα ὁ κ. Κλίφφορντ...

● ΣΤΗ συνέχεια ὁ κ. καθηγητής καυ-
τηριάζει... «τὴν τάση τών Ἑλλήνων νά
κατηγοροῦν τίς ΗΠΑ — καί τή CIA —
γιά ὅλα τά προβλήματά τους»... καί δια-
βεβαιώνει πώς «δέν εἶχαν νά κάνουν τί-
ποτε μέ τούς συνταγματάρχες»...

Τόν κ. καθηγητή ὅμως διαφεύδει ἕνας
ἄλλος «ἐπιφανής» συμπατριώτης του: Ὁ
Τζῶν Μάρου, «σταθμάρχης» τῆς CIA
στην Ἀθήνα πρὶν καί λίγο μετά τό πρα-
ξικόπημα. Γράφει λοιπόν ὁ τέως «στα-
θμάρχης» ὅτι μέσα στό Ἐθνικὸ Συμβού-
λιο Ἀσφαλείας (Ν.Σ.Α.) ἐπικρατοῦσε ἡ
ἀποψη πὺς «ἴσως θά ἔπρεπε νά ἀφή-
σουμε τούς Ἑλληνες νά δοκιμάσουν τή
στρατιωτικὴ δικτατορία...» (ΒΗΜΑ. 6
τρ.).

Ένας ιδεολόγος βασιλοδεξιός:..

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ κ. Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

“Ένας από τους πιο γνωστούς χουντικούς προεσβευτές (και «ύφυπουργός» Έξωτερικών επί Ίωαννίδη), ο κ. Κ. Π. Παναγιωτάκος, έστειλε στο «ΑΝΤΙ» την παρακάτω απαντητική επιστολή – ιδιαίτερα επίκαιρη στή φάση που βρίσκεται τούτη την ώρα το τεράστιο θέμα της προδοσίας της Κύπρου:

● Άνοιγει ο φάκελος της μεγάλης προδοσίας στην Κύπρο, ύστερα από απόφαση της κυπριακής βουλής. (Ή θέση της κυβέρνησης δεν είναι γνωστή, όταν γράφονται οι γραμμές αυτές).

● Δεν ανοίγει ο αντίστοιχος (και ασφαλώς πιο ενδιαφέρον) φάκελος στην Ελλάδα: η κυβέρνηση, παρά την έντονη απαίτηση όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης να ανοίξει άμεσα ο φάκελος της προδοσίας, επιμένει στή «σιγή τάφου» πάνω στο τεράστιο αυτό θέμα. Καί κρατά ζηλότυπα μυστικούς και τους «έθνικούς λόγους» για τους οποίους δήθεν είναι αδύνατη σ ή μ ε ρ α ή άρση της αναστολής δίωξης που 2½ χρόνια πριν αποφασίστηκε και με σύμφωνη (τότε) γνώμη των τριών κομμάτων της αντιπολίτευσης (ΕΔΗΚ, ΠΑΣΟΚ και ΕΔΑ).

Ή επιστολή του κ. Παναγιωτάκου έχει ως εξής:

Κύριοι

Άφου κι ο τίτλος σας υποδηλώνει ότι πιστεύετε στον ΑΝΤΙ-λόγο, έλπίζω ότι – σύμφωνα με τη δημοκρατική και δημοσιογραφική δεοντολογία – θα δημοσιεύσετε στο ΔΙΑΛΟΓΟ την παρακάτω απάντηση σέ ώρισμα σχολία (τεύχος 69) του συνεργάτη σας κ. Τρωγάδη (όπως βλέπετε, δεν τον παρακολουθώ στην παράλειψη της μνείας του έπίθετου «κύριος», δσες φορές αναφέρεται τ' όνομά μου...)

1. Ο κ. Τρωγάδης με χαρακτηρίζει σάν «ιδεολόγο». Συμφωνώ μαζί του, άν μ' αυτό έννοει ότι δεν ήπηρεα ποτέ καιροσκόπος, ψευτοαντιστασιακός, διπρόσωπος ή συμφεροντολόγος. Ίδεολογικά ήπηρεα, από οικογενειακή παράδοση (ό πατέρας μου ήπηρεε δουλευτής του Ααίχου κόμματος), τοποθετημένος στην έθνικόφρονα βασιλοδεξιά, που δεν έχει καμιά σχέση με τίς γνωστές έτικέτες του μοναρχοφασισμού (παλιότερα) ή βασιλοχουντισμού (τώρα). Ο κ. Τρωγάδης άνήκει στην άριστερά. Σέβομαι άπεριόριστα την τοποθέτησή του, υπό την προϋπόθεση ότι κι αυτός σέβεται τή δική μου. Ο σε-όσμος της ιδεολογίας του άλλου είναι άμοιδαίος κι όχι μονοδρομικός, ή δέ μισαλλοδοξία έλάχιστα συμβαδίζεταί με τή Δημοκρατία, του δυτικού τουλάχιστον

τύπου. Τό γεγονός λοιπόν ότι ο συνεργάτης σας είναι «ιδεολόγος» της άριστεράς ή άκρας άριστεράς, δεν του δίνει κανένα δικαίωμα να θρίζει δσους πιστεύουν σέ διαφορετική «ιδεολογία», άρκει ή πίστη τους σ' αυτή να μην είναι μόνο περιστασιακή – όπως άτυχώς είναι σήμερα ο κανόνας.

Στόν διπλωματικό πάντως τομέα, έπί 30 σχεδόν χρόνια, είχα σταθερά σάν γνώμονα ένεργείας μόνο την πρόστασία του γοήτρου του Έθνους στο έξωτερικό, κι όχι έσωτερικών καταστάσεων ή προσώπων, που έρχονται και παρέρχονται. Αυτή άλλωστε είναι ή άποσολή του έντιμου και τεχνοκράτη διπλωμάτη, γιατί, όπως λένε κι οι άγγλοι, «my country, right or wrong». Τίς πολιτικές του προτιμήσεις (γιατί δεν μπορεί να μην έχει τέτοιες), ο διπλωμάτης δεν τίς διατυμπανίζει στους ξένους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει ύποχρέωση να τίς ύποστηρίζει με παρηγοία στους προϊσταμένους του, δσες φορές διαφωνεί με την κυβερνητική γραμμή. Έτσι λ.χ. τόν Όκτώβρη του 1969 είσηγήθηκα μ' έπιστολή μου στόν Π. Πιτινέλη από τό Στρασβούργο την άνάγκη γρήγορης επανόδου στη δημοκρατική ήμαλότητα και καθορισμό ταχίως ήμερομηνίας εκλογών. Ποιός άλλος τόλμησε να κάνει τό ίδιο; Σημειώνω, ότι την πρωτοβουλία μου εκείνη ιδιαίτερα έξαίρει ή ύπ'.

άριθμ. 411/77 άκυρωτική άπόφαση του Συμβ. Έπικρατείας, στην όποία παραπέμω τόν κ. Τρωγάδη. Κι' ένα άλλο παράδειγμα του πώς αντιλαμβάνομαι τή διπλωματική άποσολή: τό 1971, σάν Πρέσβυς στην Κύπρο, προαισθανόμενος τίς τραγικές συνέπειες που θά είχε ή συνέχιση του άλληλοφαγώματος (που θύμιζε τόν δικό μας διχασμό του Α' Παγκόσμιου Πολέμου), όταν άπειλητικά όρθωνόταν ή σκιά της τουρκικής έπιβουλής, σύσταση με φορτικότητα στόν Άρχιεπίσκοπο – με δική μου πρωτοβουλία και χωρίς έντολή του Κέντρου – να σχηματίση Κυβέρνηση έθνικής Ένότητας, με συμμετοχή και του ΑΚΕΛ. Κι' αυτό γιατί πίστευα στην αναγκαιότητα μιας τέτοιας λύσης, άδιάφορο άν ο Κύπριος Πρόεδρος έκρινε σκόπιμο (για λόγους που δυσκολεύομαι να εξηγήσω) ν' άποκαλύψη στην πρόσ Γ. Παπαδόπουλο από 14.3.72 έπιστολή του (βλ. δική μου στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 11.3.75), την έμπιστευτική κι' άυστηρά προσωπική εκείνη είσηγήσή μου...

Στό επίμαχο ειδικότερα θέμα της παραδίσης τών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο κ. Τρωγάδης χρησιμοποιεί τήν προκρουστική μέθοδο για να στηρίξη την περί «ιδεολογίας» θεωρία του, αντίθετως δέ παρασιωπά άλλα σημαντικά κείμενα (όπως π.χ. τό S/11354, 21.7.74, που περιέχει έντονη διςέλιδη έπιστολή διαμαρτυρίας μου στόν Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ για τίς τουρκικές ώμότητες και τή γενοκτονία άμάχων στην Κύπρο). Έντοπίζει δηλαδή τό παραδεικτικό του ύλικό σέ παραπλανητικά κι' έξω από τό σύνολο, διαλεγμένα άποσπάσματα δύο έντύπων. Άπό τό πρώτο (Ε. 1533, 10.5.73) άπομονώνω τήν νομαστική άναφορά που έκανα περί Όλλανδίας (για τίς ώμότητες του 1948 – 49 στην τότε άποικία της Ίνδονησίας) και Νορβηγίας (για τήν κατάπωση τών Λαπώνων) και σταματά εκεί! Πώς όμως να τό κάνουμε, φίλτατε κ. Τρωγάδη, άφου αυτή συμβαίνει να είναι ή άγνή αλήθεια, που όπως έγραψε κι' ο Andre Maurois, «είναι για ώρισμένους δηλητήριο»; Μήπως θά έθελαι ν' άφήσω άσכולίαστη την ύποκρισία τών τιμητών της Χώρας μας, που είχαν τόσο βεβαρυσμένο παρελθόν; Ξεχνάτε πώς άλλος γάλλος, ο Λαροσφούκω, είχε πρό 3 αίωνων πη, ότι «ή ύποκρισία είναι τό σέβας που ή κακία ύποβάλλει στην άρετή»; Κι' έρχομαι τώρα στο δεύτερο έντυπο (Ε/5415, 16.8.73), για τό όποιο ο κ. Τρωγάδης με ψέγει έπειδή αναφέρω ότι «... δεν ύπάρχει ούτε ένας πολιτικός κρατούμενος στην Ελλάδα». Μά τί λοιπόν

ήθελε να πώ ο κύριος αυτός, ψέματα; Άφου, όπως όλοι στόν ΟΗΕ γνώριζαν τόν Αύγουστο του 1973 είχε δοθή γενική πολιτική άμνηστία; Άλλά και στίς περιπτώσεις παραδίσεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων της προηγούμενης περιόδου που αναφέρει (όταν Μον. Άντιπρόσωπος ήταν ο κ. Μπίτσιος), που άκούστηκε ποτέ ότι Έλληνας διπλωματικός αντιπρόσωπος είχε, κατ' έξαιρεση, τήν ύποχρέωση να σπιλώνει τή χώρα του στους διεθνείς όργανισμούς (είτε περί ΟΗΕ πρόκειται, είτε περί ΕΟΚ ή Συμβουλίου Εύρώπης) για παρόμοιες ύπαινισσόμενες ή ακόμα κι' άληθινές παραδίσεις, ύποθετώντας άδιαμαρτύρητα τίς καταγγελίες τούτων. μόνο και μόνο για να φανή εύάρεστος σέ ώρισμένα πρόσωπα ή όμάδες; Τήν ίδια μήπως στήση δεν τήρησαν ή τηρούν λ.χ. οι όρεττανοί διπλωμάτες (στό Ιρλανδικό ή στο κυπριακό της έποχής της ΕΟΚΑ) ή, τώρα, οι τούρκοι, ή τό 1973 οι κύπριοι (στην περίπτωση του πορίσματος της Έπιτροπής Garret), για να μη μνημονεύω και τήν πάγια πρακτική τών ανατολικών σ' άνάλογες περιπτώσεις, ακόμα και στίς ανώδυνες κραυγές πόνου τών διανοουμένων τους;

2. – Κι' έρχομαι τώρα στόν δεύτερο χαρακτηρισμό, του «λασπολόγου» (σελίς 20), που μου δίνει ο κ. Τρωγάδης... Τόν παρακαλώ να διαβάση με περισσότερη προσοχή τά πρακτικά του Συμβ. Άσφαλείας της 19.7.74 (S/PV. 1780), χωρίς προκαταλήψεις. Λασπολογία δεν είναι ή πικρή αλήθεια, που λέγεται χωρίς φόβο και χωρίς πάθος. Άν όμως ισχυρίζεται ότι διέστρεψα τά γεγονότα, άς με διαψεύση μ' έπιχειρήματα ψηλαφητά κι' όχι με άτεκμηρίωτα έπίθετα, που θυμίζουν πραγματική λασπολογία, του τύπου του περί λαιπόδωτο πλαστού «Μνημονίου» (βλ. έπιστολή μου στο ΒΗΜΑ της 10.8.76). Καί τελειώνοντας θά του ύπενθυμίσω, για τήν ιστορία, ότι μόνο χάρις στίς άοκνες προσωπικές μου προσπάθειες πέτυχα τότε ώστε ή άπόφαση – σταθμός 353/20.7.74 του Συμβ. Άσφαλείας να μη χαρακτηρίξη τή χώρα μας σάν «είσβολέα» (όπως άλλοι ζητούσαν) και να ζητά να φύγουν από τό νησί όλα τά ξένα στρατεύματα (κι' όχι μόνο οι δικοί μας έξιωματικοί), άπόφαση τήν όποία κι' ο ίδιος ο άρχηγός του ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίσε – πρόσ τιμή του – στη Βουλή τήν 16.10.75, σάν τήν «ευνοϊκότερη και όρθότερη και δικαιότερη που έχει πάρει ποτέ ο ΟΗΕ» (βλ. Πρακτικά σελ. 122).

Μέ τιμή
Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ
Προεσβευτής

‘Ο συνεργάτης μας ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΤΡΩΓΑΔΗΣ γράφει σχετικά:

Σύσσωμη ή κυπριακή βουλή ζήτησε ν’ ανοίξει ο φάκελος της προδοσίας της Κύπρου. Τό αίτημά της θρῆκε άμεση άπήλξηση στην έλλαδική αντιπολίτευση. Κοινή είναι ή πεποίθηση ότι άν άνοιγε αυτός ο φάκελος, άναγκαστικά θ’ άνοιγαν οί άσκοί της κάθαρσης στίς ένοπλες δυνάμεις και, κυρίως, στο άθικτο διπλωματικό σώμα μας. Ένας από τούς «ήρωες» του τελευταίου θ’ άναδούταν ο Κ. Π. Παναγιωτάκος, «κλειδί» στην πρεσβεία της Ουάσιγκτον όταν έγινε τό πραξικόπημα της 21.4.67, «Κυ-προλόγος» του ύπουργείου Έξωτερικών, πρεσβευτής-γκαουλάιτερ του Παπαδόπουλου, στή Λευκωσία, πρεσβευτής στην Ουάσιγκτον, ύφυπουργός Έξωτερικών και διπλωματικό «πρωτοπαλλήκαρο» του Ίωαννίδη από τό πραξικόπημα στή Λευκωσία μέχρι την κατάρρευση της χούντας, μέ άποκορύφωμα την πρωτοφανούς έμπάθειας και λασπολογίας όμιλία του στον ΟΗΕ.

Στήν παραπάνω έπιστολή του ο Παναγιωτάκος «καταγγέλλει», άποκαλύπτει και έπιβεβαιώνει μερικά ένδιαφέρονται πράγματα, όπως:

- Έπιτίθεται ξανά έναντίον του προέδρου Μακαρίου, έπειδή, λέει, τό 1971, έν άγνοία της χούντας, του είχε συστήσει «μέ φορτικότητα» νά σχηματίσει κυβέρνηση έθνικής ένότητας «μέ συμμετοχή και του ΑΚΕΛ», αλλά ο Μακάριος τόν πρόδωσε στον... Παπαδόπουλο!

- Διατείνεται ότι για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τή χούντα και την υπεράσπισή της στον ΟΗΕ, έξίσου ή περισσότερο υπεύθυνος είναι ο κ. Μπίτσιος.

- Τοποθετεί τόν έαυτό του στην «έθνικόφρονα βασιλοδεξιά», σέ αντιδιαστολή μέ τή μοναρχοφασιστική και τή βασιλοχουντική – ένώ ύπηρετήσε μέ υπερεβάλλοντα ζήλο τή «χουντοδημοκρατία» του Παπαδόπουλου και του Ίωαννίδη.

- Έξακολουθεί νά έπαιρεται για την όμιλία του στον ΟΗΕ, στις 19 Ίουλίου 1974, θεωρώντας την όχι λασπολογία – όπως χαρακτηρίστηκε διεθνώς – αλλά «πικρή άλήθεια».

- Ταυτίζει τίς χούντες του Παπαδόπουλου και του Ίωαννίδη μέ τό «έθνος» και τούς διπλωμάτες μας υπερασπιστές της ανάλογης «τιμής».

- Μέ διπλωματικό «τρύκ» άποσπā για τόν έαυτό του δημοσιο έπαινο από τόν πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ.

Είναι λίγο Ίονεσικό, αλλά ο Παναγιωτάκος μέ κατονομάζει 7 φορές άναφερόμενος βασικά σέ δημοσίευμα άλλου: του κ. Σ. Καφαντάρη «Διπλωμάτες για όλες τίς έποχές» («ΑΝΤΙ», Τεύχος 69, 16.4.77)! Στό ίδιο τεύχος και στο δημοσίευσμά μου «Απόδοση Ίθνοκόρακες και έπιδοτούμενος δοσιλογισμός», γίνεται μνεία και του Παναγιωτάκου. Δέν άναφέρεται κατά λάθος σ’ έμένα, και γι’ αυτό παίρνω πάνω μου τό «κρίμα» και του κ. Καφαντάρη, ο όποιος, από τό γραφτό του, δείχνει νά είναι υπερβολικά εύγενικός άπέναντι σέ Παναγιωτάκους – μόνο στο «κύριο» τσιγκουνεύτηκε. Πράγματι έχω επανειλημμένα άσχοληθεί μέ τόν Παναγιωτάκο από τό «ΑΝΤΙ» και την «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» κι άν ήταν νά δημοσιεύονταν έδω τώρα τά επίθετα και τά ούσιαστικά μέ τά όποια τόν έχω περιούσει δεκάδες φορές στο έξωτερικό, γραπτώς και ραδιοφωνικώς, όταν εκείνος ήταν παντοδύναμος, θά επενέβαιναν όλοι οί εισαγγελείς του λεκανοπεδίου Άττικής. Συνεπώς, άναφερόμενος σ’ έμένα, δείχνει πώς είτε ή καρδιά του είτε ο «φάκελος» του, δέν λαθεύει. Στήν έπιστολή τώρα, πιό συγκεκριμένα:

1. ‘Η έπιστολή Παναγιωτάκου δημιουργεί – ή επαναθέτει – πολιτικό θέμα, τουλάχιστον για τόν ύπουργό Έξωτερικών και άνώτερους διπλωμάτες μας. Μετατοπίζοντας τό δοσιλογικό αίτιο, τό υποβιβάζει σέ προσωπική και αυθαίρετα ιδεολογική διαφορά «κυρίων», μέ τόν έαυτό του περισσότερο «κύριο». Για όσους πολεμήσαμε και τόν Παναγιωτάκο την έποχή της παντοδυναμίας του – χωρίς νά τόν γνωρίζουμε ούτε κατ’ όψη – ή διαφορά ήταν και είναι συγκεκριμένη: έθνική, πολιτική, αν-

θρώπινη. Δηλαδή, ή συνωμοτική του δράση στην Κύπρο και ή χουντοδιπλωματική του κτηνοβασία στον ΟΗΕ.

2. Για τό ότι ταυτίζει την επί χούντας στάση του στον ΟΗΕ στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέ εκείνη του κ. Μπιτσιού – αυτόν τόν γράφω «κύριο» σεβόμενος τό δημοκρατικό μας πολίτευμα και, ναι, την κυβέρνηση που δυστυχώς τόν άνέχεται – έγώ δέν φέρνω καμία αντίρρηση και τό ‘χω γράψει επανειλημμένα στην «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» και στο «ΑΝΤΙ». Ούτε ή κ. Έλένη Βλάχου φέρνει αντίρρηση. Έγώ θά συμφωνούσα μαζί του στο ότι ένώ αυτός μόνο την πλήρωσε μέ μία «λαδάτη», πολλοί συνάδελφοί του, έξίσου δοσιλόγοι, κορδακίζονται άκόμη στην έπετηρίδα του ύπουργείου Έξωτερικών.

3. Για την «έθνικόφρονα βασιλοδεξιά» τοποθέτησή του – παρά τόν καλπάζοντα χουντοφασιστικό πρωταθλητισμό του – τόν χαρίζουμε στους Κουρούκληδες και στή συνομοταξία των «κρυφών» και «φανερών».

4. Για τό δημοσιο έπαινο που ύφαρπάζει από τόν πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, άρμόδιος νά του άπαντήσει είναι ο κ. Παπανδρέου, άν και στά πρακτικά της Βουλής, τό ΠΑΣΟΚ, διά του άρμοδίου του στα έξωτερικά θέματα βουλευτή, κ. Ί. Χαράλαμ-πόπουλου, ο Παναγιωτάκος έχει καταχωρηθεί καταπώς του πρέπει.

5. ‘Ο «άπεριόριστος» ιδεολογικός σεβασμός του είναι κακόφωνος και άγύρευτος. Μακάρι νά σεβόταν «στοιχειωδώς» τό δράμα του έλληνικού και του κυπριακού λαού, όταν χόρευε διπλωματικές κλακέτες στ’ ανοιχτά φέρετρό τους. Πάντως, έστω και καθυστερημένα, θά μπορούσε νά προσφέρει κάποια ύπηρεσία στο έθνος άν άποκάλυπτε: α) τί συνέδη στην προσβεία μας της Ουάσιγκτον τουλάχιστον από τίς 15 έως τίς 30 Άπριλίου 1967, β) τά συνωμοτικά δίκτυα των συνενόχων του στο ύπουργείο Έξωτερικών και στην πρεσβεία της Λευκωσίας σ’ όλη τή διάρκεια της χουντοκρατίας.

6. Άφού εμφανίζεται τόσο εύθικτος και έπαιρεται για την άλησμόνητη όμιλία του στον ΟΗΕ, μόνο ένα Δαντικό μονοπάτι ύπάρχει νά τόν δικαιώσει. Νά πάει στους καταυλισμούς της Κύπρου, νά τόν έκφωνήσει ξανά και κατά λέξη στους πρόσφυγες, στους συγγενείς χιλιάδων σκοτωμένων και άγνοουμένων. Σ’ αυτούς ν’ άπολογηθεί, ένώπιος ένωπιος, και όχι στο «ΑΝΤΙ» και σέ δημοσιογράφους που έπραξαν και πράττουν τό στοιχειώδες δημοκρατικό και έθνικό καθήκον τους.

Υ.Γ. Τά μαθήματα καλής συμπεριφοράς είναι άχρείαστα. Δέν τόν άποκάλεσα ποτέ, ούτε θά τόν άποκαλέσω. «κύριο» έπειδή, σάν δημόσιος άνδρας, ούτε ήταν ούτε είναι. ‘Υπηρετήσε, μέ λύσσα, ένα καθεστώς άπάνθρωπης συμπεριφοράς και ή άπάλειψη ενός «κ» μικρού, είναι ή μοναδική μας άμυνα. Κανένας ύπουργός στή βουλή δέν άποκάλεσε «κύριο» τόν Παπαδόπουλο και τόν Ίωαννίδη. Για μάς ο Παναγιωτάκος – και άλλοι συνάδελφοί του – έχει άνάλογο ύψος και «ήθος».

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΤΗΡΙΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΕΞΟΡΜΗΣΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΚΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

●

Έβδομαδιαίο

όργανο άρχών του ΠΑΣΟΚ

ΕΔΩ και πολύ καιρό θά μπορούσε κανείς νά προβλέψει ότι καθεστῶτα ὅπως τοῦ Φόρστερ στή Νοτιοαφρικανική Δημοκρατία ἢ τοῦ Σμίθ στή Ροδεσία θά ἔχουν κάποιο «κακό» τέλος. Ἀλλά εἶναι περίπου ἕνας χρόνος τώρα πού αὐτή ἡ ἀφηρημένη πρόβλεψη παίρνει οὐσία καί μεταβάλλεται σέ πραγματικότητα. Βέβαια ὁ ἀγῶνας ἐνάντια στούς λευκοὺς ἀποικιοκράτες ἔχει ἀρχίσει ἐδῶ κι ἀρκετά χρόνια, μὰ μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο κατόρθωσαν οἱ ἀπελευθερωτικές δυνάμεις νά καθήσουν στοῖς ἴδιον τραπέζι με τούς λευκοὺς ἡγέτες, στή διάσκεψη τῆς Γενεύης γιά τή Ροδεσία. Σημαντικό ρόλο στά γεγονότα αὐτά ἔπαιξε ἡ ἀνεξαρτητοποίηση τῶν πορτογαλικῶν ἀποικιῶν, γιατί πέρα ἀπ' τήν ἠθική νίκη πού ἀποτέλεσε γιά ὅλους τούς Ἀφρικανούς, εἶναι καί ἡ δοῆθαι πού οἱ νέες αὐτές προοδευτικές χώρες μπορούν καί δίνουν στά κινήματα τῶν ἀνταρτῶν. Οἱ ρατσιστικές κυβερνήσεις τῆς Ροδεσίας καί τῆς Ν. Α. Δημοκρατίας, μέ τή δοῆθαι τῶν ἀμερικανικῶν κι εὐρωπαϊκῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων, προσπαθοῦν νά καλύψουν τό πραγματικό τους πρόσωπο κάτω ἀπὸ ἕνα κύμα ὑποσχέσεων γιά φιλελευθεροποίηση ἢ δίνοντας στούς μαύρους μιά εἰκονική ἀνεξαρτησία, ὅπως ἔκανε ἡ «Ν. Α. Δημοκρατία» μέ τήν περίπτωση τοῦ Τρανσκάι, ἐγκαινιάζοντας ἔτσι τήν πολιτική τῶν «μπαντουσάνς». Ὁ κύριος στόχος τους εἶναι φυσικά νά διατηρήσουν ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερα προνόμια κάνοντας τίς λιγότερες δυνατές παραχωρήσεις.

ΠΑΡΟΛΕΣ ὅμως τίς τρομερές προσπάθειες πού γίνονται γιά νά καλυφθοῦν, οἱ τρομερές συνθήκες διαβίωσης τῆς μαύρης πλειοψηφίας αὐτῶν τῶν χωρῶν εἶναι γνωστές σ' ὅλο τόν κόσμο ἐδῶ καί πολύ καιρό: Ἔτσι ὁ ἀριθμός τῶν κρατῶν πού τηροῦν τόν οἰκονομικό αποκλεισμό πού ἔχει κηρύξει ὁ Ο.Η.Ε. ἀπέναντι στή Ροδεσία καί τή Ν.Α. Δημοκρατία ὅλο καί μεγαλώνει κι ἐξαπλώνεται τελευταία καί σέ χώρες πού ἔχουν συχνά βοηθήσει ἀνοικτά αὐτά τά καθεστῶτα, ὅπως οἱ Η.Π.Α.

ΕΞΕΤΑΖΟΝΤΑΣ πάντως τήν ἱστορία τῶν κινήματων τῆς Ν. Α. Δημοκρατίας καί τῆς Ροδεσίας, βλέπουμε ὅτι ὑπάρχουν οἱ βάσεις γιά νά συνεχιστεῖ ὁ ἀγῶνας καί νά μαζικοποιηθεῖ περισσότερο.

ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ

“Ένας κόσμος καταρρέει...”

Τό South African Native National Congress πού ἰδρύθηκε τό 1912 ἦταν κι ἡ πρώτη ἀφρικανική πολιτική ὁργάνωση. Ἀργότερα ἄλλαξε τήν ὀνομασία του καί τήν ἔκανε African National Congress (Α. Ν. C.). Οἱ ἰδρυτές του ἦταν ἐπηρεασμένοι ἀπό τίς ἰδέες τῶν Μπούκερ καί Γουάσινγκτον, πού ἀγωνίστηκαν γιά τή λευτεριά τῶν μαύρων Ἀμερικάνων. Ἀπό ἐκεῖνη τήν ἐποχή τό Α.Ν.С. καταγγέλλει τήν ὑπαρξη τῶν «ἀδειῶν εἰσόδου». Αὐτές οἱ ἀδειες εἶναι ἀπαραίτητες γιά ὅποιον μαύρο θέλει νά πάει σέ μιά διαφορετική συνοικία ἢ περιοχή ἀπ' αὐτή πού μένει ἡ ἑαυτοῦ πού δουλεύει. Ὅλοι οἱ μαύροι μένου μακριά ἀπ' τήν περιοχή πού ἐργάζονται, συγκεντρώνονται σέ εἰδικές συνοικίες-στρατόπεδα.

Τό Δεκέμβριο τοῦ 1942 ἰδρύεται ἡ Youth League (Σύνδεσμος τῶν Νέων). Τά στελέχη τῆς ἔχουν ἀρχίσει νά ἀποδοκιμάζουν τήν ἀδράνεια τῶν μεγαλύτερων τους καί προσπαθοῦν νά ὁργανώσουν μιά πιό δυναμική ἀντιμετώπιση ἀπέναντι στά καταπιεστικά μέτρα. Τό 1946 ἡ ἔνωση τῶν Ἀφρικανῶν Μεταλλωρύχων ὁργανώνει μιά ἀπεργία πού μετὰ ἀπὸ λίγο καταπνίγεται. Ὑστερα ἀπὸ τίς βίαιες ταραχές πού ἔγιναν στοῖς Ντούρμπαν, μέ ἀποτέλεσμα ἑκατὸν σαράντα δύο νε-

κρούς, ὁ Σύνδεσμος τῶν Νέων ἀρχίζει νά κυριαρχεῖ μέσα στήν Α.Ν.С.

Τό 1955 τά κυριότερα κινήματα τῆς ἀντιπολίτευσης καί ἡ Α.Ν.С. υἱοθετοῦν μιά «χάρτα τῶν ἐλευθεριῶν» πού ὑποστηρίζει μιά κοινωνία ἀντιρατσιστική καί δημοκρατική. Αὐτή ἡ χάρτα ἐκφράζει μέχρι σήμερα τά βασικά πιστεύω τῆς Α.Ν.С.

Τό 1958 μιά ὁμάδα πού ἀντιτίθεται στή συνεργασία λευκῶν καί μαύρων διασπάται ἀπ' τήν Α.Ν.С. καί ἰδρύει τό Pan-african Congress (PAC). Στίς 21 Μαρτίου τοῦ 1960 τό PAC ὁργανώνει μιά σειρά εἰρηνικῶν ἐκδηλώσεων ἐνάντια στίς «ἀδειες εἰσόδου». Λίγο πιό ἔξω ἀπ' τό Γιολχάνεσμπουργκ, στή Σάπερβιλ, ἡ ἀστυνομία πυροβολεῖ ἐνάντια σέ μιά διαδήλωση ἀφρικανῶν. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ἑξήντα ἑννέα νεκροί καί ἑκατὸν ὀγδόντα τραυματίες. Ἡ ἀστυνομία ἐξαπολύει συγχρόνως ἕνα μεγάλο κύμα συλλήψεων πού ἀναγκάζει τά μέλη τῆς Α.Ν.С. νά γοῦν στήν παρανομία.

Τό Δεκέμβριο τοῦ 1961 οἱ ἀρχηγοί τοῦ Α.Ν.С. ἀνακοινώνουν τήν ἰδρυση τῆς Umkotowe Sizwe («Ξιφολόγχη τοῦ Ἑθνους»). Εἶναι μιά παράνομη φυσικά στρατιωτική ὁργάνωση μέ κύρια δραστηριότητα τά ἄμφοτάξ.

Ἡ Α.Ν.С., παρ' ὅλη τήν αὐστηρή κριτική πού τῆς κάνει ἡ νέα γενιά γιά τήν ἀδράνεια πολιτική της, παραμένει μιά ἀπ' τίς βαθύτερα ριζωμένες στίς λαϊκές μάζες ὁργανώσεις. Οἱ νέοι, πού παίζουν ἕναν ὅλο καί σημαντικότερο ρόλο στόν ἀγῶνα τοῦ νοτιοαφρικανικοῦ λαοῦ, ὅπως θά δοῦμε καί στά γεγονότα τοῦ Σοβέτο, προσπαθοῦν νά ἀποκαταστήσουν τή «μαύρη συνείδηση». Θέλουν νά καταλάβουν ἐπιτέλους τόν πολιτισμό καί τήν ἱστορία τους, ἀπαλλαγμένοι ἀπ' τήν ξένη κουλτούρα τῶν κατακτητῶν πού τοὺς ἐπιβάλλεται στά σχολεῖα. Οἱ φοιτητικές καί μαθητικές ὁργανώσεις εἶναι σήμερα ἀποφασισμένες νά ἀποφύγουν στο μέλλον τά λάθη τῶν μεγαλύτερων τους καί νά προετοιμάσουν ἀπὸ τώρα τά μέλη τους γιά τίς εὐθύνες πού θά ἔχουν ὅταν σύντομα ἴσως γίνουν ἐλεύθεροι πολίτες.

Ὑπάρχουν κι ὁρισμένες ὁργανώσεις λευκῶν πού ὑποστηρίζουν τίς διαμαρτυρίες τῶν μαύρων. Χωρίζονται ἀπ' τή μιά στήν κατηγορία αὐτῶν πού διαφωνοῦν μέ τήν κυβέρνηση Φόρστερ γιά τήν ἐλλειψη εὐελιξίας πού τή χαρακτηρίζει καί ἐπιθυμοῦν νά ἐρθεῖ μιά κυβέρνηση μέ πιό σύγχρονη ἀντιμετώπιση πού νά κατευνάσει τοὺς μαύρους μέ ὁρισμένα δη-

μοκρατικά μέτρα, προφυλάσσοντας έτσι τα ουσιαστικά οικονομικά συμφέροντα των λευκών απ' την πλήρη καταστροφή. 'Απ' την άλλη υπάρχουν διάφορες ομάδες άριστερών διανοομένων που ενώ συμφωνούν απόλυτα με τα απελευθερωτικά κινήματα περιορίζονται σε μία ήθικη υποστήριξη χωρίς καμιά ουσιαστική προσφορά.

Τά δύο πρόσωπα που παίζουν τό σημαντικότερο ρόλο στο απελευθερωτικό κίνημα του νοτιοαφρικανικού λαού είναι:

● 'Ο Νέλσον Μαντέλα, πρώην αρχηγός του Α.Ν.Κ., που βρίσκεται απ' τό 1964 στη φυλακή καταδικασμένος σε θάνατο.

● 'Ο 'Ολίβιε Τάμπο, που απ' τό 1967 είναι επικεφαλής του Α.Ν.Κ.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΣΟΒΕΤΟ

Στίς 16 'Ιουνίου του 1976 άρχισε μία σημαντική περίοδος για την ιστορία των μαύρων της «Ν. Α. Δημοκρατίας». Τή μέρα αυτή άρχισαν τά γεγονότα του Σοβέτο. Τό Σοβέτο είναι μία πόλη-στρατόπεδο λίγο έξω απ' τό Γιοχάνεσμπουργκ, όπου ζούν ένα εκατομμύριο μαύροι. Τά σπίτια έχει δρίσκονται σε άθλια κατάσταση, υγιεινή δέν υπάρχει — ούτε ίχνος απ' τό «δυτικό πολιτισμό». Τά γεγονότα προκάλεσε ένα διάταγμα που καθιέρωνε σάν υποχρεωτική γλώσσα σ' όλα τά σχολεία, μαζί με τά άγγλικά, την «Afrikaans», διάλεκτο όλλανδικής ρίζας που μιλούν οί λευκοί άποικιστές.

Στίς 17 'Ιουνίου για πρώτη φορά οί διαδηλωτές χρησιμοποίησαν πυροδόλα όπλα ενάντια στην άστυνομία. Έδωσαν επίσης φωτιά σε διάφορα κτίρια και λεηλάτησαν ένα μεγάλο αριθμό καταστημάτων. Έλικόπτερα πετούσαν δακρυγόνα κι οί άστυνομικοί πυροβολούσαν στην κυριολεξία όποιον έβρισκαν μπροστά τους. Οί μαύροι δέν άφηναν κανένα λευκό νά εισχωρήσει στην πόλη, ούτε καν τούς ξένους παρατηρητές που έρχονταν για συμπαράσταση, έπειδή ήξεραν ότι με την έξαψη που έπικρατούσε θά τούς περίμενε σίγουρος θάνατος. Στίς 19 'Ιουνίου τό Συμβούλιο 'Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε μία πρόταση που καταδίκαιε τή «Ν. Α. Δημοκρατία» και ζητούσε απ' την κυβέρνηση της νά πάρει άντιρατσιστικά μέτρα.

Τήν ίδια μέρα ή άστυνομία ανακοίνωσε ότι οί ζημιές προκλήθηκαν από «άλχητες», και δέν αναφέρει λέξη για τούς φοιτητές. 'Ο έπίσημος αριθμός των νεκρών είναι εκατόν σαράντα. Άργότερα όμως ή άγγλική έφημερίδα Γκάρντιαν έγραψε ότι ό πραγματικός αριθμός των νεκρών έφτασε τούς τριακόσιους πενήντα. Πολλά απ' τά θύματα ήταν παιδιά. Στίς 24 'Ιουνίου ό τότε άμερικανός ύπουργός των Έξωτερικών Κίσσινγκερ

συνάντησε τό Φόρστερ. Πρίν αρχίσουν οί συνομιλίες ό Κίσσινγκερ δήλωσε ότι ή συνάντηση αυτή δέν σημαίνει καθόλου ότι ή άμερικανική κυβέρνηση συμφωνεί με τίς μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για νά άντιμετωπιστούν τά γεγονότα του Σοβέτο.

Στίς 21 'Ιουλίου, παρ' όλα τά προληπτικά μέτρα της άστυνομίας, νέες ταραχές ξεσπούν στο Σοβέτο και σε άλλες πόλεις. Κέντρο του ξεσηκωμού είναι τά πανεπιστήμια. Σ' αυτές τίς προσπάθειες εξέγερσης ή κυβέρνηση άπαντά μεγαλώνοντας την καταπίεση. Οί συνοικίες των μαύρων φωτίζονται διαρκώς από δυνατούς προβολείς που επιτρέπουν στο στρατό νά έχει σε κάθε στιγμή τή δυνατότητα νά πυροβολεί τούς ανθρώπους που κυκλοφορούν στους δρόμους των γκέτο. Προληπτικά συλλαμβάνονται και δικάζονται περίπου ενενήντα χιλιάδες άτομα. 'Η Ν.Α. Ένωση έξάλλου είναι πρώτη χώρα σ' όλο τον κόσμο στίς θανατικές καταδίκες.

Στίς 23, 24 και 25 Αύγούστου αρχίζει ή έπιχείρηση «AZIKWELWA», που σημαίνει «όχι συγκοινωνίες», σ' όλες τίς μαύρες συνοικίες του Γιοχάνεσμπουργκ. Έγάρχει σχεδόν πλήρης συμμετοχή στην άπεργία, που ξαπλώνεται μέχρι τό λιμάνι του Άκρωτηρίου, χίλια πεντακόσια χιλιόμετρα νοτιότερα. 'Η δραστηριότητα της μεγάλης αυτής διομηχανικής πόλης παρέλυσε τελείως.

Τό Σεπτέμβριο, ενώ γίνεται νέα συνάντηση Φόρστερ-Κίσσινγκερ για τά προβλήματα της Δυτικής Άφρικής, τά έπεισόδια συνεχίζονται. Ένα νέο στοιχείο προστίθεται: Είναι ή συμμετοχή των εργατών, που αρχίζουν μαζικές άπεργίες. 'Η κυβέρνηση προσπαθεί με κάθε μέσο νά σταματήσει τίς ταραχές και καταφέρει νά αποδυναμώσει προσωρινά τό κίνημα. Άλλά μέχρι σήμερα σποραδικά γεγονότα δείχνουν ότι αυτή ή περίοδος άνακωχής δέν θά κρατήσει πολύ.

ΤΑ ΣΤΗΡΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΟΡΣΤΕΡ

Τήν πολιτική της κυβέρνησης Φόρστερ υποστηρίζουν πολλές φορές άνεπισήμα, με στρατιωτική και οικονομική βοήθεια, οί ΗΠΑ, ή Βραζιλία, καθώς και έπιχειρηματικοί κύκλοι της Έλβετίας, της Πορτογαλίας και της 'Ισπανίας.

Άλλά τή μεγαλύτερη υποστήριξη στην Εύρώπη της την παρέχει ή Γαλλία. Στο Παρίσι έχουν την έδρα τους:

● τό Γραφείο 'Ασφαλείας της «Ν. Α. Δημοκρατίας», που αναλαμβάνει τίς σχέσεις με τίς άλλες άφρικανικές χώρες,
● τό Άμερικανο-Άφρικανικό Κέντρο Έργασίας, που αναλαμβάνει την εισβολή στους άφρικανικούς συνδικαλιστικούς κύκλους-στελεχών της CIA.

Τό Παρίσι είναι επίσης κέντρο άγοραπωλησίας όπλων, που γίνεται με συμμε-

ΜΙΑ «ΕΙΚΟΝΑ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ»

1. Μέχρι τον 'Ιούνιο του 1975, 297.233 πρόσωπα δρίσκονταν στίς φυλακές. Πιστεύεται ότι σήμερα ό αριθμός αυτός έχει πολλαπλασιαστεί (δες Students' for Social Democracy University of Cape Town Bulletin, No 2, 1977).

2. Πιστεύεται ότι 335 φυλακισμένοι πέθαναν τον 'Ιούνιο του 1975, από κακουχίες στη φυλακή. Άλλοι 92 πέθαναν στο διάστημα από Γενάρη-Μάη του 1976.

3. Μέχρι τον 'Ιούνιο του 1975, 87 άτομα φυλακίστηκαν για παράβαση του άρθρου 6 του Π.Κ. «για τρομοκρατικές ενέργειες»...

4. Τό 1975 ό μέσος μηνιαίος μισθός για ένα λευκό μεταλλωρύχο ήταν 620 ράντς (περίπου 24.800 δρχ.) ενώ για έναν άφρικανό 74 ράντς (περίπου 2.960 δρχ.)

5. Τό Τμήμα Έργασίας και Άνάπτυξης του Πανεπιστημίου του Cape Town άνακοίνωσε ότι 2.094.000 πρόσωπα ήταν άνεργοι μέχρι τό τέλος του 1976.

6. Τό 1973 ή κυβέρνηση άρχισε «στανροφορία για την κάλυψη του μισθολογικού χάσματος». Μέχρι τό τέλος του 1975, 456.393 πρόσωπα μετακινήθηκαν ύστερα από διαταγή της κυβέρνησης για καινούργια διαμονή, αφήνοντας πίσω τους τά σπίτια και τίς περιουσίες τους, σε εφαρμογή του διαδότητου νόμου «Group Areas Act», που προβλέπει τή χωριστή διαβίωση λευκών, μαύρων και ινδιάνων. Άπ' αυτούς 5.898 ήταν λευκοί, 305.739 μαύροι, 153.230 ινδιάνοι και 526 κινέζοι έμικρέδες.

7. Τά κονδύλια για την παιδεία τό 1974 — 75 ήταν: για σχολεία λευκών 60.500 ράντς, 12.553 για σχολεία μαύρων, 17.094 για σχολεία ινδιάνων και 3.953 ράντς για σχολεία μαύρων σε περιοχές λευκών. Τά κονδύλια για τό στρατό, την άστυνομία και τίς φυλακές στην περίοδο 1975 — 76 άνέρχονταν σε 1.596.000.000 ράντς.

(Τά στοιχεία από τίς έφημερίδες «Argus» και «Sunday Times of Johannesburg» και από στατιστικές του «'Ινστιτούτου για τίς φυλετικές σχέσεις», του 1976).

8. Κατά τή διάρκεια των ταραχών του 'Ιούνιο — Οκτώβρη 1976 στο Western Cape:

α. Σκοτώθηκαν 97 πρόσωπα και 417 τραυματίστηκαν. Άπ' αυτούς 387 τραυματίστηκαν από την άστυνομία (οί ύπόλοιποι:)

β. Άπό τούς 92 που σκοτώθηκαν από την άστυνομία:

● 63 ήταν πάνω από 18 χρόνων
● 22 ήταν κάτω από 18 χρόνων
● 4 ήταν γυναίκες πάνω από 18 χρόνων
● 3 ήταν κορίτσια κάτω από 18 χρόνων

γ. Πέντε σκοτώθηκαν από μη άστυνομικούς

ΚΑΝΕΝΑΣ ΛΕΥΚΟΣ ΔΕΝ ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ.

Τά σπρίτσια από τό «Natal Mercury» και την έκθεση της Έπιτροπής Cillie, 17 Νοέμβρη, 1976)

A.X.

τοχή πολλών Γάλλων, κρατικών στελεχών.

Ένας γάλλος υπουργός δήλωσε πρό καιρού σέ μιά λαϊκή συγκέντρωση:

● *«Η «Ν. Α. Δημοκρατία» είναι ένα κεφάλαιο που πρέπει νά υπάρχει εν κινήσει».*

Βέβαια τά πιό προοδευτικά κράτη διαμαρτύρονται όλο και περισσότερο γιά τήν πολιτική του Φόρστερ. Αútές όμως οί αποδοκιμασίες δέν φαίνεται νά ταράζουν καθόλου τόν ίδιο τόν Φόρστερ, πού μάλιστα υποστηρίζει φανερά τή δεξιά πτέρυγα τής κυβέρνησής του.

Μετά τίς ταραχές του Σοδέτο ή λευκή αντιπολίτευση τής «Ν.Α. Δημοκρατίας» παρ' όλη τή μικρή επιρροή της αποφάσισε νά ένωθεί. Έχει αρχίσει όμως και προσχωρεί μέ τό μέρος της μιά μερίδα επιχειρηματιών και κεφαλαιούχων πού τρομάζουν μέ τά αποτελέσματα πού μπορεί νά έχει ή άκαμπτη πολιτική του Φόρστερ. Στίς 30 Νοεμβρίου 1976 έκατόν είκοσι λευκοί επιχειρηματίες πήραν θέση ενάντια στά μέτρα πού απαγορεύουν στους μαύρους νά παίρνουν ύψηλές θέσεις. Αλλά και όλος ό λευκός πληθυσμός, βλέποντας τόν κίνδυνο νά πλησιάζει, έχει αρχίσει νά σκέφτεται ότι ίσως είναι απαραίτητη ή μετάβαση σέ μιά πιό ρεαλιστική πολιτική.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΝΑΜΙΜΠΙΑ

Η Ναμίμπια θρίσκεται υπό τήν κατοχή του νοτιοαφρικανικού στρατού. Ό λαός της έχει αρχίσει νά οργανώνει τήν αντίστασή του άπέναντι στο Φόρστερ, απαιτώντας όχι μόνο τή λήξη τής εφάρμογής των ρατσιστικών μέτρων αλλά και τήν πλήρη άυτονομία τής χώρας του.

Τό 1958 δημιουργείται ή οργάνωση του ΟΑΒΙΛΑΝΔ (ΟΡΟ). Τό 1960 ή ΟΡΟ γίνεται SWAPO και άνοίγεται και στίς άλλες εθνικότητες. Η SWAPO χωρίζεται στήν έσωτερική νόμιμη πτέρυγα και τήν έξωτερική, πού φτιάχνει τό 1966 τόν Άπελευθερωτικό Στρατό του Λαού τής Ναμίμπια (PLAN). Η SWAPO μάχεται άπ' τήν Αγκόλα και γυμνάζει τό στρατό της στή Ζάμπια. Στή Ζάμπια έχει εγκαταστήσει κι έναν πολύ δυνατό ραδιοπομπό.

Η κυβέρνηση τής «Ν. Α. Δημοκρατίας» προσπαθεί μέ κάθε μέσο νά χτυπήσει τούς άντάρτες του άπελευθερωτικού κινήματος τής Ναμίμπια. Τελευταία έχει αρχίσει άπ' τό ραδιόφωνο μιά τεράστια συκοφαντική προπαγάνδα ενάντια στίς δυνάμεις του SWAPO, πού καθιστά τά μέλη της υπεύθυνα γιά καταστροφές χωριών και γιά αγριότητες πού έγιναν εις βάρος των κατοίκων τους.

Ο άρχηγός τής SWAPO, Σάμ Νυζομα, σέ μιά πρόσφατη συνέντευξή του αναφέρει ότι ό νοτιοαφρικανικός στρατός χρησιμοποιεί ελικόπτερα ΜΙΡΑΖ, ΑΛΟΥ-

ΕΤ, και ΠΟΥΜΑ. Τελευταίο του όπλο είναι ένα γκάζι πού ρίχνεται άπό τά ελικόπτερα και φέρνει ζαλάδες και λιποθυμίες. Άς σημειωθεί ότι ό νοτιοαφρικανικός στρατός έχει στή Ναμίμπια περί τούς πενήντα χιλιάδες άντρες.

Οί προσωρινοί στόχοι του SWAPO είναι νά δοθεί γενική άμνηστία και νά άποχωρήσουν τά στρατεύματα τής «Ν.Α. Δημοκρατίας» άπό τή Ναμίμπια. Οί διαπραγματεύσεις ζητάει νά γίνουν υπό τήν αιγίδα του ΟΗΕ.

ΤΡΑΝΣΚΑΪ: ΜΙΑ ΚΑΡΙΚΑΤΟΥΡΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Τό Τρανσκάι είναι μιά άπ' τίς περιοχές τής «Ν.Α. Δημοκρατίας» πού είναι άποκλειστικά κατοικημένες άπό μαύρους. Όλες οί περιοχές πού κατοικούνται άπό τούς μαύρους είναι διαλεγμένες ώστε νά μήν υπάρχει εκεί κανένας όρυκτός πλούτος. Άπό τίς 26 Οκτωβρίου του 1976 τό Τρανσκάι είναι άνεξάρτητο κράτος. Η οργάνωση τής άνεξαρτησίας του Τρανσκάι άρχισε τό 1970, εποχή πού ή «Ν.Α. Δημοκρατία» είχε αρχίσει ν' άπομονώνεται άπό τ' άλλα κράτη λόγω τής ρατσιστικής πολιτικής της. Γιά νά δώσει λοιπόν τήν έντύπωση μιάς άλλης αντιμετώπισης στο θέμα των μαύρων, σκηνοθέτησε τήν άνεξαρτησία του Τρανσκάι.

Η πλειοψηφία των κατοίκων του νέου κράτους είναι αναγκασμένοι νά δουλεύουν στο έδαφος τής «Ν.Α. Δημοκρατίας» εξαιτίας τής έλλειψης εργασίας στον τόπο τους. Η οίκονομία του Τρανσκάι εξαρτάται άμεσα άπ' τή «Ν.Α. Δημοκρατία». Στόν προϋπολογισμό του 76-77, σέ 135 εκατομμύρια ράντς, 22 ήταν δικά τους και 93 ήταν δοθήθεια τής νοτιοαφρικανικής κυβέρνησης. Η αντιπολίτευση του «νέου κράτους» θρίσκεται στή φυλακή. Πρόεδρος είναι ό Ματάντζιμα, γνωστό άνδρείκελο του Φόρστερ. Παρόλη τήν άνεξαρτησία, ή χώρα εξακο-

λουθεί νά θρίσκεται, όπως εδώ και δεκά-έξι χρόνια, σέ κατάσταση έκτάκτου ανάγκης. Βέβαια όλη αútή ή κωμωδία ήταν πολύ φανερή κι έτσι καμία κυβέρνηση δέν άναγνώρισε τό Τρανσκάι. Αλλά πρέπει νά περιμένουμε ότι ή κυβέρνηση Φόρστερ θά δοκιμάσει κι άλλες τέτοιες μπλόφες γιά νά δημιουργήσει ένα πιό φιλελεύθερο προσωπείο.

ΡΟΔΕΣΙΑ: ΕΝΑ ΚΑΥΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Θά μπορούσε κανένας νά διακινδυνέψει τήν πρόβλεψη πώς τό πρώτο όχυρό των ρατσιστών πού θά πέσει στή Νότιο Αφρική θά είναι οίγουρα ή Ροδεσία. Έκει ό άνταρτοπόλεμος έχει φουντώσει γιά τά καλά. Οί λευκοί τής Ροδεσίας αίσθάνονται όλο και μεγαλύτερη άνασφάλεια. Οί γαιοκτήμονες έχουν κάνει τίς φάρμες τους σωστά φρούρια, μέ τρομερά συστήματα συναγεμίου, εκπαιδευμένα σκυλιά, και σπάνια θά τούς δείς νά κυκλοφορούν χωρίς ντουφέκι.

Τά πρώτα σκιετήματα τής αντίστασης άρχισαν τό 1950, όταν δημιουργήθηκε τό Έθνικό Δημοκρατικό Κόμμα (Ν.Δ.Ρ.). Τό Ν.Δ.Ρ. είχε επιρροή κυρίως στα άστικά κέντρα και οί άρχές του ήταν πασιφιστικές. Τό 1961 όμως τίθεται παρ' όλα αútα έκτός νόμου. Τότε ό Joshua N' Kombo ίδρύει τό ΖΑΡΥ (Λαϊκή Αφρικανική Ένωση του Ζιμπάμπουε). Τό 1963 μιά ομάδα μέ άρχηγό τόν πάστορα Σιτόλε δημιουργεί μιά άλλη οργάνωση, τή ΖΑΝΥ (Έθνική Αφρικανική Ένωση του Ζιμπάμπουε). Τό '64 ό Ν'Κόμο και ό Σιτόλε θρίσκονται στή φυλακή γιά δέκα χρόνια. Τό 1973 οί οργανώσεις ΖΑΝΥ, ΖΑΡΥ και ή μικρότερη Frolizi ένώνονται σέ μιά μετωπική οργάνωση μέ τ' όνομα Α.Ν.Κ. (African National Congress). Αλλά αútή ή ένωση κράτησε μόνο ένα χρόνο. Τό Σεπτέμβριο του 1973 διασπάται. Άπό τότε υπάρχει ή ΖΑΡΥ μέ άρχηγό τό Muzorewa, και ή έξωτερική μέ άρχηγό τό Mugabe.

Τό φθινόπωρο του 1975 οί πρόεδροι των γειτονικών χωρών προωθούν τήν ίδρυση τής ΖΙΡΑ (Λαϊκός Στρατός του Ζιμπάμπουε), πού αποτελείται άπό δυνάμεις όλων των παρατάξεων.

Αλλά στίς άρχές του 1976 οί άντάρτες του ΖΑΡΥ εγκαταλείπουν τή ΖΙΡΑ, πού αποτελείται σήμερα άπό 14.000 άνδρες πού άνήκουν όλοι σχεδόν στο ΖΑΝΥ. Τή μεγαλύτερη επιρροή μέσα στο ΖΑΝΥ τήν έχει οίγουρα ό Mugabe, ό άρχηγός τής έξωτερικής πτέρυγας. Η ΖΙΡΑ εκπαιδεύεται στή Μοζαμβίκη. Περιορίζεται κυρίως σέ επιχειρήσεις κομάντος. Τά όπλα της είναι κινέζικα και ρώσικα.

Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ

Στίς 22 Οκτωβρίου 1976 άρχισε ή διάσκεψη τής Γενεύης γιά τή Ροδεσία. Οί

αφρικανοί ήγέτες απ' την αρχή τόνισαν τη σημασία του μεσολαθητικού ρόλου της Μεγ. Βρετανίας. 'Η Ροδεσία ήταν αγγλική αποικία πριν γίνει παράνομα ανεξάρτητη τό 1956. Σκοπός της διάσχεψης ήταν νά όριστεί ή ήμερομηνία του περάσματος της εξουσίας απ' τά χέρια των λευκών στους μαύρους και νά αποφασιστεί ό συσχετισμός δυνάμεων λευκών και μαύρων στη μεταβατική κυβέρνηση.

Καί οι δύο πλευρές όμως ξεκίνησαν τις διαπραγματεύσεις αδιάλλακτες. Οι Ν'Κόμο και Mugabe δέν ήταν διατεθειμένοι νά δεχτούν κανένα λευκό στη μεταβατική κυβέρνηση. 'Εν τώ μεταξύ ό Σμίθ, ποντάροντας στις προσωπικές φιλοδοξίες του Muzogewa, άρχισε κρυφά διαπραγματεύσεις μαζί του. 'Ο δημοσιογράφος Νταϊήδιντ Μάρτιν έγραψε μάλιστα στον «Observer» ότι ό Muzogewa παραδέχτηκε μπροστά του ότι συναντήθηκε μέ τόν άρχηγό της CIA στη Ροδεσία.

Όταν μάλιστα στις 17 Νοεμβρίου οι άλλοι αφρικανοί έθνικιστές ανήθήκαν νά υιοθετήσουν τό αγγλικό σχέδιο για τη Ροδεσία, ό Muzogewa εγκαίνιασε στη Γενεύη μία παράλληλη διάσκεψη, όπου άρχισε νά παζαρεύει τά πόστα της μεταβατικής κυβέρνησης.

Η μικρή όμως επιρροή του έκανε τους Άγγλους και τους Άμερικάνους νά διατάσουν νά τόν χρησιμοποιήσουν κι έτσι ή διάσκεψη της Γενεύης μπλοκαρίστηκε χωρίς νά έχει παρθεί καμιά ούσιαστική απόφαση.

Η ΔΥΣΗ ΤΗΣ ΡΟΔΕΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΜΙΘ

Γιά νά γίνει πιο κατανοητό τό πρόβλημα της Ροδεσίας είναι απαραίτητο νά αναφερθεί ότι τήν κατοικούν:

- 6.500.000 έκ. μαύροι
- 278.000 λευκοί.

Καί παρόλο τόν τρόπο πού τους εμπνέει τό αντίρρτικο κίνημα οι λευκοί εξακολουθούν νά αποκαλούν τους μαύ-

ρους «κάφρους»... 'Η ροδεσιανή οικονομία βασίζεται κυρίως στα άγροτικά και μεταλλευτικά προϊόντα. Οι οικονομικοί κύκλοι, ελπίζοντας στα αποτελέσματα διαπραγματεύσεων μέ τους πιο μετροπαθείς αφρικανούς, εξακολουθούν νά δραματίζονται τη Ροδεσία σάν πόλο της καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Παρόλη τήν τρομερή προσπάθεια πού γίνεται για νά πάψει νά υπάρχει αυτό τό κλίμα ανασφάλειας, οι καθημερινές πιά συγκρούσεις μέ τους αντίρρτες υπενθυμίζουν τη σοβαρότητα της κατάστασης. 'Η κυβέρνηση Σμίθ έχει εξαπολύσει τελευταία μία καμπάνια αντι-ψυχολογικού πολέμου. 'Υποστηρίζοντας ότι οι ξένοι δημοσιογράφοι έχουν ύποπτεϊ πλύση εγκέφαλου απ' τά κομμουνιστικά ρεύματα πού κυριαρχούν στην Εύρώπη, οι αρχές του Σώλσπερν τύπωσαν σέ αεροπορικό χαρτί ένα καθησυχαστικό κείμενο πού συμβούλεψαν τους λευκούς νά στείλουν στους φίλους και συγγενείς τους πού μένουν στό έξωτερικό.

Στά σύνορα Ροδεσίας - Μοζαμβίκης γίνονται διαρκώς επεισόδια λόγω της βοήθειας πού παρέχει ή Μοζαμβίκη στους Ροδεσιανούς αντίρρτες. Οι αντίρρτες συνεργάζονται στενά μέ τους χωρικούς και ή κυβέρνηση παίρνει πολύ σκληρά μέτρα στις περιοχές πού έχει σημειωθεί τέτοια συνεργασία.

Παρόλες τις δυσκολίες πού αντιμετωπίζει, τό αντίρρτικο κίνημα προχωράει σταθερά. 'Από τώρα μπορούμε νά είμαστε σίγουροι ότι τό καθεστώς Σμίθ στη Ροδεσία, όπως και τό καθεστώς Φόρστερ στη «Ν.Α. Δημοκρατία», δέν έχουν μέ τό μέρος τους τό χρόνο. 'Εκεί όμως πού θά εμφανιστούν τεράστια προβλήματα, είναι όταν αυτές οι χώρες ανεξαρτητοποιηθούν. 'Η μόνη λύση πού μπορούμε νά εύχόμαστε είναι τά διάφορα απελευθερωτικά κινήματα νά ξεπεράσουν τις διαφορές τους και νά αφιερωθούν στό κτίσιμο της καινούργιας 'Αφρικής.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΕΝΙΚΟΣ

Του Γιάννη Καλαϊτζή
Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ
ΤΗΣ ΦΙΛΗΣ ΧΩΡΑΣ
ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΝΑ ΣΥΛΛΑΒΕΙ
ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ
ΣΧΕΔΙΟΝ

ΟΥΤΩ
ΠΑΡΕΜΒΑΛΕΙ ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΩΣ
ΠΡΟΣΚΟΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΔΟΝ

ΣΥΛΛΑΒΑΤΕ ΛΟΙΠΟΝ
ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ
ΚΑΘΩΣ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΤΟ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διαβάστε στό τεύχος του 'Απριλίου

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ:

ή τιθασευμένη επανάσταση

Louis Moita

Άποαποικιοποίηση και πάλη για την εξουσία

Pedro Correia

Γιά ένα δημοκρατικό στρατό στην ύπηρεσία του λαού

Melo Antunes

Αυτόνομος σοσιαλιστικός δρόμος και σχέσεις μέ τόν Τρίτο Κόσμο

Luis Salgado de Matos

Ό πολιτικός ρόλος των μεγάλων ξένων εταιριών

ΕΟΚ: ΕΡΕΥΝΑ

ΕΟΚ: ΕΡΕΥΝΑ

ΕΟΚ: ΕΡΕΥΝΑ

ΕΟΚ: ΕΡΕΥΝΑ

ΤΟ «ΑΝΤΙ» αρχίζει σήμερα τη δημοσίευση σειράς άρθρων, ντοκουμέντων και λοιπών πληροφοριών πάνω σε δύο κύκλους προβλημάτων:

- τόν τρόπο λειτουργίας και τό «χαρακτήρα» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας·

- την ένταξη της Ελλάδας σ' αυτήν.

ΚΡΙΝΑΜΕ αναγκαία την πρωτοβουλία αυτή γιατί υπάρχει έλλειψη πληροφοριών και γιατί η προβληματική που αναφέραμε είναι ακόμα μεταίωρη, παρά τά χρόνια που πέρασαν από τότε που άρχισε η σύνδεση της Ελλάδας με την Ε.Ο.Κ. Μόλις τελευταία άρχισε μία συζήτηση, που όμως μένει ασαφής στον κόσμο.

ΣΥΝΗΘΩΣ, η συζήτηση για την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., αν δηλαδή αυτή είναι σκόπιμη, με ποιούς όρους και πότε, γίνεται χωρίς να έχει ξεκαθαριστεί αρκετά ο τρόπος λειτουργίας της δυτικοευρωπαϊκής ολοκλήρωσης...

ΑΛΗΘΕΙΑ τί είναι η Ε.Ο.Κ.;

- Μία άπλη «τελωνειακή ένωση»;

- Ένας «συνασπισμός των μονοπωλίων»;

- Τό «οικονομικό θεμέλιο για την πολιτική ένωση της Ευρώπης»;

ΟΙ πολλοί όρισμοί που έχουν δοθεί θά μπορούσαν να μεταβληθούν σε ανάλογο αριθμό ερωτημάτων.

ΕΤΣΙ, σε σχέση με την

Ε.Ο.Κ., θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε μία σειρά άξεκαθάριστων ειδικών πλευρών:

- Σχέσεις εθνικού κράτους και υπερεθνικών θεσμών.

- Κατανομή δύναμης ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις και ομάδες.

- Περιφερειακή οικονομική δυναμική.

- Σχέσεις με τον τρίτο κόσμο.

- Σχέσεις με την Κομεκόν κ.λπ.

ΑΠΟ την άλλη μεριά: «συμφέρει» ή «δέν συμφέρει» η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., όπως η τελευταία είναι σήμερα διαρθρωμένη ή όπως προβλέπεται (αν προβλέπεται) νά εξελιχθεί;

ΑΥΤΟ είναι τό ερώτημα που προσπαθούμε συνήθως ν' απαντήσουμε άμεσα, χωρίς την ενοχλητική απασχόληση με τον πρώτο κύκλο προβλημάτων.

ΑΡΧΙΖΟΥΜΕ με δύο άρθρα:

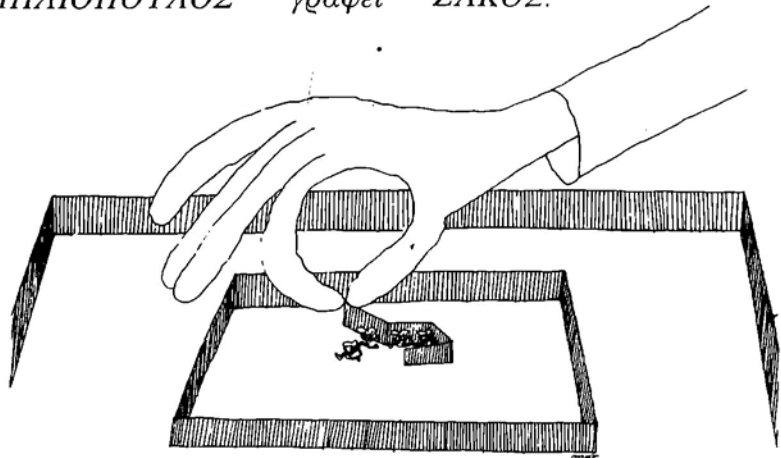
● Ο ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΠΑ-ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ γράφει

για τούς μύθους και τις φοβίες, τίς (αυτ)απάτες και τίς αναγκαιότητες στις σχέσεις Ελλάδας και Ε.Ο.Κ. (τό κείμενο – μέρος ευρύτερης μελέτης – θά δημοσιευθεί σε δύο συνέχειες).

● Ο ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΑΧΑΡΕΑΣ διατυπώνει τη θέση ότι η ένταξη «υπό τίς παρούσες ιστορικές συνθήκες, αποτελεί ένα πεδίο ταξικών συγκρούσεων που δέν μπορεί ν' αποφύγει τό ελληνικό εργατικό κίνημα».

Η ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ δημοσίευση πληροφοριακών στοιχείων (βιβλιογραφία, στατιστικές κ.λπ.) και η – χωρίς χρονικό προσδιορισμό – δημοσίευση σειράς άρθρων για την Ε.Ο.Κ. θέλουμε νά πιστεύουμε ότι μπορεί νά συμβάλει στο «πλησίασμα» ενός προβλήματος έτσι και άλλιώς σημαντικού για τό χώρα μας.

ΤΗΝ ευθύνη για τό συγκέντρωση και παρουσίαση του υλικού έχει ο ΠΑΝΟΣ ΚΑΖΑΚΟΣ.

Θεωρώ πως ή όποιαδήποτε σοβαρή προσπάθεια για νά τοποθετηθούμε άπέναντι στό θέμα της Ε.Ο.Κ., επιβάλλει τήν άνάλυση του όρου «έθνική άνεξαρτησία», στό πλαίσιο του παγκόσμιου χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων, πού είναι χαρακτηριστικό φαινόμενο της εποχής μας. Νομίζω ότι ή έννοια της έθνικής άνεξαρτησίας έχει άρκετές φορές κατοπιηθεί για ιδεολογικούς λόγους, καμιά φορά και για λόγους κομματικής ιδιοτελείας, μέ άποτέλεσμα ν' άποπροσανατολίζεται ό λαός και ιδιαίτερα ή νεολαία. Άν δέν κατανοήσουμε τί είναι πράγματι ή έθνική άνεξαρτησία και ή λαϊκή κυριαρχία στην εποχή μας, τότε είναι άδύνατο νά διαμορφώσουμε μιά σωστή πολιτική άπέναντι στην έννοια των όλοκληρώσεων και συγκεκριμένα άπέναντι στην Ε.Ο.Κ. Οά προσαρθήσω ν' άπαντήσω στό πρόβλημα αυτό, πού θεωρώ άμετάθετη μεθοδολογική άφετηρία, και ν' άναφερθώ κατόπι στις πιθανές προβλέψεις για τήν εξέλιξη της Ε.Ο.Κ. και τή θέση της χώρας άπέναντι σ' αυτήν.

ΕΟΚ: ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΕΔΙΟ ΤΑΞΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

Του Αιμίλιου Ζαχαρέα

Ο περιορισμένος χαρακτήρας της έθνικής άνεξαρτησίας

Διαπιστώθηκε μετά τό Β' Μεγάλο Πόλεμο, ότι οι οικονομικές σχέσεις άπόκτησαν διεθνή χαρακτήρα. Παρατηρείται τό φαινόμενο της άλληλοεξάρτησης των οικονομικών των διαφόρων κρατών, άνεξάρτητα άπό τό κοινωνικό τους σύστημα, και φαίνεται ότι δικαιώθηκε ή πρόβλεψη του Hegel και του Μάρξ για τήν ένότητα του κόσμου. Σήμερα καμιά χώρα δέν είναι σέ θέση νά διαμορφώνει ή δική της αυτόνομη και αυτόρκη πολιτική, είτε χώρα μικρή είναι, είτε μεγάλη, γιατί οι άποφάσεις της έπηρεάζουν άλλα κράτη, και τό αντίθετο. Η τάση για τή δημιουργία μιάς παγκόσμιας άγοράς είναι έμφανής. Η αίτια για τήν ύπαρξη του άναμφισήτητου αυτού φαινομένου, όφειλεται σέ μιά σειρά διαδικασίες τεχνικού, έπιστημονικού, οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα, πού είχαν σαν άποτέλεσμα τήν τεράστια άνάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Μέ τή σειρά της ή άνάπτυξη αυτή έκανε περισσότερο αναγκαία τή διεθνοποίηση και τήν άλληλοεξάρτηση των ξεχωριστών κρατών.

Άκόμα περισσότερο, ή έν εξέλιξη παγκόσμια οικονομική κρίση του 1973 έκανε έντονότερη τήν οικονομική άλληλοεξάρτηση των διαφόρων χωρών και στό πλαίσιο αυτό έδωσε άλλη διάσταση στην έννοια της έθνικής άνεξαρτησίας. Η τελευταία δέν έπηρεάζεται μόνο άπό τό γεγονός ότι μερικές χώρες, όπως ή Ελλάδα, μετέχουν σέ στρατιωτικά σύμφωνα, και συνεπώς έξ αντικείμενου μπαίνει θέμα περιορισμένου χαρακτήρα της έθνικής κυριαρχίας, άλλ' άκόμα παρατηρείται στην εποχή μας τό φαινόμενο νά παίρνονται διάφορες άποφάσεις πού έπηρεάζουν άμεσα και χώρες ούδέτερες, πού δέν συμμετέχουν σέ σύμφωνα. Άναφέρω μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

- Τό 1971 - 1972 οι Η.Π.Α. άποφασίζουν νά ύποτιμήσουν τό δολλάριο. Άποτέλεσμα ύπήρξε νά έπηρεαστούν σοβαρά οι συνθήκες ζωής των δυτικοευρωπαϊκών κρατών και συνεπώς και οι ίδιες οι συνθήκες του πολιτικού άγώνα. Τό ίδιο συμβαίνει μέ τήν πρόσφατη ένεργειακή κρίση, όπου οι χώρες πού παράγουν πετρέλαιο συνδέουν τήν αύξηση της τιμής του μέ τήν πολιτική των βιομηχανικά άνεπτυγμένων κρατών, πού αύξάνουν τις τιμές των πρώτων ύλων πού εισάγουν οι καθυστερημένες οικονομικά χώρες. Αυτή τήν περίοδο, περίπου 200 δισεκ. ευρώδολάρια και πετροδολάρια άναζητούν έντονα τή δυνατότητα νά άποκτήσουν μεγαλύτερα έπιτόκια και κινούνται κερδοσκοπικά προς κάθε κατεύθυνση. Τό γεγονός αυτό δέν δημιουργεί μιάν παγκόσμια άναταραχή στις οικονομικές σχέσεις;

- Τό 1972 ή ΕΣΣΔ και ή Κίνα άγόρασαν 25 εκ. τόννους σιτάρι, μέ άποτέλεσμα ν' αύξηθει κατά πολύ ή τιμή των δημητριακών στην παγκόσμια άγορά, μέ όλες τις γνωστές συνέπειες, και

ιδιαίτερα πάνω στις ζωοτροφές. Άντίθετα, τήν ίδια περίοδο οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες περιορίζουν τις εξαγωγές κρέατος προς τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, μέ άποτέλεσμα νά μειωθούν οι εξαγωγές κρέατος των ανατολικών κρατών προς τις δυτικές, πράγμα πού τους δημιούργησε σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Τό πρόβλημα της έθνικής άνεξαρτησίας της Ελλάδας και ό άγώνας γι' αυτήν πρέπει νά πάρει ύπ' όψη τις δυσκολίες πού προέρχονται άπό τους περιορισμούς ν' άσκειται πλήρως ή έθνική άνεξαρτησία.

Η ύπεράσπιση της τελευταίας δέν μπορεί ν' άναζητηθεί, όπως άναφέρθηκε, στην πολιτική άπομόνωση ή στην οικονομική αυτόρκεια, αλλά σέ μιά διεθνή πολιτική συνεργασία και τό σχηματισμό συνασπισμών ή κρατικών ενώσεων πάνω σέ δημοκρατικές βάσεις, ώστε νά καθιστούν ικανές τις χώρες ν' άντιμετωπίσουν τά πολύπλοκα σύγχρονα προβλήματα πού κανένα ξεχωριστό κράτος δέν μπορεί νά κάνει μέ τις δικές του ιδιαίτερες έπιλογές.

Όπως δήποτε ή πρόσφατη οικονομική κρίση ένισχύει τήν έντύπωση ότι τό καπιταλιστικό σύστημα δέν είναι σέ θέση ν' άντιμετωπίσει τά σύγχρονα προβλήματα του παγκόσμιου χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων. Άλλ' άκριβώς γι' αυτούς τους λόγους, επιβάλλεται ή δημιουργία καινούργιων διεθνών κέντρων οικονομικής συνεργασίας, ρύθμισης της ροής των επενδύσεων, του νομισματικού και πιστωτικού συστήματος κ.λπ.

Μπορούμε λοιπόν νά πούμε ότι ή Ελλάδα στη σημερινή ιστορική φάση και στην έξελικτική της προοπτική δέν είναι δυνατόν νά έπλέγει προς τό άποκλειστικό της συμφέρον τό πού θά έντάσσεται, πώς θά έντάσσεται, μέ ποιούς θ' άναπτύσσει σχέσεις και μέ ποιούς όχι. Οι έπιλογές αυτές δέν είναι ποτέ δυνατό νά βρεθούν στην άποκλειστική διακριτική της εύχέρεια. Και νομίζω ότι έξαπατούμε τό λαό, όταν ύποστηρίζουμε μιά έθνική άνεξαρτησία χωρίς όρια και περιορισμούς.

Τρεις έναλλακτικές δυνατότητες

Μέ τόν ύπάρχοντα συσχετισμό δυνάμεων, ή Ελλάδα έχει σήμερα τρεις δυνατότητες συμμετοχής σέ οικονομική όλοκλήρωση πού ή είναι διαμορφωμένες ή πρέπει νά διαμορφωθούν. Καί οι τρεις έναλλακτικές λύσεις ύποκρύπτουν τήν άποδοχή μιάς θεωρίας πού άναφέρεται και στό θέμα της έπαναστατικής στρατηγικής. Για όσους δέν ύποστηρίζουν τήν ένταξη στην Ε.Ο.Κ., και άποκλειστική διακριτική τό άντιιστορικό έπιχείρημα «νά συνεργάσαστε μέ όσους μάς συμφέρει», άπομένει νά είναι συνεπείς μέ τις θεωρητικές τους άφετηρίες. Και αυτές είναι:

● **Πρώτο**, ένταξη στην ΚΟΜΕΚΟΝ.
● **Δεύτερο**, ισορροπία στο χώρο των αδεσμεύτων και δημιουργία μίας Μεσογειακής Κοινής Αγοράς.

● **Τρίτο** ένταξη στην Ε.Ο.Κ.

● Η πρώτη επιλογή σημαίνει ανατροπή του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος, πράγμα που δεν φαίνεται να βρίσκεται στον προσεχή πολιτικό ορίζοντα. Ξεκινά δε από την αντίληψη πως η Ελλάδα από χώρα καπιταλιστική πρέπει να γίνει σοσιαλιστική, συνεπώς ολόπλευρη ανάπτυξη των σχέσεών μας με τα σοσιαλιστικά κράτη, ούτως ώστε να ιδεοποιήσει τη διαδικασία να μεταβούμε από το ένα σύστημα στο άλλο. Η θεωρία αυτή είναι η περισσότερο αδύνατη από όλες τις προτεινόμενες, γιατί όχι μόνο υποστηρίζει κάτι που δεν διαφαιίνεται σαν προοπτική, αλλά, μάλιστα στην αδυναμία αυτή, προβάλλει για την Ελλάδα τη θεωρία της αὐτάρκειας, δηλαδή ότι εθνική ανεξαρτησία σημαίνει να έχουμε τη δυνατότητα να επιλέγουμε όπως θέλουμε την εκάστοτε συνεργασία μας. Η πρόταση αυτή ουσιαστικά δεν προτείνει διέξοδο αλλά είναι απλά και μόνο μία ιδεολογική θέση. Κατά τη γνώμη μου, ακόμα και αν ήταν δυνατή η ένταξή μας στην ΚΟΜΕΚΟΝ, υπάρχει θέμα αν η οικονομική συνεργασία θα ήταν προς το αποκλειστικό συμφέρον της Ελλάδας, ιδιαίτερα όσον αφορά την εκμετάλλευση των συγκριτικών οικονομικών πλεονεκτημάτων, αλλά το θέμα δεν είναι το παρόντος.

● Η δεύτερη θέση, που αναφέρεται στη δημιουργία Μεσογειακής Κοινής Αγοράς, φαίνεται να μην έχει δόση ρεαλισμού, η θεωρητική όμως αφετηρία έχει έρεϊσματα τα οποία θα προσπαθήσω να αντικρούσω. Κατ' αρχήν η πρόταση να δημιουργηθεί Κοινή Αγορά από κράτη που ήδη μετέχουν σε οικονομικούς και στρατιωτικούς συνασπισμούς αποκλείει τη δυνατότητα να έχει σχέση με την πραγματικότητα μία τέτοια πρόταση. Η Γαλλία και η Ιταλία συμμετέχουν στην ΕΟΚ, η Βουλγαρία και η Ρουμανία είναι μέλη του συμφώνου Βαρσοβίας και της ΚΟΜΕΚΟΝ. Πώς είναι δυνατόν να προβλεφθούν τέτοιου είδους ανατροπές στην παγκόσμια ισορροπία των δυνάμεων, ώστε να γίνει δυνατή η ένότητα του «Νότου» με όρισμένες αδέσμευτες μεσογειακές χώρες; (π.χ. Αλγερία). Δεν υπάρχει ρεαλισμός στην πρόταση αυτή.

Ας δούμε όμως τις θεωρητικές αφετηρίες. Με τις εργασίες των Frank, Cardoso, S. Amin, κ.ά. συνδέονται οι θεωρίες αυτές που διερευνούν τη σχέση καπιταλιστικών κέντρων και περιφέρειας. Τα κέντρα ανήκουν ή επιτρέπουν την ανάπτυξη ενός καπιταλισμού που βρίσκεται στη σφαίρα επιρροής τους, σε επίπεδο που εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους. Το αποτέλεσμα είναι να χειροτερεύουν οι συνθήκες ζωής των χωρών της περιφέρειας και να διαιωνίζεται έτσι η ανάπτυξη της υπανάπτυξης. Ο καπιταλισμός στις χώρες αυτές δεν ολοκληρώνεται, και μέσω του συστήματος των ανισών ανταλλαγών παραμένει «περιφερειακός», καθυστερημένος. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, το παγκόσμιο επαναστατικό κέντρο δεν μπορεί να αναζητηθεί πλέον στο μητροπολιτικό καπιταλιστικό κράτος, αλλά στην περιφέρεια του καπιταλισμού. Τα φαινόμενα της εργατικής άριστοκρατίας που έπληξαν όρισμένες δυτικές χώρες και ο ρεφορμισμός των εργατικών κομμάτων, στέκονται εμπόδιο στην επαναστατική αλλαγή. Η Ελλάδα ανήκει στον περιφερειακό καπιταλισμό, είναι αποικία των ΗΠΑ, συνεπώς καμιά σχέση δεν έχει με την ΕΟΚ. Η περιφέρεια όλο και περισσότερο δημιουργεί ασφυκτικό κλοιό στις μητροπόλεις, και η χώρα μας εκεί πρέπει να αναζητήσει την προοπτική της.

Δεν με βρίσκει σύμφωνη η επιλογή αυτή. Διαπιστώνεται μία τάση για ένότητα του κόσμου, ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνικής παραγωγής. Στο πλαίσιο αυτό, η επαναστατική διαδικασία είναι ενιαία, και αξίζει εδώ να θυμηθούμε το Μάρξ, που άμφισβητούσε τη δυνατότητα να υπάρξει ο κομμουνισμός σαν τοπικό φαινόμενο, όπως επίσης υποστήριζε ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να κατανοηθεί παρά μόνο στο πεδίο της παγκόσμιας ιστορίας. Και ο κομμουνισμός, που είναι η δράση της εργατικής τάξης, ούδέποτε μπορεί να υφίσταται παρά μόνο σαν ιστορική παγκόσμια ύπαρξη. Είναι δυνατό επίσης να ξεχνάμε πως μία σειρά «αδέσμευτες» χώρες ουσιαστικά είναι όργανα των ΗΠΑ, στο δέ πολιτικό πεδίο έχουν δικτατορικά καθεστώτα;

Είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτή ή άποψη ότι η Εύρωπη είναι δευτερεύουσα επαναστατική δύναμη σε σχέση με τις χώρες της λεγόμενης επαναστατικής διαδικασίας. Τό ότι άκριτως διαπιστώνεται η ένότητα του κόσμου και η διεθνοποίηση των οικονομικών σχέσεων, αποδεικνύει η πρόσφατη σύμβαση οικονομικής συνεργασίας της ΕΟΚ με τις χώρες του Α.Σ.Ρ. (Αφρική, Καραϊβική, Ειρηνικός), γνωστή σαν σύμβαση της Λομέ, όπου 46 κράτη συνήψαν μιά «πρωτοβουλία» αυτή μορφή συνεργασίας με καπιταλιστικές μητροπόλεις. Τό ότι οι όροι της συνεργασίας είναι έντιμοι δεν όφει-

λεται στο ότι άλλαξε η συμπεριφορά των ευρωπαϊκών μονοπωλίων, αλλά στο ότι υπήρξε ανάγκη «να αναπνεύσει» η Εύρωπη από την αμερικανική πίεση και να διευρύνει την αγορά της.

● Η τρίτη επιλογή είναι εκείνη της ένταξης. Και όσον αφορά το οικονομικό πεδίο, κανείς σοβαρός μελετητής της ελληνικής οικονομίας δεν μπορεί να αποδείξει με αξιόπιστα επιχειρήματα ότι ένταξη σημαίνει οικονομική καταστροφή. Τα 15 περίπου χρόνια που μεσολάβησαν από τη σύνδεση συνοδεύτηκαν με γρήγορη ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού. Αντιφατική και αναρχούμενη όπωσδήποτε η ανάπτυξη, πάντως δεν υπήρξε καθυστέρηση. Η σύνδεση, όπως είναι γνωστό, δεν μπορεί να παραταθεί στο διηνεκές γιατί η αναβολή της ένταξης αποστερεί την Ελλάδα από σημαντικούς πόρους, απαραίτητους για την ανάπτυξη (ένισχυση από το F.E.O.G.A. κ.λπ.). Δεν εύσταθεί επίσης το εγχείρημα ότι η ένταξη θα συνοδευτεί με επίθεση των μονοπωλίων στο έσωτερικό της χώρας. Εφ' όσον η Ελλάδα αποτελεί τμήμα του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, δεν υπάρχει κανένας τρόπος, καμιά νομοθεσία ικανή να απαγορεύσει τη δράση στο έσωτερικό οποιασδήποτε καπιταλιστικής χώρας του λειτουργικού κύτταρου του συστήματος, που είναι η μεγάλη επιχείρηση. Δεν είμαστε ήδη εξαρτημένοι από το ξένο κεφάλαιο πριν ένταχθούμε στην ΕΟΚ;

Είναι μάλλον θέβαιο ότι η ελληνική γεωργία θα ωφεληθεί σημαντικά από την ένταξη, και το ίδιο θα συμβεί και με τους περισσότερους βιομηχανικούς κλάδους, γιατί τα περισσότερα ελληνικά προϊόντα είναι συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά της ΕΟΚ.

Δεν θα σταθώ περισσότερο στις οικονομικές επιπτώσεις από την ένταξή μας, γιατί πιστεύω ότι, είτε ένταχθούμε είτε όχι, τα πράγματα δεν θα είναι καθόλου εύκολα για την ελληνική οικονομία. Η Ελλάδα έχει ανάγκη από βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές στην οδοκατασκευή, ολοκλήρωση αποφασίσει να ένταχθεί.

● Από ποιές δυνάμεις θα γίνουν αυτές οι αλλαγές και πότε;

● Ποιοί θα είναι οι φορείς της εξουσίας;

Από την απάντηση στα ερωτήματα αυτά θα κριθεί και η ποιότητα της αλλαγής.

Η ένταξη είναι νέο πεδίο ταξικού αγώνα

Οι σοβαρότεροι λόγοι για τους οποίους θεωρώ ότι η ένταξη, υπό τις παρούσες ιστορικές συνθήκες, αποτελεί ένα πεδίο ταξικών, κοινωνικών συγκρούσεων, που δεν μπορεί να αποφύγει το ελληνικό εργατικό κίνημα, είναι οι εξής: (Όπως είπαμε, προϋπόθεση είναι η αναγνώριση του περιορισμένου χαρακτήρα της εθνικής ανεξαρτησίας στην εποχή μας, και η πεποίθηση ότι η ένταξη δεν συνοδεύεται από οικονομική καταστροφή)

1. Νομίζω ότι η στρατηγική της Νέας Δημοκρατίας και της ΕΔΗΚ ταυτίζονται με την επιδίωξη να εκφράζουν μακροπρόθεσμα τα συμφέροντα του ελληνικού καπιταλισμού. Και βλέπουν ότι το σύστημα θα εξελιχθεί χωρίς καταστροφικούς κλυδωνισμούς, σ' ένα πολιτικό, ιδεολογικό και οικονομικό κλίμα διαφορετικό από εκείνο που προσφέρει η προοπτική του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Πιστεύω ότι η μεταίωση της ένταξης σημαίνει σήμα για την Ελλάδα μικρότερη εξάρτηση από τις ΗΠΑ, πράγμα που πρέπει πάση θυσία να αποφεύγουμε.

Συνδέει δηλαδή το νηφάλιο τμήμα της Ιθύνουσας τάξης το μέλλον του συστήματος με τη φιλελεύθερη αστική δημοκρατία, δυτικού τύπου.

Ταυτόχρονα η Ιθύνουσα τάξη είναι και ο πρωταγωνιστής της παραγωγικής διαδικασίας και ανήκει στη δική της πρωτοβουλία ή διαμόρφωση του πεδίου των κοινωνικών συγκρούσεων. Συμφέρον το εργατικό κίνημα να αποδεχθεί αυτές τις μορφές τόν ταξικού αγώνα; (Ένα κανονικό επίσης πεδίο ταξικού αγώνα είναι ο οικονομικός προγραμματισμός).

Νομίζω ότι χωρίς σεχταρισμούς πρέπει να πούμε ότι αποδεχόμενοι το πεδίο του ταξικού αγώνα και συμμετέχουμε ενεργά για να τροποποιήσουμε το συσχετισμό δυνάμεων προς όφελός μας.

2. Και ως δούμε, στο πλαίσιο αυτό, δύο νέα στοιχεία:

● Πρώτο, διαπιστώνεται για πρώτη φορά ότι η κεφαλαιοκρατία στην Εύρωπη έχασε σημαντικές θέσεις από τον Ιστορικό της αντίπαλο, την εργατική τάξη. Περιορίστηκε ο έλεγχός της πάνω στην αγορά της εργασίας και στο επίπεδο των μισθών. Δεν κατάφερε, και το αυτό αποδεικνύουν τα πρόσφατα στοιχεία, να κρατήσει τό ποσοστό αύξησης των μισθών κάτω από το ποσοστό αύξησης της παραγωγικότητας. Τό συμπέρασμα αυτό είναι πράγματι έκρηκτικό και έχει επαναστατική σημασία. Ο μισθός κατάφερε να περιορίσει τα κέρδη και να μειώσει συνεπώς την επένδυτική δραστηριότητα τό κεφαλαίου. Στο πολιτικό πεδίο σημαίνει ότι ο έλεγχος της

υπεραξίας και συνεπώς και της πολιτικής εξουσίας μειώθηκε, και εδώ θα πρέπει να δοούμε και μία από τις αιτίες της κρίσης στην Εύρωπη, που δεν είναι τίποτ' άλλο παρά τα έκδηλα σημεία παρακμής ενός συστήματος παραγωγής, έξ ατίας της αποτελεσματικής δράσης του εργατικού κινήματος.

Πολιτικά εκφράζεται η κατάσταση αυτή με ένιχυση των θέσεων των κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων, και στους τόπους δουλειάς και στην κοινωνία γενικότερα (Πορτογαλία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία κ.λπ.)

Η διαμόρφωση και η εφαρμογή ενός προγράμματος διαρθρωτικών αλλαγών στην Ελλάδα, που υποστηρίζει το εργατικό κίνημα, με ένιχυση των θέσεων του λαϊκού παράγοντα (συνδικαλιστικού κυρίως και συνεταιριστικού κινήματος) αποτελεί την απάντησή μας στην έπιλογή της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας και ταυτόχρονα διέξοδο από το σύστημα με τον σταδιακό έμπλουτισμό του με σοσιαλιστικά στοιχεία. Στο πλαίσιο αυτό σημαντική θά είναι η βοήθεια από το οργανωμένο έπαναστατικό εύρωπαϊκό κίνημα.

● Δεύτερο: Μέσα όμως στην Ε.Ο.Κ. φέρνει η Ελλάδα και τη δική της ιδιομορφία, που συνδέεται με το πρόβλημα της εθνικής της ανεξαρτησίας, έξ αιτίας του ξεχωριστού ρόλου που διαδραματίζει στο θαλκανικό χώρο και των έπιθέσεων που έχει υποστεί από τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό. Άς δοούμε, ότι η περίοδος που η Ελλάδα ζητά ν' αναπτύξει τις σχέσεις της με την Εύρωπη, συμπίπτει με την οργανωμένη προσπάθεια των αναπτυσσόμενων κρατών να έπιβάλουν στις προηγμένες καπιταλιστικές χώρες μία νέα αντίληψη για την έννοια της συνεργασίας στον οικονομικό και πολιτικό τομέα. Έμεις βλέπουμε σ' αυτή τη διαδικασία φαινόμενα θετικά, που βοηθούν την επέκταση της έπαναστατικής προοπτικής στην Εύρωπη.

Η όριστική απόφαση των χωρών αυτών να διαμορφώσουν ένα άλλο πλέγμα σχέσεων με τις ανεπτυγμένες, όπωςσδήποτε θά δημιουργήσει προβλήματα στον τρόπο και στο επίπεδο ζωής των λαών αυτών. Το φαινόμενο όμως αυτό δεν είναι άρνητικό. Οι έπιπτώσεις από την πολιτική που ασκούν τα κράτη της Άσίας, Άμερικής και Λατινικής Άμερικής, πολλά από τα όποια συνεργάζονται με την Ε.Ο.Κ., θ' αποτελέσουν σοβαρό πλήγμα στις αιτίες σχηματισμού στρωμάτων εργατικής άριστοκρατίας και των τάσεων για ένωσημάτωση του εργατικού κινήματος στη λογική του καπιταλιστικού συστήματος που παρατηρείται στις ανεπτυγμένες χώρες της

Δύσης και στην Ελλάδα. Είμαστε όμως σέ μία φάση όπου διαμορφώνεται μία νέα και ένιαία αντίληψη για δράση των εργατικών κινήματων της Εύρωπης, για μία κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων που μπαίνουν από τη λειτουργία των πολυεθνικών έπιχειρήσεων και τον παγκόσμιο χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων.

Δέν θά είναι έπομένως υπερβολή να υποστηρίξει κανείς ότι η αύξανόμενη «επαφή» μεταξύ των αναπτυσσόμενων κρατών και των προηγμένων της Εύρωπης, φέρνει καινούργιο «άερα» στις τελευταίες. Φέρνει όπωςσδήποτε μίαν άλλη ποιότητα ζωής, διαφορετική από εκείνη που είχαν συνηθίσει οι εύρωπαϊκοί λαοί, αλλά άναμφισβήτητα πιό δίκαιη, πιό ισότιμη και με περισσότερο ανθρώπινο χρώμα.

Η Ελλάδα, πρώτη από τις χώρες αυτές θά φέρει το πνεύμα αυτό στην Εύρωπη, μέσω της Ε.Ο.Κ. Δέν θά είναι, έπομένως, ο φτωχός συγγενής στην οικογένεια των πλουσιών, αλλά ο προπομπός μιάς όλόκληρης στρατιάς διεκδικήσεων που ήδη σήμερα κτυπούν την πόρτα της Εύρωπης, και η πόρτα, έστω δειλά, άνοίγει (η συμφωνία των 46 χωρών με την Ε.Ο.Κ.), για ν' άνοίξει διάπλατα και από τον άγώνα του εύρωπαϊκού εργατικού διεκδικητικού κινήματος.

Τίς άναμφισβήτητες νεοαποικιακές τάσεις των εύρωπαϊκών καπιταλιστικών κέντρων καλείται ν' άποτρέψει το εργατικό κίνημα, που άποβλέπει ν' άνανέώσει και να κατευθύνει διαφορετικά την πολιτική της Ε.Ο.Κ.

Η χώρα μας, έντάσσοντας την έπαναστατική της προοπτική σ' αυτό το πλαίσιο, δέν έχει μόνο την υποστήριξη του ισχυρού έπαναστατικού κινήματος των χωρών της Εύρωπης, αλλά και των αναπτυσσόμενων κρατών, με τα όποια έχει σχέσεις και μπορεί ν' αναπτύξει και πολύ μεγαλύτερες στο άμεσο μέλλον.

Μπαίνει στην ήμερήσια διάταξη για το έπαναστατικό κίνημα της Ελλάδας, η άνάπτυξη ενός μαζικού κινήματος για τις άπαιρήτες διαρθρωτικές αλλαγές που έχει άνάγκη η χώρα. Η διατύπωση ενός τέτοιου προγράμματος είναι μέσα στις δυνατότητες του οργανωμένου εργατικού κινήματος. Και ο βαθμός έφαρμογής του στη ζωή, είναι μέτρο όπωςσδήποτε αντικειμενικών συνθηκών, άλλ' άκόμα και μέτρο της πολιτικής όξυδερκειας, της έπιμονής στους όρθούς στόχους, της έμμονής μας σέ σκοπούς που πράγματι συνθέτουν την ουσία μιάς σοβαρής πολιτικής δράσης και όχι στην έξάντληση των δραστηριοτήτων μας άποκλειστικά σέ συγκυριακούς στόχους.

—ΕΟΚ - ΕΛΛΑΔΑ - Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

● Ο γιατρός Ά. Ρίζος από τη Δ. Γερμανία μās έστειλε τό παρακάτω κείμενο (μαζί με σχετικά έγγραφα) γύρω από ένα γενικότερο θέμα σχέσεων Ελλάδα - Δ. Γερμανίας - ΕΟΚ. Ταυτόχρονα τό κοινοποίησε στους άρχηγούς των κομμάτων και στην Έπιτροπή Ένταξης Ελλάδας - ΕΟΚ. Ένδιαφέρεται, άραγε, κανένας από τούς άρμόδιους;

Άγαπητοί φίλοι

Σύμφωνα με έγγραφο της 13-9-1976 του συνδικάτου ύπαλλήλων - γιατρών της Δυτικής Γερμανίας, ο γερμανός πρέσβης στην Ελλάδα έκανε διαδήματα προς την ελληνική κυβέρνηση, τονίζοντας ότι η πραγματοποίηση της έπιθυμίας της Ελλάδας να μπει στην ΕΟΚ μπορεί να δυσκολευτεί άπ' τό γεγονός ότι η Ελλάδα δέν άναγνωρίζει τούς τίτλους σπουδών των κρατών - μελών της ΕΟΚ, μολοντί η Δυτ. Γερμανία θεωρεί τά διπλώματα των ελληνικών ιατρικών σχολών ισότιμα με τά δικά της.

Η ελληνική κυβέρνηση άπάντησε (άνάμεσα στ' άλλα) ότι ελληνες ύπηκοοι που 'χουν σπουδάσει ιατρική και 'χουν άποκτήσει έπαγγελματική πείρα στη Γερμανία, άπαλάσσονται στην Ελλάδα από τις έπ' άδεία έξετάσεις.

Άν τό περιεχόμενο του έγγραφου άνταποκρίνεται στην άλήθεια, τότε οι πληροφορίες που η ελληνική κυβέρνηση (μάλλον η σχετική ελληνική ύπηρεσία) έδωσε στους γερμανούς ύπαλλήλους είναι δυστυχώς ψευδείς.

Έξω άπ' αυτό ο ύποφαινόμενος και άμεσα ένδιαφερόμενος προσπάθησε: 1) ρωτώντας άπ' εύθείας τό ελληνικό άρμόδιο ύπουργείο Κοινωνικών Ύπηρεσιών (συστημένη έπιστολή από Βοχνη της 2ας Ιανουαρίου 1975 ύπ' άρ. 710) 2) ρωτώντας τό ίδιο ύπουργείο μέσω του ελληνικού προξενείου Δυτ. Βερολίνου (στοιχεία έγγραφου του προξενείου προς τό ύπουργείο: άριθ. 1700.573/Α5 473) να μάθει πώς άκριβώς έχουν τά πράγματα. Πέ-

ρασε πολύς καιρός: άπάντηση γιόκ.

Μπας κι έχει η φάβα κανένα λάκκο «για να μαζεύτεται κεί τό πολύ τό λάδι»;

Και τί άπόγινε η έπερώτηση της κυρίας ύφυπουργού;

Όπως και να 'χει, περιμένουμε έμπρακτη άλληλεγγύη από τούς Έλληνες συναδέλφους, τουλάχιστον άπ' αυτούς που πιστεύουν ότι συμφέρει στην Ελλάδα η έισοδος στην ΕΟΚ. Περιμένουμε να άρνηθούν να υποβάλουν στην έξευτελιστική (και για έξεταστές και για έξεταζόμενους) δοκιμασία των έπ' άδεία έξετάσεων τούς συμπατριώτες τους, που 'χουν άκαδημαϊκούς τίτλους πανεπιστημίων de facto έξ ίσου καλών με τά ελληνικά πανεπιστήμια και μία που η ελληνική νομοθεσία άναγνωρίζει σ' όλους τούς Έλληνες πολίτες τό δικαίωμα της εργασίας στον τόπο τους. Τη δοκιμασία τη θεωρούμε έξευτελιστική γιατί είναι άνόητη και γιατί άποβλέπει άποκλειστικά στη διατήρηση όσο γίνεται πιό κλειστών

έπαγγελμάτων. Ο κανγός είναι μόνο και μόνο για τό πάπλωμα.

Άν δέν ήταν έτσι, οι γιατροί δέν θά έξεταζόμασταν π.χ. στη γυναικολογία (ή κήση διαρκεί παντού 9 μήνες) παρά, άς πούμε, πάνω στην έπιδημιολογία του μεσογειακού χώρου. πάνω στο ελληνικό σύστημα δημόσιας ύγείας κ.λπ. - Άσε που κι αυτό άποκλείεται από τη νομοθεσία (τίς συμβάσεις) της ΕΟΚ.

Και κάτι άκόμα: οι Έλληνες της κατηγορίας που μās ένδιαφέρει άσσουν «άνευ έξετάσεων» στον ελληνικό στρατό την ειδικότητα (τό έπάγγελμα) που μάθαν στο έξωτερικό.

Οι Έλληνες στρατιώτες λοιπόν που π.χ. γιατρέψαμε στο στρατό (σέ καιρό ειρήνης εύτυχώς) θεωρούνται από τις άρμόδιες ελληνικές ύπηρεσίες Έλληνες δεύτερης κατηγορίας, μία που δηλαδή για να τούς γιατρέψει κανείς, φτάνουν άκόμα και οι σπουδές στας Εύρώπας.

Φιλικά
Ά. Ρίζος

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΟΚ

Τι είναι η ΕΟΚ; πώς και γιατί δημιουργήθηκε; Δεν πρόκειται, βέβαια, έδώ ν' αναφερθούμε σ' αυτό που ονομάστηκε «εύρωπαϊκή ιδέα», δηλαδή στη δυνατότητα δημιουργίας μιάς υπερεθνικής ενότητας των ευρωπαϊκών κρατών, με τό ξεπέρασμα των ευρωπαϊκών εθνικών ανταγωνισμών – που καταξέσχιζαν την Εύρωπη, και πρίν ακόμα δημιουργηθούνε τά εθνικά κράτη, από τότε που ο Καρλομάγνος, τόν 9ο αιώνα, άπότυχε νά ενώσει την Εύρωπη κάτω από τό σκήπτρο του. Ή ΕΟΚ, άλλωστε, δέν είναι; πρós τό παρόν τουλάχιστο, όλόκληρη ή Εύρωπη. Στά δυό έρωτήματα πού θά προσπαθήσουμε έδώ ν' άπαντήσουμε είναι:

- Ποιές δυνάμεις δημιούργησαν την ΕΟΚ;
- Τι άκριβώς είναι ή ΕΟΚ;(2)

Μύθοι, φοβίες αυταπάτες και αναγκαιότητες

του Σπήλιου Παπασηληόπουλου

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ πού δημιούργησαν την ΕΟΚ (και πρίν άπ' αυτή την «Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία "Ανθρακος και Χάλυθος») άνήκουν στην πιο δυναμική μερίδα του ευρωπαϊκού καπιταλισμού, πού αντιπροσωπεύει τις θαριές βιομηχανίες, τις εξαγωγικές βιομηχανίες και τις βιομηχανίες τεχνολογικής αιχμής. Αντίθετα, συμμετέχουν λιγότερο, ή είναι καθαρά έχθρικές πρós την ΕΟΚ, οι καπιταλιστικές δυνάμεις πού βρίσκονται σέ κατάρπωση, ή είναι δεμένες με την έσωτερική αγορά, ή πρόκειται γιά μεσο-μικρούς έμπορευόμενους, δηλαδή όσοι εκφράζονται πολιτικά σέ φασίζοντα ή λαϊκίστικα πολιτικά κινήματα (Ραυαδε και μέρος των ντεγκωλικών στη Γαλλία, Ε. Ροουέλ στην Άγγλία, κ.λπ.). Την ΕΟΚ άποδέχτηκαν τά ευρωπαϊκά σοσιαλιστικά και σοσιαλ-δημοκρατικά κόμματα και, τελικά, τά ανεξαρτητοποιημένα από τη Μόσχα κομμουνιστικά κόμματα.

Τό γιατί, μιά όποιαδήποτε ένωση της Εύρωπης δέν έπιχειρήθηκε νωρίτερα, πρέπει ν' αναζητηθεί στον τρόπο δημιουργίας των ευρωπαϊκών εθνικών κρατών, με την άνοδο κι επικράτηση – με διαφορετικές διαδικασίες και σέ διαφορετικές ιστορικές περιόδους – των ευρωπαϊκών άστικών τάξεων, πού γνήκαν από τά σπλάχνα του φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής και δημιούργησαν τό δυναμισμό του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Από τη μιά μεριά βρίσκεται ή Άναγέννηση, ή Μεταρρύθμιση, ό ρασιοναλισμός, οι δημοκρατικοί θεσμοί, ή άρνηση της αύθεντίας, ή έπιστημονική πρόοδος, ή Βιομηχανική Έπανάσταση, τό μίος κατά των τυράννων και της τυραννίας, ό Διαφωτισμός – στοιχεία πού κληρονόμησε από την άνερχόμενη άστική τάξη τό γεννώμενο εργατικό κίνημα. Από την άλλη μεριά βρίσκεται ή έξόρμηση των ευρωπαίων ποντοπόρων, ή πρωτογενής συσσώρευση κεφαλαίου, ή άγρια εκμετάλλευση του ευρωπαϊκού και του έξω-ευρωπαϊκού προλεταριάτου, τό έμπόριο των μαύρων σκλάβων, ή άποικιακή εξάπλωση και ή ίμπεριαλιστική βαρβαρότητα. Άνήκουν και οι δυό αυτές πλευρές στο ευρωπαϊκό φαινόμενο, και είναι κωμικοί μαρξιστές αυτοί πού σήμερα άπομονώνουν τη μιά πλευρά, όπως οι άπολογητές του καπιταλισμού (και οι σοσιαλ-δημοκράτες) άπομονώνουν την άλλη(3). Στο παρελθόν, ούτε οι άστικές ούτε οι εργατικές τάξεις της Εύρωπης δέν προώθησαν την ένωση της Εύρωπης, γιατί δέν ένιωθαν την άνάγκη της (αυτό δέν τις έμπόδισε ν' άφήσουν εκατομμύρια νεκρούς στα πε-

δια των μαχών των δύο παγκοσμίων πολέμων). Σήμερα όμως, πού ή Εύρωπη έμεινε χωρίς τις άποικιακές της εξαρτήσεις, μπροστά στις δυό υπερδυνάμεις, ή ιδέα της ευρωπαϊκής ενότητας δέν μπορεί παρά νά είναι προοδευτική(4). Βέβαια, πολλοί προσπάθησαν ν' άποδείξουν ότι μιά ένωμένη Εύρωπη, πέρα από τούς στενόκαρδους και θανατηφόρους εθνικισμούς, δέν μπορεί παρά νά είναι σοσιαλιστική(5). Άλλά τί είναι ή ΕΟΚ;

Τό τελικό άνακοινωθέν των ύπουργών των Έξωτερικών των έξι χωρών της «Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας "Ανθρακος και Χάλυθος», πού συνήλθαν στη Μεσσία τον Ιούλιο του 1955, γιά νά προωθήσουν την ιδέα της δημιουργίας μιάς Ευρωπαϊκής Κοινής Άγοράς, έλεγε ότι «πρέπει νά προωθήσουμε την άνάπτυξη μιάς ένωμένης Εύρωπης, με την άνάπτυξη κοινών θεσμών, την προοδευτική συγχώνευση των εθνικών οικονομιών, τη δημιουργία μιάς κοινής αγοράς και την προοδευτική έναρμόνιση της κοινωνικής πολιτικής τους». Ένα χρόνο άργότερα, ή λεγόμενη «Έκθεση Σπάακ» καθόριζε ότι:

«Τό αντικείμενο μιάς Ευρωπαϊκής Κοινής Άγοράς πρέπει νά είναι ή δημιουργία μιάς εύρειας ζώνης κοινής οικονομικής πολιτικής, πού όποτελεί μιά ίσχυρή παραγωγική μονάδα κι έπιτρέπει τη συνεχή επέκταση, μιά αύξημένη σταθερότητα, μιά έπιταχυνόμενη άνοδο του βιοτικού επίπεδου και την άνάπτυξη άρμονικών σχέσεων μεταξύ των κρατών πού την άποτελούνε... Όσο έπιθυμητή κι άν φαίνεται στη θεωρία ή άπελευθέρωση του έμπορίου σέ παγκόσμια κλίμακα, μιά πραγματική Κοινή Άγορά δέν είναι τελικά πραγματοποιήσιμη παρά άνάμεσα σ' έναν περιορισμένο αριθμό κρατών, όσο γίνεται όμως πίο πολλά. Μιά Κοινή Άγορά δέν μπορεί νά είναι παρά τοπική, δηλαδή άνάμεσα σέ κράτη πού βρίσκονται άρκετά κοντά μεταξύ τους, ώστε νά μπορούν νά πραγματοποιήσουν τις άπαραίτητες μεταβολές στη νομοθεσία τους και νά επιβάλουν στην πολιτική τους την άλληλεγγύη πού χρειάζεται».

Πέρα από την τελωνειακή ένωση, δηλαδή μιά κοινή αγορά με έλεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, των ύπηρεσιών και των συντελεστών παραγωγής, ή Συνθήκη της Ρώμης, πού ίδρυσε την ΕΟΚ, πρόβλεπε έπίσης τη νομισματική ένωση, καθώς και διάφορες δι-αρθρωτικές κοινές πολιτικές (άγροτική, ένεργειακή, περιφερειακή, μεταφορών, βιομηχανική, κοινωνική, μακροοικονομική και μεσοχρόνια), χωρίς τις όποιες δέν μπορεί νά υπάρξει πραγματική οικονομική ένωση και κοινή αντιμετώπιση των οικονομικών διακυμάνσεων και κρίσεων. Άλλά ούτε ή νομισματική ένωση – πού προϋποθέτει τό συντονισμό της πίστωσης, των προϋπολογισμών και της εισοδηματικής πολιτικής – ούτε οι διάφορες κοινές πολιτικές (πλήν της άγροτικής) πραγματοποιήθηκαν, με μείωση της οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας των κρατών-μελών. Ή οικονομική κρίση μετά τό 1971-72 δυσκόλεψε άκόμα περισσότερο τη νομισματική ένοποίηση και τις κοινές διαρθρωτικές πολιτικές, και δημιούργησε την αντίδραση «ό καθένας γιά τόν έαυτό του». (Έπειδή ή οικονομική ένοποίηση δέν προχωρεί, έπιχειρείται ή προώθηση ένοποιητικών πολιτικών θεσμών, όπως ή έκλογή με καθολική ψηφοφορία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου).

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ, μετά από επίμονες διαπραγματεύσεις, υπογράφηκε το 1961 και άρχισε να ισχύει από την 1η Νοεμβρίου 1962, προβλέποντας μία «μεταβατική» περίοδο 22 ετών, πριν να μπορέσει η Ελλάδα να είναι έτοιμη για την πλήρη ένταξη της στην ΕΟΚ. Άλλωστε, την εποχή που έγινε η σύνδεση παρέχότανε στην Ελλάδα η δυνατότητα να γίνει πλήρης μέλος αμέσως. Η Ελλάδα προτίμησε – και σωστά, ίσως – τη σύνδεση, σέ μία περίοδο που η ΕΟΚ ανταγωνιζόμενη τους ΕΦΤΑ ήθελε να έχει «έξωτερικές» επιτυχίες. Εκτός από τις αφρικανικές χώρες της Συμφωνίας του Yaoundé, συνδέθηκαν αργότερα με την ΕΟΚ, με διάφορους όρους, οι έξι χώρες: Τουρκία (1963), Ισραήλ (1970), Ισπανία (1970), Τυνησία και Μαρόκο (1970), Μάλτα (1971), Κύπρος (1972), Αίγυπτος και Λίβανος (1972). Μ' αυτές τις συνθήκες, είναι σοβαρά ξεγεταστέα ή άποψη που υποστηρίζεται (π.χ. από το Ι. Μαρίνο) ότι συμφέρει πλέον για την Ελλάδα η ένταξη παρά η σύνδεση.

Παραθέτουμε σέ Παράρτημα, για πληροφοριακούς λόγους, τούς όρους της Συμφωνίας συνδέσεως της Ελλάδας. Εδώ θά θέλαμε ν' απαντήσουμε στο έρώτημα: γιατί έγινε η σύνδεση, με απώτερο, θέβαια, σκοπό την πλήρη ένταξη; Η απάντηση, νομίζουμε, είναι απόλυτα καθαρή: η σύνδεση - ένταξη παρουσιάζεται σάν η αναγκαστική συνέπεια, ή λογική ολοκλήρωση της στρατηγικής της οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε στη χώρα μας μετά το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο κι επιβλήθηκε οριστικά το 1953 με τη λεγόμενη «υποτίμηση Μαρκεζίνη» και την απελευθέρωση των εισαγωγών. Αυτή η νεο-φιλελεύθερη στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης, που στηριζότανε στο μηχανισμό της αγοράς και στη σύνδεση με τη διεθνή αγορά, στο ξένο κεφάλαιο και στους άδηλους πόρους από τη μετανάστευση, τον τουρισμό και το ναυτιλιακό συνάλλαγμα (τό «νταθατζίδικο πρότυπο», όπως προσφυσά ανάφερε κάποτε ένας οικονομικός δημοσιογράφος), οδήγησε σ' αυτό που ονομάζουν «έξαρτημένη ανάπτυξη», χωρίς προγραμματισμό, με τεράστιες κλαδικές και γεωγραφικές ανισορροπίες. Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, στην παιδεία, στη διοίκηση, που είναι αναγκαίες για μία αυτόνομη, μακροχρόνια αυτοσυντηρούμενη, και έξιςορροπητική – που ανεβάξει δηλ. την παραγωγικότητα σ' όλους τούς κλάδους και τομείς της οικονομίας – οικονομική ανάπτυξη, έγιναν ακατόρθωτες μέσω του αναπτυξιακού μοντέλου που ακολουθήθηκε. Με άποτέλεσμα τη χαμηλή παραγωγικότητα στους περισσότερους κλάδους, τη σπατάλη των οικονομικών πόρων στις οικοδομές και στα ξενοδοχεία, τη χροτική κατάσταση στην παιδεία, τη μη αποτελεσματικότητα στη διοίκηση, τη μη αξιοποίηση του κύριου συντελεστή δημιουργίας αξίας και πλούτου, της εργατικής δύναμης, που σπαταλιέται με τη μετανάστευση⁽⁶⁾.

Τό κόστος αυτών των διαρθρωτικών μεταβολών, που θά συνόδευσαν τό «αυτόνομο» μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, είναι πιά σήμερα πολύ υψηλό, όχι μόνο για τη βιομηχανική και μεταπρατική μεγαλο-αστική τάξη, αλλά και για τη σημαντική μικρο-αστική τάξη που δημιουργήθηκε, μέσα σ' ένα γενικό κλίμα παρασιτισμού και κερδοσκοπίας («ό λαός»), όπως τόσσο συχνά λέγεται με δημαγωγική γενικόλογια. Οι αλλαγές που επιβάλλει η σύνδεση - ένταξη, μέσω του μηχανισμού της αγοράς, βρίσκονται στά πλαίσια της έξειδίκευσης και του τεχνολογικού έκσυγχρονισμού των καπιταλιστικών μετασχηματισμών, συνδέονται με έξιςορροπητικές παροχές διαφόρων ειδών, επιτρέπουν τη συνέχιση του υπάρχοντος καταναλωτικού μοντέλου κι έτσι έμφανίζονται σά νά έλαχιστοποιούν τό κοινωνικό κόστος των μεταβολών. Κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού, ολόκληρη ή οικονομία μοιάζει σάν τό μικρό παπάκι που ρίχνεται στο νερό: όσα δέν ξέρουν κολύμπι θά πνιγούνε (ή θά γίνουν πράκτορες του ξένου κεφαλαίου, ή θά φύγουν σάν μετανάστες γι' άλλοι...)

Ξεκινώντας απ' αυτήν άκριβώς την άποψη της Ελλάδας σάν έθνικης και πολιτιστικής ένότητας, διατύπωσε πολλούς φόβους για τη σύνδεση, και την αντιμετώπιζε έχθρικά, ό Εύ. Παπανούτσος. Έπιφυλάξεις για τη σύνδεση, που την έβρισκε πρόωπη και κακά μεθοδευμένη, διατύπωσε και ό Άγγ. Άγγελόπουλος, που διέυθυνε τότε τη «Νέα Οικονομία»: Άνάμεσα 1959 και 1963 μία σειρά σημαντικών άρθρων δημοσιεύτηκαν στη «Νέα Οικονομία» (ή άρχή έγινε με τό άρθρο του Ά. Άγγελόπουλου «Διατί δέν συμφέρει πρός τό παρόν ή σύνδεσις με την Κοινήν Άγοράν», τό Νοέμβριο 1959) τόσσο από όπαδούς της σύνδεσης (Γ. Πεσμαζόγλου, Ν. Κων-

σταντινίδης, Σ. Σωμερίτης), όσο και από αντιπάλους της σύνδεσης (Ε. Παπανούτσος, Κ. Χατζηαργύρης, Γ. Λουκόπουλος)⁽⁷⁾, καθώς κι από αυτούς που διατύπωναν έπιφυλάξεις (Β. Δαμαλάς, Σ. Πάνου), όπως έπίσης και συνεντεύξεις με τούς αντιπροσώπους των βιομηχάνων, των έμπόρων και των έξαγωγών⁽⁸⁾.

Είναι, νομίζουμε, πολύ ένδιαφέρον νά άναδημοσιεύσουμε – αφήνοντας τούς άναγνώστες νά κάνουν συγκρίσεις και νά βγάλουν τά συμπεράσματά τους – ένα σχόλιο, που δημοσιεύτηκε τό Νοέμβριο 1960 στη «Νέα Οικονομία», με τίτλο «Η Κοινή Άγορά και ή Ελλάς»:

Έγραψαμεν άλλοτε περί του ποία πρέπει νά είναι ή θέσις της Ελλάδος έναντι της Κοινής Εύρωπαϊκής Άγοράς και διετυπώσαμε την γενικήν γραμμήν, που έπρεπε επί του θέματος αυτού ν' ακολουθηθή. Δέν πρόκειται, συνεπώς, νά επανέλθωμεν επί των άπόψεων αυτών. Έκείνο που θέλωμεν νά τονίσωμεν έδώ είναι ότι ή Κυβέρνησις δέν γνωρίζει επί του προκειμένου τί άκριβώς θέλει, δέν έχει καθορίσει, κατόπιν μελέτης, την πολιτικήν που πρέπει ν' ακολουθήση και ως έκ τούτου φέρεται παραπαίουσα επί ενός τόσον σοβαρού διά τη ελληνικήν Οικονομίαν θέματος. Διότι, την στιγμήν που ή Κυβέρνησις έκρινεν ότι ή σύνδεσις της Ελλάδος με την Κοινήν Άγοράν ήτο συμφέρουσα, έπρεπε ν' ακολουθήση, εύθύς εξ άρχης, διαφορετικήν πολιτικήν εκείνης που ήκολούθησε διά νά επιτύχη και άκόμη νά «έκθιάση» την ελληνικήν συμμετοχήν. Άλλ' άντ' αυτού άκολουθεί πολιτικήν πρωτοπείρου άρχαρίου, όποιος πηγαίνε έρχεται εις τάς ξένας πρωτευσούσας, έπισκέπτεται ως μικρός έπαρχιώτης διαφόρους δήθεν άρμοδίους, διά νά υποβάλη τά θέθη του, και επανέρχεται έν θριάμβω εις τά ίδια διά νά ξαναρχίση, ενώ εκείνοι με τούς όποιους έρχεται εις έπαφήν διερωτώνται εύλόγως περί της σοβαρότητος των άσυνδέτων και άλληλοσυγκρουόμενων ένεργειών αυτών.

Καλόν είναι νά συνέλθωμεν, νά σοβαρευθώμεν και νά πώμε καθαρά και ξεάστερα εκείνο, που έπιζητούμε, που πρέπει νά ει- ναι και σύμφωνο με τά ελληνικά συμφέροντα. Διότι διαφορετική ή δέν θά πώμεν εις την Κοινήν Άγοράν – και τότε οι «προστα- σεις», που ζητούμεν έναντίον των τρίτων, θά στραφούν έναν- τίον μας – ή θά πώμεν, άλλ' απόλυτα δέσμοι και θά μεταβλη- θώμεν, έτσι, σ' ένα είδος «οικονομικής άποικίας» της Κοινής Άγοράς.

Έστω και την τελευταίαν αυτήν ώραν, πρέπει ή Κυβέρνησις νά συγκροτήση μίαν Έπιτροπήν άρμοδίων, διά ν' άποφανθή κατά τρόπον οριστικόν ως πρός την πολιτικήν που πρέπει ή Έλ- λάς ν' άκολουθήση στο ζήτημα της Κοινής Άγοράς και νά καθορίση τά τελικά αίτήματα, που πρέπει νά διατυπωθούν, εις περιπτώσιν που ή συμμετοχή της Ελλάδος ήθελε κριθή ως συμφέρουσα.

Από τίς πολιτικές δυνάμεις, αντίθετη με τη σύνδεση ήταν ή ΕΔΑ, και με την έπιμέλεια του Ν. Κιτσιή έκδόθηκε τό 1962 ένα βιβλίο με τον τίτλο «Η Θύελλα της Κοινής Άγοράς». Προηγούμε- να, είχε έκδοθει, τό 1959, τό βιβλίο του Η. Ήλιου «Η Ελληνική Οικονομία κάτω από τον όδοστρωτήρα της Κοινής Εύρωπαϊκής Άγοράς».

Σέ αντίθεση με τη σύνδεση/ένταξη κατάληγε και ό Στ. Τριάντης, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Τορόντο, στο βιβλίο του «Κοινή Άγορά και Οικονομική Ανάπτυξη» (1964), που παραμένει μέχρι σήμερα ή πιό σοβαρή και ολοκληρωμένη μελέτη πάνω στο πρό- βλημα, παρ' όλες τίς αδυναμίες του στην οικονομική άνάλυση, τη μεθοδολογική του σύγχυση και τίς πολιτικές του άφέλειες. Μετά από μία συστηματική άνάλυση των προβλημάτων και αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας την εποχή εκείνη, ό συγγραφέας κατα- λήγει ότι ή προπαρασκευαστική περίοδος είναι άνεπαρκής, για νά ξεπεραστούν αυτές οι αδυναμίες, κι ότι χρειαζότανε μία άλλου εί- δους συμφωνία με την ΕΟΚ. Άντιμετωπίζοντας τά έπιχειρήματα των ύποστηρικτών της σύνδεσης, προσπαθεί ν' άποδείξει γιατί ή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δέν μπορεί ν' αύξη- θεί παρά με τη «νηπιακή προστασία» μέσω των δασμών, γιατί ή κατάργηση του προστατευτισμού δέν θά αύξησει την άποτελεσμα- τικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας, γιατί δέν θά εξασφαλιστεί σταθερότητα των ελληνικών έξαγωγών, γιατί δέν θ' αύξηθεί ή διαπραγματευτική δύναμη της Ελλάδας και γιατί γενικά ή Ε.Ο.Κ. δέν θά συμβάλει στην οικονομική της ανά- πτυξη. Ό Τριάντης δέν πιστεύει στις δυνατότητες έκβιομηχάνισης της Ελλάδας, και γι' αυτό προτείνει μία στρατηγική ανάπτυξης βασισμένη στη γεωργία, τον τουρισμό και τίς μικρές, τοπικές, βιο- μηχανίες. Αυτοί που δέν θά μπορούν νά βρούν δουλειά δέν έχουν παρά νά... μεταναστεύουν. Άκριβώς, ή μεγαλύτερη αδυναμία του

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

	Πληθυσμός (1974) (χιλ. άτομα)	Έκταση (χιλ. τετρ. χιλιόμε.)	Άκαθ. έγχωριο προϊόν σε δισ. US \$ (τρέχ. τιμές 1974)	Διεθνές Έμπόριο (1974) (έκατ. US \$)	Μέσος ρυθμός αυξήσεως % 1960-73 (σταθερές τιμές)	ΑΕΠ Έξαγωγές
ΕΟΚ	257.780	1.526	1.149	292.000 ¹	4,6	8,7
ΗΠΑ	211.890	9.363	1.398	199.480	4,3	6,4
ΕΣΣΔ	249.750 ²	22.275	506 ³	—	7,1 ⁴	—
ΕΛΛΑΣ	8.960	132	19	6.420	7,7 ⁵	11,2 ⁵

Πηγές: ΟΟΣΑ - Ήνωμ. Έθνη - Διεθνής Τράπεζα - EUROSTAT.

(¹) Με τρίτες χώρες.

(²) 1973.

(³) Έκτιμηση, Net Material Product 1973.

(⁴) Net Material Product.

(⁵) 1960-1972.

βιβλίου βρίσκεται στο ότι δεν προτείνεται μία στρατηγική αυτόνομης οικονομικής ανάπτυξης και δεν καθορίζονται οι όροι πραγματοποίησής της, με αποκλειστικά έσωτερική συσσώρευση κεφαλαίου. Αντίθετα ο Τριάντης βλέπει την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας σε σύνδεση με την παγκόσμια αγορά, αλλά με προστατευτισμό, κι εξηγεί γιατί δεν πρόκειται σημαντική ποσότητα ξένου κεφαλαίου από τις χώρες της ΕΟΚ να έλθει στην Ελλάδα⁽⁸⁾.

Στο βιβλίο του Τριάντη προσπάθησε ν' απαντήσει με τρία άρθρα στο «Βήμα» (στις 5, 6 και 7 Ιανουαρίου 1966) ο Ίω. Πεσμαζόγλου, κύριος διαπραγματευτής για τη σύνδεση και από τους κύριους ιδεολόγους της. Εκείνο που κάνει εντύπωση στα άρθρα αυτά, είναι όχι μόνο η γενικόλογια, η έλλειψη συστηματικής και θεωρητικής οικονομικής ανάλυσης (παραπεμπόμαστε σε «κορυφαίους Έλληνες κρατικούς λειτουργούς» και στα Πρακτικά της Βουλής!) και συγκεκριμένης απάντησης σ' όλα τα επιχειρήματα του Τριάντη, αλλά και η προσπάθεια να χαρακτηριστεί το βιβλίο του Τριάντη επιχρυσίο για τα έθνικά συμφέροντα⁽⁹⁾.

Από μία ιδιότυπη άποψη ήταν εναντίον της σύνδεσης ο Γ. Λουκόπουλος, με μία ανάλυση συγκροτημένη, πού - εκτός από τα συμπεράσματα - έμοιαζε με την ανάλυση του Σ. Τριάντη. Σε άρθρο του στη «Νέα Οικονομία», στο τεύχος Ιουλίου - Αυγούστου 1963, έγραφε⁽¹⁾:

«Τό όρθόν δίλημμα όθεν, συνίστατο εις την επιλογήν μεταξύ της ΕΟΚ άφ' ενός και της ατλαντικής πολιτικής, οικονομικής και στρατηγικής ένότητος Ισοτίμων μελών άφ' έτέρου. Καί δεν υπάρχει άμφιβολία ότι ή άπάντησις εις τόν κ. Πεσμαζόγλου - ό όποιος άπαντά στερεοτύπως εις τούς άγαθούς και άπληροφωρητούς έπικριτάς της συνδέσεως: «κι έσεις ποίαν λύσιν προτίνετε;» - συνίσταται: την γενικήν λύσιν μερικής μόνον μειώσεως των δασμών και την πολιτικήν ένισχύσεως της άμερικανικής προσαρθείας πρόν πληρεστέραν οικονομικήν και πολιτικήν συνεργασίαν της ατλαντικής κοινότητος».

Ανεξάρτητα πάντως από τα φιλο-αμερικανικά αυτά συμπεράσματα, σωστά ο Γ. Λουκόπουλος γράφει στο ίδιο αυτό άρθρο του:

«Αποτελεί μέτρον της πολιτικής και έπιστημονικής όπισθοδρομικότητος του τόπου τό γεγονός ότι ή σύνδεσις της Ελλάδος με την ΕΟΚ άπεφασίσθη άνευ προπαρασκευής, άνευ δημοσίας έπιστημονικής συζητήσεως, άνευ ύγιους δημιουργικής πολιτικής αντιδράσεως. Ήδη, ένθα παρ' ήμιν ή έλευθερία ταυτίζεται από πολλούς με τόν άντικομμουνισμόν και καταντά εις την πραγματικότητα άρνητικός συντηρητισμός, ή έκφρασις οίασδήποτε έπιστημονικής γνώμης έναντίον της Κοινής Αγοράς και της συμφωνίας συνδέσεως της Ελλάδος, θεωρείται, κατ' άνόητον τρόπον, ύποπτος. Ή Κοινή Αγορά κατέστη παρ' ήμιν τρόπον τινά μία νέα όρθοδοξία (ή μάλλον είδωλολατρεία) και πάσα αντίθετος γνώμη θεωρείται αίρετική ή τουλάχιστον άνευλαβής. Τό νά ύποστηρίζη τις, έξ άλλου, δημοσία ή ίδιωτικώς, τάς δήθεν εύεργετικές συνεπείας της συνδέσεως κατήχησε νά θεωρηται ως δείγμα ύγιους οικονομικής σκέψεως».

Ας σημειωθεί ότι την εποχή της σύνδεσης, ήταν άπών από τη

συζήτηση για τις συνέπειες αυτής της σύνδεσης πάνω στην ελληνική οικονομία, ο καθηγητής των οικονομικών Α. Παπανδρέου, τότε Γεν. Διευθυντής του ΚΕΠΕ.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Γιά νά εξετάσει κανείς σε βάθος αυτό τό θέμα, πρέπει νά κάνει μία έμπεριστατωμένη ανάλυση των δομών της ελληνικής οικονομίας, και των μεταβολών πού υπέστη τό παραγωγικό της πλέγμα. Όχι μόνο δεν έχουμε τό χώρο έδω για κάτι τέτοιο, αλλά πρόκειται για ένα θέμα πάνω στο όποιο οι άναγνώστες αυτού του περιοδικού είναι κατατοπισμένοι άπ' όσα δημοσίευσε κατά καιρούς⁽¹²⁾. Ή άπάντηση στο έρώτημά του τί είδους άνάπτυξη γνώρισε ή χώρα μας από τό 1962 κι έπειτα, θά εξαρτηθεί από τό τί όνομάζουμε «ανάπτυξη» και πώς τη μετράμε. Συνήθως στην Ελλάδα βαφτίζουνε «οικονομική άνάπτυξη» ό,τι θέλουνε (σάν τους μοναχούς του Μεσαίωνα πού βαφτίζανε τις χήνες έλιές, για νά τις φάνε τή Σαρακοστή) και τη μετράνε με την αύξηση του άκαθάριστου έθνικού εισοδήματος. Μ' αυτούς τους όρους οι επιδόσεις της δικτατορίας φαίνονται λαμπρές, ένω στην πραγματικότητα ή πολιτική της ήταν καταστρεπτική, γιατί αύξήθηκε ή άντιπαραγωγική δομή της ελληνικής οικονομίας και ή «δυσαιδική» της μορφή, δεν εύνοήθηκε ή αναδιάρθρωση και ό έκσυγχρονισμός της γεωργίας⁽¹³⁾, αύξήθηκαν οι εισοδηματικές και γεωγραφικές άνισότητες, δεν δόθηκε προτεραιότητα στην παιδεία και στην έρευνα, αύξήθηκε ή σπατάλη του οικονομικού πλεονάσματος με τις επενδύσεις στις κατοικίες και στόν τουρισμό, και ή εξαγωγή του στο έξωτερικό, όχι μόνο σάν άμοιβή ξένων βιομηχανικών αλλά και έμπορικών και τραπεζιτικών κεφαλαίων, αύξήθηκε ίλιγγιαδώς τό έξωτερικό χρέος, σάν άποτέλεσμα έξωτερικού δανεισμού με δυσμενείς όρους. Τό έξωτερικό χρέος πού ήταν 1.107 έκατομ. δολάρια τό 1967, άνερχότανε σε 4.000 έκατομ. δολάρια στις 30 Ιουνίου 1974. Σύμφωνά με τά στοιχεία των Έθνικών Λογαριασμών, οι επενδύσεις άκαθάριστου παγίου κεφαλαίου στόν τομέα της μεταποιητικής βιομηχανίας άποτελούσαν κατά μέσον όρο έτησίως στην περίοδο 1960-1970 τό 2,68% του Άκαθ. Έθν. Προϊόντος (έναντι 8 - 10% στις βιομηχανικά άναπτυγμένες χώρες) και 9,87% του συνόλου των άκαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου. Οι επενδύσεις όμως στις κατοικίες αύξήθηκαν κατά 115% στην περίοδο 1967 - 1972, ένω είχαν αύξηθεί κατά 60% στην περίοδο 1961 - 1966, οι δέ επενδύσεις στόν τουρισμό πολλαπλασιάστηκαν επί έξι φορές κατά την περίοδο 1967 - 1973. Οι έκπροσωποι του «έλληνοχριστιανικού πολιτισμού» μάς προετοίμαζαν έντονα νά γίνουμε ξενοδόχοι και γκαρσόνια για τις διακοπές των Εύρωπαίων! Όπως γράφει ό Αθ. Κανελλόπουλος⁽¹⁴⁾:

«Είναι χαρακτηριστικός ό μέσος έτήσιος ρυθμός μεταβολής των παραγωγικών επενδύσεων κατά τις δύο εξαετίες. Κατά την εξαετία 1960 - 66 ό μέσος έτήσιος ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων σε μηχανήματα ήταν 13,8% ένω στο 1966 - 72 έγινε 9,2%... Με βάση τη σύνθεση των επενδύσεων κατά παραγωγικούς κλάδους (γεωργία, μετανάστευση, μεταφορές, κατοικίες κ.λπ.), ή εξέλιξη έμφανίζει φθίνουσα συμμετοχή των κατ' έσοχόν παραγωγικών κλάδων επενδύσεων, οι όποιοι παράγουν υλικά άγαθά. Ή εξέλιξη αυτή έχει ως έξής για τούς τρεις κλάδους: γεωργία, όρυχεία, μεταποίηση, ως ποσοστό επί του συνόλου: Μέσος όρος 1963 - 1966: 26,25%. Μέσος όρος 1966 - 1972: 23,9%».

Ακόμα θά έπρεπε νά προστεθεί ότι έχουμε αυτή τη δυσμενή δομή των επενδύσεων στη μεταποιητική βιομηχανία, παρά τά εξαιρετικά ψηλά ποσοστά κερδών και τά κάθε είδους και λογής «κι-

νητρα», δηλαδή δημόσιες επιδοτήσεις. Οι αδυναμίες του βιομηχανικού μας τομέα φαίνονται και στις εξαγωγές μας: βέβαια αυξήθηκαν με θεαματικό τρόπο οι μη γεωργικές μας εξαγωγές, αλλά αποτελούνται από μεταλλευτικά προϊόντα με μία πρώτη επεξεργασία, από τσιμέντα και πετρελαιοειδή, και από υφάσματα, ρούχα και παπούτσια. Αυξήθηκε όμως και το εμπορικό μας έλλειμμα και, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπεζής της Ελλάδος, το 1973 το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές ήταν μόνο 30,52%, έναντι 35,5% το 1962. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο η αύξηση των ανταλλαγών μας με την ΕΟΚ αποτελεί «δημιουργία εμπορίου» κι όχι απλώς «ανάκαταταξη εμπορίου». Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι το ποσοστό των εξαγωγών μας προς την ΕΟΚ, που αντιπροσώπευαν 35,7% του συνόλου των εξαγωγών μας το 1962, ανέβηκε σε 48,8% το 1972. Άλλα και οι εισαγωγές μας από την ΕΟΚ, που αντιπροσώπευαν 43,3% το 1962, αντιπροσώπευαν 47,3% του συνόλου των εισαγωγών μας το 1962. Η ΕΟΚ απορροφά σήμερα το 50% των εξαγομένων τροφίμων και ποτών (έναντι 32,3% το 1962) και περισσότερο από 33% των βιομηχανικών (μη γεωργικών) εξαγωγών μας (έναντι 14,5% το 1962). Επίσης, το έλλειμμα του εμπορικού μας ισοζυγίου που προέρχεται από τις συναλλαγές μας με την ΕΟΚ πέρασε από 68% το 1962 σε 50% το 1974, σύμφωνα με στοιχεία που έδωσε ο πρόεδρος του ΣΕΒ στη «Συνάντηση των Αθηνών» στις 1 και 2 Δεκ. 1975 στο «Χίλτον».

Δεν θά ήταν πάντως χωρίς ενδιαφέρον να δούμε πώς εξελίχθηκαν οι εμπορικές μας ανταλλαγές με την ΕΟΚ, με τις άλλες μεσογειακές χώρες και με τις ΗΠΑ κατά την περίοδο 1953 - 1973, όπως μας δείχνει ο πιο κάτω πίνακας:

	1953		1961		1973	
Χώρες	Εισαγ.	Έξαγ.	Εισαγ.	Έξαγ.	Εισαγ.	Έξαγ.
Ε.Ο.Κ.						
Γαλλία	495.791	199.269	1.316.362	338.554		
Βέλγ.-Λουξ.	354.469	17.489	684.005	57.060		
Όλλανδία	177.515	76.946	918.239	155.525		
Δυτ. Γερμ.	957.988	867.911	3.858.535	1.262.057		
Ιταλία	1.195.276	309.696	1.387.138	226.732		
Σύν. των 6	3.181.039	1.471.311	8.164.279	2.039.928	44.849.295	20.352.204
Μ. Βρετανία	770.806	395.807	2.272.878	522.414		
Ιρλανδία			12.246	21.545		
Δανία	56.209	20.880	146.301	13.830		
Σύν. των 3	827.015	416.687	2.431.425	557.789	6.641.953	3.177.445
Σύν. των 9	4.008.054	1.887.998	10.595.705	2.597.717	51.491.248	23.529.649
Βορ. Μεσόγ.						
Γαλλία	495.791	199.269	1.316.362	338.554	7.771.294	2.836.902
Ιταλία	1.195.276	309.696	1.387.138	226.732	9.378.560	4.063.690
Γιουγκοσλ.	154.423	118.709	588.816	360.651	1.419.089	1.766.649
Ισπανία	37.537	6.844	106.509	53.002	1.230.205	471.813
Τουρκία	210.236	78.363	40.664	26.909	604.339	496.227
Σύνολο	2.093.263	712.881	3.439.485	1.005.848	20.403.487	9.635.281
Νότ. Μεσόγ.						
Συρία	668	16.183	2.614	4.248	1.416.208	918.816
Λίβανος	4.173	40.412	3.578	27.640	819.859	609.079
Ισραήλ	6.202	13.109	97.531	67.241	283.001	116.463
Αίγυπτος	19.819	98.984	94.915	61.913	56.264	383.050
Λιβύη	8.817	3.934	3.783	24.725	1.930.445	611.892
Μαρόκο			28.188	3.172	186.018	25.845
Τυνησία	30.915	3.647	142.817	2.596	362.848	169.291
Άλγερία			10.191	5.629	123.355	131.999
Κύπρος	8.963	19.906	2.896	62.253	100.928	750.357
Σύνολο	79.557	196.177	386.513	259.417	5.278.926	3.716.832
Η.Π.Α.	1.146.271	406.479	2.431.220	970.903	8.546.436	2.757.379

Πηγή: ΕΣΥΕ «Εξωτερικών Εμπορίων της Ελλάδος» για τα έτη 1953 και 1961 και «Μηνιαίων Δελτίων Στατιστικής Εξωτερικού Εμπορίου», Δεκ. 1973.

Βέβαια, χάρη στη σύνδεση, οι ελληνικές εξαγωγές προς την ΕΟΚ (που αντιπροσώπευαν συνολικά 0,31% των συνολικών εισαγωγών της ΕΟΚ το 1962 και 0,43% το 1972), αναπτύχθηκαν με ταχύτερο ρυθμό απ' όσο οι εξαγωγές του συνόλου των καλουμένων υπαναπτύκτων χωρών. Άλλα αυτό δεν σημαίνει πολλά πράγματα για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Η σύνδεση δεν ήταν ή «θύελλα», ο «όδοστρωτήρας», αλλά ούτε και βοήθησε σημαντικά (αν και δεν λειτούργησε κανονικά) την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: ΤΟ Β' ΜΕΡΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Κάτι τέτοιο καταγγέλλει ο Ε. Παπανούτσος στο άρθρο του «Νεοαποικιομός της Κοινής Αγοράς», «Νέα Οικονομία», Ιανουάριος 1963.

(2) Για όσους θά ήθελαν να κατατοπιστούν περισσότερο πάνω στο θέμα, θά μπορούσαμε να υποδείξουμε τὰ εισαγωγικά βιβλία: D. Swann: *The Economics of the Common Market*, Penguin, 1975, J. F. Deniau: *Le Marché Commun*, «Que sais-je» P.U.F., 1974. Γι' αυτούς που άποχολούνται με τὰ οικονομικά, δυό πιο τεχνικά βιβλία: B. Balassa (ed): *European Economic Integration*, North-Holland, 1975, και τό έξοχο βιβλίο του Μ. Βυέ «*Les problèmes Economiques Européens*», Cujas, 1970.

(3) «Ιμπεριαλιστικό και αντιδραστικό κατασκεύασμα» θέλουν οι μέν την ΕΟΚ· «ένσάρκωση της δημοκρατίας και της κοινωνικής προόδου» τή θέλουν οι άλλοι. Κι άν ήταν και τὰ δυό;

(4) Οι Μάρξ και Ένγκελς ήταν υπέρ της γερμανικής ένότητας, άκόμα κι αν ήταν νά πραγματοποιηθεί από συντηρητικές κι αντιδραστικές δυνάμεις. Βλ. Miklos Molnar: *Marx, Engels et la Politique Internationale*, Gallimard, Collection «Idées», 1975.

(5) Αυτή, κατά τή γνώμη μας, είναι ή κύρια ιδέα του βιβλίου των Β. Jamtoni, D. Lenègre, M. Rocard: «Η Κοινή Αγορά έναντιόν της Εύρώπης», που κυκλοφόρησε πρόσφατα στα ελληνικά από τις εκδόσεις «Νέα Σύνορα». Γιὰ τήν άποψη της άγγλικής άριστερας υπέρ της ένωμένης Εύρώπης, άκόμα και με τή μορφή της ΕΟΚ, βλ. Tom Nairn: *The Left Against Europe?* Εϊδικό τεύχος (No 75) της *New Left Review*.

(6) Όποιος άσχολείται με τήν οικονομική ιστορία της χώρας μας, όχι μόνο πριν αλλά και μετά τό 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, έντυπωσιάζεται από τήν έλλειψη έμπιστοσύνης των κυρίαρχων τάξεων στις δυνατότητες αυτόνομης ανάπτυξης της χώρας, από τήν άποφυγή τους νά προβούνε σε παραγωγικές επενδύσεις και ν' αναλάβουν κινδύνους σάν σουμπερταρινοί επιχειρηματίες, από τήν αδυναμία του άστικού κράτους νά προγραμματίσει τήν ανάπτυξη.

(7) Χωρίς νά πάρω μέρος στη συζήτηση, δημοσίευσα στη «Νέα Οικονομία», τό Σεπτέμβριο 1961, ένα άρθρο με τίτλο «Η σύνδεσις με τήν Κοινή Αγορά υπό τό φώς της οικονομικής θεωρίας και ιστορίας», που δεν είναι παρά μία έτυμηση για υπέρ του αυτόνομου πρότυπου οικονομικής ανάπτυξης, με κριτική του οικονομικού φιλελευθερισμού της νεο-κλασικής θεωρίας.

(8) Βλ. τήν έρευνα της «Νέας Οικονομίας»: «Αί προοπτικές της ελληνικής οικονομίας μέσα τήν σύνδεσιν», στο τεύχος Ιανουαρίου 1963, και «Κοινή Αγορά και οικονομική ανάπτυξις της Ελλάδος», στο τεύχος Μαΐου 1965.

(9) Αυτοί που επικαλούνται σήμερα τόν Τριάντη, ισχυρίζονται, αντίθετα, ότι ή Ελλάδα με τήν ένταξη θά κατακλυστεί από τό ξένο κεφάλαιο!

(10) Γράφει έτσι στο 1ο άρθρο του ο Ίω. Πεσμαζόγλου: «Πρέπει όμως νά παρατηρηθί εύθις άμέσως ότι αι εις τήν σχολιαζομένην εργασίαν άπόψεις, διατυπώνονται τέσσαρα έτη μετά τήν συνολολόγησιν της Συμφωνίας Συνδέσεως και περίπου τρία έτη μετά τήν έναρχιν της φεραμογής της, δεν είναι ιδιαίτερος επίκαιρος... Η άποψις ότι δεν δυνάμεθα νά αξιοποιήσωμεν τας ώφέλειαις εκ της Συμφωνίας με τήν Κοινότητα και ότι οδηγούμεθα εις άδιέξοδον, είναι τουλάχιστον άθεμελιώτος, και προβαλλομένη εις τό έξωτερικόν, δεν άποτελεί ύπηρεσίαν προς τήν Ελλάδα». Στο 3ο του άρθρο κατάληγε ως εξής: «Θά πρέπει ίσως νά άποφεύγεται ή άμεσος ή έμμεσος δημιουργία έντυπώσεων και τροποδότησης ψιθύρων π.χ. περί του ότι όθεν έξ επισημονικών εργασιών προκύπτει ότι είναι ματαία ή προσπάθεια αναπτύξεως της Ελλάδος εντός της Κοινότητος. Τοιούτον είδους άνευθυνον ψιθύρου ένσπεύρον άμφιβολίας εις τό έσωτερικόν και τό έξωτερικόν...» Ίδου με ποιά δημοκρατικότητα, ευρύτητα και αντικειμενικότητα έγινε ή έρευνα των υπέρ και των κατά της σύνδεσής μας με τήν ΕΟΚ!

(11) Σέ προηγούμενο άρθρο του στη «Νέα Οικονομία» του Νοεμβρίου 1962 έγραφε ότι: «Εν πρώτοις ύπάρχουν έντονοι άδεδαιωτήτες όσον άφορά τήν ολοκλήρωσιν της Συμφωνίας της Ρώμης, ήτοι τήν όλοσχερή έξάλειψιν των δασμών μεταξύ των έξ και τήν καθιέρωσιν κοινού έξωτερικού δασμολογίου, ως άρχικώς προεβλέφθη. Δεύτερον... Τρίτον, κατέστη σαφές πλέον ότι ή άπελευθέρωσις του έμπορίου εντός της ΕΟΚ ή οίασόδήποτε άλλης οικονομικής ένώσεως δημιουργεί συνθήκας προστατευτισμού διά τας συμμετεχούσας χώρας... Αί δυνάμεις αι όποιαί προσδιορίζουν τας εξελίξεις της διεθνούς πολιτικής κοινωνίας του έλευθέρου κόσμου εργάζονται προς τήν κατεύθυνσιν μερικώς μόν μειώσεως των τελωνειακών δασμών αλλά δι' όλας τας χώρας του έλευθέρου κόσμου. Ακρογωνιαίον λίθον της προσπάθειας αυτής άποτελεί ή νέα Trade Expansion Act (1962) του Προέδρου Κέννεντυ».

(12) Από τό σημαντικό άρθρο του Σ. Καράγιωργα για τίς «Οικονομικές συνέπειες της στρατιωτικής δικτατορίας» στο ύπ' αριθμ. 1 τεύχος του «Αντί», μέχρι τό ενδιαφέρον άρθρο του Α. Μανιτάκη «Εθνική άστική τάξη και έξαρτημένη εκδιомηχάνισή» στο ύπ' αριθμ. 59 τεύχος.

(13) Βλ. για τὰ προβλήματα της ελληνικής γεωργίας τήν εισήγηση του Άθ. Κανελλόπουλου «Η Έλληνική Γεωργία προ των πυλών της Εύρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος», στη «Συνάντησι των Αθηνών» στο Χίλτον στις 1 - 2 Δεκ. 1975, και τό άρθρο του Κ. Δραγώνα «Επιτεύγματα και αδυναμίες της ελληνικής γεωργίας», στη «Ναυτεμπορική» της 1/1/76. Στο ίδιο αυτό φύλλο βλ. και τὰ άρθρα των Α. Πεπελάση και Σ. Πάνου.

(14) Στόν «Οικονομικό Ταχυδρόμο» της 5/9/74.

Μόλις Κυκλοφόρησε

Ο ΠΕΜΠΤΟΣ ΤΟΜΟΣ
είναι έτοιμος

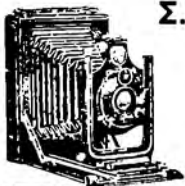
Προστέθηκε στους άλλους τέσσερις και περιλαμβάνει τα τεύχη 49 έως και 61 (6' έξάμηνο του 1976). Διατίθεται από τα γραφεία μας με 300 δρχ.

Οί τόμοι του «ΑΝΤΙ», πανόδετοι, με πλήρη πίνακα περιεχομένων προσφέρονται για τη μελέτη:

- της πολιτικής ζωής του τόπου, με αναλυτικές και αποκαλυπτικές έρευνες
- της σύγχρονης ιστορίας μας και της 'Αντίστασης
- της οικονομίας, της παιδείας, της κοινωνικής ζωής
- της διεθνούς επικαιρότητας
- των προβλημάτων ιδεολογίας και της πνευματικής ζωής

ΑΤΕΛΙΕ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ

ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ
ΚΑΙ ΠΕΤΣΟΒΟΥ 12
ΤΗΛ. 3622 383

Αναπαραγωγή εγχρώμων
και ασπρόμαυρων εντύπων όφσετ.

ΒΙΒΛΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ
ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ
ΚΑΡΤ ΠΟΣΤΑΛ - ΑΦΙΣΣΕΣ

ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

θάλεια

ΤΣΑΚΑΛΩΦ 5
τηλ. 3637490

*

«κάτι άλλο»
για τό
ντύσιμό
σας

Ο Γιάννης Ρίτσος τιμήθηκε πρόσφατα με το βραβείο Λένιν για την Ειρήνη. Δυό άλλοι Έλληνες, ο Κώστας Βάρναλης και ο Μανώλης Γλέζος, είχαν τιμηθεί παλιότερα με την ίδια διάκριση. Η ύψηλή αναγνώριση που έγινε στον ποιητή έρχεται να σφραγίσει ένα μεγαλόπνοο ποιητικό έργο και μία ζωή αφιερωμένη με πάθος στο δράμα ενός κόσμου αδελφικού.

Η ανακοίνωση της απονομής του βραβείου έγινε στον ποιητή την παραμονή της Πρωτομαγιάς – ένα χρόνον-νωρίτερα, την ίδια μέρα, ένας άλλος αγωνιστής, ο Άλέξανδρος Παναγούλης, σκοτώνονταν κάτω από συνθήκες σκοτεινές. Ο Ρίτσος έγραψε τότε το «Μικρό ήρωο για τον Άλέκο» (άποσπασμα απ' την ανέκδοτη συλλογή «Εξαδάκτυλος»), που ολόκληρο παρουσιάζουμε στο περιοδικό μας. Δημοσιεύουμε επίσης, με την ευκαιρία της βράβευσης του Γ. Ρίτσου, μία μελέτη του Γιώργου Βελουδη που ανιχνεύει τις άπηχσεις του δημοτικού τραγουδιού στην ποίηση του Ρίτσου.

Μικρό 'Ηρωο για τον Άλέκο από τον Γιάννη Ρίτσο

Πρωτομαγιά καλέ μου
πρωτολεβέντη μου
μās βρήκε λαβωμένους
στό φαρυγνύ φτερό
ἄχ χιόνια χιόνια χιόνια
λουλούδια ποδιναν
πώς αναλύμψαν νύχτα
κι ἀγερομάδησαν.

Κάνω νά πῶ φεγγάρι
νά πῶ δοννό
τό στόμα αἷμα γεμίζει
καί δαφνοκάρδουνο
ροῦχο δέ μοῖχει μένει
νά σκεπαστώ
κατάσαρκα φορέω
τό κό – τό κόκκινο.

Πώς πάει μαζί τό κάλλος
μέ τήν ἄντρειά
πώς σμίγουνε τά χέρια
ἔρως καί θάνατος
νά κρύψω μέσ στά θάμνα
τή ζω – τή ζώνη σου
αἰγὴ καί θάβγει ὁ γήλιος
κ' ἡ πληγὴ πληγὴ.

Ἀράχωβα, 1.V.76

Σωπάσαμε.
χρόνια σωπάσαμε –
πάλι σιωπὴ;
πάλι κλειστά;
καί τό ποίημα
νύχια σὸν τοῖχο.

Στό μπόι σου
ὁ φανοστάτης
τό κινταρίσει
τό δοννό
ἡ μικρότερη χλόη
κ' ἡ σιωπὴ μας.

Ὅταν τ' ὄνειρο
γίνεται πράξη
κ' ἡ πράξη σημαία

καί πίσω
ἀπ' τό γυάλινο φέρετρο
ὁ λαός.

Ἔχουν κ' οἱ πέτρες
δεύτερη τρίτη φωνή
ἡ πολιτεία φωτιά
σκάλει λαμπιόνια
μιά σφιγμένη γροθιά
ἀντικρὺ στό θάνατο.

Μεγάλα στεφάνια
σημαίες πλακάτ –
ἀπ' τήν ἄλλη πόρτα
μῆλκε ὁ τιμώμενος
κοίταξε τὸν νεκρὸ του –
τὸν γνώρισε ἄραγε;

Μέ σφυρί τὸσπασαν
ὄχι μέ γροθιά
μαζεῦν-τά γυαλιά
ἐξετάζω τό αἷμα
σφίγγω τή ζώνη μου
γιὰ τήν ἀλήθεια.

Ἡ δόξα ἀντίβαρο
ἡ δόξα ἓνα φτερό
πετὰς μονόπλευρα
οἱ σημαδεύουν πέφτει
τρυνὰς τό χῶμα θγαίνεις
ἀπ' τ' ἄλλο μέρος γυμνός.

Ἦθελε νάναι παρὼν
γι' αὐτό
κάθε μέρα
ιδίως τή νύχτα
μ' ἓνα φύλλο ἢ μ' ἓνα ἄστρο
συναναστρέφεται τοὺς νεκρούς.

Δέν ἀνοίγουμε σήμερα
δέ δουλεύουμε
γιορτὴ ἔχουμε
ἔσοδι ἔχουμε
κόκκινα πονκάμισα
κόκκινα γαρύφαλλα.

Μὴν τοὺς φοβάσαι
στό φόβο σου ποντάρουν
τό κόκκαλο εἶναι ἄσπρο
ἡ πόρτα μαύρη
μαζὶ μέ τή γροθιά σου
σφίγγεται ὁ ἥλιος.

Πώς χτυπάει
μαχαίρι στό μαχαίρι,
πέτρα στήν πέτρα
ἡ σπίθα αὐτὴ
σοῦ φωτίζει τά χέρια
νά ὑπάρχεις μαζί μας.

Πολιτεία φωτιά
πολιτεία χαλκός
πολιτεία σημαία
ἡ σκάλα ὁ φανοστάτης
τό φωτισμένο πεζοδρόμιο
κι ὁ Ἀλέξανδρος.

Μὴν τό ξεχνάς
εἶναι κι ὁ νόμος τοῦ ἄλλου
κ' ἡ ζυγαριά τοῦ φαρμακείου
τό δίκαιο ἀμφίβολο
μονάχα οἱ σκοτωμένοι
μιλοῦν σωστά.

Ἀπειθία στό θάνατο
τιμωρία
ἀπειθία σὴ ζωὴ

δόξα –
ἐνδύμα ἐξαισιο περιβλήθηκε
τό σκοινί της κρεμάλας του.

Σπασμένο γόνατο τοῦ ἀγάλματος
μυθικὴ μαρτυρία
στ' ἀμπέλια φώναζαν κόκκινο
ἡ Νιόβη ἡ Μαρία ὁ Ἀλέξανδρος –
στήν πιό δαθειά πρασινάδα
βρήκες τ' αὐγὰ τοῦ ἀητοῦ.

Ἀνακατέψαμε
στάχτη κι ἀλάτι
μνημονέψαμε τοὺς νεκρούς
φάγαμε τό ψωμί μας
ῥαῖοι – χτενιστήκαμε
νέοι – γιατί θυμόμαστε.

Θέλει ν' ἀπλοποιήσει τό χρόνο
κοιτάει ἀπ' τό παράθυρο
τό δοννό εἶναι κοντά
τό γαλάζιο εἶναι χέρι –
νά πεί φῶς
θάναι ψέματα;

Κρατημένα χαλινάρια
σίδερο στά δόντια
ἄλμα ὁλόρθο
πάνω ἀπ' τὸν τελευταῖο τοῖχο –
τ' ἀνθινο στεφάνι
σοῦπεσε ἀπ' τά μαλλιά.

Ἡ μαυροφόρα ἡ ἄπελος
μέ τοὺς πολλοὺς θανάτους
μέ τήν ἀδιάκοπη γέννηση
τὸνα της χέρι ἐπομονή
τ' ἄλλο γροθιά
ἡ Παναγία τῶν θονορίων.

Ἀθήνα, Κάλαμος.6-22.V.76

Τό δημοτικό τραγούδι στήν ποίηση τοῦ Ρίτσου

Τοῦ Γκώργου Βελουδῆ

Οἱ ἀπαιτήσεις πού θέτει σήμερα ἡ γραμματολογικὴ ἐπιστήμη στό λειτουργό της εἶναι τόσο προχωρημένες, ὥστε ἕνας ὁμολογημένα συμβατικός τίτλος μιᾶς ἀναλυτικῆς ἐργασίας, ὅπως αὐτὴ πού ἐπιχειρεῖται μέ τό σημεῖωμα αὐτό, τότε μόνο μπορεῖ νά δικαιωθεί, ὅταν ὀδηγεῖ τελικά πέρα ἀπ' τὴ μηχανικὴ διαπίστωση ἁπλῶν λογοτεχνικῶν «ἐπιδράσεων».

Ὅπως δὴποτε ἡ προκαταβολικὴ δικαιολόγηση μιᾶς τέτοιας ἀναδίφησης στηρίζεται ἀκριβῶς στό φαινομενικά ἄκαιρο κι ἐπιφανειακά παρωχημένο τοῦ ἀντικειμένου της: τὴν ἐπιδίωξη παραδοσιακῶν τρόπων στό ἔργο ἑνὸς ἀναντίρρητα μοντέρνου ποιητῆ. Ἡ ἀναδρομικὴ παρακολούθηση τῆς παρουσίας τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ στό ἔργο τοῦ Ρίτσου δέν μπορεῖ – σύμφωνα μέ τὰ σημερινὰ ἐργογραφικά του δεδομένα – νά προωθηθεῖ πέρα ἀπ' τὰ 1936⁽¹⁾: Τό πρῶτο ἔργο του, στό ὁποῖο τό δηματικό τραγούδι εἰσβάλλει – καί μάλιστα ἀπότομα κι ὀλοκληρωτικά –, εἶναι ὁ «Ἐπιτάφιος», πού ἀποτελεῖ ἀπ' τὴν ἀποψη τῆς ἐξέλιξης τοῦ ποιητῆ του ταυτόχρονα τό πρῶτο ὁροθέσιο τοῦ ἔργου του καί τὴν πρώτη βαθμίδα τῆς ὀριμότητάς του.⁽²⁾ Τό γεγονός ὅτι ἡ παρουσία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ στόν «Ἐπιτάφιο» ἔχει γενικά – δυστυχῶς ὅμως μόνο ἀποφαντικά ἢ ἀξιωματικά – ὁμολογηθεῖ ἀπ' τοὺς ποικιλοτρόπους μελετητές του.⁽³⁾ δέν πρέπει ν' ἀναχαιτίσει, ἀλλ' ἀντίθετα νά ὑπομολογεῖ τὸ ἀναλυτικό μας ἐγχείρημα. Γιά τό λόγο αὐτό ἀκριβῶς ἡ μελέτη αὐτὴ θά προσπαθήσει νά εἶναι τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸν «Ἐπιτάφιο» ἐξαντλητικὴ:

Α. Μετρικὴ. Ἡ χρῆση τοῦ δεκαπεντασύλλαβου στόν «Ἐπιτάφιο», ἔστω καί τόσο ὀλοκληρωτικὴ, δέν θά μπορούσε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν νά πιστοποιήσει μιάν εἰδικὴ σχέση τοῦ ποιήματος αὐτοῦ μέ τό δημοτικὸ τραγούδι. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁ δεκαπεντασύλλαβος τοῦ «Ἐπιτάφιου» διαφέρει οὐσιαστικά ἀπ' τὸ δεκαπεντασύλλαβο, ὅπως τὸν εἶχε χρησιμοποιήσει πρῶτύτερα ὁ Ρίτσος σέ ἀρκετὰ ποιήματα τῶν «Τρακτέρ» καί τῶν «Πυραμίδων»: σ' ἀντίθεση μέ τὸν τελευταῖο αὐτὸ παρουσιάζει μερικά βασικά γνωρίσματα τοῦ δημοτικοῦ δεκαπεντασύλλαβου:⁽⁴⁾

- α) ὑποχρεωτικὸ τονισμό στὴ 14η συλλαβή·
- β) ὑποχρεωτικὴ τομή μετὰ τὴν 8η συλλαβή·
- γ) ἀποφυγὴ τοῦ διασκελισμοῦ· καί
- δ) τήρηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσομετρίας.

Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο ὅτι ὁ Ρίτσος, σ' ἀντίθεση λ.χ. μέ τό Σεφέρη καί τὸν Γκάτσο, πού χρησιμοποίησαν συστηματικὰ τὸ δεκαπεντασύλλαβο γιὰ τελευταία φορὰ ὁ πρῶτος στόν «Ἐρωτικὸ λόγον», ὁ δεῦτερος στὴν «Ἀμοργό».⁽⁵⁾ θά ἐπανεέλθει σέ μιάν ἐξίσου συστηματικὴ χρῆση τοῦ δημοτικοῦ δεκαπεντασύλλαβου σέ

δυό ποιήματα τῆς ὀψιμης περιόδου του, τὰ «Δεκαοχτὼ λιανοτράγουδα τῆς πικρῆς πατρίδας» (1968-1973) καί τὸν «Ὑμνο καί θρήνο γιὰ τὴν Κύπρο» (1974).

Β. Σχήματα.⁽⁶⁾

α) Ἐπανάληψη τοῦ νοήματος τοῦ πρῶτου ἡμιστίχιου στό δεύτερο:

Γιέ μου, ποιά Μοῖρα σ' τό 'γραφε καί ποιά μου τό 'χε γράψει (IV, 1α)
Μέρα Μαγιοῦ μου μίσηψες, μέρα Μαγιοῦ σέ χάνω (VI, 1α)
Κάθε φορὰ πού ὀρμήνιεν, κάθε φορὰ πού ἐμίλει (IX, 4β)

β) Ἐπανάληψη τοῦ νοήματος μ' «ἀντίθετες» ἔννοιες:

Σάν τό λιοντάρι δυνατός κ' ἡμερος σάν πιτσούνι (XIII, 2α)
Κόσμος περνᾷ καί μέ σκουντᾷ, στρατός καί μέ πατάει (XVII, 2α)

γ) Ἐπανάληψη μέ συμπλήρωση τοῦ νοήματος τοῦ πρῶτου ἡμιστίχιου στό δεύτερο:

Γιέ μου, σπλάχνο τῶν σπλάχνων μου, καρδούλα τῆς καρδιάς μου (I, 1α)

Κ' ἐγὼ ἡ φτωχιά κ' ἡ ἀνέμελη, κ' ἐγὼ ἡ τρελή κ' ἡ σκύλα (IV, 5α)
Κι' οὐδὲ κακόδαλα στιγμὴ κι' οὐδ' ἔτρεξα ξεπίσω (IV, 7α)
Χωρὶς πουλάκι τό κλουβί, χωρὶς νεράκι ἡ κρήνη (VIII, 16)
Τούτη τὴ γριά τὴν ἄμοιρη, τὴ γριά τὴ διακονιάρη (XII, 2α)
Ποὺ τὰ φτερά τους δῖπλωσαν καί πιά δέ φτερουγᾶνε (XVI, 6α)
Βασίλειψες, ἀστέρι μου, βασίλειψε ὅλη ἡ πλάση (XVII, 1α)
Νά 'χα τ' ἀθάνατο νερό, ψυχὴ καινούργια νά 'χα (XIX, 1α)
Δές, πλάγι μας περνοῦν πολλοί, περνοῦν καθαλλαγαῖοι (XX, 2α).

δ) Ἐπανάληψη μέ συμπλήρωση τοῦ νοήματος στό δεύτερο στίχο:

Θά καρτεράει τό κρύο νερό τό ὀροσερό σου στόμα,
θά καρτεράει τὰ χνῶτα σου τό ἀσβεστωμένο δῶμα (V, 3α-β)
Κι' ὅλα τὰ πλούτια σου, γλυκέ, στόν κόσμο ἐχάριζές τα
κι' ὅλα τὰ χάριτες, κ' ἐμέ μ' ἀφήκες δίχως ζέστα (VIII, 6α-β)
Ἐμεῖς ταγίζουμε τὴ ζωὴ στό χέρι: περιστέρι,
κι ἐμεῖς οὐτ' ἕνα ψίχουλο δέν ἔχουμε στό χέρι (IX, 5α-β)

Γ. Παρομοιώσεις.⁽⁷⁾ Στὶς παρομοιώσεις τοῦ νεκροῦ μέ ὀρισμένα φυτὰ, ζῶα κι ἄλλα ἀντικείμενα ὁ Ρίτσος ἀκολουθεῖ γενικά τ' ἀντίστοιχα στοιχεῖα παρομοίωσης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἐτσι λ.χ. τό νεκρὸ παλληκάρι παρομοιάζεται μέ κυπαρίσσι (II, 16 = Ρέττοπουλος, σ. 33), μέ κρίνο (XVI, 5α = Ρέττοπουλος, σ. 39 – ὅπου ὅμως τό παρομοιαζόμενο πρόσωπο εἶναι κορίτσι), μέ πουλί (XVIII, 7α· XIX, 9α· XX, 96 =

Ρέτροπουλος, σ. 55), με πλατάνι (Χ, 5α = Ρέτροπουλος, σ. 36) ή με άστερι (XVII, 1α = Ρέτροπουλος, σ. 18-19).

Δ. Γλώσσα. Σ' αντίθεση με τη γλώσσα των πρώτων του ποιητικών συλλογών καθώς και τη γλώσσα του ώριμότερου έργου του, πού έχει τα βασικά χαρακτηριστικά της άθηναικής κοινής - καθημερινό «δημοσιογραφικό» λεξιλόγιο μ' άποφυγή των σπάνιων, διαλεκτικών τύπων και των «ποιητικών» συνθέτων - η γλώσσα του «Επιτάφιου» είναι καταφάνερα μπουλιασμένη με τό τυπικό λεξιλόγιο του δημοτικού τραγουδιού. Στο δημοτικό τραγούδι έχουν την πηγή τους λέξεις - «γλώτται»⁽⁸⁾ όπως: στράτα (I, 6α), βόλια (IV, 7α), ξόμπλι (XII, 2α), ξόδι (XVIII, 5α), έκφρασεις όπως: χρυσαφένιο χτένι (XI, 56), τό φρύδι χελιδόνι (XIII, 1α), τού πελάγου τό θυθό (XV, 66), τ' άθάνατο νερό (XIX, 1α) και σύνθετα όπως: γαϊτανόφρυδο, κοντυλογραμμένο (III, 2α), μοσκομύριστο (III, 4α), μαρμαρογλυμμένη (V, 26), μυριοζωγραφισμένο (XX, 36) κ.ά.

Ε. Τόποι του δημοτικού τραγουδιού στον «Επιτάφιο».⁽⁹⁾

Σωστά έχει διαπιστωθεί άπ' τούς μελετητές του ή ιδιαίτερη σχέση του «Επιτάφιου» μ' ένα ορισμένο είδος δημοτικού τραγουδιού, τό μοιρολόι. Στο ίδιο τό κείμενο του «Επιτάφιου» βρίσκονται τουλάχιστον δυό συγκεκριμένες αναφορές στο δημοτικό μοιρολόι:

Πότε τίς χάρες σου, μιά-μιά, τίς παίζω κομπολόι,
πότε ξανά, λυγμό-λυγμό, τίς δένω μοιρολόι. (VIII, 86)
Και κάθεται και μύρεται στη ματωμένη ρούγα. (XII, 3α)

Άλλά κ' οί έκφρασεις «κοιμάται τό μωρό μου (VII, 66), «Παιδί μου έσύ, κοιμήσου» (XVII, 8α) και «κοιμήσου έσύ, πουλί μου» (XX, 96) καθώς κ' ή έκφραση «και τώρα πού μου μίσειψες» (XIV, 66) παραπέμπουν ειδικά στο μοιρολόι, στο όποιο χρησιμοποιούνται κανονικά, άσχετ' άπ' τό γεγονός ότι έχουν ίσως την άρχή τους στά νανουρίσματα ή στά τραγούδια της ξενιτειάς. Άλλωστε ή συγγένεια των τελευταίων με τό μοιρολόγια υπογραμμίζεται κι άπ' την κοινή χρήση της έννοιας του μισεμού και γιά τό ξεπάτρισμα και γιά τό θάνατο.

Επιπλέον ή χρήση της καθαρά δημοτικής «στροφής», του όμοιοκατάληκτου δεκαπεντασύλλαβου διστίχου, στον «Επιτάφιο» πρέπει να συσχετιστεί όχι με τό λαϊκό διστίχο έν γένει, αλλά με τό όμοιοκατάληκτο διστίχο μοιρολόι ειδικά, του όποιου υπάρχουν αρκετά δείγματα.⁽¹⁰⁾ Η ειδική αυτή σχέση ενισχύεται άπ' τό γεγονός ότι ο Ρίτσος θά ξαναχρησιμοποιήσει τη διστιχη αυτή «στροφή» μόνο σέ μιάν ανάλογη περίπτωση «μοιρολογιού», τόν «Υμνο και θρήνο γιά την Κύπρο» (1974).

Έτσι είναι αυτόνόητο ότι οί τόποι του δημοτικού τραγουδιού πού συναντάμε στον «Επιτάφιο» προέρχονται, μ' έλάχιστες εξαιρέσεις, από μοιρολόγια:

α) Τώρα δέ μέ παρηγορās και δέ μου θγάξεις άχνα
(Επιτάφιος, I, 4α)

Γιά ένθυμίσου, Κώστα μας, σά μάς παρηγοροῦσες,
μάς έλεγεσ παρηγοριές, θσες κι' άν ήμπορούσες
(Λύντεκε, άρ. 159)

β) Πώς δέ θωρείς πού δέρνουμε και τρέμω σάν καλάμι;
(Επιτάφιος, I, 56)

πού άπό μείνα ξερό δεντρί σέ χιονισμένο άμπο
(Επιτάφιος, II, 66)

Κ' έμεινα ή μαύρη μοναχή, σάν καλαμιά στον κάμπο
(Ιωάννου, άρ. 196)

δρέθηκε ή μάνα μοναχή, σάν καλαμιά στον κάμπο
(Πολίτης, άρ. 92)

γ) Κορώνα μου, άντιστύλι μου, χαρά των γερατειώ μου
(Επιτάφιος, II, 1α)

Γι' άκουσε, κορωνίτσα μου
(Λαογραφία, 19, 1960, σ. 385)

Ήσουνε στο σπιτάκι σου στο ύλοσ μαλαματένιος
(Πετρόπουλος, Β', σ. 232, άρ. 37)

δ) Ήλιε της βαρυχειμωνιάς, λιγνοκυπάρισσό μου
(Επιτάφιος, II, 16)

πού 'το ψηλός σάν άγγελος, λιγνός σάν κυπαρίσσι
(Πολίτης, σ. 212, άρ. 197)

ε) Και τά συντρόφια σου, καλέ, πού τίς θραδιάς έχονταν

και λέαν και λέαν κι' άπ' τά ίδια τους τά λόγια έφλογίζονταν

(Επιτάφιος, V, 6α-6)

Ν' άκούει και τούς συντρόφους του, πού λέει τό έα μόλα
(Passow, σ. 259, άρ. 358)

ν' άκούει και τούς συντρόφους του, πού λέει τό έγια μόλα
(Ιωάννου, άρ. 248)

ς) Και τώρα έσθήστης κ' έσθήσε τό φέγγος κ' ή φωτιά
μας
(Επιτάφιος, VI, 86)

Είχα 'να φώς πού μου 'φεγγε άπ' τό πουργό ως τό θράδι,
τώρα τό έχασα κι αυτό κ' έμεινα στο σκοτάδι
(Λύντεκε, άρ. 168)

ς) Ήσουν καλός κ' ήσουν γλυκός κ' είχες τίς χάρες όλες
(Επιτάφιος, VII, 1α)

Ήσουν καλή, άπ' τίς καλές κι' από τίς διαλεγμένες
(Πετρόπουλος, Β', σ. 232, άρ. 37)

η) Σιωπή· σιωπή· κουράστηκε, κοιμήται τό μωρό μου
(Επιτάφιος, VII, 66)

σου πήρα τό ντουφέκι σου· κοιμήσου έσύ, πουλί μου
(Επιτάφιος, XX, 96)

κοιμούνται οί νιές σά λεμονιές κ' οί νιοί σάν κυπαρίσσια
(Πασαγιάννης, άρ. 62)

θ) Δώστε μου, άίτοί, νύχια, φτερά γιά νάν τούς κυνηγήσω
(Επιτάφιος, VII, 8α)

Πάρε με, άιτέ, στά νύχια σου, πετρίτη, στά φτερά σου
(Πασαγιάννης, άρ. 87)

ι) Πού πέταξε τ' άγόρι μου; Πού πήγε; Πού μ' αφήνει;
Χωρίς πουλάκι τό κλουβί, χωρίς νεράκι ή
κρήνη
(Επιτάφιος, VIII, 1α-6)

Πού πάς, άσήμι, νά σαπείς, μάλαμα νά ρουγιάσεις;
Πού πάς, παλληκαράκι μου, νά φυλλοχορταιάσεις;
(Ιωάννου, άρ. 362)

Ωρα καλή, πού λάκι μου, και μένα πού μ' αφήνεις;
(Ιωάννου, άρ. 180)

Πού λάκιν είχα στο κλουβί και τό 'χα ήμερωμένο
μού σκανταλίστη το κλουβί και μου 'φυγε τ' άηδόνι
(Πολίτης, σ. 214, άρ. 204· Πασαγιάννης, άρ. 68·
Πετρόπουλος, Β', σ. 242, άρ. 55· Θέρος, άρ. 727·
Ιωάννου, άρ. 262)

Στέρεψε ή βρύση, στέρεψε, μέ τό νερό τό κρύο
(Πασαγιάννης, άρ. 58· Θέρος, άρ. 761)

ια) Και τώρα πού μου μίσειψες, μου λύθηκε ή γλώσσα
(Επιτάφιος, XIV, 66)

Μισεύγεις, θυγατέρα μου, και πλιό δέ θά γελάσω
Έμισεψε τό γιασεμί, πάει τό κυπαρίσσι
(Θέρος, άρ. 748)

Έμισεψε τό γιασεμί, τό τιμημένο ξύλο
(Ιωάννου, άρ. 346)

ιβ) Και τό καράδι θούλιαξε κ' έσπασε τό τιμόνι
και στού πελάγου τό θυθό πλανιέμαι τώρα μόνη⁽¹¹⁾
(Επιτάφιος, XV, 6α-6)

Παιδάκια μου, όρφανέψατε άπ' τόν καλό πατέρα,
σάν τό καράδι στού γιαλό πού 'ναι χωρίς τιμόνι
(Θέρος, άρ. 748· Ιωάννου, άρ. 259)

ιγ) Βασίλεψες, άστέρι μου, βασίλεψε δη ή πλάση
Κι' ό ήλιος, κουβάρι όλόμαυρο, τό φέγγος του έχει μάσει
(Επιτάφιος, XVII, 1α-6)

Ήλιε μου, πώς έδιάστηκες νά πās νά βασίλεψεις
(Πολίτης, σ. 211, άρ. 194)

Σάν ήλιος έβασίλευσε και σάν φεγγάρι χάθη
(Πετρόπουλος, Β', σ. 247, άρ. 74)

Ό ήλιος έβασίλεψε και τό φεγγάρι χάθη
(Ιωάννου, σ. 301, άρ. 199)

Σάν ήλιος έβασίλεψες και σάν φεγγάρι χάθης
(Λαογραφία 19, 1960, σ. 385)

ιδ) σου πήρα τό ντουφέκι σου· κοιμήσου έσύ, πουλί μου
(Επιτάφιος, XX, 96)

Πούλί μου τά λουλούδια σου και τά μυριστικά σου
(Ιωάννου, άρ. 235)

Εύπνα, πούλί μου, νά μου είπεις πότε σκοπεύεις νά 'ρτεις
(Πασαγιάννης, άρ. 15)

Τά παραπάνω σημεία έπαφής του «Έπιτάφιου» μέ τό δημοτικό μοιρολόι είναι, νομίζω, άρκετά, ώστε νά μπορούν νά τεκμηριώσουν μιάν ειδική έξάρτηση του πρώτου άπ' τό είδος αυτό της δημοτικής ποίησης. Έννοείται ότι ή ειδική αυτή έξάρτηση δέν άποκλείει την ενεργοποίηση άλλων λογοτεχνικών έρεθισμάτων κατά τή στιγμή της σύλληψης κι έκτέλεσης του ποιήματος αυτού του Ρίτσου. Πάντως σέ δύο άπ' τίς εικασίες τίς σχετικές μέ τίς άλλες αυτές πιθανές πηγές της έμπνευσης του Ρίτσου πρέπει καταρχήν νά δοθεί έδώ άρνητική άπάντηση: Μιά παράλληλη ανάγνωση της «Μάνας του Χριστού» του Βάρναλη και του «Έπιταφίου του Άδωνιδος» άπ' τή μιά μεριά, του «Έπιταφίου» του Ρίτσου άπ' τήν άλλη, πείθει ότι άνάμεσα στό τελευταίο και στά δύο πρώτα δέν ύφίσταται παρά μιά γενική κοινότητα «κατάστασης» χωρίς την παραμικρή λογοτεχνική έξάρτηση. Τό ίδιο ισχύει χοντρικά και γιά τά συγγενικά μέ τόν άρχαίο θρήνο του Άδωνη νεοελληνικά δημοτικά «κείμενα», τά τραγούδια πού συνοδεύουν τά δρώμενα του «Ζαφείρη» και του «Λειδινού», καθώς και γιά τίς δημοτικές παραλλαγές του χριστιανικού «Έπιταφίου Θρήνου» γιά τό Χριστό, πού οί περισσότερές τους είναι γνωστές μέ τόν τίτλο «Τό μοιρολόι της Παναγίας». Αντίθετα, άμεση κι έντυπωσιακή είναι ή σχέση του «Έπιταφίου» του Ρίτσου μέ τόν άνώνυμο παραδομένο «Έπιτάφιο Θρήνο», πού ψάλλεται στην όρθόδοξη εκκλησία κατά τή Μεγάλη Παρασκευή και τό Μεγάλο Σάββατο. Άλλωστε πρός μιά τέτοια συσχέτιση ώθούν τόν έρευνητή οί ποιητικές-μοιρικές νύξεις στό ίδιο τό ποίημα («κι έτσι στητός μου φαίνουσιν τοῦ κόσμου όλου πατέρα» Χ, 4α και «Ανάμεσά τους, γιόκα μου, θωρώ σε άναστημένο»: ΧΧ, 3α) καθώς κι ό ρόλος πού παίζει τό μοτίβο «Χριστός» στην ποίηση του Ρίτσου έν γενει: Ένώ σ' ένα πρώιμο ποίημά του άπ' τά «Τρακτέρ» (1930-1934) άφιερωμένο «Στό Χριστό» ό Ρίτσος εξέφραζε τήν κριτική-είδωλοκλαστική του διάθεση άπομυθοποιώντας, πάνω στά πρότυπα πού 'χε προβάλει δέκα χρόνια πριν ό Βάρναλης μέ τό «Φώς πού καιει», τό μύθο του Χριστού των χριστιανών, στό ώριμότερο έργο του θά τείνει όλο και περισσότερο σέ μιά «χριστοποίηση» των - κοσμικών - ήρώων του: Τρείς τουλάχιστον ήρωές του θά δεχτούν άπ' τό χέρι του Ρίτσου τό - ποιητικό - φωτιστέφανο του Χριστού, ό Νίκος Ζαχαριάδης, ό Άρης Βελουχιώτης κι ό Γρηγόρης Αύξεντίου.⁽¹³⁾ Στό θάνατο του Βελουχιώτη θ' άφιερωθεί μάλιστα στά 1945 ένας δολόκληρος «Έπιτάφιος Θρήνος».⁽¹⁴⁾

Έπειδή ή έξάρτηση του «Έπιταφίου» του Ρίτσου άπ' τόν όρθόδοξο «Έπιτάφιο Θρήνο» έχει μένει άπ' τούς μελετητές του Ρίτσου ως τώρα άπαρατήρητη, δέν τό θεωρώ άσκοπο νά καταγράψω έδώ τά κοινά σημεία πού τή στοιχειοθετούν:⁽¹⁵⁾

«Έπιτάφιος Θρήνος»
Υιέ μου, πού τό κάλλος έδν
της μορφής σου;
σπεύσον σ'έν άνάστηθι. όπως
Ιδω
καγώ σου τήν εκ νεκρών τρι-
ήμερον έξανάστασιν.

«Έπιτάφιος»
Ανάμεσά τους, γιόκα μου.
θωρώ σε άναστημένο
(ΧΧ, 3α)

Ω Θεέ και λόγε, ω χαρά ή έμή,
πως ένέγκω σου ταφήν τήν τρι-

και δέ μαντεύεις τίς πληγές
πού τρώνε μου τά σπλά-

ήμερον,
νύν σπαράττομαι τά
σπλάχνα μητρικώς.

«Ομμα τό γλυκύ και τά χείλη
σου πώς μύσω,
Λόγε; πώς νεκροπρεπώς δέ κη-
δεύσω σε;

Ω γλυκύ μου ξαρ, γλυκύτα-
τόν μου
Τέκνον, πού έδν σου τό κάλ-
λος;

Συναπολούνται πάντες
οί σταυρωταί σου,
Λόγε, Υιέ Θεού, παντάναξ.

Διαφθοράς εις φρέαρ συνα-
πολούνται
πάντες οί άνδρες των
αϊμάτων.

άδικίαν έμίσησα και
έβδελυξάμην,
τόν δέ νόμον ήγάπησα.

χνα
(I, 46)

Μάτια γλαρά, πού μέσα τους
αντίφεγγαν τά μάκρη
Χείλι μου μοσκομύριστο πού
ως λάλαγες ανθίζαν
(III, 3α, 4α)

Μέρα Μαγίου μου μίσεψες, μέρα
Μαγίου σέ χάνω,
άνοιξη, γιέ, πού αγάπαγες κι
άνεδαινες άπάνω
(VI, 1α-6)

Ήσουν καλός κ' ήσουν γλυ-
κός κ' είχες τίς χάρες όλες
(VII, 1α)
Βασίλεψες, άστέρι μου, θα-
σίλεψε δλη ή πλάση
(XVII, 1α)

Ω, γιέ μου, αυτοί πού σ' έσφαξαν
σφαγμένα νά τά θρούνε
τά τέκνα τους και τούς γονιούς
και στό αίμα νά πνιγούνε
(XVI, 7α-6)

Τί έκανες, γιέ μου, έσύ κακό; Γιά
τούς δικούς σου κόπους
τήν πλερωμή σου ζήτησες άπ'
άδικους ανθρώπους
(XVI, 1α-6)

Πρίν επιχειρήσουμε τώρα μιάν έρμηνευτική προσέγγιση της άπότομης στροφής του Ρίτσου στό δημοτικό τραγούδι στά 1936 και της ποιητικά πραχτικής αντανάκλασης της στροφής του αυτής στόν «Έπιτάφιο», είναι άνάγκη νά διευρύνουμε τά θεματικά και χρονικά όρια της διερεύντησής μας: Είναι καταρχήν άξιοσημείωτο ότι στίς πέντε ποιητικές συλλογές του Ρίτσου πού κυκλοφόρησαν μετά τόν «Έπιτάφιο» (Τό τραγούδι της άδελφής μου, 1937· Έαρινή συμφωνία, 1938· Τό έμβατήριο του ώκεανού, 1940· Παλιά μαζούρκα σέ ρυθμό δροχής, 1942 και Δοκιμασία, 1943) μάταια θ' αναζητήσουμε έστω και τά πιο άδιόρατα ψήγματα άπηχίσεων άπ' τό δημοτικό τραγούδι. Γιά νά συναντήσουμε τόν επόμενο σταθμό του Ρίτσου στην δαση του δημοτικού τραγουδιού και γενικότερα της λαϊκής παράδοσης πρέπει νά προχωρήσουμε ως τό τελευταίο έτος της κατοχής κι άπό 'κει ως τόν εμφύλιο πόλεμο. Δέν είναι ίσως τυχαία ότι τά ποιήματα της εποχής αυτής, μέ μιά μόνη έξαιρέση (Ό σ'άντροφός μας, 1945), δέν είδαν τό φώς του τύπου παρά άπ' τά 1954 (Άγρύπνια) κι ύστερα. Είναι φανερό ότι μετά άπό ένα κενό όχτώ περίπου χρόνων ό ποιητής επιχειρεί μιάν επανάκαμψη

στή δημοτική παράδοση, όπως την είχε συνεκφράσει για πρώτη φορά με τον «Επιτάφιο» του: Στά «Τρία χορικά» (1944-1947) ή επανασύνδεση με τον όμφαλο λώρο του «Επιτάφιου» είναι καταφανής: Όχι μόνο το κεντρικό θέμα της χαροκαμένης μάνας⁽¹⁶⁾ πού θρηνεί τό γιό της, αλλά και συγκεκριμένα ποιητικά μοτίβα μάς παραπέμπουν στην πρώτη τους πραγμάτωση στον «Επιτάφιο», όπως λ.χ. τό μοτίβο του «σπιτιού-καρδιού»,⁽¹⁷⁾ πού είχε χρησιμοποιηθεί για πρώτη φορά στον «Επιτάφιο» και πού είχε, όπως είδαμε, άντληθεί άπ' την πηγή του δημοτικού μοιρολογιού. Άκόμα περισσότερο: Τό πρώτο μέρος του «Δεύτερου χορικού» δέν είναι παρά μία παραλλαγή του «Επιτάφιου», όχι μόνο στην κοινότητα της «κατάστασης» και στο νόημα, αλλά και σε συγκεκριμένους στίχους.⁽¹⁸⁾

Στό ίδιο ποίημα τέλος συναντάμε για πρώτη φορά ένα άξιόπρσοεχτο μορφολογικό φαινόμενο, πού θά διαγραφεί πιό έντονα και πιό ευδιάκριτα στά επόμενα ποιήματα της ίδιας χρονολογικής και θεματικής ένότητας του Ρίτσου, ιδιαίτερα στά τρία ποιήματα για τον Άρη Βελουχιώτη («Τό Ύστερόγραφο της Δόξας», 1945), στην «Ρωμιοσύνη» (1945-1947) και στην «Κυρά των Άμπελιών» (1945-1947): Ένώ δηλαδή ο ποιητής τους φαίνεται νά είχε εγκαταλείψει δημόσια την παραδοσιακή μετρική, τό άργότερο στά 1937 με «Τό τραγούδι της αδελφής μου», ή μαθητεία του στο δημοτικό δεκαπεντασύλλαβο του «Επιτάφιου» ήταν τόσο ριζική, ώστε ν' αφήσει βαθιά τά ίχνη της στά παραπάνω ποιήματα της εποχής 1945-1947. Μέσα στην μετρικά άδέσμευτη ροή του «έλεύθερου» στίχου τους μπορούμε εύκολα ν' άνιχνεύσουμε ένα σημαντικό άριθμό λαγαρών, ρωμαλέων κι άνόθεντων δημοτικών δεκαπεντασύλλαδων, πού, όντας σκορπισμένοι άνάμεσα στους αντίθασους μακρόσυρτους στίχους μιάς μετρικά έλεύθερης, άναμφισβήτητα μοντέρνας και διάχτυπα ύπερρεαλιστικής έκφρασης, συντελούν στην δημιουργία ενός πρωτότυπου ποιητικού άμαλγάματος:

Πώς έσθησες, αγόρι μου, και σθήστηκεν ο κόσμος
(κ' οι επόμενοι τέσσερεις στίχοι)
Σου 'χω πλυμένες, γιόκα μου, τίς κάλτσες στην κασέλα
(Δεύτερο χορικό)

Η κόρη του πεταλωτή με μουσκεμένα πόδια
και τούτοι μέσ' στά σίδερα και κείνοι μέσ' στο χώμα
(Ρωμιοσύνη)

Κ' έτσι νά λείει σε κάποιον πού φεύγει «καλό βόλι»
Κ' έτσι στητή και δυνατή καταμεσής στον κόσμο
.....

είσαι ή όμορφιά κ' ή λεβεντιά κ' είσαι ή Έλλάδα
τά κόλλυβα σωθήκανε κ' ή Παναγιά άρματώθη
(και πολλοί στίχοι των κεφ. XIX-XXI)
(Η Κυρά των Άμπελιών)

κ' οι προδατίνες στάθηκαν στο πλάγι του κι άκούνε
κι άκουσαν κάτω τά δεντρά κ' είπανε: «βγήκε ο ήλιος»
άντε σκεπάστε το καλά με χώμα μή μου κρυώσει
για φαί για φώς και για δουλειά για τά μεγάλα τά έργα
(Τό ύστερόγραφο της δόξας)

Η παρουσία του δεκαπεντασύλλαβου είναι επιπλέον δυνατό νά έντοπιστεί μέσα στο πλαίσιο μακρύτερων, συνήθως δεκαεφτασύλλαδων, στίχων, στους όποιους οι περισσεούμενες συλλαβές έχουν τή θέση «τσόντας» (τίς σημειώνω μέσα σε άγκύλες):

μά πού ψωμί και πού καρδιά νά δείς, [νά πείς] και νά χροικήσεις
Μας σφάξαν τό σπλάχνο, γριές - πού νά τους σφάξει ή σπάθα [του
θεού και τό δικό μας τό τραπεζομάχαιο]
(Δεύτερο χορικό)
γεμίζουν [τώρα] τά κανόνια τους μόνο με την καρδιά τους
(Ρωμιοσύνη)

Γειά και χαρά σου, όμορφονιά, [πού δένεις όλο τό ντουινιά] με τίς χον-
τρές πλεξούδες [σου]
(Η Κυρά των Άμπελιών)
[χρονή γραφή και λείει:] «άντάρτες βγήκαν στά βουνά [βγήκαν] οι άρ-
ματολοί κ' οι κλέφτες»
(Τό ύστερόγραφο της δόξας)

Η ίδια τεχνική θά επιβιώσει, έστω και τελείως άποσπασμα-
τικά, στην «Άνυπόταχτη πολιτεία» (1952-1953):

[Τραγουδήστε την πολιτεία μας. Τραγουδήστε την -] άκόμα τούτ[η] την
άνοιξη, τούτο τό καλοκαίρι

και στο «Χορικό των σφουγγαράδων» (1960):

Κι άστράφτει [κάτον] ή στράτα του γιαλού κι [άστράφτει πέρα] ή
στράτα του πελάου.

Ο δημοτικός δεκαπεντασύλλαβος τέλος θά γιορτάσει τό θρίαμβό του άναυσταίνοντας τά πρωταρχικά του μέλη μέσα στά θραύσματα των πολύ μικρότερων άπ' αυτόν στίχων του «Επιτάφιου θρήνου» άπ' τό «Ύστερόγραφο της δόξας» (οί κάθετες γραμμές δείχνουν τά όρια των δεκαπεντασύλλαδων στίχων):

πού 'τρωγε βόλια για ψωμί
μαρουτί για προσφάγι/
πού έκέρνα τό αίμα του κρασί
στά χείλια όλου του κόσμου!

Και τό επόμενο τρίστιχο ίσοδυναμεί μ' ένα δημοτικό δεκα-
πεντασύλλαβο με παρεμβολή επιφθέγματος:

Ποιός νά τό πει πώς νά τό πει
[λεβέντη μας]
ποιός νά τό μολογήσει!

Τελικά ο δημοτικός δεκαπεντασύλλαβος θά ύποστασιωθεί άπ' την καλλιτεχνική φαντασία του Ρίτσου, για νά έκφράσει στην «Ρωμιοσύνη» μίαν άλλιώς άνέκφραστη συνειδησιακή πραγματικότητα:⁽¹⁹⁾

Μέσα στ' άλώνι όπον δεπνήσαν μία νυχτιά τά παλληκάρια
μένουνε τά λιοκούζοντσα και τό αίμα τό ξερό του περριμισό
κι' ο δεκαπεντασύλλαβος άπ' τ' άρματά τους.

Τό γλωσσικό μεσαικό αυτών των ποιημάτων είναι διανθι-
σμένο με λεπτές ψηφίδες διανεισμένες άπ' τό ιδίωμα του δη-
μοτικού κι ειδικότερα του γλέπτιζου τραγουδιού: καριοκίλια
(ΠΒ 42· Έπικαρικά, 152), καριοκίλια (ΠΒ 91, 96· Έπικα-
ρικά, 154), καριοκίλια (ΠΒ 60, 65, 88), δόλια (ΠΒ 75), δόλια

(ΠΒ 60· 'Επικαιρικά, 150, 154), «καλό βόλι» (ΠΒ 76), φλάμπουρα (ΠΒ 64, 65), φλάμπουρο (ΠΒ 96· 'Επικαιρικά, 149) σκουτιά (ΠΒ 79), άρματολός (ΠΒ 96), ταμπούρι ('Επικαιρικά, 148), βίγλάτορας ('Επικαιρικά, 153), βιγλάτορες ('Επικαιρικά, 149), κλαρί, κλεφτόπουλα ('Επικαιρικά, 150).

Οί άναμνήσεις όμως άπ' τό κλέφτικο (καί τό άκριτικό) τραγούδι στό «'Υστερόγραφο τής δόξας», στή «Ρωμοσύνη» καί στήν «Κυρά τών 'Αμπελιών» πάνε πολύ πέρ' άπ' τούς άπλους γλωσσικούς ύπαινιγμούς καί γίνονται συγκεκριμένες ποιητικές «παραπομπές»: Στο τρίπτυχο του «'Υστερόγραφου τής δόξας» οί παραπομπές στό δημοτικό τραγούδι είναι φιλολογικά κυριολεκτικές - παίρνουν τή μορφή παραθέματος, ιδιαίτερα στό πρώτο ποίημα («'Αρης Βελουχιώτης»): 'Ο στίχος «πάλε μέ χρόνια μέ καιρούς πάλε δικά μέ είναι» παραπέμπει άμεσα στό γνωστό δημοτικό τραγούδι τής 'Αλωσης, ενώ ό στίχος «κι' άστράφτει ό λαός κ' άστράφτει ή γής κι' άστράφτουν τά έπουράνια» άποτελεί «παραλλαγή» του πρώτου στίχου του ίδιου δημοτικού τραγουδιού.⁽²⁰⁾ 'Εμμεση άναφορά στό δημοτικό τραγούδι άποτελεί καί τό παράθεμα άπ' τό Βαλαωρίτη: «Στ' άλογα στ' άλογα - / 'Ομέρ Βρυώνη...».

Στό πρώτο αυτό ποίημα ύπάρχουν ειδικότερες άναφορές στό κλέφτικο τραγούδι, όπως «ό τρανός αίτός» που «στέκεται πά στό σκούφο» του Βελουχιώτη, τά «κλεφτόπουλα» που «βγαίνουν στό κλαρί» ή «ό Καπετάνιος» που «μαζώνει όλόγυρα τά παλληκάρια του». Οί έγκατασπαρμένοι αυτοί ύπαινιγμοί συντείνουν σέ μία «ταύτιση» του νέου άντάρτικου μέ τό παλιό κλέφτικο, ταύτιση που βρίσκει τήν πιό λαγαρή τής έκφραση στό στίχο: «άντάρτες βγήκαν στά βουνά, βγήκαν οί άρματολοί κι οί κλέφτες».

Στό δεύτερο ποίημα του τρίπτυχου, τόν «'Επιτάφιο θρήνο», είναι έξόφθαλμες οί ειδικές άναφορές στό δημοτικό μοιρολόι - άναφορές που μαζί μέ τόν εύλωτο τίτλο ύποδεικνύουν τήν ποιητική καί συνειδησιακή συνάφεια του έργου μέ τόν «'Επιτάφιο» του 1936. Μετά τό άνάκρουσμα «Ποιός νά τό πεί πώς νά τό πεί / λεβέντη μας / ποιός νά τό μολογήσει / καί μέ τί φωνή / ποιό χείλι νά λαλήσει / καί μέ τί καρδιά», στό όποιο ή προσφώνηση «λεβέντη μας» παραπέμπει στήν προσφώνηση του νέου νεκρού κ' ή «ρητορική» έρώτηση σέ άνάλογα «προοίμια» του δημοτικού μοιρολογιού.⁽²²⁾ «μιά πέρδικα χλιμμένη / μοιρολογεί» τό θάνατο του νέου κλέφτη, άκριδώς όπως καί στό παλιό δημοτικό τραγούδι.⁽²³⁾

'Η έκφραση «τό λέν» στους στίχους τής «Ρωμοσύνης» (ΠΒ 61):

καί τό λαγούτο άποσπερής μέ τό βιολί ως τό χάραμα
καημό-καημό τό λέν στά δυοσαρίνια καί στους πένκους

παραπέμπει σέ μία τυπική άρχή πολλών κλέφτικων τραγουδιών,⁽²⁴⁾ ενώ ό στίχος: «στ' 'Αλώνια τά ίδια άντάμωσαν τό Διγενή καί στρώθηκαν στό δειπνο» (ΠΒ 62) άνακαλεί στή μνήμη τά «μαρμαρένια άλώνια» άπ' τά τραγούδια γιά τήν πάλη του Διγενή μέ τό Χάρο.

'Αφρονότερες άλλά κι έντονότερες άπ' ό,τι στή «Ρωμοσύνη» είναι οί άναφορές στό δημοτικό τραγούδι που συναντάμε στήν «Κυρά τών 'Αμπελιών»: Ξεκινάνε άπ' τόν άπλό ύπαινιγμό («στήν ποδιά τής Πενταγιώτισσας»: ΠΒ 84· «κ' ένα μικρό κλεφτόπουλο»: ΠΒ 86· «του Διγενή κοντάρια»: ΠΒ 88· «ντύσου ξανά τά κλέφτικα... ψηλά στά κορφοβούνια»: ΠΒ 91), γιά νά ξεσπάσουν σ' ένα άσυγκράτητο «δημοτικό τραγούδι» σέ τρία συνεχόμενα «άσματα» του ποιήματος (κεφ. ΧΙΧ-XXI: ΠΒ 94-96), όπου ό δημοτικός δεκαπεντασύλλαβος περιορίζει τόν έλεύθερο στίχο σ' ένα στενό καταφύγιο 2-3 στίχων.

Στό ποίημα αυτό συναντάμε, άν κι' όχι γιά πρώτη φορά, ένα μορφολογικό στοιχείο που άποτελεί ίσως τό έρμηνευτικά σημαντικότερο τεκμήριο τής άπήχησης του δημοτικού τραγουδιού στό έργο του Ρίτσου. Στίχοι σάν τούς παρακάτω:

νά μάς φιλέψεις, άι, Κυρά, που καρτεράμε στήν αυλή σου
(ΠΒ 77)

Μηλί - βάι - βάι - μηλί - μηλίτσα τής άνηφοριάς
(ΠΒ 85)

Πάνου στό φώς τής θημωνιάς - άχού, κυρά μ' - τό μεσημέρι
άνασκελώνει τίς θερίστρες
(ΠΒ 85)
στά όνό θυζιά, στά όνό θυζιά της (πώς καί τί)
σφίγγοντας του ήλιου τό φλουρί
(ΠΒ 87)
Κάνε καρδιά, Κυρά μ', Κυρά μ', καί μάσα του καημού μας
τά δαφνόκουκκα
(ΠΒ 90)

μαρτυρούν άξιόπιστα μία ζωντανή, μουσική-άκουστική, έπαφή του Ρίτσου μέ τό δημοτικό τραγούδι ως τραγούδι κι όχι (μόνο) ως ποίημα.

Τό έκφραστικό αυτό μέσο είχε ήδη χρησιμοποιηθεί άπ' τό Ρίτσο μερικά χρόνια νωρίτερα, άλλά τελείως φευγαλέα καί, θά 'λεγα, άκόμα πειραματικά, στήν «Ταφή του 'Οργκάθ» (1942) καί θά χρησιμοποιηθεί άργότερα, τό ίδιο παρεκδαιτικά κι έπεισοδιακά, τουλάχιστον σέ τρία άκόμα ποιήματα, τό «'Ο γιός μου, τό φεγγάρι μου» (1948), τίς «Γειτονίες του κόσμου» (1949-1951)⁽²⁵⁾ καί τό «Πρωινό άστρο» (1955)⁽²⁶⁾. Τά δημοτικά μορφολογικά στοιχεία τής άπλής «επανάληψης» καί τής «επανάληψης μέ παρεμβολή έπιφθέγματος»⁽²⁷⁾ που έχει ένσωματώσει ό Ρίτσος στους παραπάνω στίχους προοίδια μιάς άμεσης έπαφής του ποιητή τους μέ τή ζωντανή παράδοση του δημοτικού τραγουδιού κι' όχι μόνο μέ τή φιλολογική καταγραφή του.

'Η ζωντανή αυτή έπαφή του Ρίτσου μέ τό δημοτικό τραγούδι τεκμηριώνεται κ' ύποστηρίζεται άπό μία μεγάλη σειρά σχετικών ένδείξεων σ' όλο του τό έργο: Πρώτα-πρώτα ό όρος «τραγούδι» χρησιμοποιείται άπ' τό Ρίτσο μέ μιά άσυνήθιστη συχνότητα κ' έπιμονή γιά νά χαρακτηριστεί ή ποιητική δημιουργία καί τό προϊόν της. 'Ως «τραγούδια» θεωρεί ό ποιητής τους όλόκληρα ποιητικά σύνολα, όπως τό «Τραγούδι τής άδελφής μου» (1937) καί τά «Δεκαοχτώ λιανοτράγο υδ ά τής πικρής πατρίδας» (1973)· ως «τραγούδια» χαρακτηρίζει όχι μόνο ποιήματα που παρουσιάζουν όπωσδήποτε μιά «μουσική» δομή, όπως τό «Τραγούδι» άπ' τό «Μικρό άφιέρωμα» (1960-1965), άλλά καί ποιήματα που δέν ύποβάλλουν ούτε τήν παραμικρή «μουσική» ή «ώδική» διάθεση, σκόπευση ή έκτέλεση, όπως τό «Αυτό ήταν τό τραγούδι» (1959) άπ' τή «Γενική δοκιμή» (1956-1959)·⁽²⁸⁾ τέλος ή έννοια «τραγούδι» επανέρχεται μέ τίς ποικιλότερες άποχρώσεις της στά πιό διαφορετικά ποιήματα, ιδιαίτερα στήν ποιητική οίκογένεια των «'Επικαιρικών» του.⁽²⁹⁾

'Επειτα: Τό «τραγούδι» συλλαμβάνεται άπ' τόν ποιητή Ρίτσο μαζί μέ τά συστατικά «στοιχεία» που τό άπαρτίζουν καί τό συνοδεύουν: τή μουσική, τό χορό καί τά μουσικά όργανα - ή μουσική παιδεία κι ή θητεία στήν τέχνη του χορού του νέου Ρίτσου είναι βιογραφικά μαρτυρημένες. Τίτλοι έργων του όπως «'Εαρινή συμφωνία» (1938), «Παλιά μαζούρα σέ ρυθμό βροχής» (1942) καί «Πλανόδιοι μουσικοί» (1959) μαρτυρούν τήν πρώιμη μουσική διάθεση του ποιητή τους, ενώ ή άναφορά έλληνικών καί ξένων λαϊκών χορών, όπως του τσάμικου, τής σίρμπας καί του σόπτσκο,⁽³⁰⁾ όχι μόνο ύποδηλώνει τίς πρώιμες καλλιτεχνικές ένασχολήσεις του Ρίτσου, άλλά καί χαλκεύει τά ποιητικά δεσμά του μέ τή λαϊκή τέχνη έν γένει. 'Η ποιητική μνεία τέλος μουσικών όργάνων, άπ' τό φαντασματικό εκείνο πιάνο τής μητέρας του καί τής άδερφής του, που θά στοιχειωθεί σέ ποιητικό σύμβολο του όρφανεμένου πατρικού του σπιτιού καί τής ρημαγμένης του νιότης, καί τό λαϊκό κλαρίνο καί λαγούτο του 'Αρη Βελουχιώτη ως τό τεράστιο εκείνο βιολί, που θά μετουσιωθεί σ' ένα άπ' τά πολυάριθμα σύμβολα των μικρών ποιητικών του εικόνων.⁽³¹⁾

Οί δεσμοί του Ρίτσου μέ τό δημοτικό τραγούδι θά ένισχυθούν καί θά θεβαιωθούν τελικά κι άπ' τήν όψιμη έπαφή του μέ τό ξένο, ειδικά τό θαλκανικό, δημοτικό τραγούδι καί φολκλόρ, που μπορούμε νά τήν αναγάγουμε χοντρικά στά τέλη της δεκαετίας του 1950-1960. 'Η έπαφή του μέ τό ρομάνικο δημοτικό τραγούδι, μέ τό όποιο θά έξοικειωθεί κατά τή σύντομη διανομή

του στη Ρουμανία στα 1958, θά δρεί την καλλιτεχνικά πρα-
χτική της έκφραση σε δύο τουλάχιστον μιμήσεις του ρουμάνι-
κου δημοτικού τραγουδιού. τις «Πέντε παραλλαγές στο θέμα
μιάς ντόινας» και τη «Σίρμπα».⁽³²⁾ Τά θεωρητικά προβλήματα
πού συνάπτονται μ' αυτή την ποιητική μετακένωση θά τόν
άπασχολήσουν στα χρόνια πού θ' ακολουθήσουν, ώσπου νά
βρουν τή διατύπωσή τους στην «Ανθολογία ρουμάνικης ποι-
ησης» (1961), στην όποια εκτός απ' τή λόγια, προσωπική ποι-
ητική δημιουργία έχει περιλάβει και μερικά δημοτικά τραγού-
δια, όχτώ ντόινες και πέντε μοιρολόγια. (Η τελευταία επιλογή
φανερώνει γιά μιάν ακόμα φορά τήν προτίμηση του Ρίτσου γιά
ένα όρισμένο είδος του δημοτικού τραγουδιού). Στο είσαγω-
γικό του σημείωμα ό Ρίτσος θ' αναφερθεί καταρχήν στίς «άνα-
λογίες τής δημοτικής παράδοσης» τής Ελλάδας και τής Ρου-
μανίας – «άναλογίες στην ποίηση, στή μουσική, στο χορό», γιά
νά διευκρινίσει σ' ακόλουθα ειδικότερα μορφολογικά προ-
βλήματα: «Όταν μετάφραζα ρουμάνικα δημοτικά τραγούδια,
μετάφρασα τόν τροχάιο τους σε ίαμβο, σχεδόν άθέλητα, γιά νά
τόν φέρω πιό κοντά στο αίσθημα του ελληνικού ρυθμού. Ένω,
άντίθετα, έγώ ό ίδιος, πάλι άθέλητα, όταν, στή Ρουμανία,
έγραφα δύο ποιήματα – τή «Σίρμπα» και τό «Πέντε παραλα-
γές σε μιά ντόινα» – χρησιμοποίησα τόν τροχάιο, πού άντι-
στοιχούσε στο δικό τους αίσθημα ρυθμού».⁽³³⁾

Η παρουσία του δημοτικού τραγουδιού στο πρωτότυπο έργο
του Ρίτσου μετά τά 1947 θά εκδηλωθεί καταρχήν μ' έλάχιστες
σποραδικές κι εύκαιριακές άπληχσεις: Μιά πρώτη έπιστροφή
του στο ελληνικό δημοτικό τραγούδι μπορεί νά έντοπιστεί χον-
τρικά γύρω στα 1960 – κ' ή χρονολογία αυτή δέν είναι πιθα-
νότατα άσχετη απ' τήν ένασχόληση του ποιητή με τό βαλκανικό
κ' ιδιαίτερα τό ρουμάνικο δημοτικό τραγούδι, πού διαπιστώ-
σαμε παραπάνω: Άνάμεσα στα σύντομα ποιήματα του «Μι-
κρού άφιερώματος» (1960-1965) βρίσκουμε και μιά τρυφερή
μίμηση παιδικού δημοτικού τραγουδιού σε τροχαϊκούς ζευγα-
ρωτούς όχτασύλλαβους.⁽³⁴⁾ κι' απ' τήν ίδια έμπνευσιακή πηγή
ανάβλυσαν τά 40 σύντομα τραγούδια τής ίδιας έποχής («Παι-
χνίδια τ' ουρανού και του νερού», 1960).⁽³⁵⁾ Στα τελευταία
αυτά ό δημοτικός δεκαπεντασύλλαβος θά υποχωρήσει αφήνον-

τας τήν πρώτη θέση στον ίαμβικό όχτασύλλαβο και τούς άλ-
λους συντομότερους στίχους του δημοτικού τραγουδιού, πού
ταιριάζουν καλύτερα στην παιδική άθωότητα τής έμπνευσης
και στην παιχνιδιάρικη έλαφρότητα τής εκτέλεσής τους.

Τό τελευταίο δημοτικό κύμα στή λυρική άκρογαλιά του Ρί-
τσου, πού θά φουσκώσει μιά δεκαετία περίπου αργότερα, θά
πηγάσει από μιάν έντελώς διαφορετική άφορμή και θά σημάνει
μιά παράδοξα όψιμη επανάκαμψη του υπερώριμου Ρίτσου
στους ήχους και τούς τρόπους του δημοτικού τραγουδιού,
όπως τούς είχε εκφράσει τριανταπέντε περίπου χρόνια νωρί-
τερα στον «Επιτάφιο»: Τά «Δεκαόχτώ λιανοτράγουδα τής πι-
κρής πατρίδας» (1968-1973). 36 άνομοιοκατάληκτα δεκαπεν-
τασύλλαβα ζευγάρια, κι ό «Ύμνος και θρήνος γιά τήν Κύπρο»
(1974), μιά μικρή ένότητα από 20 όμοιοκατάληκτα δίστιχα,
γαίνονται, από άποψη καθαρά μορφολογική, σάν μιά άπλή
επανάληψη των δημοτικών έξφραστικών τρόπων του ποιητή
τους, όπως είχαν δρεί γιά πρώτη φορά τήν πραχτική τους δι-
καίωση στον «Επιτάφιο» του 1936 κι έν μέρει και στο έργο
του τής έποχής 1945-1947 – μιά τέτοια άναγωγή ύποστηρίζεται
απ' τήν ύπαρξη ένός μεριζού έστω, κοινού λεξιλογίου, κοινών
μοτίβων και κοινών ποιητικών συνειρημών άνάμεσα στα τέλε-
υταία και στα πρώτα.⁽³⁶⁾ Μέ τόν τρόπο αυτό όμως τά τελευταία
αυτά ποιήματα άποδεσμεύουν τόν μελετητή τους απ' τήν ύπο-
χρέωση μιάς νέας αναλυτικής διευκρίνισής τους.

Άν ή τελευταία αυτή στροφή του ώριμου Ρίτσου μπορεί νά
έννοηθεί μέσα στα πλαίσια ένός ιδιαίτερου κι ήδη έπισημασμέ-
νου φαινομένου τής ποιητικής του δραστηριότητας, τής αὐθόρ-
μητης δηλαδή έπιστροφής του σ' έκφραστικούς τρόπους τής
ποίησής του, πού φαινομενικά μόνο τούς είχε εγκαταλείψει
«όριστικά» πρίν από μερικές δεκαετίες, τότε ή περιοριστική
προσέλωση του έρμηνευτικού μας προβολέα πάνω στή χρονο-
λογικά κύρια συγκέντρωση των άπληχσεων του δημοτικού
τραγουδιού στο έργο του Ρίτσου, στα χρόνια 1936 και 1944-
1947, είναι μεθοδολογικά νόμιμη κι άναγκαία:

Η νεοελληνική πολιτισμική ιστορία είχε ως τότε γνωρίσει
δύο διαφορετικής ύψης και περιεχομένου φάσεις στή στροφή
της πρὸς τή λαϊκή κουλτούρα γενικότερα και τό δημοτικό τρα-
γούδι ειδικότερα: τή ρομαντική και τή νατουραλιστική. Έξ-
οχότερος εκπρόσωπος τής πρώτης μπορεί νά θεωρηθεί ό λογο-
τεχνικός έκφραστής της Δ. Σολωμός με τούς συλλογείς Α. Μα-
νούση και Σπ. Ζαμπέλιο ως δορυφόρους του – τής δεύτερης τό
λαογραφικό κίνημα με τά δυσμέτρητα προϊόντα τής ελληνικής
«ήθογραφίας» στίς 2-3 δεκαετίες μετά τά 1880.

Μιά τρίτη φάση λαϊκισμού στή νεοελληνική πολιτισμική
ιστορία μπορεί σήμερα νά διαπιστωθεί με άφετηρία τά μέσα
περίπου τής δεκαετίας 1930-1940 και με όριο τής άκμής της
τήν περίοδο τής κατοχής και τά πρώτα μεταπολεμικά χρόνια.
Είναι ή έποχή πού τίθεται στην Ελλάδα τό ζήτημα τής «έλλη-
νικότητας» στην τέχνη – «έλληνικότητα» πού ζυγίζεται με τά
σταθμά τής συμμετοχής της στην έθνολαϊκή κουλτούρα. Η
όψιμη «άνακάλυψη» του Μακρυγιάννη, του Παναγιώτη Ζω-
γράφου και του Θεόφιλου Χατζημιαήλ έκφράζει εύγλωττα
αυτή τήν άναζήτηση τής λαϊκιστικής «έλληνικότητας».⁽³⁷⁾

Στήν τρίτη αυτή λαϊκιστική φάση διαφοροποιούνται τελικά
δύο τάσεις, μιά άστικοφιλελεύθερη (ό Σεφέρης κάνει τήν
πρώτη του άναφορά στο Μακρυγιάννη στα «Νέα Γράμματα»
του 1937 και τήν πρώτη του δημόσια όμιλία με θέμα «Ένας
Έλληνας – ό Μακρυγιάννης» στην Άλεξάνδρεια στα 1943)
και μιά «άριστερή» (χρησιμοποιώ συνειδητά τό γενικό κι
άσαφ ή αυτό όρο, επειδή στή συγκεκριμένη αυτή περίπτωση
άποδίδει άκριβέστερα τό αντίκειμένό μου). Τής δεύτερης αυτής
τάσης ό πρωιμότερος – προδρομικός θά 'λεγα – έκφραστής
στάθηκε ό Ρίτσος με τόν «Επιτάφιο» του 1936. (Προδρομικός
όχι μόνο ποιητικά, αλλά κυρίως ιστορικά: γιά τό Ρίτσο ή έσω-
τερική μεταξική κατοχή ήταν τό προανάκρουσμα τής ξένης κα-
τοχής).

Τά έργα του στην περίοδο τής λαϊκιστικής άκμής, 1944-
1947, πού εξέτασα σ' αυτή τή συνάφεια παραπάνω, τά «Τρία

- (15) Τά παραθέματα ἀπ' τόν «Ἐπιτάφιο Θρήνο» κατά τήν ἐκδόσιν πού μου εἶναι προσιτή: Τριψόδιον κατανυκτικόν... Ἐκδόσις ἐβδόμη... Βενετία... Ὁ Φοῖνιξ 1897, σ. 395, 401, 403, 406.
- (16) Τό θέμα τῆς «Μάνας» στό Ρίτσο ἀνάγεται, ὅπως δείχνω σέ σχετική μελέτη μου, σ' ἓνα συγκεκριμένο λογοτεχνικό πρότυπο: τή «Μάνα» τοῦ Γκόρχι: βλ. Γ. Βελονδής, Μιά κοινή «Μάνα» λογοτεχνική. Γκόρχι, Μπρέχτ, Ρίτσος, Τό Βῆμα, 27.3.1977, σ. 4.
- (17) ΠΒ 45.
- (18) Πρβλ. λ.χ. τοὺς στίχους «Πῶς ἔσθθες, ἀγόρι μου, καί σῆστηκεν ὁ κόσμος», «Ποῦ πᾶς, πουλί, πουλάκι μου, καί μ' ἄφηκες μονάχη, / μαῦρο δεντρί κατὰμαυρο σέ χιονισμένο κάμπο» καί «Τά παιδιά μας εἶναι μέσα μας» τοῦ «Δεύτερου χορικοῦ» μέ τοὺς ἀντίστοιχούς τους στίχους τοῦ «Ἐπιτάφιου»: XVII, 1α· II, 66· XX, 1α.
- (19) ΠΒ 68. Πρβλ. τήν εὐστοχὴ παρατήρηση τοῦ William V. Spanos. Τό ὕφος ὡς ἱστορικὴ μνήμη στῇ «Ρωμοσύνη» τοῦ Γιάννη Ρίτσου, στό: Γιάννης Ρίτσος. Μελέτες γιά τὸ ἔργο του, Διογένης, Ἀθήνα 1975, σ. 102, σημ. 21.
- (20) «Κ' οἱ δύο στίχοι στήν παραλλαγή τοῦ Ν. Γ. Πολίτη, παραπάνω, ἀρ. 2.
- (21) Βλ. λ.χ. Δ. Πετρόπουλος, παραπάνω, τ. Β', σ. 220, ἀρ. 12· σ. 258, ἀρ. 25Β καί σ. 234, ἀρ. 38Β.
- (22) Βλ. Κ. Πασαγιάννης, παραπάνω, ἀρ. 18· Ν. Γ. Πολίτη, παραπάνω, ἀρ. 217, στ. 35· προδλ. Μ. Alexiou, παραπάνω, σ. 164.
- (23) Βλ. Κ. Πασαγιάννης, παραπάνω, ἀρ. 126 καί 130· πρβλ. Δ. Πετρόπουλος, παραπάνω, τ. Α', σ. 186, ἀρ. 15Γ.
- (24) Βλ. Δ. Πετρόπουλος, παραπάνω, τ. Β', σ. 189, ἀρ. 20, σ. 197, ἀρ. 31 καί σ. 239, ἀρ. 97. Στό Ρίτσο θρίσκεται κι' ἡ «παραλλαγή» «νάν τό λαλάν»· βλ. Ἐπικαιρικά, 23.
- (25) Ἐπικαιρικά, 63: «Γειά καί χαρά, Λέ – μωρέ Λέ, γειά καί χαρά σου, Λεντεριά».
- (26) ΠΒ 189, 226 καί 322.
- (27) Χρησιμοποιοῦ τούς ὅρους, ὅπως τοὺς διατύπωσε ὁ Στ. Κυριακίδης, παραπάνω (σημ. 4), σ. 32 κ.ε.
- (28) ΠΓ 211.
- (29) Βλ. λ.χ. Ἐπικαιρικά, 120 - 121, 194, 279, 280, 322, 323, 324, 325, 329, 332, 344, 348, 368.
- (30) Τσάμικος: ΠΒ 64· σίριπα: Ἐπικαιρικά, 327· σόπσκο: Ἐπικαιρικά, 379.
- (31) Πιάνο: ΠΑ 387, 393· ΠΔ 177· κλαρίνο: Ἐπικαιρικά, 145· λαοῦτο: Ἐπικαιρικά, 155· διολί: ΠΓ 402.
- (32) Ἐπικαιρικά, 311 κ.ε. καί 327 κ.ε.
- (33) Ἀνθολογία ρομάνικης ποίησης, Κέδρος, Ἀθήνα 1961, σ. 8.
- (34) ΠΔ 165.
- (35) ΠΓ 504-518.
- (36) Οἱ ἐξῆς τόποι τῶν «Δεκαοχτὼ λιανοτράγουδων» ἔχουν τοὺς παράλληλους τους στῇ «Ρωμοσύνη»: Ἀρ. 3, στ. 2α· ἀρ. 9, στ. 1α (καπετάνιοι), στ. 2α (ἀλώνι τῆς πατρίδας)· ἀρ. 10, στ. 1α (τοῦ δρόμου λιγοστό νερό), στ. 2α (κλεφτοურιά)· ἀρ. 18, στ. 1α (Ρωμοσύνη). Ὁ «Ὑμνος καί θρήνος γιά τήν Κύπρο» ἀντιστοιχεῖ γενικά στόν «Ἐπιτάφιο» καί περιέχει μερικά συγκεκριμένα παράλληλα μ' αὐτόν.
- (37) Γιά τὸ Θεόφιλο καί τόν Παναγιώτη Ζωγράφου χρήσιμες παρατηρήσεις προσφέρει ὁ Ν. Χατζηνικολάου. Τέσσερις ἔλληνες ζωγράφοι τοῦ 20οῦ αἰώνα: Θεόφιλος, Κόντογλου, Γκίκας, Τσαρούχης, ὁ Πολίτης, τεύχ. 2 (Ἰούνιος 1976), σ. 47 κ.ε. Γιά τήν «ἀνακάλυψη» τοῦ Μακρυγιάννη βλ. W. Puchner, Die Memoiren des griechischen Revolutionsgenerals Makrygiannis aus Kulturanthropologischer Sicht, Südostforschungen 34 (1975) 177 κ.ε.
- (38) Ἀπλές νύξεις θρίσκονται στίς μελέτες: Α. Ἐλευθερίου, Ἡ λογοτεχνία τῆς ἀντίστασης, Ἐπιθεώρηση Τέχνης 2 (1955) 294-295, Α. Σπήλιος, Ἡ ποίηση τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης, στό: Probleme der neugriechischen Literatur, τ. IV, Βερολίνο 1959, σ. 108-124 καί Β. Δαμιανάκου, Εἰσαγωγή στό: Ἀντάρτικα τραγούδια, Ἐκδόσεις «Τετράδιο», Ἀθήνα 1975, σ. 11-16. Δημοτικοφανὴ τραγούδια τῆς ἀντίστασης καί τοῦ ἀντάρτικου περιέχουν, ἐκτός ἀπ' τήν παραπάνω, κι οἱ συλλογές: Τ. Ἀδάμος, Τό λαϊκὸ τραγούδι τῆς ἀντίστασης, Πολιτικές καί λογοτεχνικές ἐκδόσεις, (Βουκουρέστι) 1964· Τραγούδια τῆς ἀντίστασης καί τοῦ ἐμφύλιου, Ἀθήνα 1975 καί Τό ἀντάρτικο καί τὸ ἐπαναστατικὸ τραγούδι, 2η ἐκδ., Ἐκδόσεις Μνήμη, Ἀθήνα 1975· βλ. καί: Λαογραφικά τοῦ πολέμου καί τῆς κατοχῆς, Ἐπιθεώρηση Τέχνης 2 (1955) 289-292.
- (39) Τὴν ἐπισημάνση ἔκανε πρῶτος ὁ Δ. Ν. Μαρωνίτης, Ποιητικὴ καί πολιτικὴ ἠθική. Πρῶτη μεταπολεμικὴ γενιά, Κέδρος, Ἀθήνα 1976, σ. 44-45. Τά ποιήματα πού ἀναφέρονται παρακάτω θρίσκονται σήμερα στό: Α. Ἀλεξάνδρου, Ποιήματα (1941-1971), Κείμενα, Ἀθήνα 1972, σ. 13-15 καί 19-21. Χρήσιμες παρατηρήσεις στό θέμα βλ. τώρα στό βιβλίο τῆς Σ. Ἰλίνσκαγια, Ἡ ποίρα μιᾶς γενιάς. Συμβολὴ στῇ μελέτῃ τῆς μεταπολεμικῆς ποίησης στῇ Ἑλλάδα, Κέδρος, Ἀθήνα 1976.
- (40) Ν. Χικμέτ, Ποιήματα. Πρόλογος καί ἀπόδοση Γ. Ρίτσου, 4η ἐκδ., Κέδρος, Ἀθήνα 1975, σ. 16 (= Γ. Ρίτσος, Μελετήματα, Κέδρος, Ἀθήνα 1974, σ. 44-45).

ἀντί - ἔρευνα

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά νά γίνει ἓνα περι-
οδικό καλύτερο καί νά προσαρμοστεῖ στίς ἀπαιτή-
σεις τῶν ἀναγνωστῶν του, εἶναι νά γνωρίζει, μέ
ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη ἀκρίβεια, ποιό εἶναι τό
ἀναγνωστικό του κοινὸ καί κυρίως τί γνώμη ἔχουν
γιά τό περιοδικό αὐτοῖ πού τό διαβάζουν.

Γιά τό σκοπὸ αὐτὸ τό ANTI ἀποφάσισε νά διορ-
γανώσει μιὰ ἔρευνα μέ ἐρωτηματολόγιο. Ἡ πιό
ἀπλή μέθοδος θά ἦταν νά βάζαμε ἓνα ἐρωτηματο-
λόγιο σ' ὅλα τά τεύχη τοῦ ANTI καί νά μᾶς ἀπαν-
τοῦσε ὁποῖος ἤθελε. Ὅμως ἔτσι οἱ ἀπαντήσεις πού
θά παίρναμε θά προέρχονταν μόνο ἀπ' αὐ-
τοὺς πού ἔχουν τό χρόνο, τὴ διάθεση
ἢ τὴ συνήθεια νά ἀπαντοῦν σέ ἐρωτη-
ματολόγια. Ἐνῶ ἐμεῖς θέλουμε οἱ ἀπόψεις πού θά
πάρουμε νά ἀποτελοῦν ἓνα ANTIΠΡΟΣΩΠΕΥ-
ΤΙΚΟ ΤΥΧΑΙΟ ΔΕΙΓΜΑ τῶν ἀπόψεων πού ἔχει
ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΤΟΥ ANTI.

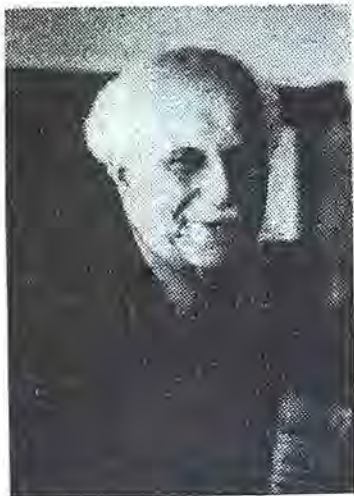
Γιά τό λόγο αὐτὸ ἀποφασίσαμε νά διοργανώ-
σουμε τὴν ἔρευνα μέ βάση τοὺς κανόνες τῆς τυ-
χαίας δειγματοληψίας. Ἐτσι τό ἐρωτηματο-
λόγιο δέν θά θρίσκεται σ' ὅλα τά τεύχη τοῦ ἐπο-
μένου ANTI (δηλαδή τοῦ τευχ. 72, πού θά κυκλο-
φορήσει στίς 28/5/77) ἀλλὰ ΜΟΝΟ ΣΕ ΜΕΡΙΚΑ
(δηλαδή σέ ποσοστὸ 5% κατάλληλα διαλεγμένο).

Τὸ ἐρωτηματολόγιο θά εἶναι ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΝΩ-
ΝΥΜΟ καί θά συμπληρώνεται χωρὶς καμιὰ δυσκο-
λία. Ἡ μέθοδος πού διαλέξαμε γιά τὴν ἔρευνά μας,
ἂν πετύχει μπορεῖ νά μᾶς δώσει μιὰ πολὺ σαφὴ εἰ-
κόνα τῆς πραγματικότητας. Ὅμως γιά νά πετύχει
εἶναι ΑΠΟΛΥΤΑ ΑΝΑΓΚΑΙΟ αὐτοῖ οἱ
ἐλίγοι πού θά θροῦν τό ἐρωτηματολό-
γιο, ΝΑ ΜΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΟΥΝ.

Οἱ μεγάλες ἐταιρίες, πού διοργανώνουν συχνὰ
ἔρευνες μέ δειγματοληψία, ἔχουν τὰ οικονομικά
μέσα νά πληρώνουν γιά τό σκοπὸ αὐτὸ εἰδικευμέ-
νους ὁργανισμούς. Τὰ οἰκονομικά μέσα
πού διαθέτει τό ANTI τοῦ ἐπιτρέπουν
νά πληρώσει μόνο τὰ γραμματόσημα
τῶν ἀπαντήσεων. Τό περιοδικὸ μας πιστεύει
ὅμως ὅτι διαθέτει κάτι πολὺ σημαντικότερο: τὴ
ΦΙΛΙΑ καί τὴ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ τῶν ἀναγνωστῶν
του.

Τὸ ANTI

‘Ο Μήτσος Παρτσαλίδης

μιλά
γιά τήν
περίοδο
1943-’49

Τό κείμενο πού ακολουθεῖ εἶναι μιά συνέντευξη τοῦ Μήτσου Παρτσαλίδη στό δημοσιογράφο Ἀχιλλέα Χατζόπουλο, πάνω στό μετακατοχικά γεγονότα. Περιέχεται στό βιβλίο τοῦ Χατζόπουλου «ΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΣ» (1943-49), πού κυκλοφορεῖ αὐτές τίς μέρες ἀπό τίς ἐκδόσεις Παπαζήση καί δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά.

ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ: Ἐδῶ στὸν τόπο μας ἦταν ἰδιόμορφη ἡ κατάσταση. Χτυπηθήκαμε μέ τούς Ἑγγλέζους καί ἡττηθήκαμε μέσα στήν Ἀθήνα. Παραδώσαμε τὰ ὅπλα. Ἐγινε ἡ Συμφωνία τῆς Βάρκιζας καί ἀκολούθησε μιά φοβερή κατάσταση γιά τὸ κίνημα τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης. Ἀρχισε ἕνας φοβερός διωγμός τῶν ἀγωνιστῶν τῆς. Τό γεγονός ὅτι στή Συμφωνία τῆς Βάρκιζας εἶχαν ἐξααιρεθῇ ἀπὸ τὴν ἀμνηστία μερικά ἀδίκηματα, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ὁ κύριος λόγος πού ἐπέτρεψε τούς διωγμούς. Τούς διέυκόλυνε κάπως.

Οἱ διωγμοὶ ἀναπτύχθηκαν καί ἐντάθηκαν στήν πορεία τους, γιατί ἡ εὐνοημένη ἀπὸ τούς Ἑγγλέζους Δεξιά, φοβόνταν τὸ κίνημα καί ἔβλεπε ὅτι δὲν ἦταν εὐκόλο νά συντριθῇ. Ἀμέσως μετὰ τὴν παράδοση τῶν

ὅπλων ἔχουμε τὸν φοβερό διωγμὸ τῶν ἀγωνιστῶν. Ὁ Τσώρτσιλ ὅταν γυρνοῦσε ἀπὸ τὴν Γιάλτα, πέρασε ἀπὸ τὴν Μάλτα καί ἐκεῖ, σύμφωνα μέ τὰ στοιχεῖα πού συγκέντρωσε, σχημάτισε τὴ γνώμη ὅτι οἱ κομμουνιστὲς σήκωσαν ξανά κεφάλι στήν Ἑλλάδα. Παντοῦ ἔβλεπε τούς κομμουνιστὲς.

Τὸ τί γίνονταν βέβαια στὴ χώρα μας, εἶναι γνωστό: Οἱ Σούρλας, Μαγγανᾶς, Καλαμπαλίκας καί οἱ ἄλλες συμμορίες τῆς Δεξιᾶς ἀλώνιζαν. Τέτοια ἦταν ἡ κατάσταση, πού οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων, ἐκτός τοῦ Τσαλδάρη, ὁ Σοφοῦλης, ὁ Καφαντάρης, ὁ Τσουδερός, ἐτονίζανε ὅτι οἱ ἄνθρωποι πού εἶχαν ἐξοπλισθῇ ἀπὸ τούς Γερμανούς, ὀργιάζαν σὲ θάρος ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἀνθρώπων. Ἡ κατάσταση εἶχε γίνεи ἀνυπόφορη. Οἱ Ἑγγλέζοι καί ἡ τότε Δεξιά, ἦταν δυνάτον νά φανταστοῦνε ὅτι μπορούσε νά γίνῃ ἀνεκτὴ αὐτὴ ἡ κατάσταση; Τὸ ἀντίθετο πρέπει νά ὑποθέσῃ κανεῖς: Οἱ Ἑγγλέζοι προχωροῦσαν ἐν ψυχρῷ σὲ ἐμφύλιο πόλεμο, ὑπολογίζοντας νά συντρίψουν τὸ λαϊκὸ κίνημα, νά διχάσουν τὸ λαὸ καί νά ἐφαρμόσουν τὰ σχέδιά τους, πού ἦταν ὁ πλήρης ἐλεγχος τῆς Ἀγγλίας. Ὅποιοι μπορεῖ νά κρίνῃ ἀμερόληπτα, αὐτὸ πρέπει νά τὸ ἀναγνωρίσῃ. Ἡ πρώτη καί κύρια εὐθύνη γιά τὸν ἐμφύλιο πόλεμο εἶναι αὐτό.

— Ἐσεῖς τί κάνατε; Πῶς ἔδρασε ἡ Ἀριστερά; Δέν ἔχει εὐθύνες;

— Κι' ἐμεῖς ἔχουμε τίς εὐθύνες μας. Αὐτοὶ πού κυνηγιόντουσαν, φυσικὸ ἦταν νά ὑπερασπίσουν τὴ ζωὴ τους. Τότε τὸ ΕΑΜ καί τὸ Κ.Κ.Ε. διακήρυξαν καθαρὰ: Δικαίωμα τῶν κινδυνευόντων ἦταν νά ὑπερασπίσουν τὴ ζωὴ τους, μέ ὅλα τὰ μέσα.

Τὸ διακηρύξαμε ἐπίσημα αὐτό. Δέν διατυπώθηκε κατηγορία ἐναντίον μας. Τὸ λάθος μας εἶναι ὅτι καθὼς ὀξύνονταν ἡ κατάσταση, δέν εἶδαμε ὅτι πῆγαινε πρὸς τὴν ἐνοπλὴ ἀναμέτρηση. Λόγοι ἐσωτερικοὶ καί ἐξωτερικοὶ, δέν ἐπέτρεπαν μιά τέτοια ἀναμέτρηση. Μέ τὴν ἐννοία ὅτι οὔτε ὁ λαὸς ἔβλεπε δικαίωση σὲ νέα ἀναμέτρηση, ὅταν: Ὁ ΕΛΑΣ εἶχε παραδώσει τὰ ὅπλα, οἱ Ἑγγλέζοι θρῖσκονταν ἐδῶ καί τὸ Κράτος τῆς Δεξιᾶς ἀνασυγκροτιόταν. Τό γεγονός ὅτι ἀπὸ τὰ πράγματα ὑπῆρχε περιπτώση νά ὀδηγηθοῦμε σὲ γενικὴ ἐνοπλὴ ἀναμέτρηση, δέν τὸ εἶδαμε.

— Ποιά εἶναι ἡ τωρινὴ σας θέση γιά τὴν ἀποχὴ τῆς Ἀριστερᾶς ἀπὸ τίς ἐκλογές τοῦ 1946;

— Ἐπρεπε νά πάρουμε μέρος στίς ἐκλογές. Κακῶς δέν πήραμε, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐκλογές ἐκείνες δέν μπορούσαν νά ἐκφράσουν τὴ γνήσια θέληση τοῦ λαοῦ. Ἡ συμμετοχὴ μας στίς ἐκλογές τοῦ '46, θά δημιουργοῦσε πρόσθετα ἐμπόδια σ' αὐτοὺς πού εἶχαν γίνεи οἱ διῶκτες τοῦ λαοῦ.

Ἐξ ἄλλου ἡ συμβουλὴ τοῦ Σοβιετικοῦ κόμματος καί τῶν ἄλλων κομμουνιστικῶν κομμάτων, ἦταν νά πάρουμε μέρος στίς ἐκλογές.

Ἐμεῖς, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1945, μᾶλλον προβληματιζόμαστε νά μὴν κατεβθοῦμε στίς ἐκλογές. Ἦμουν τότε στήν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΑΜ καί πήρα μέρος στήν ἐαμικὴ ἀντιπροσωπεία πού πῆγε στήν Ἀγγλία, Γαλλία, Ἐνωμένες Πολιτεῖες καί Σοβιετικὴ Ἐνωση. Στὴν ἀντιπροσωπεία συμμετεῖχαν ὁ Ἀλκιβιάδης Λούλης, ὁ Νεόκομος Γρηγοριάδης, ὁ πρόεδρος τῆς ΕΠΟΝ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Γεωργαλάς,

ὁ Νίκος Καρθούνης κι' ἐγώ. Στὴν Ἀγγλία καί Γαλλία, πῆγαμε ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς μαζί. Μετὰ χωρίσαμε. Ὁ Λούλης, ὁ Γρηγοριάδης καί ἐγώ, πῆγαμε στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Οἱ ἄλλοι στήν Ἀμερικὴ. Αὐτὸ τὸ ταξίδι, ἐγινε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1945. Ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἐπιστρέψαμε τὸ Φλεβάρη τοῦ 1946. Ἐδῶ, στήν Ἀθήνα, εἶχε γίνεи ἀπὸ τίς 12 ὡς τίς 15 Φεβρουαρίου, ἡ ὁλομέλεια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Ε. καί ἐπέμενε στήν ἀποχὴ ἀπὸ τίς ἐκλογές.

Εἶχε προηγηθῇ συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Α.Μ. καί εἶχε ἀποφασισθῇ πῶς κάτω ἀπὸ ὀρισμένους ὅρους, τὸ ΕΑΜ θά συμμετεῖχε στίς ἐκλογές. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος, πού συνῆλθε μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ συνεδρίαση, ἀναφέρθηκε σ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση καί συμφώνησε.

— Γιατί λοιπὸν δέν πήρατε μέρος στίς ἐκλογές;

— Ἡ κατάσταση ἦταν τέτοια, πού ὀρισμένοι ὅροι ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νά ἐφαρμοσθοῦν. Αὐτοὺς ὅμως τούς ὅρους πού ἐμεῖς θεωροῦσαμε ἀπαραίτητους, φαίνονταν δύσκολο νά τοὺς κάνουν δεκτοὺς. Μέσα στήν ὁλομέλεια τοῦ κόμματος ὁ Μάρκος Βαφειάδης δέν συμφωνοῦσε μέ τὴν ἀποχὴ. Τὸ ἴδιο καί ὁ Θανάσης Χατζῆς. Ὁ Νίκος Ζαχαριάδης, τοὺς ἀπάντησε ὅτι θά ἐπιστρέψῃ καί ἡ ἀντιπροσωπεία ἀπὸ τὴ Μόσχα καί θά μεταφέρῃ τὴν γνώμη τοῦ Σοβιετικοῦ Κόμματος. Ἐτοί, κατὰ τὴν γνώμη ὀρισμένων συντρόφων, τὸ θέμα παρέμεινε ἀνοιχτό. Ὅταν ἐμεῖς γυρίσαμε ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, στὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1946, τοὺς εἶπα στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τὴν γνώμη τῶν Σοβιετικῶν. Αὐτό, ὅμως, σύσσωμο συμφώνησε μέ τὸν Ζαχαριάδην νά μὴ ἀλλάξουμε τὴ θέση μας. Οἱ ἐκλογές θά γίνονταν στίς 31 Μαρτίου.

Ἐγὼ ἐπέμενα στὴ συμμετοχὴ στίς ἐκλογές. Ἡ συμβουλὴ τοῦ Σοβιετικοῦ Κόμματος νά μεταστούμε στίς ἐκλογές, ἦταν σωστή. Στὴ Μόσχα, εἶχα συναντηθῇ μέ ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ τμήμα Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κόμματος καί τὸν υπεύθυνο γιά τὰ Βαλκάνια, ὁ ὁποῖος μοῦ διεβίβασε τὴν συμβουλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοβιετικοῦ Κόμματος. Τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο, ὅμως, μέ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Νίκο Ζαχαριάδην δήλωσε: «... Δέν ἀλλάζουμε θέση. Δέν θά πάρουμε μέρος στίς ἐκλογές». Ἐγινε μιά προσπάθεια νά πάρουμε μέρος στίς ἐκλογές μέ συμβολικὸ τρόπο, κατεβάζοντας ἕνα μόνο ὑποψήφιο κατὰ ἐκλογικὴ περιφέρεια.

Κι' αὐτὸ ὅμως γιά νά γίνῃ, ἦταν ἀναγκαῖο νά παραταθῇ ἡ προθεσμία ὑποβολῆς ὑποψηφιότητων. Οἱ ἐκλογές εἶχαν ὀρισθῇ γιά τίς 31 τοῦ Μάρτη. Ὁ Σοφοῦλης, καί οἱ Ἑγγλέζοι, πού ἀποφασίζαν τελικὰ γιά τὰ πάντα, δέν ἔδωσαν παράταση. Ἀλλὰ καί ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΑΜ, δέν δέχθηκε τὴ συμβολικὴ συμμετοχὴ στίς ἐκλογές.

— Ἐκείνη τὴ στιγμή πρὸς τὰ πού προσανατολισθήκατε;

— Ὁ προσανατολισμός εἶναι μᾶλλον ὅτι δέν μπορούμε νά ἀποφασίσουμε καινούργια σύγκρουση. Ἐξακολούθησε νά γίνεи προσπάθεια, ἀν εἶναι δυνατόν νά ἀποφευχθῇ ἡ σύγκρουση. Στίς 14 Μαρτίου τοῦ '46, τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀπευθύνεται μέ ἀνακοίνωσή του στὸν Σοφοῦλη καί ὑπενθυμίζει

τήν πρόταση για την από κοινού με τό Κέντρο κάθοδο της Άριστερας στίς εκλογές, με κατανομή ανά 50% των έδρων. Για να γίνει όμως αυτό, προϋποθέτει πίεση του Σοφούλη προς τους Έγγλέζους. Δεν μπορούσε να τό κάνει.

Από την μία πλευρά λοιπόν έχουμε αυτή την προσπάθεια, και από την άλλη κάνουμε μία προσπάθεια μέσα στο λαό, να πραγματοποιήσουμε τη συμφιλίωση, έπειτα από την δξυνση του Δεκέμβρη.

— Γιατί λοιπόν, τότε, έγινε τή νύχτα των εκλογών ή επίθεση κατά του Σταθμού Χωροφυλακής Λιτοχώρου;

— Ναί. Ή πολιτική μας, δεν ήταν τόσο πολύ συνεπής. Θά σου εξηγήσω. Είχαμε αντιφάσεις. Αυτό θέβαια, δεν σήμαινε ότι ήταν μπλόφα ή πολιτική συμβιβασμού και ότι ο σκοπός μας ήταν ο Έμφύλιος Πόλεμος. Ίσα-ίσα, μέσω της πίεσης επιχειρούσαμε να θρεθ ή κάποιος συμβιβασμός. Είναι αλήθεια, ότι ή πολιτική αυτή συνεχίζεται τό 1946 και τό 1947.

— Πότε αποφασίσατε τήν ένοπλη αναμέτρηση;

— Προς τό τέλος του 1947, έχουμε αποφασιστικά προσανατολισθι πρός τήν ένοπλη αναμέτρηση. Πολλοί υποστηρίζουν, ότι μ' αυτή τήν έπαμφοτερίζουσα στάση μας ως τότε, χάσαμε τήν εύκαιρία πρίν σταθεροποιηθ ή Έξουσία της Δεξιάς. Ναί. Σ' αυτό υπάρχει κάποια αλήθεια. Τόν Μάρτη του '47 έγιναν μαζικές συλλήψεις δημοκρατικών και τόν Ίουλη άκολούθησαν πολλές χιλιάδες συλλήψεις άκόμη. Συλλάβανε 15.000 περίπου άτομα και μεταξύ αυτών κ' έμένα. Τόν Μάρτη του '47, δολοφονείται και ο Ζεϋγος στους δρόμους της Σαλονίκης.

— Πέστε μου: πότε αντιληφθήκατε ότι ή έξουσία επί της Ελλάδας πέρασε από τά χέρια των Άγγλων στους Άμερικανούς;

— Ή όριστική παράδοση έγινε μέ τό Δόγμα Τρούμαν. Από τά μέσα του 1946, φάνηκε ή άδυναμία των Έγγλέζων. Οι Έγγλέζοι αντιμετωπίζουν πολιτικές και οικονομικές άδυναμίες. Είχε φτάσει στήν Ελλάδα ή κοινοβουλευτική αντιπροσωπεία, υπό τόν Χάκς. Άκόμη, ή Έρευνητική Έπιτροπή του Ο.Η.Ε. Κατά τή γνώμη μου, ή όπισθοχώρηση της Άγγλιας όφείλεται περισσότερο σέ πολιτικούς λόγους. Συναντούσε αντίδραση στήν έφαρμογή της Παγκόσμιας Πολιτικής της. Όταν έγινε ο Δεκέμβρης και μετά παραδώσαμε τά όπλα και έγινε ή Συμφωνία της Βάρκιζας, ήμασταν δύσκολα. Παρ' όλα αυτά, είχαμε μία έλπίδα να άνοίξουμε τό δρόμο όμαλης δημοκρατικής πορείας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στό 7ο συνέδριο του κόμματος μιλήσαμε για τή δυνατότητα να προχωρήσουμε ειρηνικά

στό σοσιαλισμό, εξασφαλίζοντας δημοκρατικές εξελίξεις.

Ο μόνος και σίγουρος δρόμος προς τό σοσιαλισμό είναι ή δημοκρατία, κ' αυτό τό τόνιζαν ο Μάρξ και ο Λένιν.

Όταν χειροτέρεψαν τά πράγματα, αυτές οι αντιλήψεις άρχισαν να θεωρούνται όνειροπολήματα και άυταπάτη. Οι Έγγλέζοι έκαναν τήν πολιτική τους. Είναι αλήθεια ότι ο Ζαχαριάδης ήταν ο άνθρωπος πού έκανε τολμηρά άνοίγματα προσπαθώντας να διαμορφώσει τή δυνατότητα να προχωρήσουμε στό δρόμο ειρηνικά. Έκανε συνεννοήσεις μέ τό κόμμα των Φιλελευθέρων και τόνιζε τή δυνατότητα να κυβερνήσει μία τετραετία κυβέρνηση Κέντρου. Μετά βλέπαμε. Άκόμη, φροντίσαμε να μή παραγνωρίσουμε τά στρατηγικά συμφέροντα των Έγγλέζων στήν Ανατολική Μεσόγειο. Θέλαμε, όμως, έσωτερικά να έχουμε μία έλεύθερη δημοκρατική εξέλιξη. Δεν μάς άφησαν. Έτσι, όταν χειροτέρεψαν τά πράγματα ο Ζαχαριάδης δεν έβλεπε άλλη διέξοδο από τήν ένοπλη αναμέτρηση.

— Δεν υπάρχουν ευθύνες στήν καθοδήγηση του κόμματος;

— Υπάρχουν, άλλα τέτοιου είδους πού σάς άνάφερα. Δηλαδή, σέ περίοδο πού οι έσωτερικές και έξωτερικές συνθήκες δεν επέτρεπαν τήν ένοπλη αναμέτρηση, δεν κάναμε ό,τι έπρεπε για να μήν μπλεχτούμε. Σέ αντίθεση μέ τήν ευθύνη των ξένων, πού έν ψυχρώ πήγαιναν να συντρίψουν τό λαϊκό κίνημα. Δυστυχώς, θρήκαν συνεργούς μέσα στον τόπο μας: τή Δεξιά σέ πρώτη γραμμή και τό δημοκρατικό Κέντρο, πού υποτάχτηκε και τήν ύπηρετησε.

— Ποιές προσπάθειες κάνατε για να άποφευχθ ή Έμφύλιος, άφου λέτε ότι δεν ήταν κατάλληλη ή στιγμή;

— Κάναμε μεγάλη προσπάθεια και προς τούς Φιλελεύθερους και προς τούς Έγγλέζους. Προσπάθεια κατανόησης. Έρχεται όμως μία όρισμένη στιγμή, πού γίνεται περίοισηση στό κόμμα ότι ή σύγκρουση είναι αναπόφευκτη. Τό κόμμα έχει τήν αντίληψη ότι μία όρισμένη διεθνή συμπαράσταση θά τήν εξασφαλίσει, στή διάρκεια μιας ένοπλης αναμέτρησης. Ή κατάσταση, όλοένα χειροτέρευε. Ο Ζαχαριάδης είχε ταξιδέψει στήν Τσεχοσλοβακία και πήρε μέρος στό Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Τσεχοσλοβακίας, πού έγινε στήν Πράγα. Έκεϊ, τόν Μάρτη του 1946, συναντήθηκε και μέ εκπροσώπους άλλων κομμουνιστικών κομμάτων.

Τό κόμμα μας, έχει τήν αντίληψη ότι έπειδή τήν εποχή αυτή δεν υπάρχει παγκόσμιος πόλεμος, όπως τόν Δεκέμβρη του 44, είναι δυνατόν κάτω από τήν πίεση πού θά άσκηθ ή από τό έξωτερικό, να έξουδε-

τερωθ ή βοήθεια των Έγγλέζων και των Άμερικάνων στό μοναρχοφασιστικό καθεστώς. Τό γαλλικό και άγγλικό κομμουνιστικό κόμμα, πίστευαν ότι ο ένοπλος άγώνας μας δεν θά όδηγήσει πουθενά. Τό Σοβιετικό μάς είχε συμβουλευσει να πάρουμε μέρος στίς εκλογές.

— Όταν άρχισε ή ένοπλη αναμέτρηση, ποιά στάση τήρησε τό Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης;

— Από τή στιγμή πού φτάσαμε στή σύγκρουση, και για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, τό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης απέφυγε να μάς π ή τί προοπτική έχει αυτός ο άγώνας μας. Οι Γιουγκοσλάβοι πίστευαν ότι κάτω από όρισμένες προϋποθέσεις, ο άγώνας μας μπορούσε να βγη πέρα. Τώρα, εκ των ύστέρων, βγαίνει ότι οι Σοβιετικοί τόνιζαν στους Γιουγκοσλάβους ότι ή πάλη πού γίνεται στήν Ελλάδα δεν έχει διέξοδο και πρέπει να σταματήσει.

— Σέ σās τί έλεγαν οι Σοβιετικοί;

— Μόλις τό 1949, μάς είπαν: "... Μάλλον δεν υπάρχει προοπτική και πρέπει να φύγετε". Από μέρους του Κόμματός μας δεν υπήρχε αντίρρηση, αλλά δεν προλάβαμε να εφαρμόσουμε σχέδιο υποχώρησης. Καθυστέρησε, έπειδή στον Ο.Η.Ε. άρχισε κάποια συζήτηση για τό Έλληνικό Ζήτημα. Μας πρόλαβαν, ή επίθεση του Στρατού και ή ήττα στο Γράμμο τόν Αύγουστο του 1949. Δηλαδή, ο Στάλιν και τό Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, έκριναν ότι έπρεπε να γίνη ό,τι ήταν δυνατόν για να σταματήσει ο Έμφύλιος μόνο — πολύ άργά — όταν πιά θεωρήσαν ότι τό Έλληνικό Ζήτημα μπορεί να δημιουργήσει γενικώτερα ζητήματα. Ίσως ως τότε δεν έβλεπαν τόν κίνδυνο γενικώτερης περιπλοκής, έξ ατίας του ένοπλου άγώνα στήν Ελλάδα.

— Έσεις πότε συναντηθήκατε μέ τόν Στάλιν;

— Τό 1950, στή Μόσχα. Όταν έγινε λόγος για τήν ελληνική αντίσταση και τόν Δεκέμβρη του '44, έλεπε ότι τό Σοβιετικό κόμμα δεν είχε ύπ' όψη του τήν υπόδειξη του Δημητρώφ. Ο Δημητρώφ μάς είχε τηλεγραφήσει ότι οι συνθήκες δεν είναι ευνοϊκές για τή συνέχιση του άγώνα έναντίον των Έγγλέζων και να μήν τραθίσουμε τό σχοινί. Ο Στάλιν μου έλεπε: "... Ο Δημητρώφ είναι Δημητρώφ. Δεν είναι μέλος τής Κεντρικής Έπιτροπής του Σοβιετικού Κόμματος". Ο Στάλιν, έλεπε ότι έπρεπε να συνεχίσουμε τόν Δεκέμβρη του '44 και έξω από τήν Αθήνα τίς μάχες, παρά τήν ήττα μάς. Αυτή ήταν ή γνώμη και των Άλθανών. Τό Στάλιν τόν είχα συναντήσει μαζί μέ τόν Νίκο Ζαχαριάδη.

— Πότε στάλθηκε τό τηλεγράφημα του Δημητρώφ;

— Ή υπόδειξη του, έγινε στήν πορεία των γεγονότων του Δεκέμβρη. Τήν ακριβή ήμερομηνία, δεν τή θυμάμαι. Ήταν τηλεγράφημά του προς τό Κ.Κ.Ε. Ή μία έκδοχή είναι ότι τό πήραμε τό δεύτερο δεκαήμερο του Δεκέμβρη '44. Ή δεύτερη ότι τό τηλεγράφημα έφτασε άργότερα.

— Μέ τόν Τσώρτσιλ, πότε συναντηθήκατε;

— Στίς 26-27 του Δεκέμβρη '44 στήν Αθήνα. Συναντηθήκαμε σέ μία σύσκεψη των κομμάτων για να θρεθ ή λύση.

— Ο Μάρκος Βαφειάδης ή ο Νίκος Ζαχαριάδης είχε δικίο στήν τακτική πού έπρεπε να ακολουθήσουν οι άντάρτες;

— Αναμφισβήτητα ο Μάρκος είχε δικίο. Μέ τόσες μικρές δυνάμεις πού είχαμε, δεν

στις επάλξεις της Δημοκρατίας

ή ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ή απογευματινή σου εφημερίδα

ήταν δυνατόν να ακολουθήσουμε την τακτική που εφαρμόζουν οι οργανωμένοι στρατοί. Πάντως, θέλεις τη γνώμη μου; 'Ο ένοπλος αγώνας μας δεν θά έβγαине πέρα έτσι ή αλλιώς.

- Κύριε Παρτσαλιδη, πέντε μου εϋθέως και ειλικρινά: Ποιές υπήρξαν, αν υπήρξαν, οι δικές σας εϋθύνες στην όλη κατάσταση;

- Έχω εϋθύνες για όλα όσα συνέβησαν, σάν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής και του Πολιτικού Γραφείου του Κομμουνιστικού Κόμματος της χώρας μας. Δεν έχει σημασία, αν στη μία ή στην άλλη περίπτωση είχα διαφορετική γνώμη από τη γραμμή του κόμματος. Σημασία έχει ότι τελικά συμφωνούσα με τη γραμμή που χάραζε τό κόμμα.

- Ποιοί εϋθύνονται για την έκτέλεση του Γιαννούλη στο Γράμμο;

- Η έκτέλεση έγινε, για να φορτωθούν οι εϋθύνες άλλων σ' αυτόν. Έγώ έφτασα πάνω στο βουνό στις αρχές του 1949 και τόν Γιαννούλη δεν τον γνώριζα προσωπικά. Όπως και στην περίοδο του ΕΛΑΣ, δραπετεύσα άργά από τό στρατόπεδο του Χαϊδαρίου όπου ήμουν εγκλειστος, στά τέλη του Μάρτη 1944.

- Θέλω να σάς κάνω μία καίρια ερώτηση: σήμερα πώς κρίνετε την τότε γραμμή της ηγεσίας του Κ.Κ.Ε.;

- Ήταν σωστή ή τότε προσπάθεια της ηγεσίας του κόμματος; Εάν ήταν δυνατόν, να μη μπλεχτούμε με τούς Έγγλέζους. Καί αυτό, όχι για να τούς ξεευμενίσουμε. Άπευθυνόμασταν στην έγγλέζικη και την παγκόσμια δημοκρατική κοινή γνώμη. Οι Έγγλέζοι ήταν σύμμαχοι στον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

- Συμφωνείτε με τη στάση του Άρη Βελουχιώτη, μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας;

- Δεν είχε δικίο ο Άρης. Όταν έγιναν οι κρούσεις από τόν Σκόμπυ για την Συμφωνία, προσπαθήσαμε να βρούμε τρόπο να σταματήσει ο Άρης.

Η Άντίσταση χρειάζονταν, γιατί δεν θά υπαγόρευαν οι ξένοι τί πρέπει να γίνει μέσα στον τόπο μας. Δεν λέγαμε ότι θά τά θγά- λουμε πέρα μόνοι μας. Υπήρχε γενική κατακραυγή για την επέμβαση του Τσώρ- τσιλ στην Ελλάδα, αλλά τά όρια ήταν όρι- σμένα και έπρεπε να άπαγκιστρωθούμε χωρίς σύγκρουση. Άν δεν μπλεκόμασταν στον Έμφύλιο πόλεμο, τά πράγματα θά ήταν πολύ διαφορετικά σήμερα στην Ελλάδα. Παρά τη στρατιωτική ήττα μας τόν Δεκέμβρη του '44 στην Άθήνα, οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ παρέμεναν άθικτες βασικά. Από τόν Δεκέμβρη, τό κίνημά μας δεν έχασε...

- Τι έννοείτε;

- Από πολιτική άποψη, άνέθηκε πιό πολύ. 'Ο Κρίς Γουντχάουζ, αναγνωρίζει ότι με τά Δεκεμβριανά νέες μάζες συσπειρώθη- καν γύρω από τόν ΕΛΑΣ και κόσμος πάνω από την όριζόντια γραμμή. Σέ ένα χρόνο μέσα, μετά τόν Δεκέμβρη κάναμε τό ίδιο επιβλητικές συγκεντρώσεις λαού, όπως άμέσως μετά την άπελευθέρωση. Πιστεύω ότι η συσπείρωση του κόσμου γύρω μας, διευκολύνθηκε από την πολιτική του ΕΑΜ, που είχε δεχθεί να μπει στην κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου, παρά τό γεγονός ότι η άνα- λογία των ύπουργών ήταν μικρότερη από τη δύναμή του. Άν άμέσως μετά την άπε- λευθέρωση δεν είχαμε πανεθνική κυθέρ- νηση θά άρχιζε άμέσως έμφύλιος πόλεμος.

Θέλαμε να εξασφαλισθή η ελεύθερη έκ- φραση του λαού, με ελεύθερες εκλογές. Όταν δεν έγινε αυτό, ήμασταν ύποχρεω- μένοι να άντισταθούμε.

- Έσείς σέ τί διαφωνήσατε με τόν Άρη Βελουχιώτη;

- Τό βιβλίο που κυκλοφόρησε με τίτλο «Η Πολιτική Διαθήκη του Άρη Βελουχιώ- τη» και πρόλογο του άδελφού του Μπάμπη Κλάρα, δεν άνταποκρίνεται στην αλήθεια. 'Ο Άρης, έκανε πόλεμο στά βουνά. Καί η αλήθεια είναι ότι, όταν άνέκυπταν πολιτικά προβλήματα, ο Άρης πίστευε ότι έπρεπε να λύνονται με τά όπλα. Τελικά όμως, συμφωνούσε με τη γραμμή του κόμματος. Άλλωστε και ο Γιάννης Ζεϋγος, ήταν μία εποχή σέ αντίθεση με τόν Σιάντο και τόν Ίωαννίδη. Άκολουθούσε όπως πάντα την γραμμή. Τό ίδιο συνέβαινε και με τόν Άρη. Τώρα τόν εμφανίζουν ότι είχε άλλη γραμ- μή. Μαζί όμως με τόν Στέφανο Σαράφη, ύπόγραψαν την έκκληση να παραδοθούν τά όπλα του ΕΛΑΣ. Μετά, άλλαξε γραμμή. Ούτε και τότε όμως είχε δικίο. 'Ο έμφύλιος πόλεμος έπρεπε να άποφευχθή. Η δική μας εϋθύνη, σάν πολιτικών, ήταν διαφορε- τικής ποιότητας από τούς άλλους που έν ψυχρώ έσπρωξαν στον έμφύλιο πόλεμο.

- Θά σάς κάνω μία τελευταία ερώτηση που ίσως έχει σχέση και με την υπόθεση Πόλκ: Είχαν εισδύσει πολλοί πράκτορες της Ίντζέλλιτζενς Σέρβις μέσα στις γραμ-μές του Κ.Κ.Ε.;

- Δεν φαντάζομαι να διαβρώθηκε τό κόμμα ή η γραμμή του από τούς πράκτο- ρες, που άσφαλώς θά υπήρχαν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 τηλ. 3248346

Νέες εκδόσεις

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ Ν. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ

Άντίλαλοι της Ζιούρας

Ποιήματα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Ό γυμνός δμιλητής

Ποιήματα

ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΑΣ

Χρόνος άντιστροφής

Μυθιστόρημα

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Τό θέατρο της Πολιτείας

Δέν υπάρχει αμφιβολία πώς η πολιτεία «έτιμησε» τό νέο γενικό διευθυντή του Κ.Θ.Β.Ε με τό «διάλογό» της και τήν «έπιλογή» της. Δέν υπάρχει ακόμα αμφιβολία πώς ή «τιμή» αυτή του έχει γίνει πολύ πριν ξεσπάσει επίσημα ή κρίση στο Κ.Θ.Β.Ε., στα πλαίσια πάντα των «τετελεσμένων» και «προσυμφωνημένων» του πολιτικού, κοινωνικού και πνευματικού μας δίου.

«Γιατί, λοιπόν, ν' αρχίσει μονομιάς αυτή ή ανησυχία κι ή σύγχυση... στον αθηναϊκό τύπο; Γιατί οι φανταστικές λίστες των μνηστήρων για τό βορειοελλαδίτικο θεατρικό θρόνο, μέ ονόματα προσώπων όλων των ιδεολογιών και παρατάξεων; Μά, δέν υπάρχει αμφιβολία, πώς οι λίστες αυτές φτιάχνουν και τά προσχήματα για τίς δημοκρατικές διαδικασίες της «έκλογής». φτιάχνουν τό καμουφλάρισμα του μονοκομματισμού σ' όλους τούς χώρους του δίου μας. Αυτά τά ονόματα - κατά προτίμηση μ' έκτόπισμα ήθους κι αξιοίας - είναι τά σκαλοπάτια για ν' ανεβαίνει ό εκάστοτε ευνοούμενος, τάχα εκλεγμένος, πάντα διορισμένος, για ν' ανεβαίνει φορώντας έτσι τό μανδύα του άπλου ή ποιήφειου μέσα σε τόσους άλλους, κι όχι του μοναδικού ήθελοντή, και συχνά διττουόζου της αναρρίχησης;

Τό θέατρο της Πολιτείας συνεχίζεται και μάλιστα... μέσα στο θέατρο. Κι έμεις, θεατές «ιδανικοί», εύκολόπιστοι, δίχως ακροβατισμούς στους συλλογισμούς και τούς συνδυασμούς μας, ξεχνάμε τό ίδιο εύκολα, όσο εύκολα χειροκροτάμε.

Στέφανος Άνθόπουλος

Έκθεση Κεραμικής

Μέχρι τίς 21 του Μάη, 22 κεραμίστες παρουσιάζουν τή δουλειά τους στην αίθουσα «ΣΥΛΛΟΓΗ» (Βασ. Σοφίας 4, 6' όροφο). Σκοπός της έκθεσης είναι ή γνωριμία του ευρύτερου κοινού με μία από τίς παλαιότερες τέχνες της πατρίδας μας. Προσπάθεια που συντείνει στην γενικότερη πολιτιστική και οικονομική εξέλιξη της χώρας.

Οί 22 εκθέτες που, παρακολουθώντας και ζώντας μέσα στην τεχνολογική εποχή μας, παρουσιάζουν αντιπροσωπευτικά έργα της τελευταίας τους δουλειάς, είναι: Ματίνα Άναστασίου, Στέφανος Άνθόπουλος, Τέτα Βαλσαμίκη, Κώστας Γεωργίου, Μαίρη Γρηγοριάδου, Νίκος Δαλεξίδης, Μάνος Δάνου, Μπάμπης

Δαραδήμας, Λίζα Δελιδάνη-Μπολάση, Άννα Δούκα, Κωστής Ζώης, Τέτα Άντωνίου, Μελίνα Γεωργιά, Βαγγελία Φιλίππου, Στάθης Κούρτης, Γρηγόρης Κουτίζνιο, Δημήτρης Ξάνογλου, Χρηστίνα Μόραλη, Γιώργος Σαραφινός, Τούλα Σταυρίδου, Άγγελική Τσεβιά-Κωνοταντή, Χαρά Φραγκοπούλου, Μαίρη Χατζηνικολή.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Μετά τό ρεμπέτικο, τό δημοτικό τραγούδι. Στη μόνιμη αίθουσα Έκθεσης δίσκων (Χάρητος 38) άρχισε σήμερα και θά τελειώσει στις 31 έκθεση για τό δημοτικό τραγούδι. Προγραμματίστηκαν διάφορες εκδηλώσεις, όμιλεις κ.λπ. Όρες λειτουργίας 9π.μ.-6π.μ.

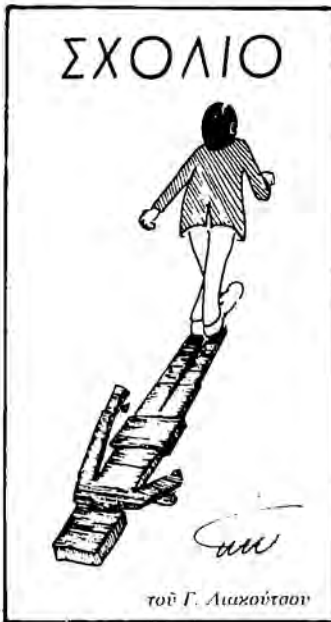

ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΑ ΟΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ...

Μετά τήν Άθήνα, τό Λονδίνο (Ράουντ Χάουζ Θήατερ, 22-24 τη.) και ή Σ. Ένωση (25 συναυλίες σε ισάριθμες πόλεις), για τή Μαρία Φαραντούση, ένας νέος δρόμος έχει χαραχτεί: της άμεσης επαφής με τό κοινό.

«Τους λαούς - λέει - τούς πλησιάζουμε γνωρίζοντας τήν τέχνη τους, που είναι ή πιο γνήσια έκφρασή τους. Τό πολιτικό τραγούδι μαρτυρεί - κυρίως σε στιγμές έντασης - τούς πόθους του κοινωνικού ανθρώπου. Με τά τραγούδια αυτά γνωρίζουμε τήν ψυχή κάθε λαού πέρα από τά τεχνητά σύνορα των κρατών, της πολιτικής και των εμπορικών συμφερόντων. Η γνήσια τέχνη μας αδελφώνει».

Και στίς συναυλίες της Άθήνας, όπως και της έπαρχίας, κατάφερε έναν άθλο: νά κρατήσει (με ένα πιάνο) τό δίωρο πρόγραμμα και νά αποθεωθεί...

του Γ. Λιακούτσου

Αΐθουσα Τέχνης στο Έράκλειο

Η Κρήτη άπόκτησε τήν πρώτη συστηματική αίθουσα τέχνης! Από τά μέσα του φετινού Μάρτη λειτουργεί στο Έράκλειο υπό τήν καλλιτεχνική διεύθυνση του Κώστα Σταυρακάκη. Στεγάζεται στο πιο κεντρικό σημείο του Έράκλειου (Ζωγράφου 7, πλατεία Δασκαλογιάννη) και θά φιλοξενηεί έργα των πιο γνωστών καλλιτεχνών του κρητικού και γενικότερα του έλλαδικού χώρου.

Στό πρώτο της ξεκίνημα όργάνωσε όμαδική έκθεση εικαστικών τεχνών, ακολούθησε έκθεση του Δημήτρη Μυταρά και μέχρι τίς 20 του Μάη εκθέτει τήν τελευταία δουλειά του ό Γιάννης Γαϊτης.

Άμέσως μετά (21 Μαΐου έως 5 Ιουνίου), θά παρουσιάσει 40 έργα του Έρακλιώτη ζωγράφου, καθηγητή Σχολής Καλών Τεχνών στην Ούάσιγκτον, Μίνου Μυλωνά.

Οίκολογία και Ζωγραφική

Στήν γκαλερί ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ άνοιξε και θά συνεχιστεί ως τίς 24 του Μάη έκθεση του ζωγράφου Φάνη Βαρελόπουλου. Ο ζωγράφος, που σπούδασε κοντά στο Μόραλη και συνέχισε τίς έρευνές του στη Βιέννη, εκθέτει οκτώ με σινική. Η δουλειά του έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον: τά θέματά του όλα είναι σχετικά με τά οικολογικά προβλήματα. Η καταστροφή του χώρου αντιπαρά τίθεται με τό άναλλοίωτο τοπίο. Μιά στράτευση που είναι και του συρμού.

Η χαρακτική μας

Στήν έκθεση «Έλληνική Χαρακτική» που όργανώθηκε στις Νέες Μορφές με στόχο νά παρουσιάσει τήν πορεία και τήν εξέλιξη αυτής της μορφής της τέχνης στον τόπο μας στα πλαίσια του 20ού αιώνα, παρατηρήσαμε δύο ουσιαστικές παραλείψεις: του Μόραλη, που άφιέρωσε καρποφόρα ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του στον τομέα αυτό, και του Χατζηκυριάκου - Γαϊκά, που, τίς προάλλες άκόμα, μάς απέδειξε ότι εξακολουθεί νά συμβάλλει δημιουργικά σ' αυτό τό χώρο. Παραλείψεις σαν κι αυτές αλλοιώνουν τήν εικόνα της χαρακτικής στον τόπο μας. Και κάτι άλλο ακόμα: Οί δύο αυτοί καλλιτέχνες καθοδηγήσανε δημιουργικά επί σειρά ετών πολλούς απ' αυτούς που πήραν μέρος στην έκθεση και που ή δουλειά τους δέν ξεπερνάει τά έργα των δασκάλων...

•μουσική•

Βιβλιοκριτικά Βαρύγδουπα δοκίμια αντί για ἐγκύκλια ἐνημέρωση

του Γ. Λεωτσάκου

ΝΤΟΝΑΛΝΤ ΜΙΤΣΕΛ: «Η γλώσσα της σύγχρονης μουσικής». Μετάφραση Τζένης Μαστοράκη. Διαστάσεις: 13Χ20,5 εκ., σελ. 192. Έκδ. «Επίκουρος», Αθήνα 1977.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ απ' ό,τι ίσως πίστευε ένας ύποψιος, αρχικά απληροφόρητος αναγνώστης, δεν πρόκειται μήτε για γλωσσάρι* της σύγχρονης μουσικής (παράμενουν ακόμα ανεξόφλητοι οι λογαριασμοί της γλώσσας μας με την όρολογία της παραδοσιακής!) μήτε για οδηγό πού, κατά κάποιο τρόπο, θά τον βοηθήσει να πληροφορηθεί για την κατάσταση της μουσικής: τέχνη, επί πλέον, πού, αν εξαιρέσουμε τους δίσκους στην Ελλάδα γίνεται ακόμη προβληματικότερη επειδή όταν μάς τη σεβρίζουν «ζωντανή», οι εκτελέσεις της είναι συχνά πολύ αθλιότερες απ' εκείνες της παραδοσιακής μουσικής και τη δυσφημούν επικίνδυνα. (Τουλάχιστον στην παραδοσιακή μουσική ο ακροατής έχει κάποιες προλαβδάνουσες παραστάσεις για το πώς πρέπει ν' ακούγονται τα έργα...) Το βιβλίο αυτό του Άγγλου μουσικολόγου Ντόναλντ Μίτσελ είναι μία σειρά 7 δοκιμίων γραμμένων μεταξύ 1963 και 1968 σε μία εποχή πού οι εξελίξεις της μουσικής στο πρώτο μισό του αιώνα μας είχαν πιά αποκρυσταλλωθεί ενώ στο προσκήνιο είχαν ήδη εμφανιστεί πολλά από τα πρόσωπα και τις τάσεις πού θά έδιναν την όποια της μορφή στη μουσική του δεύτερου μισού του αιώνα. Τα δοκίμια αυτά περιτρέφονται κυρίως γύρω από το Σαίνμπεργκ και το Στραβίνσκυ - πολύ λιγότερο το Μάτσκοτ με τον όποιο ο συγγραφέας τιμά όμολογεί ότι δεν αισθάνεται πολύ κοντά.

Πρόκειται για δοκίμια πυκνού στοχασμού, συχνά συναρπαστικού. Τη γεμάτη ζωντάνια και άφοβια εύρηματική του (πράγματι, σε όρισμένες περιπτώσεις, μπορούμε νά μιλήσουμε για «εύρηματική») ο συγγραφέας λές και την τονώνει αλλάζοντας με αξιοθαύμαστη ευελιξία όπτικές γωνίες: από την αισθητική αποτίμηση στην κοινωνιολογική εξέταση και στην ιστορική θεώρη-

ση, σε συνάρτηση με σύγχρονα ρεύματα στην αρχιτεκτονική και στη ζωγραφική. Και σ' ό,τι αφορά την ιστορική αυτή θεώρηση έχει πλήρη επίγνωση των όποιων πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων του προσφέρει το γεγονός ότι ο ίδιος ζει και γράφει σε μία συγκεκριμένη εποχή: ήδη από τη σελ. 9, την πρώτη του κείμενου του («Σημείωμα στην αναθεωρημένη έκδοση») φροντίζει νά μās προειδοποιήσει, παραθέτοντας μία παράγραφο από τό «Τί είναι Ιστορία» του Ε. Χ. Κάρο. (Έκδ. «Πέλικαν», 1964, σσ. 35 - 36) ότι ο «ιστορικός είναι μέρος της ιστορίας».

Συχνά, διατρέχοντας τό Μίτσελ, νιώθεις την ανάγκη νά γυρίσεις πίσω για ν' άφομοιώσεις καλύτερα ό,τι έχεις ήδη διαβάσει. Το ίδιο κι άφου φτάσεις ως την τελευταία σελίδα, νιώθεις την ανάγκη μιάς δεύτερης και τρίτης ανάγνωσης πού θά διασφαλίσουν τις έντυπώσεις σου. Τά τολμηρότερα, πιο άμεσα προσιτά και συναρπαστικά από τά δοκίμια αυτά είναι τό «Στραβίνσκυ: τό παρελθόν γίνεται προσιτό στο νέο αίσθημα», όπου έπιχειρείται μία πρωτότυπη και πειστικότερη θεώρηση της ένασχόλησης του Στραβίνσκυ με τό παρελθόν της μουσικής και μία ένιαία έρμηνευτική όχι μόνο της νεοκλασικής του περιόδου αλλά και της τελευταίας, «σειραϊκής», όπου ο Μίτσελ υπαινίσσεται πως αυτό τό πλησίασμα στον Βέμπτερν έγινε όταν ήδη ο «σειραϊσμός» αποτελούσε κι αυτός «παρελθόν». Κι ακόμη ή «Κατακλίδει» και τό «Μουσική ή "Μουσική";» όπου ο Μίτσελ άφοβα βάζει τό δάχτυλο στην πληγή - την κρίση πού σχεδόν πανθομολογούμενα πιά περνά ή συγκαιρινή μουσική δημιουργία ακριβώς την έπαύριο των τόσων έλπίδων πού είχε γενήσει κατά τη δεκαετία του '60 ή εμφάνιση στο προσκήνιο τόσων και τόσων νέων ανθρώπων.

Όλ' αυτά όμως άπαιτούν ύψηλό βαθμό έξοικείωσης του αναγνώστη με τό αντικείμενο: και πάλι όμως τό βιβλίο δεν αποτελεί «εύκολο» άνάγνωσμα. Κι αν για τό Στραβίνσκυ ή άνύπαρκτη, ούσιαστικά, ελληνική βιβλιογραφία

έχει νά επιδείξει τουλάχιστον τό αξιοπρόσχετο «Αφιέρωμα» της Λέσχης του Δίσκου, για τον Σαίνμπεργκ δεν υπάρχει κανένα βοήθημα πού νά προσφέρει στο μη γλωσσισμαθή Έλληνα άναγνώστη αυτό πού πρέπει νά ξέρει για τό συνθέτη και για τη μουσική του 20ου αιώνα: άπλές, βασικές γνώσεις στο έπίπεδο έκτετατός λήμματος μιάς έγκυκλοπαίδειας με κάποιο αυτοσεβασμό, βοηθήματα πού αντί νά του προτείνουν όπτικές γωνίες για τη θεώρηση πραγμάτων πού του είναι άγνωστα, νά τον διδάσκουν κατά τό δυνατόν εύχάριστα. Εύλογα λοιπόν άναρωτιέται κανένας σε τί χόμμα πέφτει ο όποιος σπόρος άντιπροσωπεύει μία τέτοια έκδοση καθώς και πού ό ύπηρεξ, άν όχι ή προβληματική τουλάχιστον τό «σκεπτικό» του έκδότη: Δέ ρώτηση κανέναν Χριστιανό κάπως ειδικό, πριν διαθέσει ένα κεφάλαιο πού άσφαλώς θά μπορούσε νά αξιοποιηθεί καλύτερα και για τον ίδιον και για τό Έλληνικό άναγνωστικό κοινό; Γιατί, ανεξάρτητα από την άξία του, τό βιβλίο του Μίτσελ είναι άπ' εκείνα πού κι έγω ακόμη ίσως δεν θά διάβαζα, αν δεν ήταν νά γράψω αυτή τη βιβλιοκρισία: μή δντας Κροίσος θά προτιμούσα νά πλουτίσω τη βιβλιοθήκη μου με κάτι ούσιαστικότερο και χρησιμότερο για τη δουλειά μου και νά δαπανήσω τό χρόνο του διαβάσματος του σε κάτι έπωφελέστερο γι' αυτόν.

Πριν όμως περάσω στο σχολιασμό της μετάφρασης θά έπισημάνω ένα λάθος του συγγραφέα: Στη σελ. 163, τό ηλεκτροακουστικό έργο «Παραλλαγές για μία πόρτα και έναν άναστεναγμό» (1963) άποδίδεται στον Πιέρ Σαίφερ. Στην πραγματικότητα όμως είναι δημιούργημα του συνεργάτη του Πιέρ Άνρύ (γ. 1927). (Βλ. και Dictionary of Contemporary Music, John Vinton editor, E. P. Dutton and Co., inc., New York 1974, σελ. 315) Κι ακόμη θά έπισύρω την προσοχή σε δύο παράγοντες κάποιας σημασίας ίσως, πού ο Μίτσελ δεν αναφέρει όταν σχολιάζει τη δημοτικότητα ή την αντιδημοτικότητα όρισμένων έργων του Σαίνμπεργκ. Στην περίπτωση του «Φεγγαρίσιου Πιερότου», ή δημοτικότητα του έργου πρέπει νά όφείλεται εν μέρει και στο συναρπαστικό, πλουσιότατο σε «νοσηρές» εικόνες ποιητικό κείμενο του Άλμπερ Ζιρώ - ο Σαίνμπεργκ μελοποίησε τη γεωμετρική μετάφραση του από τον Όττο Ε. Χάρτλεμπεν. Αντίθετα, άλλα έργα, όπως τό Κούντετο (Έλύινκ) πνευστών, έργο 26, είναι πολύ άμφίβολο αν θά γίνουν ποτέ δημοφιλή. Πέρα από την κατάργηση της τονικότητας, ή πυκνότητα των νοημάτων τους είναι δυσδιάστατα μεγάλη: ο

άριθμός «πληροφοριών» κατά χρονική μονάδα πού προτείνεται στον ακροατή είναι από την αρχή ως τό τέλος τόσο μεγάλος και ή έκφραστική αύστηρότητα τόσο άτεγκτη ώστε ακόμη και οι πιο καλοπροαίρετοι νά μη βρίσκονται ανά πάσαν στιγμήν σε ψυχολογική έτοιμότητα ακρόασης του έργου. Σ' ένίσχυση της σκέψης αυτής έρχεται και τό γεγονός της δημοτικότητας πολλών μεταγενεστέρων δημιουργιών άλλων συνθετών, έπιθετικότερα νεότροπων ίσως, αλλά πολύ λιγότερο «πυκνών».

Περνούμε τέλος στη μετάφραση της Τζένης Μαστοράκη. Θά είχε νά της πεί κανένας πολλά καλά. Χειρίζεται την ελληνική συνθεσάτα με γούστο, εύστοφία και πού πάντων άνεση πού τις περισσότερες φορές σου περνά άδίαστα τη λεπτή και πυκνή σκέψη του συγγραφέα. Τά προσόντα αυτά όμως έρχονται σε χτυπητήν αντίθεση με άλλες πλευρές της δουλειάς της, έξ ίσου ούσιαστικές. Όποιες και νά είναι οι μουσικές της γνώσεις, άποδείχνονται φανερά κατώτερες από τό έγγειρημα πού ανάλαβε και είναι κρίμα πού δε συνεργάστηκε μ' έναν ειδικό: «Αν μη τι άλλο, για νά μεταφράσει στα ελληνικά όλους τους τίτλους των έργων του Σαίνμπεργκ, του Στραβίνσκυ και άλλων συνθετών πού τους αφήνει έπιμεμπτα άμετάφραστους, όπως επίσης και τό πλήθος όρων, τεχνικών κ.ά. Γενικά, θεώρησε καλό ν' αφήσει άμετάφραστο ο τίδηποτε δεν ήταν γραμμένο στα άγγλικά! Δεν ξέρω αν σ' αυτό έδρε ένα τρόπο για ν' αποφυγει κόπο και κακοτοπιές, γεγονός πάντως είναι ότι τό κείμενο γίνεται έτσι ακόμη πιο βαρύγδουπο και άπειλητικό για τον άμοιρο Έλληνα άναγνώστη. Και τελικά μήτε τις κακοτοπιές άπόφυγε, μήτε τις κακογοτιές:

Άρχίζουμε από τις σπουδαιότερες: Πρώτα - πρώτα στα ελληνικά είναι άστοχο νά μιλάμε για «δώδεκα τόνους» και για «δωδεκατονικό σύστημα». «Τόνος», ελληνικά, σημαίνει κυρίως διάστημα, μία όρισμένη απόσταση άνάμεσα σε δύο σημεία του ήχητικού φάσματος. Έτσι έχουν καθιερωθεί πιά οι όροι «δώδεκα νόττοι» και «δωδεκάφθογγο σύστημα». Στη σελ. 70 άποδίδει τον όρο chromaticism (χρωματικό ύφος, χρωματική γραφή), με τον τελείως άστοχο και παραπλανητικό «χρωματισμός». Ο όρος «χρωματικό ύφος» αναφέρεται και πάλι σε μία συγκεκριμένη μελωδική και άρμονική πραγματικότητα, σε διαστήματα, ενώ ή έκφραση «χρωματισμός» χρησιμοποιείται μόνο σε συνάρτηση με τον έκφραστικό παράγοντα και τις δια-

δαθμίσεις της δυναμικής: τό «χρωματικό ύψος» είναι τελείως άσχετο με τό «χρωματισμό»! Στή σελ. 84 μιλά για... «βασικό κλειδί», μεταφράζοντας έτσι τή λέξη key πού σημαίνει τονικότητα. Βέβαια στήν ίδια φράση ό συγγραφέας χρησιμοποιεί καί τή λέξη «τονικότητα» (tonality). Ποιός είπε όμως ότι ή δουλειά του μεταφραστή είναι εύκολη;

Στή σελ. 90 μιλά για «έχθρό του σκοπού», μεταφράζοντας άδξια έτσι προφανώς τόν δυο τυπε, πού σημαίνει τή μελωδία, ή, έδώ, άκριβέστερα, τή μελωδικότητα. Στή σελ. 121 μιλά για «άπλές τριαδικές άναφορές», έννοώντας προφανώς «άπλές άναφορές σέ τρίφθογγες συγχορδίες» (triads). Στή σελ. 147 μιλά για... δυό «κόρνες» αντί για «κόρνα» καί για «είδικά τροποποιημένο πιάνο», έννοώντας προφανώς αυτό πού καί έλληνικά έχει καθιερωθεί νά λέγεται «προετοιμασμένο πιάνο»: εκείνο όπου ή παρεμβολή μεταλλικών, ξύλινων, λαστιχένιων κ.τ.λ. μικροαντικειμένων ανάμεσα στίς χορδές αλλάζει τή χροιά του ήχου. Στή σελ. 153 γίνεται λόγος για «έκδηλώσεις του κόνοερτ - χώλ» (sic), άλλως... αΐθουσας συναυλιών. Προφανώς έλληνικά θά μιλούσαμε για «έκδηλώσεις σέ αΐθουσα συναυλιών» ή «έκδηλώσεις σέ αΐθουσα συναυλιών», «συναυλιακές έκδηλώσεις» ή, έστω, «συναυλίες». Στή σελ. 165 αναφέρεται ό τίτλος «Η Τύχη σάν ιδεολογία». Μήπως πρόκειται για τό «Τυχαίο σάν Ίδεολογία»;

Πίσω, στή σελ. 13 (άλλά καί στίς ύποσημειώσεις), μιλά για «φριγούρες»: Θά μεταφράζαμε «σχήματα». Στή σελ. 24 μεταφράζει προφανώς τό performan-

ces «παραστάσεις», ένώ είναι φανερό ότι πρόκειται για έκτελέσεις, άφού δέν έχομε νά κάνουμε μέ σκηνικά έργα. Στή σελ. 42 μάς είναι άδύνατο νά καταλάβουμε τί έννοεί μέ τήν έκφραση «λειτουργική ύστερία». Καί, σέ καλό της, τί τήν έπιασε καί άλλαξε φύλο στόν «Πετρούσκα» (σελ. 43 καί στίς ύποσημειώσεις) καί στόν «Πουλταινέλα» (σελ. 96, 98) του Στραβίνσκυ; Ληξιαρχικά παραμένουν άρρενες άκόμη καί στήν τόσο σχετική περί τά τοιαύτα έποχή μας...

Καί μερικοί όροι πού αναφέρονται στίς εικαστικές τέχνες. «Ταχισμός» (σελ. 54, 125) είναι ό tachisme (κηλιδογραφία, κηλιδοτεχνία); Καί γιατί «πουαντιστική» (σελ. 90) καί όχι «στικτογραφικά», άφού τόν όρο pointillism, στή μουσική τόν έχομε πει «στικτογραφία»; Στή σελ. 131 διαβάζουμε άκόμη καί «μή αντιπροσωπευτική ζωγραφική» (non-representational painting γράφει ό συγγραφέας;) Μήπως πρόκειται γι' αυτό πού έλληνικά λέμε «μή παραστατική ζωγραφική»; Τέλος συγχωρούμε, καίτοι έντελώς άδικαιολόγητη, τή γραφή «Ντεμπυσί» (άντί, «Ντεμπυσσύ» ή, τό πολύ «Ντεμπυσού»). Όχι όμως καί τή μεταμόρφωση του Πέρσελλ (Purcell) σέ... Πάρσελ (σελ. 157 - «πάρσελ», άγγλικά, ως γνωστόν σημαίνει «δέμα»!), του Καταναλικής καταγωγής συνθέτη Ρομπέρτο Γκέρχαρντ ή, έστω επί τό άγγλοσαξονικότερον Τζέραρντ (1896 - 1970) σέ... Γκεράρντ καί του Σαίν Γκοτάρ ή 'Αγίου Γοτθάρδου των Άλπεων σέ Σαίντ Γκοτάρντ (σελ. 34). Καιρός πιά είναι νά έξοστρακιστούν αυτού του είδους όι κακογυστιές καί όι προχειρότητες από τίς έλληνικές μεταφράσεις.

* Κι ίσως νά λείπει περισσότερο από τήν έλληνική μετάφραση ενός τέτιου βιβλίου.

Κάλλιο πέντε καί στό χέρι παρά δέκα καί καρτέρι

... Τώρα πιά δέν ύπάρχει καρτέρι: μέ τό «ΑΝΤΙ» στό χέρι καί 10% καί 20% έκπτωση σέ δίσκους καί κασέτες!

Χάρητος 38 καί Πλουτάρχου στό Κολωνάκι
Μόνιμη έκθεση δίσκων

Μιά «είδική προσφορά» ενός ειδικού μαγαζιού

PYLARINOS

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Η ΑΥΓΗ

κάθε προϋ

• ζωντανή έννημέρωση
• αδέσμευτη έρευνα • ελεύθερη κριτική

Η ΑΥΓΗ

κάθε Κυριακή
16 σελίδες

• με πλούσιο περιεχόμενο
• με νέο έπιτελείο συνεργατών

Η ΑΥΓΗ

στην πρώτη γραμμή της πάλης
για τή δημοκρατία καί τήν ανεξαρτησία
της Χώρας
για τήν ένότητα καί τήν ανανέωση
του κομμουνιστικού κινήματος

αγοράζετε
διαδίδετε
τήν

ΑΥΓΗ

Ἡ κυβερνητική παρέμβαση στό Κ.Θ.Β.Ε. καί ἡ ἀσυνεννοησία τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων

Τοῦ Πέτρου Παπασαραντόπουλου

Ἡ κυβερνητική ἐπέμβαση στό Κρατικό Θέατρο Β.Ε. καί τὰ ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων πρυτανικῶν ἐκλογῶν ἴσως ἀποδεικτοῦν σημαδιακά γεγονότα γιά τό δογματοκρατικό χῶρο. Ὅχι τόσο γιατί ὁ κῶρυφαῖος τοῦ χοροῦ εἶναι ὁ ἴδιος - ὁ καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς κ. Κονομῆς, νέος ἀντιπρύτανης καί νέος πρόεδρος τοῦ ΚΘΒΕ, δεξί χερί τοῦ πρύτανη τῶν τάνκς Ε. Σδράκα στή διάρκεια τῆς χούντας - ὅσο γιατί ἴσως προμηνᾶνε μιά γενικότερη ἐπίθεση στίς προοδευτικές κατακτήσεις αὐτοῦ τοῦ χώρου, πού δέν εἶναι διόλου εὐκολοκαταφρόνητες.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ στό ΚΘΒΕ ἦταν ἰδιαίτερα ὀδυνηρά, γιατί πέρα ἀπό τήν κυνική κυβερνητική παρέμβαση φανέρωσαν μιά μεγάλη διαφορά ἐκτιμήσεων στόν προοδευτικό χῶρο, πού στάθηκε ἀνῆμπορος νά ἀντιπαρατάξει μιά κοινή πολιτική σέ ἕνα σχέδιο πού φαίνεται ὅτι εἶχε ξεκινήσει ἀπό πολύ παλιά.

Ἐπισκοπώντας συνολικά τήν κρίση στό ΚΘΒΕ, βλέπουμε ὅτι ὑπάρχει ἕνα βασικό σενάριο, διόλου πρωτότυπο: Τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, μέ αἰτιολογίες παιδαριώδεις, ἔπαισε τόν πρόεδρο τοῦ Δ.Σ. κ. Χουρμουζιάδη, ἐξαναγκάζοντας καί ὅλο τό Δ.Σ. σέ παραίτηση.

Παραίτηση ὑπέβαλε ἀρχικά καί ὁ γενικός διευθυντής σκηνοθέτης κ. Βολανάκης, γιά νά τήν ἀνακαλέσει στή συνέχεια. Τελικά τήν ὑπέβαλε ὁριστικά πρὶν λίγο καιρό μέ τήν αἰτιολογία ὅτι, ἀφοῦ τό παλιό Δ.Σ. τόν ἐξέλεξε, δέν μπορούσε νά συνεχίσει νά συνεργάζεται μέ ἄλλο συμβούλιο.

Νέος πρόεδρος διορίστηκε ὁ κ. Κονομῆς, μέ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου συντάκτες τοῦ «Ἐλληνικοῦ Βορῆ», καθηγητές μέ χουντική δραστηριότητα κ.λπ. Νέος γενικός διευθυντής ἀναλαμβάνει ὁ κ. Σπύρος Εὐαγγελάτος, προστατευόμενος τοῦ ὑπουργείου καί τῆς πολιτείας. Πρὶν ἀπό ὅλα αὐτά εἶχαν προηγηθεῖ ἀλλεπάλληλες ἀπεργίες καί πιέσεις τῶν ἡθοποιῶν μέ κύρια αἰτήματα τῆς μονιμότητας, τήν ἀνακλιμάκωση τῶν μισθῶν μέ γενική αὐξηση καί τή σύσταση καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐτσι, μέσα σέ ἕνα κλίμα ἐντονα φορτισμένο μέ ἀντεγκλήσεις, πού, πέρα ἀπό τὰ αἰτήματα τῶν ἡθοποιῶν, κύρια συγκεντρώνονταν στό πρόσωπο τοῦ κ. Βολανάκη, τό ΚΘΒΕ δέν μπόρεσε νά προβάλλει συνολικά καμιά οὐσιαστική ἀντίσταση στήν κυβερνητική παρέμβαση.

Τελικά στόν προοδευτικό χῶρο

μορφοποιήθηκαν 4 ἀπόψεις γιά τήν κρίση στό ΚΘΒΕ:

1. Ἡ κυβερνητική παρέμβαση καί ἐν γένει πορεία τοῦ ΚΘΒΕ δείχνουν ὅτι τό προηγούμενο Δ.Σ. μέ τίς ὅποιες ἀδυναμίες του εἶχε προσφέρει οὐσιαστικές ὑπηρεσίες. Ἀντίθετα, ὁ γ.δ. κ. Βολανάκης δέν πρέπει νά ταυτίζεται μέ τό Δ.Σ., ἔχει κάνει πολλά λάθη πού εἶναι ἀναγκαῖο νά ἐπισημανθοῦν. Πρακτική ἀπόληξη τῆς ἀποψῆς αὐτῆς, ἡ πλήρης συμπαράσταση στήν προηγούμενη διοίκηση.

2. Ἡ δεύτερη ἀποψη ταυτίζει τό Δ.Σ. μέ τόν κ. Βολανάκη, θεωρεῖ τό κοινό τους ἔργο οὐσιαστικό καί φυσικά θεωρεῖ ἀπαράδεκτη τήν παρέμβαση τοῦ κ. Τρυπάνη.

3. Ἡ τρίτη ἀποψη θεωρεῖ τό ἴδιο ἀπαράδεκτους καί τό προηγούμενο συμβούλιο καί τό γενικό διευθυντή.

4. Τό οὐσιαστικό στοιχείο, σύμφωνα μέ τήν τελευταία ἀποψη, εἶναι τὰ διεκδικητικά αἰτήματα τῶν ἡθοποιῶν, πού τόσο ἡ προηγούμενη διοίκηση ὅσο καί ὁ ὑπουργός ἀρνοῦνται νά ικανοποιήσουν. Ἀρα ἡ ἀντίθεση εἶναι ἀνάμεσα στοὺς ἡθοποιούς, ἀπό τή μιά, καί τήν κυβέρνηση μέ τό Δ.Σ. σάν ἐργοδότες, ἀπό τήν ἄλλη. Χαρακτηριστικό αὐτῆς τῆς ἀποψῆς εἶναι ἡ σχηματοποίηση ἐργοδότες - ἐργαζόμενοι, πού βέβαια δέν παίρνει ὑπόψη τῆς τήν καλλιτεχνική δημιουργία καί προσφορά, θεωρώντας τα σάν ἐντελῶς δευτερεύοντα στοιχεία. Ἐτσι οἱ ἡθοποιοί οὐσιαστικά μεταβάλλονται σέ ἀπλούς ὑπαλλήλους. Ἡ τάση αὕτη ἐπικράτησε στό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἡθοποιῶν, μιάς καί ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπὴ τους στήν πλειοψηφία τῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡθοποιούς προσκείμενους στό ΚΚΕ (μ-λ).

Μέσα σέ ἕνα τόσο ἐντονο κλίμα, μέ κυρίαρχο στοιχείο πολλές φορές τήν ἀκρατή παρασκηνιολογία, εἶναι ἀναπόφευκτο τελικά οἱ ἀντιθέσεις νά συναρθρῶ-

νονται γύρω ἀπὸ πρόσωπα, καί νά παραμελεῖται τό πῶς οὐσιαστικό στοιχείο, πού εἶναι οἱ θεσμοί, τό πλαίσιο λειτουργίας τοῦ θεάτρου.

Ἐτοί πέρασε σχεδὸν ἀπαράτηρητο ὅτι ἡ κύρια πηγή κακοδιαμονίας γιά τό ΚΘΒΕ, ἦταν ὁ κανονισμός λειτουργίας του, πού εἶχε ἐκπονηθεῖ τό 1943 ἀπὸ τήν κυβέρνηση δοσιλόγων τοῦ Τσολάκογλου...

Μέσα στό ἴδιο κλίμα δέν συζητήθηκαν σχεδὸν καθόλου ἀπὸ τοὺς ἡθοποιούς οἱ προτάσεις τοῦ κ. Βολανάκη γιά τό νέο κανονισμό λειτουργίας τοῦ ΚΘΒΕ, πού ἀπὸ πολλοὺς καταγγέλθηκε σάν

ὑπαρξογενερωτικό, ἀφοῦ δίνει ὑπερτροφικές ἀρμοδιότητες στό γενικό διευθυντή.

Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσες στό θέμα αὐτό εἶναι οἱ ἀπάνσεις τοῦ προέδρου τοῦ Δ.Σ. κ. Χουρμουζιάδη, σέ συνέντευξή του πού ἀκολουθεῖ. Χαρακτηριστικό εἶναι ἐπίσης ὅτι ὁ κ. Χουρμουζιάδης φαίνεται νά ἀντιδιαστέλλει δημόσια γιά πρώτη φορά τή στάση του σέ πολλά σημεῖα ἀπὸ τόν κ. Βολανάκη, ἐπισημαίνει τή νοσηρότητα ὑπαλληλοποίησης τῶν ἡθοποιῶν καί κάνει μιά πρώτη κριτική ἀποτίμηση τοῦ ἔργου τῆς προηγούμενης διοίκησης:

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗ

ΕΡ: Ποιό πιστεύετε ὅτι πρέπει νά εἶναι τὸ θεσμικὸ πλαίσιο λειτουργίας μιάς κρατικῆς σκηνῆς;

ΑΠ: Πιστεύω ὅτι δέν πρέπει νά ἔχει οὐσιαστικὴ διαφορὰ ἀπὸ τό πλαίσιο λειτουργίας ἐνὸς πανεπιστημίου. Νά πῶς καταλαβαῖν τὴν οὐσία τοῦ θεσμοῦ τῶν ΝΠΔΔ: μέσα σέ ἀκριβῶς περιγραμμένα ὅρια, ἀναπτύσσεται ἡ αὐτοτέλεια καί αὐτοδυναμία τους, προβληματίζονται, ἐκτιμῶν ἐπιτόπιες ἡ εἰδικές συνθήκες καί τελικὰ ἀποφασίζουν, ἔχοντας πλήρη ἐπίγνωση ἐνὸς ἐλέγχου καί μιάς τελικῆς ἔγκρισης. Ὡστόσο, ἡ ἐπίγνωση αὐτὴ δέν συνεπάγεται μιά μόνιμη ἀναμονὴ ἐντολῶν ἡ ὁποιαδήποτε «προσυνεννόηση». Ἐτσι καταργεῖται ἡ ἐννοία τῆς αὐτοτέλειας. Φοβοῦμαι μάλιστα ὅτι αὐτὸ διαφαίνεται καθαρὰ στίς αἰτιάσεις τοῦ κ. Τρυπάνη γιά κάποιες πρωτοβουλίες τοῦ Δ.Σ. τοῦ Κ.Θ.Β.Ε.

Παράλληλα βρῖσκω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά ἐξασφαλιστεῖ στό συνολικὸ προγραμματισμὸ ἐνὸς κρατικοῦ θεάτρου ἡ συμμετοχὴ ἐπομένως καί ἡ εὐθὴν ὅλων τῶν φορέων τῆς λειτουργίας του. Οἱ ἡθοποιοί, οἱ τεχνικοί καί οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι πρέπει, μέ αἰρετικές ἐκπροσωπούς, νά μορφῶνουν ἄμεσα γνώμη γιά τὰ προβλήματα καί νά συμμετέχουν ἐνεργὰ στόν καθορισμὸ τῆς πορείας τοῦ θεάτρου.

Σκέφτομαι ἕνα διοικητικὸ συμβούλιο μέ 11 ἢ 12 περίπου μέλη, τό ὁποῖο θά ὑποδιαιρεῖται σέ ἐπὶ μέρους εἰδικές ἐπιτροπές (λ.χ. οἰκονομική, διοικητική, καλλιτεχνική κ.λπ.) μέ ἀρμοδιότητα μελέτης προβλημάτων καί ὑπεύθυνη εἰσήγησης στήν ὀλομέλεια. Ἐτσι μόνον τὸ διοικητικὸ συμβούλιο θά ἔχει οὐσιαστικές δικαιδοσίες στόν προγραμματισμὸ καί στή λήψη ἀποφάσεων. Ἀναρωτιέμαι ἂν καί τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ Δ.Σ. θά μπορούσαν νά εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο αἰρετά. Σκέφτομαι λ.χ. τὸ διορισμὸ προσώπων ἀπὸ ἕναν εὐρύτερο

ἀριθμὸ ὑποψηφίων πού θά προτεῖναι ὑπεύθυνα διάφοροι τομεῖς, λ.χ. πανεπιστημιακὲς σχολές, καλλιτεχνικά σωματεία, κ.λπ.

ΕΡ: Εἶναι γνωστὸ σέ ὅλους ὅτι ἀπὸ ἀρκετὸ καιρὸ ὑπῆρχε ἔντονη ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ διοίκηση τοῦ θεάτρου καί τοῖς ἡθοποιοῖς. Οἱ ἡθοποιοὶ προχώρησαν σέ ἀπεργίες ζητώντας μονιμότητα καί ἄλλα αἰτήματα. Πῶς κρίνετε τὴν στάση τῶν ἡθοποιῶν;

ΑΠ: Ἡ διάσταση ἀνάμεσα στό διοικητικὸ συμβούλιο καί τοὺς ἡθοποιούς ἄρχισε μετὰ ἀπὸ μιά περίοδο ὅπου ἔτρεφε τὴν ψευδαίσθηση μιάς πραγματικῆς συνεργασίας καί κλιμακώθηκε νομίζω, σέ τρεῖς φάσεις. Τὴν κάποιον βραδύτητα - ἀναγκαστική, ὅπως ἔδειξαν τὰ πράγματα - ἀπὸ μέρους μας νά ικανοποιήσουμε βασικά, κυρίως οἰκονομικὰ αἰτήματα, διαδέχτηκε ἡ καλλιέργεια ἐνὸς κλίματος ἀντίθεσης, πού προχώρησε ὥς τὸ βαθμὸ ἀσυνεννοησίας. Ἐξαιρουμένης νά πιστεύω ὅτι ὁ διάλογος δέν θά ἦταν ἐνδεχόμενος ἂν μεθεξέως ὀρθοῦσε ἡ πρόθεση γιά κάτι τέτοιο. Δέν νομίζω ὅτι ἡ ὀξυνση τῶν σχέσεων ὀφείλεται στὴ φύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν καθαρὰ, ἀλλὰ στόν ἀδέξιο χειρισμὸ τους. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά πῶ ὅτι, ἀπὸ ἕνα σημεῖο καί μετὰ, ἡ διεξαγωγὴ τοῦ συνδικαλισμοῦ στό σύλλογο τῶν ἡθοποιῶν μὲ δημιουργία ὅλο καί περισσότερες ἀπορίες. Δέν καταλάβαινα, οὔτε τίς ἀτελείωτες ἀλλαγές τῶν ἐκπροσώπων οὔτε κυρίως τοὺς συνδυασμούς τῶν προσώπων. Ἐβλεπα ταυτίσεις καί συμμαχίες μερῶν πού φανταζόμουν ὅτι ἔπρεπε, γιά λόγους πολιτικῆς δεοντολογίας, νά ἀλληλοαποκλειόνται. Καί ὅσο γιά τὸ ἐπίπεδο τῆς καθαρῆς πρακτικῆς, σέ δύο συντελεστές πού παρακολούθησα, αἰσθάνθηκα ἐκπληξη μέ τὴ συναισθηματικὴ ὑπερφόρτιση τῆς ἀτμόσφαιρας. Ἐτσι δυσκολευόμουν νά δικαιολογήσω - καί ἐπομένως νά ἀνταποκριθῶ ἀνάλογα - τὴν ἔντονη

καλλιέργεια μιās καθαρά υπαλληλικής συνείδησης με κύριο στόχο τήν εξασφάλιση κάποιας μονιμότητας, που συνεπάγεται, φυσικά, ένα είδος καλλιτεχνικής ακινησίας. άφου άναιρεί κάθε δυνατότητα ανανέωσης του θιάσου. Μ' αυτό, δέν θέλω νά υπαινιχθώ ότι τά περισσότερα αίτήματα δέν ήταν δικαιολογημένα! Φοβοῦμαι όμως ότι δέν έγινε έγκαιρα κατανοητό ως ποιοό θαθμό μπορούσαμε νά προχωρήσουμε στην ίκανοποίησή τους. Σέ μιά συνάντησή μου μέ τούς εκπροσώπους τών ήθοποιών, μου δηλώθηκε ρητά ότι γι' αυτούς τό Δ.Σ. ήταν ο πραγματικός έργοδότης καί, επομένως, άφου ή εξέυρεση πόρων δέν τούς άφορούσε καθόλου, δέν μπορούσε νά γίνει λόγος γιά συντονισμό προσπαθειών. Φοβοῦμαι ότι αυτό είναι μιá υπεραπλούστευση τών προδλημάτων που παραπέμπει σέ γνωστές συνθηματολογίες.

ΕΡ: Τό πιό άμφιλεγόμενο πρόσωπο του Κ.Θ.Β.Ε. είναι έδω καί άρκετό καιρό ο κ. Βολανάκης. Σάν πρόεδρος του παλιού διοικητικού συμβουλίου, έίστε ίποχρεωμένος νά τοποθετηθείτε κριτικά στή στάση του.

ΑΠ: Πολύ συχνά, καί όχι μόνο πρόσφατα, γινόταν μιá — καί σκόπιμη καί άδικαιολόγητη — ταύτιση Γ. Διεύθυνσης καί Διοικητικού Συμβουλίου σέ όλα τά επίπεδα λειτουργίας. Παραβλεπόταν ή βασική διαφορά ανάμεσα σέ ένα άτομο καθοριστικό καί τής καθημερινής επαγγελματικής συμβίωσης μέ ένα συλλογικό όργανο διοικητικής έπαιπείας. Τό άποτέλεσμα ήταν νά συγχέονται τά προβλήματα καί νά μετατοπίζονται σέ λανθασμένη περιοχή οί όποιοσδήποτε άντεγκλήσεις. Φυσικά, σέ ένα τουλάχιστο επίπεδο ή ταύτιση ήταν άπόλυτη. Γι' αυτό καί πάντα θεωρούσα αυτονόητη καί τήν ταύτιση τής στάσης του κ. Βολανάκη μέ τών μελών του Δ.Σ. Έχοντας ως δεδομένο ότι ως γενικός διευθυντής ήταν ο κύριος είσηγητής στο διοικητικό συμβούλιο γιά ένα πλήθος άπό καί-

ρια θέματα, καί όχι μόνο καλλιτεχνικά, υποθέτω ότι συμμερίζεται άπόλυτα καί τήν ευθύνη τών πεπραγμένων, καλών καί κακών.

Πραγματικά δέν είμαι σέ θέση νά σταθμίσω τίς μεταπτώσεις του κ. Βολανάκη τόν τελευταίο καιρό, έπειδή δέν ξέρω ποιές άπ' αυτές είναι πραγματικές καί ποιές δημοσιογραφικά κατασκευάσματα. Σκόπιμα όλο αυτό τό διάστημα κρατήθηκα σέ άπόσταση μαζί του — όπως άλλωστε καί τά άλλα μέλη του Δ.Σ. — έπειδή δέν ήθελα, ούτε καν συναισθηματικά, νά τόν έπηρεάσω στην άπόφασή του. Έλπίζω όμως ότι θά ήταν μόνο τυπικό καί όχι ούσιαστικό ένα αίτιολογικό παραίτησής του σάν αυτό που είδα διατυπωμένο, ότι δηλαδή δέν θεωρεί δυνατή τήν παραμονή του μετά τήν άπομάκρυνση του συμβουλίου που τόν εξέλεξε. Η σχέση που προσπαθήσαμε νά δημιουργήσουμε ήταν κάτι πολύ ούσιαστικότερο άπό μιá άπλή έκλογη.

ΕΡ: στον καλλιτεχνικό τομέα, πώς κρίνετε τήν πορεία του Κ.Θ.Β.Ε. τά δύο τελευταία χρόνια;

ΑΠ: Πιστεύω ότι, κυρίως τό δεύτερο χρόνο, πετύχαμε άρκετά. Σημαντικό έπίτευγμα ήταν ή έπαναφορά του έναλασσόμενου δραματολογίου, που όδήγησε άναγκαστικά: α) Στην προσωρινή κατάργηση τής δεύτερης σκηνής, που όπως καί όπου λειτουργούσε δέν μπορούσε νά προσφέρει πολλά. β) Στόν παραμερισμό άλλων παραθεατρικών έκδηλώσεων, όπως ήταν τά λογοτεχνικά πρωινά κ.λπ. Έξάλλου, έπιτακτική άνάγκη γιά μιá πρώτη έφαρμογή του έναλασσόμενου ήταν ή έπιλογή έργων που θά μπορούσαν νά «συνομιλούν». Έτσι, άποφασίστηκε ή κατάργηση ενός προγράμματος μέ θεματική συνοχή. Τό θέμα θά μπορούσε νά ένταχθεί στά πλαίσια ενός προβληματισμού πολιτικού, άλλα μέ τήν ευρύτερη σημασία του όρου: ήταν ή σύγκρουση ατόμων ή ομάδων άπό άνόμιες κοινωνικές τάξεις. Κινηθήκαμε κυρίως σέ έργα του νεότερου δραματολογίου. Τό κεντρικό θέμα καί ή «συννομία» όρισμένων έργων (π.χ. του «Πουντίλα» καί τών «Έχθρών») ίσως ενόχλησαν όσους πάσχουν άπό πολιτική φοβία. Παράλληλα, προσπαθήσαμε νά δημιουργήσουμε κάποια ούσιαστικότερη έπαφή τής έπαρχίας μέ τά έργα του κλασικού ρεπερτορίου καί σέ περιοχές όπου δέν υπάρχουν άρχαία θέατρα, χρησιμοποιώντας ένα λυόμενο κερκίδωμα. Πέρασ τό κωλοκαίρι, ή προεμέρα τής Μήδειας δόθηκε στο Διδυμότειχο. Σχεδιάσαμε ακόμα καί τή δημιουργία δεύτερης σκηνής, άλλα πίνω σέ διαφορετική βάση. Υπάρχουν κάτι σχέδια...

ΤΑΣΟΥ ΔΗΜΟΥ

(Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ
«ΦΑΝΤΟΜΑΣ»
ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ)

2340

‘Η τέχνη
καί
ή τόλμη
νά είσαι
παράνομος
σέ
χουντικό
καθεστώς

ΜΕΡΕΣ ΣΤΗΝ

ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ

Πόσοι μπορούσαν νά ζούν παράνομα κάτω άπό τό σιδερόφραχτο καθεστώς τής έφταετίας;

Χρειάζονταν άνθρωποι μέ σιδερένια θέληση καί άστείρευτη φαντασία, γιά νά παραμένουν άσύλληπτοι, νά έπιβιώνουν καί ν' ανάβουν τίς φωτιές τής αντίστασης.

Πόσοι άποδείχτηκαν κατάλληλοι καί ίκανοί γιά τή ζωή καί τόν τίτλο του παράνομου;

Πόσο έτοιμες καί ίκανές ήταν οί ήγεσίες τών προοδευτικών κομμάτων γιά κάτι τέτοιο;

Αυτή τήν άγραφή ως τώρα ίστορία παρουσιάζει τό χρονικό του δημοσιογράφου καί πρωτοπαράνομου τής έφταετίας Τάσου Δήμου. Είναι μιá προσωπική, μαρτυρική έμπειρία κι ένα πλούσιο άπόθεμα πείρας, καί παραδίνεταί στίς γενιές που διαμορφώνουν σήμερα τήν ίστορία του τόπου μας.

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Έκδόσεις Γλάρος

Ζαλόγγου 14, Τηλ. 36.36.574

ΓΙΑΝΝΗ ΒΑΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΕΝΗ
ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 1977

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

ΛΟΥΚΑΣ ΣΑΜΑΡΑΣ:

“Ένας πολυμήχανος
δημιουργός

Της Ντόρας Ήλιοπούλου - Ρογκάν

Στά πλαίσια μιās περιοδείας πού άρχισε από τή Ρώμη και τήν Πράγα για νά καταλήξει στήν Τεχεράνη και τό Τόκιο, ό έγκατεστημένος στή Νέα Υόρκη Έλληνας καλλιτέχνης Λουκάς Σαμαράς έδειξε πρώτα στήν Αθήνα (Έλληνο-Αμερικανική Ένωση) κι ύστερα στή Θεσσαλονίκη (Αριστοτέλειο) ένα πολύ μικρό δείγμα από τήν πληθωρική και πολύ δημιουργική δουλειά του. Παρουσιάστηκαν συγκεκριμένα μερικά παστέλ (1974), σχέδια μέ άσημένιο και μπρούτζινο μολύβι (1975), φωτογραφικοί μετασχηματισμοί μέ πολλαρόντ SX 70 και φωτογραφίες έργων τής περιόδου 1963 - 1966 (κουτιά, διαμορφώσεις δωματίων, καθρέπτες, κ.ά.).

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για τήν πρώτη άτομική παρουσίαση του καλλιτέχνη στήν Ελλάδα, απ' όπου έφυγε τό 1948, σέ ηλικία 11 ετών, για νά εγκατασταθεί οικογενειακώς στίς Ήνωμένες Πολιτείες. Έδώ και 15 περίπου χρόνια, ό Σαμαράς παίρνει ένεργό μέρος στούς πρωτοποριακούς καλλιτεχνικούς κύκλους τής Νέας Υόρκης κι έχει στό ένεργητικό κάπου 24 άτομικές εκθέσεις στίς πιό αξιόλογες γκαλερί των νέων τάσεων. Πρόσθετη έπιβεβαίωση για τήν άναγνώριση τής προσφοράς του στέκουν οι παρουσιάσεις των έργων του στό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Σικάγου (1971), στό Μουσείο Γουτίενν τής Νέας Υόρκης (1972) και στό Μουσείο τής Σύγχρονης Τέχνης στήν Ιδια πόλη (1974). Φέτος ό Σαμαράς θά άντιπροσωπεύσει, μαζί μέ τούς Άντωνάκο, Κονιάρη, Κουνέλλη, Τσόκλη και Χρύσα, τό ελληνικό καλλιτεχνικό δυναμικό στήν έκθεση Ντοκουμέντα τής Κάσσελ.

Τά κενά τής εδώ παρουσίας συμπληρώθηκαν από τίς διαφάνειες και τό φίλμ πού μās έδειξε ό καλλιτέχνης μέ θέμα τά έργα του. Τά τελευταία συνδυάζουν έποικοδομητικά τίς απαιτήσεις και τούς προβληματισμούς των σύγχρονων ρευμάτων μέ τά χαρακτηριστικά μιās ελληνικής ιδιοσυγκρασίας πού ξέρει ν' αξιοποιεί τά πολιτιστικά της διώματα μ' έναν ουσιαστικό τρόπο. Πράγματι, ό Σαμαράς αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τής θέσης πού ό ίδιος μέ πάθος ύποστηρίζει, ότι δηλαδή ό Έλληνας καλλιτέχνης, για νά μπορέσει νά ξεφύγει από τό άνασταλτικό για τήν προσωπικότητά του βάρος τής έθνικής του κληρονομιάς και νά παράγει ένα δημιουργικό έργο, πρέπει νά δρεθεί μακριά

από τόν τόπο του, σ' ένα μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο. Έδώ, ή απόσταση άνάμεσα σ' αυτόν και τήν πατρίδα του θά 'χει επάνω του ένα εύρηγτικό αποτέλεσμα, γιατί θά του επιτρέψει ν' απομολώσει πιό σωστά κι άντικειμενικά τά πολιτιστικά του διώματα και νά τά συνδυάσει μέ τά διώματα του έξωτερικού.

Πράγματι, τό άνήσυχο κι άνιχνευτικό μυαλό του Σαμαρά, πού έκτός από ζωγράφος και γλύπτης είναι και ιστορικός τής τέχνης (μέ ειδικευση στό βυζαντινά) και συγγραφέας, τόν οδηγεί διαρκώς, χάρη στήν άνεξάντλητη φαντασία του, σέ άναζητήσεις πάνω σέ τάσεις και ύλικά στίς οποίες, παράλληλα μέ τά ξενικά διώματα, έχει έμμεσα αλλά ουσιαστικά «δράσει» τό ελληνικό στοιχείο. Τά διώματα από τόν πόλεμο, και κυρίως από τόν εμφύλιο παραγμό, τά σόκ πού δέχτηκαν οι παιδικές του αισθήσεις έχουν, όπωσδήποτε, δρει μία άνήχηση στις βελόνες, τά μαχαίρια κι άλλα αίχμηρά άντικείμενα πού μεταχειρίζεται κατά καιρούς στό έργα του καθώς και στό γενικότερο και μέ ιδιόμορφο τρόπο δοσμένο, μέσ' από αυτά, συνάσθημα «βίας». Η βυζαντινή τέχνη, έτσι όπως τήν είδε όχι μόνο στίς εκκλησίες τής γενέτειράς του, τής Καστοριάς, αλλά κι άργότερα στίς μελέτες του μέσ' από τά ψηφιδωτά, τά σμάλτα και τήν πολυχρωμία των είκονογραφημένων χειρογράφων, ίσως νά 'ναι εκείνη πού του ένέπνευσε τά έντονα χρώματα, τήν πλουμιστή, κάπως φορτωμένη, εμφάνιση των «κουτιών» του, καθώς και τίς άντανάκλασεις στο χειρισμό των «καθρεφτών». Ακόμα, στίς κατασκευές-κουτιά του Σαμαρά

πού έγγράφονται στό πλαίσιο τής άντιδραστικής στήν παντοδυναμία του άφηρημένου έξπρεσιονισμού ASSEMBLAGE ART έπισημαίνουμε μερικές φορές «τεχνικές» άναφορές στόν «Επιτάφιο» πού 'δλεπε στήν πατρίδα του. Ένας άνάλογος μηχανισμός έχει λειτουργήσει και στό δημιουργήματά του σέ «μαλλί».

Η πληθωρική δραστηριότητα του καλλιτέχνη πού διαπιστώνουμε στό παστέλ, τά σχέδια, τά λάδια μιās «ορθόδοξης» ζωγραφικής, στό βουτηγμένα στό γύψο κουρέλια μιās πιό αισθητικής έκδοσης τής άρτε πόδερα, στό κομμένα σέ μέταλλο προφίλ των φίλων του, στό κουτιά του και στίς συνθέσεις του μέ καρέκλες, στή διαμόρφωση δωματίων και στούς καθρέπτες μέχρι και στίς φωτογραφίες ακόμα στίς οποίες παρεμβαίνει καλλιτεχνικά, δέν άποτελεσε ένα άρνητικό στοιχείο για τό έργο του. Η δραστηριότητα αυτή, προερχόμενη από μιάν άνεξάντλητη φαντασία και έλεγχομένη από ένα πραγματικό τάλεντο μέ μιá σωστή αισθητική αντίληψη, έγνυάται τή δημιουργικότητα τής προσφοράς του σέ σχέση μ' άλλους καλλιτέχνες τής νεώτερης γενιάς πού γίνονται ύπηρετές μιās μοναδικής λύσης και τήν επαναλαμβάνουν έξαντλητικά. Ακόμα, χάρη σ' αυτήν τή ζωτική δύναμη, ό Σαμαράς κατόρθωσε νά ορθώσει τήν ξεχωριστή του προσωπικότητα αντίκρισέ μέρικους από τούς πιό αξιόλογους καλλιτέχνες τής πρωτοπορίας - Κάπρου, Όλντεμπουργκ, Ούιτμαν - μέ τούς οποίους συνδέθηκε γύρω στό 1960.

Ταγμένος από τήν ιδιοσυγκρασία του στήν κατάκτηση μιās άνόθευτης ποιότητας και μιās κάποιας συνέπειας στίς καλλιτεχνικές κατασκευές, έγκατέλειπε γρήγορα τά χάπνινγκς, στό όποια έπαιρνε μέρος μέ τούς παραπάνω καλλιτέχνες, και διοχέτευσε τίς προσπάθειές του στό νά έξασφαλίσει μιá σωστή αισθητική παρουσία στό κάθε λογιζόμενο δημιουργήματά του και στό χειρισμό των ύλικών. Αυτή, άκριβως, ή ποιότητα, πού κάνει τήν πρωτοποριακή δουλειά του νά ξεχωρίζει και πού έπαληθεύεται μέ τήν «ορθόδοξη» ζωγραφική του, όπου, σέ αντίθεση μ' άλλους καλλιτέχνες τής νεώτερης γενιάς, ό Σαμαράς είναι μάστορας στό σχέδιο και στό χρώμα, άποδεικνύει ότι δέν κληρονόμησε, άπλως, αλλά ότι αξιοποίησε σωστά ένα από τά κυριότερα πολιτιστικά στοιχεία τής πατρίδας του: τήν αισθηση τής άρμονίας. «Πρέπει για ένα διάστημα νά άφήσουμε νά βλέπουμε τήν Ακρόπολη, για νά ώφεληθούμε απ' αυτήν», είπε κάποτε χαρακτηριστικά ό καλλιτέχνης.

111

“Κράτος είναι ή έπιβολή τής τυραννίας των πολλών μέτριων επάνω στούς λίγους ίκανούς, και των λίγων δυνατών επάνω στούς πολλούς αδύναμους”.

νίκος δήμου

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

258 σκέψεις και 40 σημειώσεις γιά τήν έλευθερία.

Κυκλοφόρησε

ΦΙΛΜ
Κυκλοφόρησε τό 12ο τεύχος.
Περιλαμβάνει:

ΕΦΗΜΕΡΑ
— ΜΝΗΜΗ HENRI LANGLOIS
— Φωτογραφίες μουσεια κιν/τής τέχνης
— Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης — G. ROMBINOULI
— Συνέδριο κιν/τής ΘΕΩΡΙΑΣ και ΕΡΕΥΝΑΣ
— EXPO ARTE — ΟΡΕΙΤΕΙΑ
— STRAUBHUILLET
— Καθ'όλην έκθεση-εργαστήριο:

S. SOHNTAG — ΘΙΑΜ & ΘΕΑΤΡΟ
A. VIMMOUX — O Άγας και τό Φίλμ
B. ΜΕΓΙΕΡΧΟΛΑΝΤ — Θεατροδινamισmογραφία —
B. EISENSCHITZ — Ήμερολόγιο γιά τόν Μέγιστον
L. ATERNA M. A. G. I. C. A.
E. BENTLEY — Ρεαλισμός και Κινηματογράφος
P. HANKE — O K. (ή μέλη της συγκροτήσεως)
A. ANWATHPOY — F. E. K. S.
R. BLOSSOM — FILM STAGE
J. MITRY — Φωτογραφία τής Πρωτοπορίας

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΖΙΓΑΒΕ

ΠΡΟΤΙΜΗΣΑ ΤΗ ΦΥΛΑΚΗ

ΚΕΑΡΟΣ 1977

KIM A. ΣΟΥΡΛΑ

Έν ήμέραις θλίψεων (έξι κατοχικά διηγήματα)

Αθήνα 1975

Τά διηγήματα αυτού του βιβλίου είναι οι δψιμες καταθέσεις του πανεπ. καθηγητή Κ. Σούρλα για τις κατοχικές αναμνήσεις του, πού μέχρι τώρα παρέμεναν άνοιχτές μπροστά στο χρόνο. Ή απόφαση, σέ ήδη προχωρημένη ηλικία, νά ενώσει τήν προσωπική μαρτυρία του πλάι στίς άλλες μαρτυρίες εκείνης τής εποχής, πραγματοποιείται μέσα από τήν έπιθυμία του νά καταγραφούν οι πτυχές των βιωμάτων του πού διαλέγουν σάν ύλη άναφοράς τήν κατοχική ζωή των άπλων ανθρώπων. Καί τά έξι διηγήματα είναι γραμμένα μέ άμεσα αισθητικό τρόπο, χωρίς νά λείπουν καί οι προσωπικές σκέψεις του συγγραφέα, πού τοποθετούν τις τραυματικές αναμνήσεις του σ' ένα έπιπεδο διαχρονικό, μέ τόν προβληματισμό του ότι ή βία έπαναλαμβάνεται αλλάζοντας μονάχα κάθε φορά τό προσωπείο της.

ΝΙΚΟΥ Ι. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο σημερινός κόσμος (δοκίμια)

Αθήνα 1977

Στά δοκίμια αυτού του βιβλίου ο Ν. Ζακόπουλος, πολυσχιδής συγγραφέας μέ παράλληλη δράση στό θέατρο, τήν ποίηση, τόν αφηγηματικό λόγο καί τις έπιστημονικές πραγματείες, διατυπώνει μιá σειρά έρωτημάτων πού σχετίζονται άμεσα μέ τήν εποχή μας καί μέ τις ποικίλες μορφές των έκδηλωμάτων της.

ΓΙΩΡΓΟΥ Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Τεχνηρίωση Ι. Βιβλιογραφική καταγραφή των κριτικών στόν ήμερ. καί περιод. τύπο τής Θεσσαλονίκης (1945 - 1964). Τεύχος πρώτο: Θέατρο, Εικαστικές Τέχνες

Αθήνα 1974

Μέ τόν πολυγραφημένο αυτό τόμο ο Γ. Παναγιώτου άρχισε τήν έκδοτική προσωπική του προσπάθεια νά καταγράψει βιβλιογραφικά τήν πολιτιστική κίνηση τής Θεσσαλονίκης από τό '45 ως τό '64, καθώς ή κίνηση αυτή πέρασε στόν ήμερήσιο καί περιοδικό τύπο τής πόλης μέ κριτικά σημειώματα. Προσπάθειες σάν κι αυτή τής «Τεχνηρίωσης» άξίζει νά προσεχθούν ιδιαίτερα, γιατί πέρα από τό ότι δίνουν μιá σφαιρική εικόνα τής πολιτιστικής πορείας ενός τόπου, δοηθούν έπίσης τήν έπιστημονική έρευνα καί προσφέρονται σάν απαραίτητος

όδηγός πληροφόρησης για όποιον θέλει ν' άσχοληθεί μέ τήν έποχική παραγωγή ενός χώρου, σ' έναν ειδικό τομέα, χωρίς νά αναγκάζεται νά άνατρέχει στίς συχνά δυσεύρετες πηγές των έντύπων, πράγμα πού σημαίνει άπώλεια χρόνου καί, πολλές φορές, άτελή, λόγω του άπειριθιμου των στοιχείων, ένημέρωση.

HEINZ KOHUT

Θάνατος στη Βενετία -

GREGORY ZILBOORG

Ψυχαναλυτική έρμηνεία τής τέχνης καί ψυχαναλυτική ύπεράσπισή της.

Μετάφρ. Μάριου Μαρκίδη.

Έραμος 1976

Στόν τόμο περιέχονται δύο δοκίμια: Στό πρώτο έπιχειρείται ή έρευνα των σχέσεων άνάμεσα στά βιογραφικά στοιχεία του Τόμας Μάν καί στόν τρόπο μέ τόν όποιο πέρασαν στή νουβέλα του «Θάνατος στη Βενετία». Μέσα από μιá ψυχαναλυτική θεώρηση ο συγγραφέας εισάγει τήν άποψη ότι ο Τόμας Μάν μετουσιώνεται στό πρόσωπο του ήρωα τής νουβέλας του. Στό δεύτερο δοκίμιο έπιχειρείται ή διακρίβωση των σχέσεων μεταξύ τής γλώσσας του πνεύματος κι αυτής τής ψυχανάλυσης, δηλ. πώς είναι δυνατό ν' άσκηθεί μιá ψυχαναλυτική έρμηνεία σ' ένα έργο τέχνης.

SIGMUND FREUD

Ο Μωσής του Μιχαήλ Άγγελου.

Μετάφρ. Μάριου Μαρκίδη

Έραμος 1976

Ένα δοκίμιο όπου ο Φρόντ έξηγεί τόν τρόπο μέ τόν όποιο ο Μωσής, τό γλυπτό του Μιχαήλ Άγγελου, σάν δημιούργημα μιáς μεγάλης τέχνης, μάς επιτρέπει νά διώσουμε προσωπικές σκέψεις ή φαντασιώσεις, νά δούμε πέρα από τήν όπτική εικόνα του γλυπτου κινήσεις άνολοκλήρωτες, συμπτώσεις έμπειριών άθέατες, βιωματικές καί ιστορικές νύξεις του ίδιου του δημιουργού, πού πέρασαν μαζί καί μέσα από τό δημιούργημά του για νά έρθουν σ' έπικοινωνία μέ τό δέκτη ή τό θεατή μιáς άλλης έποχής.

HENRI LEFEBVRE

Η μαρξική θεωρία του κράτους

Μετάφρ. Γεράσ. Λυκιαρδόπουλου.

Έραμος 1977

Πρόκειται για ένα άυτοτελές κεφάλαιο από τό βιβλίο του Λεφέβρ «Η κοινωνιολογία του Μάρξ». Ο συγγραφέας έρευνά μέ

τρόπο εξαντλητικό τις ιδέες του Μάρξ γύρω από τήν έννοια του κράτους καί, κατ' επέκταση, γύρω από τήν πολιτική φιλοσοφία του. Έγελιανός βασικά ο Λεφέβρ, πραγματεύεται τόν ιδεολογικό χαρακτήρα τής γραφειοκρατικής «γνώσης» καί τήν ψευδή της συνείδηση, άπαντώντας στήν άποψη ότι ή σύγχρονη κρατική οργάνωση δικαιώνεται στό ρόλο της μέσα από τήν τεχνολογική πρόοδο ή ότι ή άυθεντία της μπορεί νά άποδοθεί στήν ιστορική αναγκαιότητα καί άποδείχνοντας τόν τρόπο μέ τόν όποιο δημιουργεί μιá διαστρεβλωμένη ήθικοφιλοσοφική αντίληψη στήν πολιτική συνείδηση των μαζών.

M. MERLEAU PONTY

Προόμιο στήν «Φαινομενολογία τής αντίληψης»

Μετάφρ. Φώτη Καλλία

Έκδ. Έραμος 1977

Μέσα από τή φαινομενολογική μέθοδο του Χούσερλ ο Μερλώ Ποντύ, στό κείμενό του αυτό, πιστοποιεί τήν ιδέα τής αντίληψης, σάν τρόπον εμφάνισης ή έρμηνείας ενός κόσμου όπου τό νόημα ύπάρχει ήδη έντός του, όπου ή έμπειρία του αντίληπτου (φαινομενικά) κόσμου είναι γέννημα μιáς σχέσης άνάμεσα στήν άλλθεια του κόσμου καί στό πνεύμα μας.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ

Ο κανόνας του παιχνιδιού (δοκίμιο πάνω σ' ένα φίλμ του Ζάν Ρενουάρ)

Έκδ. «Μαυροπίνακας» 1977

Τό βιβλίο αυτό είναι ένας τεχνηριωμένος στοχασμός πού σχολιάζει τό όμώνυμο φίλμ του Ζάν Ρενουάρ, όπου άπεικονίζονται οι διαβρωμένες άξίες καί οι κοινωνικές δομές του εύρωπαϊκού μεσοπολέμου καί όπου τέμνεται ένας κόσμος παρακμασμένος καί άνήμπορος στό νά άποτινάξει τά δεσμά τής σύμβασης του μέ τήν ιστορική τελεμάτωση. Ο Ρενουάρ, μέ τόν «Κανόνα του παιχνιδιού» προσφέρει ένα προφητικό μήνυμα τής έπερχόμενης σφαγής του Β' Παγκ. Πολέμου, ενώ δέν πάλει νά σαρκάζει μέ τόν κινηματογραφικό του λόγο τήν ψευδή συνείδηση μιáς φθαρμένης κοινωνίας πού περιμένει μέ τραγική άπελπισία τό τέλος της.

ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΣΑΛΒΑΡΛΗ

Έτσι άκριβώς ή έτσι περίπου

Αθήνα 1976

Μιά συλλογή πού προσφέρει τή μαρτυρία ενός νέου στήν ηλικία ποιητή. Ο κόσμος του διακρίνεται από τήν ήθική στάση πού μέ δόση αυτήν άξιολογεί τό κοινωνικό πρόσωπο τής έποχής μας καί τά πρόσφατα ιστορικά συμβάντα

του τόπου μας. Παρά τό άκατέργαστο του ποιητικού του λόγου, ο Γ. Σαλβαρλής δίνει στόν άναγνώστη τήν άναφορά άμεσων μ' αυτόν καί συγγενικών βιωμάτων. Μέ ένδελεχέστερη στιχουργική έπεξεργασία μπορεί νά προσφέρει μέλλοντικά άριότερα ποιητικά άποτελέσματα.

H. MARCUSE

Έξουσία καί Οικογένεια

Μετάφρ. Δημ. Κούρτοβιχ

Έκδ. «ΚΑΛΒΟΣ»

Αθήνα 1976

Τό σύντομο αυτό μελέτημα του Μ. γράφτηκε τό 1936, όταν ο φασισμός θρίσκει στήν πλήρη άνάπτυξή του, στήν Εύρώπη. Σέ αντιπαράθεση, άναπτύσσονται οι θέσεις των φιλοσόφων πού έκφρασαν τήν άστική τάξη στή διαλεκτική της εξέλιξη καί οι θέσεις καί ή κριτική του Μάρξ για τήν έξουσία, τήν οικογένεια καί τις άλλες συγκεκριμένες κοινωνικές δομές. Ο Μ. δείχνει πώς στους πρώιμους φιλόσοφους έμφανίζονται οι κατοπινές εξέλιξεις των δομών τής άστικής κοινωνίας.

ΠΡΕΝΤΡΑΓΚ ΒΡΑΝΙΤΣΚΙ

Ιστορία του Μαρξισμού. ΙΙ 'Από τήν ΙΙΙ Διεθνή ως τις μέρες μας

Μετάφρ. Μυρσίνης Ζορμπά

Έκδ. «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»

Αθήνα 1977

Πρόκειται για τό Β' τόμο τής κριτικής ιστορίας του μαρξισμού από τό γιουγκοσλάβο φιλόσοφο. Τά κεφάλαια του τόμου είναι: α) Η περίοδος τής ΙΙΙ Διεθνούς (μέ εξέταση του έργου των μαρξιστών στή Γερμανία, Ίταλία, Σοβ. Ένωση καί τή συμβολή του Λούκατς). β) Ο μαρξισμός στήν ΕΣΣΔ, τήν Κίνα καί τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες (παρέμβαση Ζντάνωφ, Στάλιν, οι άντιλήψεις του Μάο, οι πολωνοί μαρξιστές κ.λπ.). γ) Ο μαρξισμός στίς άναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες (Δ. Γερμανία, Γαλλία, Ίταλία, Άμερική), καί δ) Άνάλυση των θεωρητικών άναζητήσεων των Γιουγκοσλάβων. Στό τέλος του βιβλίου άκολουθεί χρήσιμη έλληνική καί ξένη βιβλιογραφία, καθώς καί πίνακας όνομάτων.

ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ

Τό ένστικτο του θανάτου

Μετ.: Δ.Π. Κωστέλενος

Θέωρηση: Ν. Μπαλής

Έκδ. «Καστανιώτης»

Αθήνα 1977

Τό βιβλίο άποτελεί μιá συλλογή κειμένων του Ράιχ - κυρίως άλληλογραφία αλλά καί σύντομα άρθρα καί σημειώματα του στόν τύπο τής έποχής. Περιλαμβάνονται άκόμα μερικά ντοκουμέντα από τά ύστερα χρόνια τής ζωής του, όταν έγινε στόχος διώξεων

από το επιστημονικό κατεστημένο της 'Αμερικής.

Τό υλικό αυτό αποτελεί χρήσιμο βοήθημα για όποιον έχει εγκύψει στο έργο του μεγάλου ψυχχαναλυτή, γιατί αποτελεί μία άμεση και διαχρονική μαρτυρία της προσωπικής και πνευματικής περιπέτειάς του.

ROBERT TABER

Θεωρία και πρακτική του ανταρτοπολέμου (ό «πόλεμος του ψύλλου»).

Μετ.: Σπ. Μάνδρος

Έκδ.: «Κάλβος»

Αθήνα 1976

Ο συγγραφέας, αμερικανός δημοσιογράφος που έλαβε ενεργό μέρος στην υπεράσπιση της κουβανέζικης επανάστασης, είχε την ευκαιρία να γνωρίσει από μέσα τις μεθόδους της τακτικής του ανταρτοπολέμου. Μετά από μία εισαγωγή, αναφέρεται στις συγκεκριμένες τακτικές που ακολουθήσαν τα επαναστατικά και αντι-αποικιακά κινήματα της εποχής μας. Η τακτική ανάλυση του Τσέ, ο κινέζικος παρατεταμένος πόλεμος, η στρατηγική του Γκι-άπ, η εμπειρία του Βιετνάμ, της 'Ιρλανδίας, της 'Αλγερίας και τέλος η ΕΟΚΑ στην Κύπρο και ο εμφύλιος στην Ελλάδα, αποτελούν μερικά από τα θέματα που διαπραγματεύεται ο σ. για τη θεμελίωση της άποψής του για το λαϊκό επαναστατικό πόλεμο.

Η πόλη στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα

Επιμέλεια: Γρ. Κανκαλά και Μαρίας Γιαουτζή

Έκδ. «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»

Αθήνα 1977

Μετά την εισαγωγή των έπιμελητών, που ασχολείται με την κριτική του φονεϊσμού και των θεωριών για την πόλη και την κατοικία, καταχωρούνται κείμενα κλασικών κοινωνιολόγων (Μάρξ - Ένγκελς, Βέμπερ κ.ά.) για την εμφάνιση και ανάπτυξη της πόλης. Στο β' μέρος καταχωρούνται οι πιο σύγχρονες θεωρίες για την πόλη στην καπιταλιστική κοινωνία (Καστέλς και Λογκίν) και τέλος η προβληματική για τη διαδικασία αναπαραγωγής της μορφής των πόλεων (Σίμι και Λεφέβρ). Η επιλογή και η σύνθεση των κεφαλαίων έχει γίνει κριτικά και βοηθά όχι μόνο τον ειδικό αναγνώστη.

ΓΙΑΝΝΗΣ Σ. ΚΩΤΣΑΔΑΜ

Ηροδότου 'Ιστορία - Εισαγωγή

και γενική ανάλυση

Έκδ. Δ.Ν. Παπαδήμα

Η λεπτομερειακή πραγματολογική και μορφολογική ανάλυση είναι διατυπωμένη με εκλαϊκευτικό τρόπο και βοηθά το σπου-

δαστή να πλησιάσει και να γνωρίσει το έργο του πατέρα της 'Ιστορίας.

ALBANIA

Τριάντα χρόνια

λαϊκής εξουσίας

Μετάφραση: Μ.Α. Σπάρτακου

Έκδ. «ΕΡΕΥΝΑ»

Θεσσαλονίκη 1977

Έρευνα της Σχολής Οικονομίας του Πανεπιστημίου των Τιρώνων (1974) που μεταφράστηκε από αγγλικά - γαλλικά, παράλληλα, και συνοδεύεται από μία σκιαγράφιση της Α.Σ.Δ. της 'Αλβανίας, στηριγμένη πάνω σε αλβανικές πηγές. Δείχνει την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του λαού της 'Αλβανίας, στα 30 χρόνια λαϊκής εξουσίας, και διαγράφει τις μελλοντικές προοπτικές, με βάση το 50 πεντάχρονο πλάνο (1971 - 75).

Σάν συμπλήρωμα, υπάρχει ένα άρκετά μεγάλο απόσπασμα από την εισήγηση του Έννερ Χότζα από το συνέδριο του ΚΕΑ, που αναφέρεται στη διεθνή κατάσταση και την εξωτερική πολιτική της 'Αλβανίας. Σ' ένα σημείο, ο Χότζα λέει ότι

«η Σοβιετική Ένωση ακολουθεί απροκάλυπτους επεχτατικούς σκοπούς ιδιαίτερα στην κατεύθυνση των Βαλκανίων και της Μεσογείου» και «έχει ήγemonικές βλέψεις όχι μόνο απέναντι στη Ρουμανία, αλλά κι απέναντι στην Τουρκία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα και την 'Αλβανία».

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

Έργα

Εισαγωγή - Σχόλια - Επιμέλεια:

Λουκάς Άξελός

Έκδ. «Επικαιρότητα»

Αθήνα 1976

Πολυσέλιδη μελέτη για τη ζωή, το έργο και την εποχή του Γ. Σκληρού (1878 - 1919), που αποτελεί μέρος μιάς ανέκδοτης δουλειάς με θέμα τους σταθμούς και τα όρια στη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα.

Προσπάθεια - όπως λέει κι ο έπιμελητής του έργου - για να κατανοηθεί καλύτερα «η κατάσταση του εργατικού και προοδευτικού κινήματος της εποχής εκείνης» και ιδιαίτερα οι λόγοι «της χαμηλής ιδεολογικής του στάθμης, πράγμα που έκαμε αντικειμενικά ακόμα δυσκολότερο τον αγώνα των πρώτων πόντορων της σοσιαλιστικής και αναρχικής ιδέας».

Περιλαμβάνει τα αυτοτελή έργα του Σκληρού «Τό Κοινωνικόν μας Ζήτημα» (1907), «Η φιλοσοφία του Πολέμου και της Ειρήνης» (1917), «Τά Σύγχρονα προβλήματα του Έλληνισμού»

(1919), το μεγαλύτερο μέρος από το σκόρπιο έργο του και 15 γράμματά του - ένα στον Ν. Γιαννιό (1919) και 14 στο Στέφανο Ζελίτα (Στέφανο Πάργα). Συγχρόνως, περιγράφεται το κοινωνικό - ιδεολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκε ο Σκληρός.

NENA KAI TZΩPTZ

Ο'ΝΕΙΑ

«Ανοιχτός Γάμος»

Μετάφραση Μπάμπη Γραμμένου

Έκδ. «Γλάρος»

Αθήνα 1977

Είναι η δουλειά ενός ζευγαριού ανθρωπολόγων - κοινωνιολόγων (που έχουν παντρευτεί πριν 30 χρόνια κι έχουν δυο μεγάλα αγόρια) στηριγμένη, βασικά, στην πείρα τους από ένα ινστιτούτο έρευνας για τις σχέσεις στο γάμο και στην οικογένεια σήμερα.

«Ελπίζουμε - λένε στον πρόλογο του βιβλίου - ότι η ιδέα του ανοιχτού γάμου θα βοηθήσει τα ζευγάρια να καταλάβουν ότι στο γάμο μπορούν να συνυπάρξουν η έλευθερία με τη συγγένεια που δημιουργεί ο θεσμός».

Για την έρευνα συνεργάστηκαν και άλλοι επιστήμονες και απάντησαν σε ειδικές συνεντεύξεις πολλά ζευγάρια.

ΤΑΣΟΥ ΒΟΥΡΝΑ

Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας

Έκδ. «Τολίδη», Αθήνα 1977

Μετά την περίοδο 1821-1909 που εξέτασε στον προηγούμενο τόμο - «Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας» - ο Τ.Β. με τον τόμο αυτό συμπληρώνει την αφήγηση με τα περιστατικά από τον έρχομό του Έλ. Βενιζέλου ως την έκρηξη του Έλληνοϊταλικού πολέμου, το 1940.

Αρχίζοντας από το ρόλο που ο Έλ. Βενιζέλος έπαιξε στα πολιτικά πράγματα, η ανάλυση και εξιστόρηση προχωρά στο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο, την προσπάθεια για τον άστικό μετασχηματισμό και την αντίσταση των υπολειμμάτων του κοτσαμπασισμού, τους Βαλκανικούς πολέμους, το διχασμό, τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και, αφού ξεχωριστά ασχολείται με τη Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή, προχωρεί στη στρατιωτική εξέγερση του 1922, που αναζητήσε τους υπεύθυνους στην κορυφή της πολιτικής μόνο πυραμίδας.

Τέλος, προχωρεί στην Ιστορία της λυμφοτικής Α' Δημοκρατίας και στα γεγονότα της 4ης Αυγούστου. Βαρύνουσα θέση στη μελέτη δίνεται στην πολιτική παρουσία των δυνάμεων της αλλαγής, και ιδιαίτερα στο ΚΚΕ, από την ίδρυσή του (1918) ως τις παραμονές του πολέμου, και ιδιαίτερα τονίζεται η δράση του έν-

αντίον του φασισμού και του πολέμου και εξαιρείται ο ρόλος του σάν συνεπούς αντιφασιστικής δύναμης.

Τό νέο βιβλίο του Τ.Β. είναι πολύτιμο γιατί παρέχει μία γενική έποπτεία της πολυτάραχης αυτής εποχής, ενώ συγχρόνως περιλαμβάνει μερικά βασικά ντοκουμέντα που βοηθούν στην κατανόηση των αιτίων των μεταβολών αλλά και του γενικότερου κλίματος της εποχής που η άστική τάξη μας έπιχείρησε - για να συμβιβαστεί τελικά - τό μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας.

ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΖΙΓΔΗ

Προτίμηση τή φυλακή

Έκδ. «ΚΕΔΡΟΣ» 1977

Οί συνθήκες της δίωξης της έφημερίδας «ΕΘΝΟΣ» - μία περιπέτεια που άρχισε για όλους τούς «υπεύθυνους» από τό α' τρίμηνο του '70 για να συνεχιστεί στα έπόμενα χρόνια με φυλακίσεις και άλλες περιπέτειες - αποτελεί τό σενάριο του βιβλίου του 'Ιω. Ζιγδή «...στην πρόκληση της δικτατορίας προτίμηση τή φυλακή. Οί Θερμοπύλες, που μου δόθηκε να φυλάξω, ήταν ή έλευθερία της γνώμης και τό δικαίωμα του πολίτη να συμμετέχει στα κοινά». Η έκλογή αυτή - εύτυχώς για τόν τόπο - δέν αποτέλεσε πρόνομιο του συγγραφέα. Ούτε τό βιβλίο του αποτελεί τή μοναδική μαρτυρία. Τό ιδιαίτερο όμως που ενδιαφέρει είναι και ή περίπτωση ενός πολιτικού μέ μετριοπάθεια που διώνει έντονα και προσωπικά τήν έπταετία αλλά μπορεί να διατυπώνει τίς αναλύσεις του γενικεύοντας τά επί μέρους προσωπικά περιστατικά. Ένα άλλο στοιχείο που κάνει χρήσιμο αυτό τό βιβλίο είναι ότι αποτελεί μία πολύτιμη πηγή πληροφοριών και ντοκουμέντων που ο συγγραφέας συστηματικά και μέ άκρα έπιμέλεια άπομνημονεύει. Έτσι τό βιβλίο δέν αποτελεί μόνο μαρτυρία προσωπική, αλλά και χρονικό μιās εποχής που σιγά-σιγά τείνει να μυθοποιηθεί, έτσι όπως αφήνουμε να ξεχαστούν ή άποσιωπηθούν μία σειρά από διαφωτιστικές - κατά τά άλλα - λεπτομέρειες».

ELIAS PETROPOULOS: Suicide

του ίδιου: Corps

Ed: «Moments», Paris 1976

Κυκλοφόρησαν στα γαλλικά - τό πρώτο με μετάφραση του Jean-François Trocme - τά δυο πολυσυζητημένα και «ξορκισμένα» ποιήματα του 'Ηλία Πετρόπουλου. Η μετάφραση μεταδίνει σωστά τό κλίμα της ποίησης του Η.Π. Οί εκδόσεις έχουν γίνει έπιμέλεια και κοσμοούνται στό πρώτο με σχέδια του Φασιανού και στό δεύτερο με σχέδια του Corneille.

‘Η Έριφύλη Σαμουηλίδου – Βλάχου
παρουσιάζει **τά τέσσερα**
βιβλία της ‘Αλκης Ζέη

‘Η ‘Αλκη Ζέη είναι ένα φαινόμενο της σύγχρονης λογοτεχνίας μας που έρχεται από τον κόσμο των πολιτικών προσφύγων. Τοποθετημένη στην άριστη, γράφει μ’ ένα πηγαίο ταλέντο και δημιουργεί μιά μαγική και τόσο άμεση επαφή με τον αναγνώστη, που έρχεται να διαφεύσει την, σκουριασμένη άλλωστε, άποψη περί στρατευμένης τέχνης. ‘Η ‘Αλκη Ζέη την αλήθεια της ιδεολογίας της την παίρνει σά δεδομένη και έτσι είναι απαλλαγμένη από τό κόμπλεξ, θά λέγαμε, της προπαγάνδας· ίσως αυτό ν’ ναι τό ένα μυστικό της γοητείας της. Τό άλλο είναι αναμφισβήτητο τό ύφος· ή ‘Αλκη Ζέη κατορθώνει ένα τόσο τρυφερό ύφος νά μή γίνεται γλυκερό, νά κόβεται όταν πρέπει μέ τό μαχαίρι και πάλι νά μένει τρυφερό και αυστηρό συνάμα. Μιά εύφυα δέν λείπει, κι είναι ό,τι αποζητάνε οί σύγχρονοι άρχετα λογικοκρατούμενοι μικροί αναγνώστες, που δέν δέχονται ή άδολη τρυφερότητα νά πέφτει στην προσποίηση, την ύπερβολή, κι επομένως σέ κάποια ύποτιμηση της νοημοσύνης τους.

‘Η στροφή της στο παρελθόν, ή κυριαρχία της μνήμης πάνω σέ λεπτομέρειες ξεχασμένες, που ωστόσο, σάν τή «Madeleine» του Προύστ, ζωντανεύουν όλόκληρους κόσμους της παιδικής ηλικίας χρονικά και της μακρινής πατρίδας τοπικά, είναι ένα άλλο χαρακτηριστικό που κάνει τό έργο της ν’ ανήκει στον κύκλο τον πανάρχαιο του «νόστου».

Και τά τέσσερα βιβλία της ή συγγραφέας τά έγραψε μακριά από την Ελλάδα· έζησε εξόριστη στη Ρωσία από τό 1954, αυτοεξόριστη στη Γαλλία άργότερα. Τά δύο πρώτα μυθιστορήματά της, «Τό Καπλάκι της Βιτρίνας»⁽¹⁾ και ό «Μεγάλος Περίπατος του Πέτρου»⁽²⁾, μεταφράστηκαν σέ πολλές γλώσσες και θεαθεύτηκαν μέ τό αμερικάνικο βραβείο Mildred L. Batchelder. Τό 1975 τυπώνεται τό τρίτο παιδικό μυθιστόρημα «Ο Θείος Πλάτων». Και τά τρία, ενώ δίνουν μιά ατμόσφαιρα όνειρική και παραμυθένια στην όμορφιά της, αναφέρονται σέ μιά συγκεκριμένη εποχή της ελληνικής πραγματικότητας· ή μεταξική δικτατορία είναι ό φόντος του πρώτου, ή κατοχή του δεύτερου και ή ζωή στην ξενιτιά – στη Ρωσία – του τρίτου.

Έκείνο που θέλουμε νά τονίσουμε είναι πώς τά βιβλία αυτά ευχάριστα διαβάζονται κι απ’ τους μεγάλους· στά δύο πρώτα ό ώρμιος αναγνώστης θά βρει την παιδική κι εφηβική του ηλικία και στο τρίτο θά γνωρίσει τά προβλήματα και τή ζωή των προσφύγων· Καθώς άργεί ή πραγματοποίηση του επαναπατρισμού τά προβλήματα συσσωρεύονται, δημιουργούνται νέοι δεσμοί, γεννιούνται παιδιά, όπως οί ήρωες στο βιβλίο «Ο Θείος Πλάτων», που δέν καταλαβαίνουν γιατί, ενώ περνούν παραμυθένιες διακοπές σέ χιονισμένα τοπία, σέ νάτορες κρυμμένες στίς σπηλίδες, ή μητέρα κρυώνει κι αποζητά τον ήλιο, τή θάλασσα, τον θείο Πλάτωνα... Και γιατί τέλος πάντων πρέπει κάποτε νά γυρίσουν στην Ελλάδα.

Αυτό τό δράμα της προσφυγιάς θίγεται καιρία στη συλλογή διηγημάτων της Ζέη «Αρδυλάκια και γόδες», έκδ. Κέδρος 1975. Περιέχει τέσσερα διηγήματα που γράφτηκαν τό 1964 στη Μόσχα. ‘Η ίδια γράφει σέ εισαγωγικό σημείωμα: «Όλα τά χρόνια της ξενιτιάς μου, διάβαζα ελληνικές έφημερίδες – και τίς μικρές άγγελίες ακόμα – για νά μή μείνω έξω από τήν καθημερινή ζωή».

Τό διήγημα «Ένα σταμνί στο παράθυρο» μάς αποκαλύπτει ανθρώπινα δράματα που δέν υποπτευόμαστε. Νοσταλγία για τήν πατρίδα, αλλά και αναγκαστικό δέσιμο μέ τήν εκεί πραγματικότητα, άγώνας για έπιστροφή κι ύστερα τά δράματα που άποκαλύπτονται όταν σμίγουν άνθρωποι μετά από είκοσι χρόνια. ‘Η γραφή είναι μοντέρνα, μέ δύο πλάνα που μπλέκονται, αισθητική που άνταποκρίνεται στην πλεγμένη ζωή του ήρωα.

Γύρω από τό πρόβλημα του νόστου στρέφεται και τό διήγημα «στο Μαρούσι», όπου ό ήρωας συντρίβεται όχι όταν μαθαίνει πώς ή γυναίκα του παντρεύτηκε, αλλά όταν βεβαιώνεται πώς ή δυναμική κι άπόλυτη Μαρία του της κατοχής «βουλευτηκε». «...Μιά κοπέλα κι ένας νέος στέκονταν από πάνω του. – Νά σάς συνοδέψουμε; Πού μένετε; – ρωτά ή κοπέλα. ‘Ο Κώστας θέλει ν’ άπαντήσει μά, ξαφνικά, σά νά χάθηκαν από τό μυαλό του όλα αυτά τά δεκαπέντε χρόνια, σά νά μήν έχει μάθει ποτέ του μήτε μιά λέξη ρούσικη... κοιτάζει ήρεμα τά δύο νέα παιδιά και λέει: – Στο Μαρούσι».

Τό διήγημα «Αρδυλάκια και γόδες» – που χαρίζει τον τίτλο στη συλλογή – μάς δίνει μιά αλ-

λοτριωμένη ήρωίδα της μεταπολεμικής Ελλάδας, που ή μνήμη τήν έπιστρέφει ξαφνικά στα γεμάτα από στερήσεις αλλά και ιδανικά χρόνια της κατοχής. Στο τελευταίο διήγημα «Τά λιοντάρια μας δέν τρώνε γάτες», ή Ζέη μάς δίνει ψυχογραφικά τους ήρωες που θ’ άποτελέσουν άργότερα τή βάση για «Τόν Μεγάλο Περίπατο του Πέτρου». Τό διήγημα αυτό θυμίζει εκείνα «τά αθηναϊκά» που έγραφε μέ άχαρη διάθεση ό ‘Αλ. Παπαδιαμάντης· ή άπιστη σύζυγος, ό προδομένος και δειλός πατέρας, τά παιδιά τά γεμάτα άπόγνωση και διάθεση φυγής.

Τά τέσσερα αυτά διηγήματα πλουτίζουν πραγματικά τήν όχι και τόσο φτωχή σύγχρονη διηγηματογραφία μας. ‘Η ‘Αλκη Ζέη μπορεί νά μήν έχει τους συνθετότερους χαρακτήρες του Δ. Χατζή, τον πυρετό του Μ. Χάκκα, τή φιλοσοφική διάθεση του Γ. ‘Ιωάννου ή τήν τεχνική σύνθεση του ‘Αντ. Σαμαράκη, έχει όμως ένα ύφος τρυφερό κι άμεσο, μιά γνή-

σια χαρούμενη φωνή. ‘Αν σκεφτούμε πόση νοσηρότητα κυριαρχεί σέ πολλά έργα της σύγχρονης λογοτεχνίας μας, πώς πολλοί προοδευτικοί συγγραφείς βάζουν αϊσιόδοξες κι άγωνιστικές νότες στο τέλος του βιβλίου τους για νά είναι εντάξει μέ τήν ιδεολογία τους, καταλαβαίνουμε πόση άξία έχει αυτή ή γνήσια χαρούμενη φωνή.

‘Η ‘Αλκη Ζέη φαίνεται πώς πραγματικά «έκλεισε μέσα στην ψυχή της τήν Ελλάδα». Στο εισαγωγικό σημείωμα των διηγημάτων της γράφει: «Τά διηγήματα αυτά τά έστελνα ένα-ένα από τή Μόσχα στην “Επιθεώρηση Τέχνης” και άνυπομονούσα νά τά δω δημοσιευμένα. Δέν σκέφτηκα ποτέ νά τά μεταφράσω στα ρωσικά. Δημοσιεύτηκαν στην “Ελλάδα, κι αυτό μου έφτανε».

Σημειώσεις

(1) Έκδ. Θεμέλιο 1963, Β’ έκδ. Κέδρος 1974.

(2) Α’ έκδ. Κέδρος 1971, Β’ έκδ. 1974

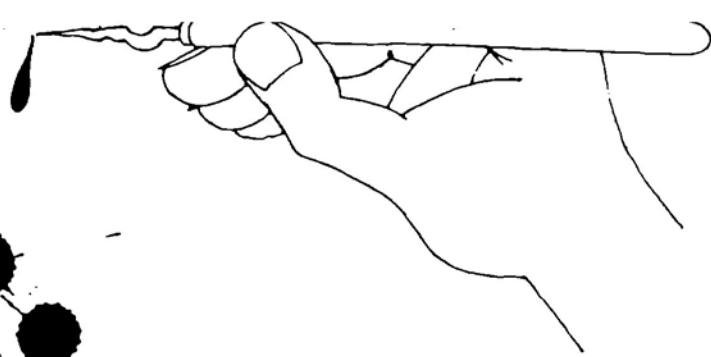
σπυρου διναρδατου

ο πολεμος του 1940-41 και η μαχη της κρητης

ΤΟΜΙΔΙΑ 2

Τό τέταρτο βιβλίο της σειράς, που καλύπτει τήν περίοδο από τό 1935 ως τον Ιούνιο του 1941.

● Πάνω στα προβλήματα της αριστεράς γενικά - και πιο ειδικά πάνω στα όσα λέχθηκαν από τούτες εδώ τις στήλες, στο τεύχος 69 κυρίως - είναι αφιερωμένο ένα μεγάλο μέρος του σημερινού «ΔΙΑΛΟΓΟΥ».

Ο χώρος, όμως, είναι περιορισμένος. Και τα γράμματα των φίλων-αναγνωστών φτάνουν στο «ΑΝΤΙ» όλο και με πιο... γρήγορο ρυθμό! Ή χαρά μας για την απήχηση που έχει το περιοδικό, μετατρέπεται σε άγχος, καθώς δοκιμάστε μπροστά σε τεράστια γράμματα που δεν θέλουμε να κόψουμε, αλλά και δεν μπορούμε να δημοσιεύσουμε ολόκληρα... Κάτι πρέπει να γίνει - και τη λύση θά τη βρούμε μαζί... Ήδη, σήμερα, περιορίσαμε (πιστεύουμε τελείως ανώδυνα) μερικά γράμματα και υποβάλλουμε - για μία φορά ακόμα - την παρόκληση να 'ναι σύντομα τα γράμματα που μας στέλνεται, και - αν είναι εύκολο - σατυρημένα.

● Ο 'Α. Πετρίδης από την Ήγουμενίτσα γράφει:

Αγαπητό μου 'Αντί

Στο τεύχος σου 69 είδα όρισμένες απόψεις (των Σ.Ζ., Γ.Κ. και Μ.Α.).

Μιάς λείπει λοιπόν ο Σ.Ζ. ότι ο αστικός τύπος δημοσιεύει συνέχεια απόψεις και θέσεις του ΚΚΕ. Δηλ. έφ' όσον ο αστικός τύπος δημοσιεύει απόψεις του ΚΚΕ.σ., κατά τα παραπάνω λεγόμενά σου, Σ.Ζ., πρέπει να είναι ευχαριστημένος με το κόμμα αυτό. Δηλ. οι άστοι πρέπει να είναι ευχαριστημένοι με το ΚΚΕ.σ., αφού αυτό το κόμμα, κατά το ΚΚΕ.σ., είναι ούρα της αστικής τάξης. Είναι ένα κόμμα σοσιαλ-δημοκρατικό.

Συνεπώς, οι άστοι στις μυστικές τους αναλύσεις και ιδίως της ΥΠΕΑ - ΚΥΠ πρέπει να τριβούν τα χέρια τους γιατί έμεις αποπροσανατολίζουμε τις μάζες κ.λπ.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ όμως οι άστοι, ο άμεσα ταξικός αντίπαλος της εργατικής τάξης, βλέπουν τη γραμμή του ΚΚΕ.σ. «σάν την πλέον εύελικτον και πλέον επικίνδυνον πολιτικήν γραμμήν έξ' όσον διευπλώθησαν μέχρι τούδε απ' όλον τον κόσμον της 'Αριστεράς» ('Αντί τεύχος 65, ΥΠΕΑ, 'Η πολιτική του ΚΚΕ.σ.).

Και φυσικά αυτό δεν τό λένε στά φανερά, αλλά στά κρυφά.

Και συστήνουν την αγριότερη καταπολέμηση κατά του ΚΚΕ.σ. Κατά τον ταξικό αντίπαλο ή γραμμή του ΚΚΕ.σ. δεν αποπροσανατολίζει αλλά καθοδηγεί σωστά τις μάζες. Και για την καταπολέμηση του ΚΚΕ.σ. οι άστοι χρησιμοποιούν την επιχειρηματολογία του ΚΚΕ.σ.: «εις τούτο, είναι δυνατόν να συντελέσει και ή αντίθεσις προς τό ΚΚΕ.σ. του ρωσόδουλου ΚΚΕ» ('Αντί τ. 65).

● Μετά αναφέρεται σε δημοσιεύματα του «Ριζοσπάστη» και θέσεις του ΚΚΕ και ρωτά τους Γ.Κ. και Μ.Α.:

Ρωτήσατε ποτέ να μάθετε για τη διάσπαση; Ρωτήσατε ποτέ να μάθετε γιατί ο Νίκος ο Πλουμπίδης, ο Κλειδωνάρης, ο Χαϊτάς, ο Μαρκοβίτης, ο Σιάντος, ο Βελουχιώτης, ο Βαφειάδης, ο Καραγιώργης, ή Χατζηβασιλείου, ο Παρτσάλιδης, ο Ζωγράφος, ο Δημητρίου και τόσοι άλλοι θεωρήθηκαν από τις εκάστοτε δογματικές ήγεςίες του ΚΚΕ. Ζαχαριάδης, Κολιγιάννης, Γκρόζο κ.ά., ως προδότες, αντισοβιετικοί, πράκτορες του ιμπεριαλισμού; Ρωτήσατε να μάθετε ποιός είχε την πλειοψηφία στη λεγόμενη «12η» ολομέλεια; Γιατί τό ΚΚΕ.σ. δεν έβγαλε τις όμιλίες και τά πρακτικά στην επιφάνεια σχετικά με τη «12η» και τη διάσπαση. Τό ΚΚΕ.σ. γιατί τά έβγαλε;

Γιατί στό όνομα των κομματικών συμφερόντων τό ΚΚΕ.σ. θυσιάζει την ένότητα και τά συμφέροντα του έθνους;

Και έχουμε μερικά παραδείγματα του ΚΚΕ.σ.:

1) Πρόταση της Αύγης 19 - 9 - 76 για άμοιβαία καταχώρηση άρθρων στις εφημερίδες. Τίποτα.

2) Πρόταση ΕΔ 13 - 4 - 76 για συνεργασία των πολιτικών δυνάμεων της αριστεράς. Τίποτα.

3) Δεν συμμετέχει στον κοινό γιορτασμό της έθνικής αντίστασης στον Πανιώνιο. Οι θέσεις του ταυτίστηκαν με αυτές της «Ν. Δημοκρατίας».

4) Δεν συμμετέχει στη συγκέντρωση των πολιτικών περιοδικών της 20-9-76 στο θέατρο 'Ακροπόλ με θέμα την κρίση στο Αιγαίο.

5) Τορπιλλίζει τις δημαγωγίες στους δήμους γιατί δεν κατόρθωσε να καπελώσει τις άλλες παρατάξεις.

6) Ή γνωστή στάση στο Δήμο της Καισαριανής του δήμαρχου και των όπαδών του δογματικού ΚΚΕ.σ.

7) Τορπιλλίζει την πρόταση του 'Ανδρέα για συνεργασία των δυνάμεων της αντιπολίτευσης για να μην κάτσει σε κοινό τραπέζι με τό ΚΚΕ.σ.

8) Συνεργασία της ΕΣΑΚ στους κλωστοϋφαντουργούς του Πειραιά με τούς χουντικούς.

9) Συνεργασία στο συνέδριο της ΓΣΕΕ της ΕΣΑΚ με τον κουμπάρο και στενό φίλο του Λάσκαρη.

10) Στους πετρελαιοεργάτες του Πειραιά, όνομάζοντας «δημοκρατικό» τον πατενταρισμένο χουντικό Ευστρατίου και την παρέα του.

11) Στους εργαζόμενους στους ΗΛΠΑΠ ύποστηρίζανε τό χουντικό 'Αναστασόπουλο, ύποψήφιο της ΕΔΕΚ (χουντικό ψηφοδέλτιο στο ΕΚΑ), και του όργανώσανε και συγκέντρωση στο «Περονέ»

για τό σοσιαλισμό». Ή ΚΝΕ άπόσχε.

19) Στο σύλλογο Εύδοιωτών Σπουδαστών ή ΚΝΕ κατεβαίνει μόνη της στις εκλογές. Κοινή καταγγελία έναντίον της από Δ.Α., ΠΑΣΠ, Ε.Α.Α.Σ.

20) Φεστιβάλ ΚΝΕ στο 'Ηράκλειο. Γιουχαίσματα και φωνές στον εκπρόσωπο του Ρήγα Φεραίου.

21) Συνέντευξη του Φλωράκη στην Ε.Σ.Η.Ε.Α περί τύπου. Συγκεκριμένα έξέθεσε την άποψη ότι ο λαός δεν έχει δικαίωμα να μαθαίνει όλες τις είδήσεις, τά πραγματικά γεγονότα. Μιά άλλη δύναμη πάνω από τό λαό - δηλ. τό ΚΚΕ.σ. - κρίνει τί συμφέρει να μαθαίνει και τί όχι.

22) Από τό τί λάχανα τί μπρόκολα, που έβλεπε τό ΚΚΕ.σ. μέχρι τώρα τη δεξιά, έρχεται ο Φλωράκης με τη συνέντευξη του στο «Αντί» να μάς πεί μετά από τρία χρόνια πολιτικής ζωής ότι ή δεξιά δεν είναι συμπαγής και

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

για να μιλήσει έναντίον του ΑΕΜ.

12) Έκαναν προσπάθεια στο ΕΚΑ να συνεργαστούν με τούς χουντικούς, για να μη βγει πρόεδρος ο Καρακίτσος.

13) Συνομίλησαν με χουντικούς και κυβερνητικούς στην Όμοσπονδία 'Ιματισμού για να μη βγει πρόεδρος ο Γαλανόπουλος.

14) Συνομίλησαν με τό χουντικό Σουμπάσακη όταν διορίστηκε στη διοίκηση της Όμοσπονδίας Οικοδόμων και κάνανε πρόταση να πάμε σε συμφωνημένο κλειστό ψηφοδέλτιο με τό Λυκιαρδόπουλο.

15) Χουντικοί και ΕΣΑΚ προσπαθούν να διαλύσουν έργοστασιακό σωματείο στη ΒΕΛΚΑ.

16) Διασπαστική τακτική της ΕΣΑΚ στην «ΠΑΛΚΟ» και «ΑΤΘΙΣ».

17) Χρησιμοποιούν για κομματικά όφέλη πολλές φορές τις πιο αντιδραστικές διατάξεις του νόμου του Λάσκαρη 330/76.

18) Συζήτηση Ρ.Φ. από 29 - 2 έως 2 - 3 - 76 στη Νομική με θέμα ο «δημοκρατικός δρόμος

όμοιογενής, ότι υπάρχουν αντιθέσεις, ότι υπάρχει φωτισμένη δεξιά με δυνατότητα συνεργασίας με αυτήν. Πράγμα που έλεγε από χρόνια τό ΚΚΕ.σ. με την ΕΑΔΕ. Όχτώ μέρες αργότερα, στις 27-1-77, στο όργανο του ΚΚΕ.σ. στην Ούγγαρία, «Λαϊκό 'Αγώνα», σε δηλώσεις του βλέπει δεξιά όμοιογενή, συμπαγή, αδιαίρετη. Τί να πεί κανείς; Όσο για τό Μ.Α., δεν καταδέχομαι να του άπαντήσω, γιατί αυτός ζει στο 1905 ακόμα.

Φιλικά
'Ανδρέας Πετρίδης
Ήγουμενίτσα

● Ακολουθούν γράμματα 4 μαθητών:

Η Σ. ΕΝΩΣΗ

'Αγαπητό 'Αντί

Λαβαίνοντας άφορμή από ένα δημοσίευμα του μαθητή άναγνώστη σου και συναδέλφου μου από την Πάργα, σου στέλνω αυτό τό γράμμα με την παράκληση να βρεθεί αν είναι δυνατόν λίγος χώρος στις στήλες του ύπέροχου

περιοδικού σου για να δημοσιευτεί.

(...) "Όλο τό φάσμα της άριστερας και των ψευτοεπαναστατικών άριστεριστικών οργανώσεων, με ελάχιστες εξαιρέσεις (ΠΑ-ΣΟΚ), δέχεται τούς λίβελους του συνάδελφου. Ιδιαίτερα όμως ο χώρος του Κ.Κ.Ε. γίνεται ο βασικός στόχος της λασιολογίας. Γράφει ο συνάδελφος ότι ανησυχεί γιατί διαπιστώνει ότι τό μεγαλύτερο μέρος της προοδευτικής νεολαίας βρίσκεται παγιδευμένο σε «άγονους» χώρους όπως αυτός του ΚΚΕ και έχει ένοτενισθεί τις απόψεις τους πού, όπως λέει, είναι βασισμένες σε λαθεμένη πολιτική πλατφόρμα. Χωρίς να μπει στον κόπο να μάς αναλύσει ή τουλάχιστον να αναφέρει τά πολιτικά λάθη του ΚΚΕ, γράφει πράγματα στά όποια μόνο ο άρθρογράφος της χούντας μάς έχει συνηθίσει. Αναφέρεται στή «μαμά Ρωσία» από την όποία είναι εξαρτημένο (!) δουλικά (!) τό ΚΚΕ. Γράφει ότι θέλουμε να εγκαθιδρύσουμε σοσιαλισμό «ανατολικού τύπου». Μήπως, συνάδελφε, τί θέλησή μας να προάγουμε τί θέση της Σοβιετικής Ένωσης, μήπως τό ότι έχουμε συνειδητοποιήσει τις τεράστιες εϋθύνες πού αντικειμενικά φέρει ή Σοβιετική Ένωση για την πορεία του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος, μήπως την άρνησή μας να συμπαραταχούμε με τούς κάθε λογής αναθεωρητές και λυσαλέους επαγγελματίες αντικομμουνιστές, μήπως όλα αυτά τά μεταφράζει με έξαρτηση; Άν είναι έτσι, πρόκειται για άπλή παρερμηνεία μιάς λέξης. Άν όχι, τότε θά μάς επιτρέψεις να διατηρούμε τις απόψεις μας για τί Σοβιετική Ένωση. Πάντως, όπως και να έχει τό πράγμα, καλά θά κάνεις να εγκαταλείψεις τά περί «μαμάς Ρωσίας», γιατί, έστω και άσυνείδητα, παίζει τό παιγνίδι της άστικής τάξης, πού για προπαγανδιστικούς λόγους θέλει να έμφανίζει τί Σοβιετική Ένωση σαν αίμοόρο κήδεμόνα των λαών και άμείλιχτο καθοδηγητή κάθε κομμουνιστικού κόμματος. Όσο για τό «σοσιαλισμό ανατολικού τύπου», θά τό χαρακτηρίσω σαν προϊόν της φαντασίας σου, έκφραση της μισαλλοδοξίας και του φανατισμού σου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ
SERVICE PHOTO
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΙΝΗΣ

Μόνο στον ΓΚΙΝΗ θά δρείτε
τιμές αποθήκης.

ΛΕΚΚΑ 17 - ΙΣΟΓΕΙΟΝ
ΤΗΛ. 32.35.709

σε βάρος του ΚΚΕ. Δέν ψάχνουμε να βρούμε τύπους, άγαπητέ συνάδελφε. Μάς φτάνει ό σοσιαλισμός έτσι πού τόν συνέλαβε ό Μάρξ και όπως τόν ύλοποίησε ό μεγάλος Λένιν. Πάντα δέβαια προσαρμοσμένο στην ελληνική πραγματικότητα. Άν γνωρίζεις κανένα κείμενο του ΚΚΕ πού να γράφει για σοσιαλισμό ανατολικού τύπου, θά σε παρακαλούσα να μου τό γνωστοποιήσεις. Θά είμαι ό πρώτος πού θά διαχωρίσω τί θέση μου από τό ΚΚΕ.

Δέ θά θρείς όμως συνάδελφε, μπορείς να είσαι σίγουρος. Έκτός και αν νομίζεις ότι από φόβο μήν τυχόν χρεοκοπήσουμε, προσπαθούμε να εξαπατήσουμε τό λαό, με τό να μην του φανερώνουμε τις πραγματικές μας προθέσεις. Ή 58χρονη ένδοξη ιστορία μας, μάς καταξίωσε στή συνείδηση του λαού και δέν επιτρέπει τέτοιες άνόητες ύποθέσεις.

Νομίζει, λέει, ό συνάδελφος ότι πρέπει να διαφωτισθούν οι νεολαίοι για τί «σαπίλα» (!) της γραμμής του ΚΚΕ καθώς και του άποκαλούμενου ΚΚΕά, πού έχουν ολοκληρωτικά άποπροσανατολιστεί, όπως φάνηκε στίς εκλογές των σχολών. Βέβαια ό συνάδελφος για μιά ακόμα φορά άποφεύγει να μάς «προσανατολίσει» για να ξεφύγουμε από τί «σαπίλα». Γεννιέται ακόμα τό έρώτημα πώς μπόρεσε τό άποπροσανατολισμένο φοιτητικό κίνημα να γράψει τις χρυσές σελίδες του έπους του Πολυτεχνείου, πώς μπόρεσε να δώσει τό παρόν στο μεγάλο αντιδικτατορικό αγώνα. Ό συνάδελφος καλείται να άπαντήσει στα καυτά έρωτήματα. Δέν μπορεί όμως να άρνείται τούς άγώνες της ΚΝΕ και των συναγωνιστών του Ρήγα κατά της Χούντας. Ή ΚΝΕ, ΑΝΤΙ-ΕΦΕΕ και οι νεολαίοι του καλούμενου ΚΚΕά, ήταν οι βασικότερες αντιστασιακές οργανώσεις νέων, πού πρωτοστάτησαν στο Πολυτεχνείο, αγωνίστηκαν και αγωνίζονται πάντα στο πλευρό του λαού. Δέν επιτρέπεται να τά ξεχνάς αυτά, συνάδελφε.

Άλλά, κατά τό συνάδελφο, τό κακό δέν περιορίζεται στο χώρο της νεολαίας, άλλα επεκτείνεται και πιο πέρα. Πρέπει, λέει, να διαφωτιστούν και οι μεγαλύτεροι. Πρέπει να διαφωτιστούν οι περήφανοι άντάρτες της Κατοχής, όλοι οι κατοπινοί άγωνιστές, πρέπει να διαφωτιστούν αυτοί πού περάσανε χρόνια όλόκληρα στα Μακρονήσια και στίς φυλακές των άστικών κυβερνήσεων. Ίσως να χρειάζονται διαφύωση και οι δεκάδες χιλιάδες πρόσφυγες στίς σοσιαλιστικές χώρες πού ζούν με τόν πόθο της έπιστροφής στή γή των πατέρων τους - των παππούδων τους. Γιατί δέν πιάς να τούς διαφωτίσεις, συνάδελφε

τών 16 ή 17 έτών; Ίσως τότε να καταλάβεις ποιός χρειάζεται διαφύωση, ποιός πλέει στο πέλαος της σύγχυσης και ποιός θρίσκει μακριά από την πραγματικά συνεπή άριστερά.

Εύχαριστώ για τί φιλοξενία
Άρης Σ.

μαθητής Λύκειου

**«ΤΑ ΤΕΙΧΗ
ΤΗΣ ΙΕΡΙΧΟΥΣ»**

Στό 69ο τεύχος είδα πολλές απόψεις συμμαθητών μου. Οι περισσότεροι κατηγορούσαν στά γράμματά τους τό ΚΚΕ έσωτερικού, αριθμώντας τά προτερήματα (δικιά τους άποψη) και τις σωστές θέσεις του ενός ΚΚΕ. Όλοι μίλησαν για άλλαγή, για επανάσταση. Είναι για μένα, τουλάχιστο από τά γραφτά τους, λίγο δύσκολο να τούς πιστέψω. Γιατί επαναστάτης δέν είναι ό μικροπολιτικός πού λέει για αναθεωρητές, για χάσιμο επαναστατικής όρμης ή για τό ποιά παράταξη (άνεξάρτητη ή όχι) έχει την πλειοψηφία στο γυμνάσιό του. Ίσως για μένα αυτό δέν είναι επαναστατική άλλαγή. Άλλαγή για μένα σημαίνει συνειδητοποίηση του τωρινού. Εμδάθυνη στίς αιτίες, μέσα για την άνατροπή του και ένα άλλο μοντέλο για να τό αντικαταστήσει. Αυτά όμως σε συνάρτηση με την άτιθάσυντη διάθεση άμφισβήτησης και άνατροπής πού κατέχει τί μαθητική νεολαία. Αυτή ή συγκρουσιακή άντιπαράθεση έγώ - κόσμος, σά θέση, σαν άντίθεση και σαν ξεπερασμά της προκύπτει ανάμεσα σ' έναν κόσμο δυναστικό, άπάνθρωπο και σ' ένα «έγώ άπελευθερω». Κι αυτό είναι για μένα τό βασικό πρόβλημα και ή τραγικότητα της παιδείας μας. Γιατί αν έμεινε κάτι από τί γαλλική επανάσταση, είναι ή φράση του Danton ότι μετά τό ψωμί θέλουμε παιδεία. Και θέλουμε παιδεία όχι μόνο σαν πηγή γνώσεων, άλλα και σαν ολοκλήρωση της προσωπικότητας και της διαφορετικότητάς της. Έτσι οι επαναστάτες μαθητές με πληροφόρηση στηριζόμενη στα άρθρα του «Όδηγητή» (πού κατακρίνει τί Διδώ Σωτηρίου πού στην «Έντολή» τόλμησε να παρουσιάσει και να θυμίσει «οίκεια κακά») και του «Ριζοσπάστη», και μερικά επαναστατικά βιβλία, κάνουν παντού, όχι μόνο στο περιοδικό σας, βαρύγδουπες δηλώσεις άποκηρύσσοντας τούς πάντες και τά πάντα, κατηγορώντας όλους τούς άλλους, όπως τό όπιο του λαού, μένοντας μαχοχιστικά στην ατάρκεια του ενός επαναστατικού κόμματος. Άλλά ως μη διαζόμεστε στην ήλικία αυτή να καταδικάζουμε τόσο εύκολα και να γι-

νόμαστε άπολογητές ενός κόμματος, και μάλιστα κομμουνιστικού, όταν έχουμε τόσο λίγη πείρα και γνώση από τό κομμουνιστικό κίνημα. Άς μιλήσουμε πρώτα για επανάσταση και έλευθερία μέσα μας και ύστερα...

Άς μην ξεχνάμε τόν Μιγκουέλ ντέ Ούναμουν, πού δολοφονήθηκε από τούς φασίστες του Φράνκο, τό μεγάλο εκείνο χριστιανό καθηγητή, ως μην παραδίδουμε τούς χριστιανούς έρεεις πού με τό όπλο στο χέρι στάθηκαν στο πλευρό του λαού τους και τούς δικούς μας έρεεις-άντάρτες. Όχι όμως, δέν είμαι χριστιανός άπολογητής. Θέλω να τονίσω ότι πρώτο μέλημα αυτών πού θέλουν να λέγονται και να είναι ύπερεπαναστάτες, είναι ή άπόκτηση της έσωτερικής έλευθερίας και μετά ό αγώνας για την έξωτερική. Πρέπει να άποκτηθεί μια πιο πολύπλευρη γνώση και καλλιέργεια. Άλήθεια, πόσους μαθητές είδα στο άριστούργημα του Κάρλ Ντεγγερ «Μέρες Όργης» ή στο «Ναζαρέν» του Μπουνοέλ; Ελάχιστους. Μήπως οι επαναστάτες βλέπουν μόνο επαναστατικά έργα; Άκόμη λιγότεροι στην «Άλκωνίδα»; όταν έπαιξε την τόσο ποιητική «τριλογία του Μαξίμ». Άκόμα ελάχιστους βλέπω στή Κρατική Όρχήστρα Άθηνών και στο Ήρώδειο τό καλοκαίρι. Μήπως επαναστατική όρμη είναι ή φλυαρία, ό φανατισμός, πού είναι έπιστημονικά άποδεδειγμένο στοιχείο του άκαλλιέργητου και άμόρφωτου, ή άδιδακτέα στίς θέσεις του (π.χ. όταν λέει ό Γ.Κ., μαθητής γυμνασίου, για τούς όπαδούς του ΚΚΕ έσωτερικού ότι γρήγορα θά βρούν τό δρόμο τους = άκρον άωτο του δογματισμού από τούς μοναδικούς γνώστες της άλήθειας!). Πρέπει να προσέξουμε την πολιτική ψυχολογία της νέας γενιάς, πού για πρώτη φορά καλείται να ζήσει την έλευθερία της. Και αυτή πρέπει να είναι πρώτα απ' όλα «έσωτερική», πριν να γίνει πολιτική και να πραγματοποιηθεί σαν κοινωνική. Μήπως λοιπόν οι κατηγορίες τους έναντιόν του ΚΚΕ έσωτερικού δέν έχουν λίγα στοιχεία τραγικότητας από τό Σαμπεθέι Καμπίλη του Δ. Χατζή, πού θέλησε να ξεοντώσει τό Γιοσέφ Έλνυιά; Τόν κήρυκα των νέων ιδέων μέσα στο τέλμα της δογματικής καταπίσης και άυστηρής και άπαράβατης έραρχικότητας; Μήπως άκούμε και βλέπουμε την άρχή νέων καιρών; Μήπως βλέπουμε να γκερμίζονται τά τείχη της Ίεριχούς; (Άν έχουμε δέβαια την τιμότητα να πιστεύουμε σ' αυτά πού βλέπουν τά μάτια μας.)

Εύχαριστώ
Τ. Δ.
μαθητής

΄Αγαπητό «ΑΝΤΙ»

(...) ΄Ο συνάδελφος Μ.Α. φαίνεται βαθύς μελετητής του Λένιν, απ' τόν οποίο παραθέτει και αποσπάσματα (κοινώς τσιτάτα) που δικαιολογούν (κατά τη γνώμη του Μ.Α.) την ανάγκη της δικτατορίας του προλεταριάτου. ΄Αφού όμως διάβασε την «Προλεταριακή επανάσταση» (απ' όπου και τό απόσπασμα που παραθέτει στο γράμμα του) θά είδε ότι ο Λένιν λέει και τά εξής: «... θά ήταν λάθος νά προεξοφλήσουμε ότι οί αυριανές προλεταριακές επαναστάσεις στην Εϋρώπη... θά θέσουν, σάν ζήτημα άρχης, περιορισμούς στά έκλογικά δικαιώματα της άστικής τάξης», άφού πιό μπροστά διαπιστώνει (ό Λένιν) ότι: «τό νά στερεθούν οί έκμεταλλευτές από τό δικαίωμα της ψήφου είναι ένα ζήτημα κυρίως ρωσικό... Θά πρέπει νά προσεγγίζουμε τό πρόβλημα αυτό εξέτάζοντας τίς ειδικές συνθήκες της επανάστασης, την ειδική πορεία ανάπτυξης της...»

Τώρα τί σοί «δικτατορία του προλεταριάτου» θά είναι αυτή χωρίς περιορισμούς στά έκλογικά δικαιώματα τών άστών, σ' αυτό μόνο ό φίλος Μ.Α. ίσως νά έχει βρει την άπάντηση. Πάντως άς μήν επικαλεστεί πάλι τό Λένιν, αυτός έχει ξεκαθαρίσει τό ζήτημα: δέν είναι απαραίτητο στάδιο, παντού και πάντα, ή «δικτατορία του προλεταριάτου». ΄Αλλωστε και ό σύντροφος (του Μ.Α., φυσικά) Γρηγόρης Φαράκος, μετά την έκκατάληψη της «δικτατορίας του προλεταριάτου» απ' τό Κ.Κ. Γαλλίας (μήπως είναι κι αυτό σοσιαλδημοκράτες;) δήλωνε ότι αυτή δέν είναι άναγκαίο στάδιο σέ κάθε χώρα, αλλά χρειάζεται στην Έλλάδα. Γιατί, τώρα, ή Έλλάδα ειδικά, χρειάζεται τη «δικτατορία του προλεταριάτου», αυτό ό Φαράκος και οί «σύν αυτό» τό ξέρουν (;) αλλά, πρós τό παρόν, τό κρατάνε κρυφό. Πάντως ό Λένιν έγραφε στόν «΄Αριστρισμό» ότι είναι «άπόλυτα παραδεκτό νά σκεφτεί νά πληρώσει κανείς τούς καπιταλιστές δίνοντάς τους ένα είδος λύτρα, άν οί συνθήκες ήταν τέτοιες πού νά τούς ανάγκαζαν — μέ βασική προϋπόθεση την έξαγορά τους — νά υποκύψουν ειρηνικά και νά περάσουν (οί καπιταλιστές) στό σοσιαλισμό πολιτισμένα και οργανωμένα». Καί όλα αυτά χωρίς δικτατορία. ΄Αν ήμουν α στη θέση του Μ.Α. θά υποπτευόμουν ότι και ό Λένιν ήταν σοσιαλδημοκράτης και αναθεωρητής. Καί γιά νά μή μείνουμε μονάχα στό Λένιν, άς θυμηθούμε ότι κι ό Ένγκελς έγραφε σέ κάποιο γράμμα

του (δέν θυμάμαι σέ ποιόν, αυτή τη στιγμή) ότι ό Μάρξ του έλεγε συχνά ότι θά μπορούσε νά ξεπερδέψει πολύ φτηνά μέ τούς καπιταλιστές, άν μπορούσε νά τούς έξαγοράσει όλους. Νά λοιπόν πού ό Μάρξ ήταν κι αυτός σοσιαλδημοκράτης. ΄Ας διαβάσει ακόμα τίς άπειρες φορές όπου ό Μάρξ και ό Ένγκελς μιλούν γιά ειρηνικό και δημοκρατικό πέρασμα στό σοσιαλισμό (π.χ. Ένγκελς: «Κριτική του προγράμματος της Έρφούρτης», Μάρξ: Συνέντευξη στην έφημερίδα «Κόσμος» της Ν. Έόρκης (3 Έούλη 1871), λόγος του Μάρξ στο συνέδριο της Α' Διεθνούς (προσοχή φίλε Μ.Α. δέν είπα Β' Διεθνούς) στη Χάγη στις 8/9/1872, και άλλου). Τέλος άς μήν ξεχνάει ό Μ.Α. ότι στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» (γιά τό όποιο ό Λένιν έλεγε ότι «κάθε κομμουνιστής πρέπει νά τό έχει δίπλα στο προσκέφαλό του») ό Μάρξ κι ό Ένγκελς γράφουν ότι: «Τό πρώτο στάδιο της εργατικής επανάστασης είναι ή άνύψωση του προλεταριάτου σέ κυρίαρχη τάξη, δηλαδή ή κατάχρηση της δημοκρατίας». (΄Η υπογράμμιση δική μου). Αυτά λοιπόν περί «δικτατορίας του προλεταριάτου».

΄Ας διαβάσει ό Μ.Α. λίγο ακόμα τό Λένιν, τόν Ένγκελς και τό Μάρξ και ένδέχεται τότε νά διορθώσει τίς άπόψεις του γιά τη «δικτατορία του προλεταριάτου» και ακόμα τίς άπίθανες και καθόλου μαρξιστικές διαπιστώσεις του ότι «ή δομή της κοινωνίας παραμένει ή ίδια» και ότι ή άστική τάξη της εποχής του Λένιν (συνθήκες προμονοπωλιακού καπιταλισμού σέ μία χώρα, τη Ρωσία, μέ ήμψευδαρχικές δομές) είναι ή ίδια μέ τη σημερινή (κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμός).

Τελοςπάντων, θά σταματήσω εδώ, έπειδή δέν θέλω νά μονοπωλήσω τό χώρο του «διαλόγου» στό ΑΝΤΙ. Πάντως ή έκλεκτική χρησιμοποίηση τσιτάτων γιά τη δικαιολόγηση κάποιων θέσεων, δέν είναι βέβαια χαρακτηριστικό ενός «Μαρξιστή — Λενινιστή», όπως φαντάζομαι ότι θέλει νά είναι ό Μ.Α. Προσωπικά, προσπαθώντας νά είμαι άλλα μαρξιστής (χωρίς άλλα έπίθετα), άπεχθάνομαι τη χρήση τσιτάτων. Κι άν έδώ έκανα παράβαση της άρχης μου αυτής, αυτό έγινε γιά νά δείξω ότι υπάρχουν πολλές αντίληψεις στους «κλασικούς» του μαρξισμού γιά τη «δικτατορία του προλεταριάτου» και πολύ περισσότερες στους νεώτερους μαρξιστές.

Φιλικά
Γιάννης Π.
μαθητής τελευταίας τάξης Λυκείου

ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

΄Αγαπητό «ΑΝΤΙ»

Διάβασα τό δεύτερο γράμμα του φίλου Π.Τ. και θά ήθελα νά του άπαντήσω.

1) ΄Αμφιβάλλω, φίλε Π.Τ., άν μελέτησες ποτέ τό πρόβλημα επαναστατική άριστερά (Ε.Α). ΄Αν τό μελέτησες, ίσως ξέρεις ότι μέ τόν όρο Ε.Α. έννοούμε ένα ευρύ φάσμα όργανώσεων, Τροτσκιστές, Λαϊκοδημοκράτες, Λουξεμπουργικούς, Μαρξικούς, όπαδούς του Λενινιστικού Ρεύματος, όπαδούς του άντάρτικου της πόλης, όπαδούς τών έπιτροπάτων κ.λπ. Μέ τό νά άποκαλείς ένα τόσο ευρύ φάσμα όργανώσεων όπως ή Ε.Α. υπερεπαναστατική φλυαρία, μου θυμίζεις τη λαϊκή παροιμία «μαζί μέ τά χλωρά και γονταί και τά ξερά». Έκτός κι άν έχεις κάνει κριτική σ' όλες τίς ομάδες της Ε.Α.

2) Είσαι, όπως λές, ευρωκομμουνιστής — συγγνώμη ευρωκομμουνιστής. ΄Ας θυμηθούμε λοιπόν τά κατορθώματα του (SIC) ευρωκομμουνισμού (μιά πού σέ λίγο θά γίνουμε Ευρωπαίοι (Ε.Ο.Κ) και οί κομμουνιστές πρέπει νά γίνουν ευρωκομμουνιστές).

Λοιπόν:
α) ΄Απόρριψη της δικτατορίας του προλεταριάτου, δηλ. άπόρριψη της πάλης τών τάξεων και άφοτισμός του προλεταριάτου.

β) ΄Ανεξαρτητοποίηση από τη Σοβιετική υπερόδυναμη. Αυτό ήταν ή μοναδική σωστή πράξη τών ευρωκομμουνιστών. Δυστυχώς όμως όλα τά ώραία πράγματα κρατάνε λίγο σ' αυτή την παλιοζωή. Κι έτσι ό Μπερλίνγκουερ δηλώνει σέ συνέντευξη του ότι τό «Κ» ΚΙ θά υπερασπίσει τίς σοσιαλιστικές χώρες σέ περίπτωση πολέμου.

γ) Ταξική συνεργασία μέ τίς άστικές κυβερνήσεις.

δ) Προδοσία του προλεταριάτου και της υπόθεσής του.

Θέλετε νά πούμε και ότι τό «Κ» Κ.Ε. έσ. παίζει τό παιχνίδι της άντίδρασης; Θέλετε νά πούμε ότι είναι τό άριστερό χέρι της κυβέρνησης Καραμανλή και ό πυροσβέστης του λαϊκού μας κινήματος, μαζί μέ τό άλλο κομμάτι του «πάλαϊ ποτέ» τιμηνόμουν ΚΚΕ; Γιά νά άποδείξω αυτά πού λέω, άς δούμε τί γράφει στην «Αυγή» (φύλλο 27 του Μάρτη) ό Μ. Δρακόπουλος, έμπνεόμενος από ψηλό άγωνιστικό και κομμουνιστικό πνεύμα:

«Οί έπιχειρήσεις προκαλούν τίς άπεργίες γιά νά ΑΣΚΗΣΟΥΝ ΠΙΕΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ και νά άσκήσουν ΤΕΧΝΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΣΗ μέ σκοπό νά έξυπηρετηθούν στόχοι ΣΤΗ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ (;;;) ΑΝΤΙ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ» ... και πού

κάτω ό «κομμουνιστής» Μπάμπης συνεχίζει ... «Οί άπολύσεις πρέπει ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΓΟΝΤΑΙ» κ.λπ. (Τό «Κ» ΚΕ έσ., σάν ρεαλιστικό πού είναι, δλέπει ότι μερικές φορές οί άπολύσεις είναι απαραίτητες).

Λοιπόν, φίλε Π.Τ., τό κόμμα σου σάν έχει τόση σχέση μέ τό Μαρξισμό — Λενινισμό δση έχει και ό φάντης μέ τό ρετσινόλαδο.

Καί κάτι ακόμη. Έπειδή τυχαίνει ό Μαρξισμός — Λενινισμός νά εξέτάζει την άντικειμενική πραγματικότητα και όχι την υποκειμενική γνώμη, σου θυμίζω ότι τό άν ένα κόμμα είναι κομμουνιστικό ή όχι, τό κρίνει κανείς άντικειμενικά, μέσα από την ιδεολογική και πρακτική του δράση, και όχι, όπως λές έσύ, (και ό Φλωράκης στη συνέντευξη του στό ΑΝΤΙ, τεύχος 63, τά ίδια λέει) σύμφωνα μέ την υποκειμενική αντίληψη του καθένα.

Μέ συντροφικούς χαιρετισμούς
Π.Σ.
μαθητής

● Στά δύο έπόμενα γράμματα, ένας φοιτητής «μπαίνει στη συζήτηση», ένώ ένας σπουδαστής γράφει γενικότερα γιά τό «φαινόμενο της διάσπασης»:

ΓΙΑ ΤΟ ΚΚΕ

΄Αγαπητό «Αντί»

Στό τεύχος σου άρ. 69 δημοσιεύεις μιά «όμορφοντία» 3 έπιστολών μέ κοινό στόχο τόν μαθητή Κ.Κ. και την έπιστολή του στό 66 τεύχος σου. Θά 'θελα νά μπώ κι εγώ στη συζήτηση και νά κάνω μερικές παρατηρήσεις.

1) ΄Ο Σ.Ζ., μαθητής Λυκείου, ύποστηρίζει ότι οί άπόψεις του Κ.Κ.Ε. έξ. «δέν έχουν γίνει γνωστές από τόν άστικό τύπο».

Του ύπενθυμίζω τη στάση του «συγκροτήματος» άπέναντι στά δύο Κ.Κ.Ε., στάση πού έκδηλώθηκε χαρακτηριστικά μέ τη σειρά τών συνεντεύξεων τών πολιτικών ήγετών στό «Βήμα», όπου όχι μόνο έγιναν γνωστές οί άπόψεις του κόμματός του, αλλά παράλληλα άποσιωπήθηκε και αυτή ακόμα ή ύπαρξη του Κ.Κ.Ε. έσωτερικού. Νά, λοιπόν, πού ό σοβαρότερος έκπρόσωπος του άστικού τύπου, όχι μόνο δέ σαμπνάρει αλλά υίοθετεί άπόψεις του Κ.Κ.Ε. έξ., όπως π.χ. ότι «ένα είναι τό κόμμα». Τί θλιβερός σύμμαχος! Σ' ό,τι άφορά τό πρόγραμμα του Κ.Κ.Ε. έξ., τό πρόβλημα είναι ή άνυπαρξία του. Όσο κι άν ψάξουμε γιά έπιστημονικές αναλύσεις και συγκεκριμένες προτάσεις γιά τά κατάντα προβλήματα της χώρας, δέν βρίσκουμε παρά πολυλογίες και συναισθηματικούς άφορισμούς. Ποιά είναι, τέλος πάντων, ή

γραμμή αυτού του κόμματος; αντιιμπεριαλιστική συσπείρωση; η έννοτητα και συνεργασία μ' όλες τις αντιδικτατορικές δυνάμεις; Σ' αυτό τό σημείο θέλω νά τονίσω ότι η συνέντευξη του Χ. Φλωράκη στο «Αντί», θά 'πρεπε νά μελετηθεί πιά προσεκτικά απ' όλους τούς φίλους του Κ.Κ.Ε. Εξ. "Όσο γιά τόν τίτλο του κόμματος, δυό λόγια μόνο: "Όταν η Κ.Ε. ενός κόμματος διασπάται, σχηματίζονται δυό νέοι πολιτικοί σχηματισμοί, κανένας δέν μπορεί νά μονοπωλεί τόν τίτλο, άπόρρο. Στήν περίπτωση του Κ.Κ.Ε. οί διακριτικοί ύπότιτλοι «έσωτερικού» και «έξωτερικού» διαμορφώθηκαν ιστορικά και δέν έχουν πολιτικοίδεολογικό περιεχόμενο- αυτή είναι και ή διαφορά τους άπό τό χαρακτηρισμό «ρωσόδουλο» - πού δέν μέ βρίσκει σύμφωνο. Πάντως, μου κάνει έντύπωση, τό ότι άπό τή δημοσίευση του «Αντί» άρ. 65 γιά τήν ΥΠΕΑ, τό μόνο πού προβλήματισε τό φίλο μας ήταν ό χαρακτηρισμός αυτός.

2) 'Ο μαθητής Γ.Κ. μάς προσφέρει κι έναν «όρισμό» του άναθεωρητισμού: αυτοί, λέει, πού μέ τίς διαρκείς προσαρμογές ξεφεύγουν άπό «ένα βασικό πλαίσιο», είναι άναθεωρητές. (!)

Και ρωτάω: ποίό είναι αυτό τό «ένα βασικό πλαίσιο», πού γιά νά μήν τό «παραβιάσουμε» όφείλουμε νά κλείσουμε μάτια κι αυτιά στίς άπαιτήσεις τής έποχής μας, στό νέα προβλήματα πού αυτή θέτει καθημερινά; 'Η ζωή σήμερα τρέχει γρηγορότερα παρά ποτέ άλλοτε- τρέχει χωρίς νά μάς ρωτά, χωρίς νά μάς περιμένει. 'Αν θέλουμε νά τή μάθουμε, άν θέλουμε νά τήν αλλάξουμε, όφείλουμε νά συντονίσουμε τίς σκέψεις μας, τίς θεωρίες μας και τή δράση μας στό δικό της ρυθμό.

"Όσο γιά τό πρόγραμμα πού «δέν παρουσίασε» τό Κ.Κ.Ε. έσωτ., γιά κακή τύχη του φίλου μας, και ύπάρχει, και 157 σελίδες αριθμεί, και είναι στή διάθεση παντός ενδιαφερομένου. Καλά θά κάνει λοιπόν ό νεοφώτιστος φίλος μας νά είναι πιά σεμνός στίς εκφράσεις του, ιδιαίτερα γιά ανθρώπους πού όσο νά 'ναι κάτι έχουν προσφέρει παραπάνω απ' αυτόν τόν άγώνα.

3) Τέλος, θά 'θελα νά ρωτήσω τό συνάδελφο Μ.Α. άν δάξει τό θέμα τής δικτατορίας του προλεταριάτου σάν θέμα άρχής- και άν ναι, τότε πώς έρμηνεύει τή στάση τής ήγεσίας του κόμματος του πάνω στήν άπόφαση τών γάλλων συντρόφων νά άποκηρύξουν τήν άρχή αυτή. (Βλ. δηλώσεις Καλουδή). "Όσο γιά τήν «καλοσύνη» τής άστικής τάξης, τό μόνο πού ύποστηρίζουν τά δυτικά Κ.Κ. είναι πώς οί ρωγμές πού ύπάρχουν μέσα σ' αυτή τήν τάξη πρέπει νά διευρυνθούν, και σάν επαναστάτες πρέπει νά άπομονώσουμε τό

πιά αντιδραστικό της κομμάτι, άντί νά διευκολύνουμε τήν ένότητα της μένοντας κλεισμένοι και «καθαροί» στό πλαίσιο της όρθοδοξίας, σάν γνήσιοι διάκονοι του σταλινικού ιερατείου. Και τούτο, γιατί ή ψυχή του μαρξισμού δέν είναι τά «επαναστατικά» μέσα πάλης - άλήθεια τί έννοεί μ' αυτό τόν όρο, τόν έννοπλο άγώνα μήπως; - αλλά ή συγκεκριμένη άνάλυση τής συγκεκριμένης κατάστασης. Τέλος, ή «καθαρή» και «πάνω άπό τάξεις» δημοκρατία πού προσδύει τό Κ.Κ.Ε. έσωτ., είναι άκριβώς αυτή τήν όποία τόσο λυσασμένα πολεμάει ό ιμπεριαλισμός, ό όποιος γιά τήν εξάπλωση και έδραίωση του άπαιτεί όλο και πιά άυταρχικές μορφές διακυβέρνησης- είναι ή δημοκρατία πού χωρίς τήν ύπαρξή της - σάν προϋπόθεση και σάν περιεχόμενο - κάθε άγώνας γιά τή σοσιαλιστική προοπτική είναι αδύνατος. Πάντως, και ό τρίτος έπιστολογράφος - άν και μεγαλύτερος - δέν ξεπέρασε τά όρια του συναισθηματισμού και δέν άπέφυγε «άτυχεις» χαρακτηρισμούς, προχώρησε δέ στήν κομμοτραγική πρόταση προς τό Κ.Κ.Ε. έσ. νά αυτοδιαλυθεί! Γι-ατί τόσοσ ιδεαλισμός;

Φιλικά
Σ.Δ.
Φοιτητής

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ

'Αγαπητό ANTI

Είναι ή πρώτη φορά πού σέ διαβάζω. 'Αφού διάβασα όρισμένα άρθρα σου (τεύχος 69) κατάλαβα ότι κρατούσα στό χέρι μου ένα πολύ σωστό περιοδικό. Πουθενά δέν φαίνεται ή ιδεολογία σου. 'Αγωνίζεσαι γιά τό ΔΙΚΙΟ. Γιά τήν ΑΡΙΣΤΕΡΑ. 'Εφτασα και στή στήλη του «Διαλόγου». Νάτο πάλι. 'Ο Σ.Ζ., ό Γ.Κ., ό Μ.Α. λιντσάρουν κυριολεκτικά τόν Κ.Κ., ό Ν.Μ. τή Μ.Ο.Δ.Ν.Ε., ό μαθητής τής Πάργας τό Κ.Κ.Ε. έσ. και Κ.Κ.Ε. Εξ. όπως θάθελε πιά σωστά μάλλον νά τά πει. 'Ο Π.Τ. τόν Γ.Τ. Και τέλος ό Ν.Κ. και ό Μ.Φ. προσωπικά τόν κ. Φλωράκη - τόν πατέρα τους. Μοναδική παρήγορη έξαίρεση ό συνταξιούχος τής Νεμέας, πού τόν συγχάιρω θερμά γιά τά όραία του λόγια, άν και σέ μερικά σημεία δέν τόν κατάλαβα.

Λοιπόν μπαίνω στό θέμα μου: Δέν άνήκω σέ καμιά παράταξη, κόμμα ή ομάδα. Ούτε ξέρω τί είπαν ό Λένιν, ό Μάρξ και ό 'Ενγκελς, ή έστω άκόμα κι αυτά πού λέν ό Φλωράκης, ό Δρακόπουλος, ό Παπανδρέου και ό 'Ηλιού. Διαβάζω συχνά τίς έφημερίδες (διάφορες) και άκόμα πιά συχνά συζητάω. Και ξέρω ΜΟΝΟ ΕΝΑ. "Ότι αυτό πού ήθελε ή δε-

ξιά τό πέτυχε, τό πετυχαίνει και θά τό πετυχαίνει άν συνεχίσουμε έτσι. Γιά ποιά πράγμα μιλάω; Γιά τή ΔΙΑΣΠΑΣΗ. Μάλιστα, αυτό είναι πού μάς σκοτώνει, ή ΔΙΧΟΝΟΙΑ. Σημειώστε: ΠΑΣΟΚ, ΕΔΑ, ΚΚΕ.ε.σ., ΚΚΕ, 'Ομάδα Πρωτοβουλίας γιά Δ.Σ. ΕΚΚΕ, ΣΑΚΕ, ΚΚΕ (ΜΛ), μ.ΚΚΕ. ΟΚ-ΔΕ, ΕΔΕ, ΚΟ Μαχητής, ΟΠΑ., Λαϊκή 'Εξουσία και δέν συμμαζεύεται. "Όλοι αυτοί είναι «γνήσιοι» εκπρόσωποι τής έργατικής τάξης. Ντροπή μας. Κατηγορούν ό Μ.Φ. και ό Ν.Κ. τόν άγωνιστή Φλωράκη, πού πολέμησε τούς καταλυτικές άμερικάνους, γιά σοσιαλδημοκρατία και τόν δάζουν σέ ίση μοίρα - άφού είναι σοσιαλδημοκράτης - μέ τόν φασίστα καγκελάριο Σμιθ. Δέν ντρέπεστε δρέ παιδιά. Καί ρωτά τούς Μ.Φ. και Ν.Κ. τί έκαναν γιά νά έξυψώσουν αυτή τήν ιδέα, πήραν όλο στό χέρι τους όπως ό Φλωράκης, ό πατέρας τους, ό πατέρας μου; Μάλιστα ό πατέρας μου ήταν επαναστάτης σόν ΕΛΑΣ - αλλά και ποιάς δέν ήταν, άφού είχε 180.000 στρατό - και τώρα πού βλέπει κάθε μέρα νά χάνονται οί κόποι τους μ' αυτή τή φαγωμάρα μας κλαίει. "Όχι τό ΚΚΕ.ε.σ. αλλά τό ΚΚΕ, όχι τό ΚΚΕ αλλά τό ΚΚΕ.ε.σ., λές και οί άλλοι δέν είναι πατριώτες, δέν είναι 'Ελληνες. Ντροπή σας. Μόνο ένωμένοι θά νικήσουμε. "Όλα τά κόμματα μαζί ένωμένα σέ μία ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ. Όλοι οί πατριώτες πού πιστεύουν στήν ανεξαρτησία, τήν κοινωνική πρόοδο και στό σύστημα πού αγωνίζεται γιά τά δίκαια του λαού μας πού δέν είναι ούτε ή δημοκρατία, ούτε ό σοσιαλισμός, ούτε ό κομμουνισμός, είναι αυτό πού τό νιώθουμε όλοι μέσα μας και δέν έχει όνομα αλλά θά φανεί όταν ΕΝΩΘΟΥΜΕ. Μήν ξεχνάτε: λαός ένωμένος ποτέ νικημένος. Σκεφτείτε λίγο σάν έρμαιοι 'Ελληνες, άκούστε τούς πατεράδες σας, έχουν πολλά νά σας πούν. Ντροπή μας! Τίποτε άλλο.

'Αγωνιστικά
Λ.Α. σπουδαστής -
Θεσσαλονίκη

ΣΗΜ. ΣΥΝ: Και μεις δέν καταλαβαίνουμε τήν ... «παρήγορη έξαίρεση» πού λέει ό φίλος, και τό «όραία λόγια». Μήπως θάπρεπε νά ξαναδιαβάσεις τό γράμμα;

● Και κλείνουμε μέ τίς άποψεις τριών, άκόμα, φίλων. (Και τούς εύχαριστούμε γιά τή σινο-τομία!..):

«... ΣΤΑ ΜΙΣΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ»

'Αγαπητό «ΑΝΤΙ»

Κατ' άρχάς μέ τό γράμμα μου θέλω νά σου μεταφέρω τή μεγάλη εκτίμηση πού έχω γιά σένα αλλά και τή γνώμη μου πάνω στή χειμαρρώδη κριτική πού έγινε σόν άγαπητό Κ.Κ.

Γνωρίζω βέβαια ότι από τίς στήλες αυτές πρέπει νά γίνεται διάλογος, αλλά δέν συμφωνώ μέ τόν τρόπο πού έγινε άπό τούς Σ.Ζ., Γ.Κ., και Μ.Α.

Διαφωνώ σέ πολλά σημεία πού έθιξαν άνεπιθύηατα και πού είναι τρωτά γι' αυτούς αλλά θά χρειαστεί χώρος και χρόνος νά τά συζητήσουμε.

Θέλω μόνο νά έπισημάνω τό έφος πού χρησιμοποιούν αλλά και τόν τρόπο μέ τόν όποιο κριτικάρουν τό φίλο μου Κ.Κ. Θά 'λεγα πως τά γραφόμενά τους θυμίζουν τήν «παράδοξη» του άσπι-του νιού». Στοιργικά θέλουν νά περιλάβουν - μάλλον - τό «δυστηχή» Κ.Κ. στους κόλπους του μοναδικού και «τιμημένου Κ.Κ.Ε», μιά και πήρε τό στραβά όρόμο προς τήν «ανάθεωρηση», δηλαδή τής άλλης ομάδας.

Σύντροφοί μου, πρέπει νά καταλάβετε μιά γιά πάντα πως ό,τι κακό ήτανε νά κάνετε στό Κ.Κ.Ε. έσωτερικού, τό κάνετε. 'Από τό 1968 έως και τό 1976.

Πήρατε μεγάλη φόρα γιά νά φτάσετε στό σοσιαλισμό άγνοώντας τίς δυσκολίες.

Λαχανιάσατε όμως στό μισό του όρόμου και τώρα μέ ρυθμό σημειωτόν πηγαίνετε πίσω άπό τά γεγονότα.

Σήμερα όμως τό Κ.Κ.Ε. έσωτερικού είναι μιά άναανεωμένη και δημοκρατική δύναμη τής άριστερας, πού οί ρίζες του είναι πλέον βαθιά χωμένες σ' αυτόν τόν τόπο.

Εύχαριστώ γιά τή φιλοξενία
Φύλακτα

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ
έργαζόμενος

Τό «ΓΚΑΛΟΠ»

'Αγαπητό «Αντί».

Θάθελα νά γράψω γιά ένα σημαντικό κατά τή γνώμη μου γεγονός, απαντώντας συνάμα στό φίλο Γ.Κ. του φίλου 69.

Πρίν από μέρες, ή «'Ελευθεροτυπία» δημοσίευσε τά άποτελέσματα ενός γκά.ο.π. σύμφωνα μέ τά όποία στήν 'Αθήνα τό Κ.Κ.Ε. έσ. έχει τό 7% τών ψηφοφόρων και τό Κ.Κ.Ε. Εξ. τό 6%. 'Ανεξάρτητα μέ τό άδιάβηχτο ή όχι τού γκά.ο.π. είδα μέ εκπλήξη όλους τούς γνωστούς μου μέλη του ΚΚΕ Εξ. και τής ΚΝΕ νά όνομάζουν «άστική παλαιοφυλάδα» τή μέχρι χτές ανεξάρτητη έφημερίδα τους.

ΛΟΝΤΕΣ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΠΟΣΟΝ και συνεχίζει λέγοντας ότι η προσφορά μου «... έσας δέ θα κατατάξη μεταξύ των κτητόρων του 'Ιερού Ναού και τό δνομά σας θά μνημονεύεται αιωνίως. Μή διαστάσητε λοιπόν (ή υπογράμμιση δική μου) νά μάς αποστείλιντε δ,τι δύνασθε». Καί προτού μου εύχρηστούν «ΠΑΝ ΠΟΘΗΤΟΝ» καί μέ εύχαριστήσουν «έκ δάθους καρδίας», μου προτείνουν νά γνωρίσω τήν προσπάθειά τους καί στους γνωστούς μου αλλά καί σέ όλους δούς αγαπούν «κάθε Θεάρεστον έργον».

Νομίζω ότι πιά κανένα σχόλιο δέν χρειάζεται.

Φιλικά
Σ.Τ.

● Τό δεύτερο - πάνω σ' έκκλησιαστικό θέμα - γράμμα είναι ή άποψη του *Ιωάννη Καθηγητή Στ. Παπαχρίστου*, πάνω στό θέμα του Καταστατικού Χάρτη της Έκκλησίας, γραμμένη στις 20/4. (Διατηρήθηκε ή σύνταξη καί ή ορθογραφία):

Ως γνωστόν, κατετέθη στη Βουλή τό σχέδιον του Νέου Καταστατικού Χάρτου της Έκκλησίας, πρὸς ψήφισιν. Δυστυχώς καί πρὸς απογοήτευσιν όλων όλων δέν έχουν προσωπικά συμφέροντα, διαπιστώνουν, ότι είναι σχέδιον Κ.Χ., τό όποιον δέν επιλύει τά προβλήματα της Έκκλησίας. Καί εάν τυχόν ψηφισθῇ, ό Έλληνικός Χριστιανικός κόσμος θά διαπιστώσῃ, ότι ούσιαστικῶς τίποτε δέν άλλαξε. Π.χ. κατά τό άρθρον 15 παρ. 3 οί Έκλόγιμοι διά τόν Αρχιεπισκοπικόν θρόνον Αθηνών καί πάσης Ελλάδος είναι πάντες οί έν ενεργεία Μητρο-

πολίται της Έκκλησίας της Ελλάδος. Γιατί νά είναι αὐτοί μόνον καί όχι καί οί μοναχοί καί οί λαϊκοί; Γιατί νά μήν είναι δυνατόν νά ανέλθῃ στόν Αρχικόν θρόνον ένδς Λαϊκός, έφ' όσον πρόκειται περί μιάς άνεγνωρισμένης προσωπικότητας; Παράδειγμα Μ. Φωτίου.

Η Έκλογή τών Μητροπολιτών διενεργείται μόνον υπό της Ι.Σ. της Ίεραρχίας, μέ αποτέλεσμα νά μή εκλέγωνται οί άριστοι καί νά εκλέγωνται πολλές φορές Μητροπολίτες, όσοι δέν κάνουν ούτε γιά Έφημέριοι μικρών Ένοριών.

Πολλά άρθρα του προτεινομένου Κ.Χ. είναι παρόμοια μέ τόν ισχύοντα Κ.Χ. 671/43. Έχουν δώσει τήν έντύπωσιν στόν Κληρον καί τόν λαό, ότι ό Κ.Χ. έχει φιλοεφημεριακόν Πνεύμα. Λάθος. Οί περισσότερες διατάξεις, οί όποιες περιλαμβάνονται στό Κ.Χ. είναι παρόμοιες μέ εκείνες οί όποιες περιλαμβάνονται στό Α.Ν. 2200/40 ως καί σ' άλλους Νόμους. Τά θετικά σημεία του Κ.Χ. είναι ελάχιστα. Καί όπως είναι διατυπωμένα θά δίδονται πολλές έρμηνείες. Οί Έφημέριοι θά διαπιστώσουν, ότι όπως έξηρτώντο έως τώρα από τήν θέλησιν ή τήν άρνησιν του Μητροπολίτου θά εξαρτώνται συνεχώς. Αναγνωρίζομεν, ότι ό Καταστατικός Χάρτης είναι συντεταγμένος κατά τέτοιον τρόπον, ώστε εμφανίζεται ως φιλοεφημεριακόν κατασκεύασμα. Ένώ δέν είναι. Διότι, άγνοεί τά ουσιώδη καί ζωτικά προβλήματα του Κλήρου. Καί περιλαμβάνει έπουνσιώδη. Χορηγείται σύνταξις είς τό 70όν έτος της ηλικίας. Δηλαδή ύστερα από 40 έως 48 χρόνια ασφαλιστικής Υπηρεσίας.

Περιμέναμε νά καταρτισθῇ ένας νέος Κ.Χ. Δημοκρατικού Πνεύματος. Καί έγινε τό αντίθετον. Περιμέναμε νά αποκτήσωμεν Κ.Χ. μέ θετικά σημεία γιά τήν Έκκλησίαν. Καί αντί νά πάμε πρὸς τό έμπρός, πάμε πρὸς τό πίσω. Η διαφορετική διατύπωσις του Ν.Χ. δέν σημαίνει, ότι είναι καλύτερος από τούς προηγούμενους. Όσοι θέλουν τό μαύρο νά τό λέγουν άσπρο είναι δικαίωμα των. Αυτό δέν σημαίνει ότι τό μαύρο γίνεται άσπρο. Τέτοια σοβαρά νομοθετήματα, καταρτίζονται σωστά, μόνον άν δέν λαμβάνονται ύπ' όψιν τά προσωπικά συμφέροντα. Θέλομε νά αποκτήσωμεν Κ.Χ. Δημοκρατικόν καί Προοδευτικόν. Όσοι δέν έπηρεαζόμαστε από προσωπικά συμφέροντα, βλέπομεν πρὸς τό έμπρός. Έάν έχωμεν δίκαιον, αὐτό θά τό άποδείξῃ ό χρόνος.

Ένα σοβαρόν Νομοθέτημα, όπως είναι ό Κ.Χ. δηλαδή τό Σύνταγμα της Έκκλησίας θά έπρεπε νά περιλαμβάνῃ περισσότερες γνώμες. Νά είναι Δημοκρατικώτερον, προοδευτικώτερον καί ριζοσπαστικώτερον νομοθέτημα. Τό σχέδιον του Κ.Χ. όμοιάζει μέ τόν ράπτην, ό όποιος ράβει τό κοστούμι χωρίς, νά πάρῃ μέτρα στό σώμα του πελάτου του. Καταλαβαίνετε ποιά καλαισθησία θά έχῃ.

Έτσι τό σχέδιον του νέου Κ.Χ. θά είναι αυταρχικώτερον, όπισθοδρομικώτερον νομοθέτημα. Άς σκεφθοῦν οί κύριοι Βουλευτές τί πρέπει νά πράξουν. Καί αὐτό είναι ή καταψήφισίς του.

Ίερεὺς Παπαχρίστος Σταῦρος
Έφημέριος Ίερού Ναοῦ
Άγίου Νικολάου Ν. Λιοσίων

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Η «Όμάδα Κυπρίων Σοσιαλιστών» από τό Λονδίνο μάς έστειλε τό ακόλουθο κείμενο:

«Αν αναλύσουμε τίς τελευταίες έξελίξεις γύρω από τό κυπριακό θά πρέπει νά βγάλουμε τά πιό κάτω συμπεράσματα:

● Οί συναντήσεις Μακαρίου-Ντενκτάς δέν είναι τίποτα άλλο από τήν ύλοποίηση της από καιρό άναμενόμενης άμερικάνικης πρωτοβουλίας. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα άν ανατρέξουμε πίσω στους τελευταίους 2-3 μήνες. Πρώτα έχομεν τίς προεκλογικές υποσχέσεις του Κάρτερ, καί τό κλίμα «αισιόδοξης άναμονής» πού έσκεμμένα καλλιεργήθηκε πλατιά στην Κύπρο. Τήν εκλογή του Κάρτερ ακολουθοῦν δηλώσεις όπως εκείνες του κύπριου ύπουργού Έξωτερικών γιά τόν «έποικοδομητικό ρόλο» πού μπορεί νά παίξει ή άμερικανική κυβέρνηση. Η ΕΟΚ ανακοινώνει πώς άναστέλλει τίς μεσολαβητικές της προσπάθειες ένόψει της άναμενόμενης άμερικάνικης πρωτοβουλίας. Ο Κάρτερ αποφασίζει νά στείλῃ τόν Κλάρκ Κλίφορντ - γνωστό γιά τό ρόλο πού έπαιξε στή διχοτόμηση της Παλαιστίνης - γιά «ένημερωτική» περιοδεία στην Ελλάδα-Τουρκία-Κύπρο.(...) Δέν χωρεῖ όμως άμφιβολία πώς ό Κλίφορντ είναι φορέας «πρωτοβουλίας», δηλ. πιέσεων γιά λύση άμερικάνικη. Ξεροντας όμως πώς μία φανερά άμερικάνικη πρωτοβουλία δέν θά γινόταν δεχτή από τόν κυπριακό λαό, προτίμησαν νά κρύψουν τήν πρωτοβουλία τους κάτω από τό μανδύα του ΟΗΕ, όπως ξεκάθαρα έγραψαν καί οί Times -11 Φεβρουαρίου. Καί έτσι φτάσαμε στίς συναντήσεις Μακαρίου - Ντενκτάς.

● (...) Συζητήθηκε, άπ' ό,τι ακούμε, τό έδαφικό, καί έγινε παζάρεμα πάνω στό πόσα καί ποιά έδάφη θά έπιστραφοῦν από τά κατοχικά στρατεύματα. «Ξεχάστηκε» νά συζητηθῇ ή άρχή της αποχώρησης όλων τών ξένων στρατευμάτων, υποβιβάζοντας έτσι τό πρόβλημα σέ συνταγματικές καί έδαφικές διαφορές μεταξύ Έλληνοκυπρίων καί Τουρκοκυπρίων. (...) Αν συζητούμε γιά μερικῇ έπιστροφῇ - π.χ. Άμμοχώστου καί Μόρφου -, αὐτό σημαίνει πώς τά υπόλοιπα έδάφη δέν θά έπιστραφοῦν, άλλα θά άποτελοῦν τήν περιοχή πού θά είναι κάτω από τουρκοκυπριακή - στήν πραγματικότητα τουρκική - διοίκηση. Αυτό σημαίνει γιά μερικῇ μιάς διζωνικής, στήν πραγματικότητα όμοσπονδίας, πού μέ τή σειρά της αποκλείει τήν έπιστροφή όλων των προσφύγων στά σπίτια τους. Πρώτο, διότι οί τουρκοκύπριοι πρόσφυγες δέν θά έπιστρέψουν στά σπίτια τους, καί ως μήν είμαστε άφελείς νά νομίζουμε πώς θά τους δοθῇ από τόν Ντενκτάς ή έλευθερία γιά νά διαλέξουν πού θά ζήσουν. Δεύτερο, διότι ή έπιστροφή όλων των προσφύγων στά σπίτια τους δέν θά άφῃ στή τουρκοκυπριακή πλειοψηφία στήν «τουρκοκυπριακή» ζώνη. Αν οί έπίσημες δηλώσεις άποφεύγουν νά μιλήσουν ξεκάθαρα γιά τό προσφυγικό - ή μακροσκελής ανακοίνωση του ΑΚΕΛ της 17 Φεβρουαρίου δέν αναφέρει ούτε λέξη γιά τούς πρόσφυγες -, έντοτούς άφήνουν νά φανεί πώς οί πιό κάτω συλλογισμοί είναι σωστοί. Γιά παράδειγμα, ή «Χαραυγή», άφού μάς πληροφορήσε πώς ή δεύτερη συνάντηση έγινε σέ «έλπιδοφόραν άτμόσφαιρα», προσθέτει πώς στή διάρκεια της έγινε «παζάρεμα επί χάρτου».

ΚΟΥΡΡΙΟΣ

● Οί άρχηγοί των πολιτικών κομμάτων μιλοῦν γιά τήν ψήφο των νέων στά 18 χρόνια.

● Συζήτηση μέ τούς πρωταγωνιστές του 15%.

● Συζήτηση μέ τόν Γραμματέα της Ένωσης Κομμουνιστικών Νεολαίων Ισπανίας Ντομνίκ Μαρτίνες.

● Τά προβλήματα των νέων έργαζομένων στό Λαύριο.

Η μεγάλη εκδήλωση του Ρήγα Φεραίου στό γήπεδο Καλλιθέας στίς 23 του Μάη γιά τήν αναμόρφωση της παιδείας καί τήν ψήφο στά 18.

**ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ
'ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ'**

Αυτό, γράφει η «Χαρηνή», έχει μεγάλη σημασία, διότι θα αποφασίσει «πόσοι από τους πρόσφυγες θα επιστρέψουν στις εστίες τους». Τί σημαίνει αυτό, αν όχι το πώς η επίσημη πλευρά - και η «Χαρηνή» - δέχονται πώς δεν θα επιστρέψουν όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους, πώς στόχος των διαπραγματεύσεων δεν είναι η εφαρμογή των ψηφισμάτων του ΟΗΕ και πώς η διζωνική έχει γίνει δεκτή;

● (...) «Όταν ο Κληρίδης συμβούλεψε «ρεαλισμούς» και αποδοχή της διζωνικής, οι υπόλοιποι φόρεσαν τό μανδύα του «άγωνιστή» και απαίτησαν την αποχώρησή του από τη θέση του διαπραγματευτή. Στίς εκλογές του περασμένου χρόνου οι ίδιοι «άγωνιστές», σέ αντιπαράθεση προς τους «ρεαλιστές» του Συνάγεσμου, πήραν την ψήφο του λαού με βάση τις υποσχέσεις τους για μακροχρόνιο αγώνα ενάντια στη διζωνική, και για την επιστροφή όλων των προσφύγων στα σπίτια τους. Σήμερα, όλοι φαινονται να τα έχουν ξεχάσει αυτά. Ξέχασαν πώς μόλις πριν είκοσι χρόνια Έλληνες και Τούρκοι ζούσαν μικτοί και μονιασμένοι.

Ξέχασαν πώς τό κυπριακό στη ρίζα του δεν είναι θέμα εθνικιστικών συγκρούσεων, μά ιμπεριαλιστικής επιβουλής. Ξέχασαν πώς αυτή η επιβουλή, με την ανοχή της επίσημης και της «λαϊκής» ηγεσίας, κατάφερε να χωρίσει τό λαό σέ «Έλληνες και Τούρκους δῆμα μέ δῆμα - τό 1960 πολιτικό, τό 1963 οικονομικό - σι σέ κάποιο βαθμό γεωγραφικά - και τό 1974 νά ξεριζώσει τό λαό από τά σπίτια του και νά τόν χωρίσει και γεωγραφικά (...). Τό δράμα τῆς Κύπρου δέ θά λήξει όσο εξακολουθεῖ νά ὑπάρχει ἡ ξένη ἐπιβουλή, όσο ὁ ἱμπεριαλισμός θά προσπαθεῖ νά βάλει τό νησί κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό του γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν στρατηγικών του συμφερόντων. Ἡ ἀστική τάξη τῆς Κύπρου, ὄντας γεννημένη καί θρεμμένη κάτω ἀπό τόν ἱμπεριαλισμό, δεμένη μαζί του οικονομικά, πολιτικά καί ἰδεολογικά, δέν μπορεῖ νά ἀντιδράσει ἀποτελεσματικά στήν ἐπίθεσή του ἐνάντια στήν Κύπρο. Γι' αὐτό καί συνεχῶς ὑποχωρεῖ καί συμβιβάζεται ἔχοντας πάντα τήν ὑποστήριξη τῆς «λαϊκής» ἡγεσίας. Γι' αὐτό καί ὁ κλήρος γιά τόν ἀγώνα γιά τήν πραγματική ἀπελευθέρωση τοῦ τόπου, γιά τήν πρόοδο

καί τήν προκοπή του, καί τελικά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό, πέφτει στούς ὤμους τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ καί κύρια τοῦ πιά προοδευτικοῦ του μέρους, τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού θά πρέπει νά μπεῖ στήν ἡγεσία τοῦ ἀγώνα. Γι' αὐτό καί καθήκον κάθε Κύπριου πατριώτη σήμερα εἶναι ἡ ὁργάνωση του σέ ἕνα μέτωπο πού θά ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στή διζωνική καί τίς ἄλλες διχοτομικές λύσεις πού μαγεύονται, ἐνάντια στήν ξένη ἐπιβουλή, ἐνάντια στόν ἱμπεριαλισμό.»

Ὁμάδα Κυπρίων Σοσιαλιστῶν
Λονδίνο

«ΔΕΝ ΞΑΝΑΓΟΡΑΖΩ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ...»

Μ' ἀφορμή τό ἀφιέρωμα στήν Αἰθιοπία, ἀγανώστης μας ἀπό τόν Πύργο ἀναφέρεται στήν ἔλλειψη οὐσιαστικῆς πληροφόρησης καί φέρνει μερικά παραδείγματα:

«Τί γίνεται μέ τόν Ἀμίν; Ξέρουμε πώς εἶναι παρανοϊκός, μαθαίνουμε στά ψιλὰ τῶν ἐφημερίδων τίς δολοφονίες τοῦ καθεστώτος του. Ἀλλά κάτι ὑπεύθυνο, δέν ὑπάρχει. Τέλος πάντων, εἶναι ἡ ὄχι φασίστας; Τόν ὑποστηρίζει ἡ Σ. Ἐνωση, ὅπως τελευταία ἀκούστηκε στό ράδιο, ἡ ὄχι; (Χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι θά τόν δικαίωνε αὐτό τό γεγονός.)

Ἐπειτα, τί γίνεται στήν Ἀγκόλα; Πόσο δημοκρατικό (λαϊκό) εἶναι τό καθεστώς τῆς; Τί συμβαίνει στό Ζαῖρ; Τί γίνεται στήν Αἴγυπτο; Ὁ Σαντάτ σ' ἀλήθεια μπάζει τόν καπιταλισμό; Ἐπίσης στή Λιβύη, μέ τόν Καντάφι. Στό τεῦχος 68 ἔχετε ὀρισμένα ἀπό τό πράσινο διδῆλο του. Ἀλλά, ἐκτός ἀπό τή φιλολογία τοῦ Καντάφι καί τά παραληρήματά του γιά τό ρόλο τῆς θρησκείας, δέν ἔχετε ἐκεῖνο πού χρειάζεται. Δηλαδή, μιά ὑπεύθυνη ἀνάλυση γύρω ἀπό τό τί συμβαίνει σήμερα στή Λιβύη, δέν ὑπάρχει.

Ὑπάρχουν τόσα πολλὰ παρόμοια πράγματα. Δέν μπορῶ νά πιστέψω ὅτι οἱ ἐφημερίδες δέν ἔχουν τοὺς πόρους πού χρειάζονται γιά νά χρηματοδοτήσουν τέτοιες ἀποστολές. Ἀπλῶς ἀρκοῦνται στά εὐκόλα καί ἀκοπα. Σ' αὐτό βοηθεῖ καί ἡ ραγιαδική νοοτροπία μας, πού δέν ἀπαιτοῦμε τό καλό καί σωστό».

● Καί ἡ κατάληξη:

«Λοιπόν, ἐγώ δηλώνω ἀπό δῶ πῶς, όσο μέ ἀφορᾶ, θά σταματήσω νά ἀγοράζω τήν ἐφημερίδα πού ἀνδράζω, μέχρι νά αποφασίσει κάποτε νά διαρθρωθεῖ. Καιρός εἶναι νά ἀκουστεῖ καί κάποια διαμαρτυρία, καί ἐλπίζω νά ἀκολουθήσουν καί ἄλλες.

Μέ ἐκτίμηση
Γ.Π.
Βαρθολομῶ
Ἡλείας»

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601.
Τηλ: 732.713 - 732.819

- Ἐκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
- Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 26
Ἄγ. Ἀνάρχουροι.
- Ἀτελιέ:
ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗΣ
Πετσόδου 12, τηλ. 362.2383
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604
- Ἐκτύπωση:
Ἑργαστ. Γραφικῶν Τεχνῶν
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ἰαίου 5, Περιστέρι.

- ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:
Ἑξάμ. 260 δρχ. - Ἐτήσια 520
Ἐτήσια Ὁργανισμῶν,
Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.200 δρχ.
Γιά φωτιτῆς ἔκπτωση 15%.
- ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:
Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 13
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 25
Η.Π.Α. - Καναδάς - Ἀν. Ασία:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 17
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 34
Αὐστραλία - Ὁκεανία:
ἑξάμηνη: ἀπλή δολ. 10
ἄεροπ. δολ. 24
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἄεροπ. δολ. 47
- Ἐμβάσματα, ἐπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20

Κεντρική διάθεση:
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα
τῆς Ἀθήνας:
Στά γραφεῖα τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα
τοῦ Πειραιᾶ:
Πραξιτέλους καί Μπουμπου-
λῖνας 169
«Στοά» τηλ. 411.66.34
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα
Β. Ἑλλάδας:
Βιβλιοπωλεῖο «Ξένος Τύπος»
Ν. Κοτζιάς καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720,
Θεσ/νίκη

GAST HELLAS

Φοιτητές ταξιδέψτε μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
 - ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
 - ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σέ
ἀεροπλάνο
πλοῖα
τραῖνα
 - EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
 - ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν ἀπό τά γραφεῖα μας
 - Ἐκδίδουμε τή
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ
- ## GAST HELLAS
- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
Β' ὄροφος, Τηλ. 3600.233 3604.777
 - ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗ
ΝΟΜΙΚΗ ΤΗΛ. 3613.087 3629.095

κεραμικά
από τὸ ἐργαστήριο

“ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ..

Φτιαγμένα μὲ κέφι καὶ ἀγάπη
σὲ καινούργιες πάντα φόρμες καὶ σχέδια
ἐκλεκτὰ δῶρα γιὰ τοὺς ἀπαιτητικούς
φίλους σας.

Θὰ τὰ βρῆτε στὸ ἐργαστήριο,
Φανερωμένης 48 - Χολαργός
τηλ. 65.21.725

Στὴ Θεσσαλονίκη ἀντικείμενα
τοῦ ἐργαστηρίου θὰ βρῆτε
κατ' ἀποκλειστικότητα στὸ μαγαζί
“ἀντικείμενο.. Δημητρίου Γούναρη 30.

κομμουνιστικὴ θεωρία καὶ πολιτικὴ

Ἀπρίλης '67 — Ἀπρίλης '77

Γράφουν :
Ἡλίας Ἡλιοῦ
Λεων. Κύρκος
Δημ. Τσάτσος
Λ. Σπύρου

Παιδεία, ἡ ἀναγκαία μετarrύθμιση

Τρεῖς μελέτες γιὰ τὴν
Ἀνώτατη, Μέση καὶ Τεχνικὴ
Παίδεια

Περιοδικό τοῦ ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἀπρίλης - Μάης '77

Τὶς καταθέσεις σας
στὴν Α.Τ.Ε.
Θὰ πιάσουν τόπο...

....τόπο γιὰ σένα

(ἡ Α.Τ.Ε. δίνει τὸ μεγαλύτερο ἐπιτόκιο
ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες Τράπεζες στὶς κατα-
θέσεις Ταμιευτηρίου).

....τόπο γιὰ τὸν ἄγροτη

(Θὰ χρηματοδοτηθῇ πληρέστερα ἢ
παραγωγικὴ του προσπάθεια).

....τόπο γιὰ τὴ Χώρα

(Θὰ ἀναπτυχθῇ ἀκόμα περισσότερο ἡ
Ἐθνικὴ μας Οἰκονομία).

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στὴν πρωτοπορία τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου

ΤΑΚΗ ΑΔΑΜΟΥ
τό λαϊκό τραγούδι
τῆς ἀντίστασης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ
σπούδες
διηγήματα
ξανατυπωμένα καὶ ἄλλα

„ΚΕΙΜΕΝΑ“

ΠΕΤΡΟΣ ΑΝΤΑΙΟΣ
συμβολή στὴν
ἱστορία τῆς ΕΠΟΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΤΟΜΟΣ Α

ΙΩΑΝΝΑ ΤΟ
ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ
χαμένο
κουμπί

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ